

Möjligheternas Stockholm

I Stockholm ska alla ha tryggheten och friheten att forma sitt eget liv. Oavsett vilka vi är, var vi kommer ifrån, eller vad som har hänt på resan hit, ska vi själva kunna välja vår framtid. Stockholm ska erbjuda alla stadens invånare skydd, stöd och nya livschanser.

Skolan är den främsta skyddsfaktorn för unga människors liv och framtida livschanser. Därför måste samverkan mellan skolan, socialtjänsten och polisen stärkas för att tidigt identifiera barn i riskzon, följa upp orosanmälningar samt stabilisera barns och ungas skolgång.

För att möta och hjälpa dem som behöver stöd från socialtjänsten måste medarbetarna ges bra arbetsmiljö och goda förutsättningar att utföra sitt arbete. Staden ska fortsätta arbeta i enlighet med handlingsplanen för socialsekreterare och biståndshandläggare. Hot och våld mot socialtjänstens medarbetare ska alltid tas på största allvar.

Socialnämnden ska genom sin samordnande och övergripande roll bidra till utvecklingen inom stadens socialtjänst och funktionshinderomsorg och medverka till att invånarna får likvärdiga och lika tillgängliga insatser oavsett var de bor i staden. Nämnden ska bidra till att staden erbjuder en modern, rättssäker och evidensbaserad socialtjänst. Genom att samordna, vägleda, följa upp och utbilda medarbetare skapar nämnden förutsättningar för socialtjänsten att möta stockholmare som är i behov av stöd. Nämnden ska verka för att stadens socialtjänst i allt arbete har ett barnperspektiv och ett barnrättsperspektiv, och att barn och unga görs delaktiga i socialtjänstens arbete.

Genom Socialtjänstrapport 2018 vill socialnämnden för tionde året i rad ge läsaren en samlad bild av stadens socialtjänst och dess utveckling inom de myndighetsutövande verksamhetsområdena.

Socialtjänstens arbete är komplext och påverkas av de strukturella förändringarna både lokalt, nationellt och globalt. År 2018 påverkades av Sveriges val till kommun, landsting och riksdag. Under valåret riktades fokus bland annat på frågor som trygghet, demokrati och migration, frågor som direkt och indirekt påverkar socialtjänstens arbete. I Stockholms stad fick vi en ny grönbå majoritet i kommunfullmäktige och för socialnämnden utsågs Jan Jönsson (L) till socialborgarråd.

Stockholm är en modern storstad med möjligheter för alla.

Lena Lundström Stoltz
Förvaltningschef i Stockholms stad

Innehåll

Förord	3	
Förkortningar	8	
<hr/>		
Demografi	11	1
Befolkning	11	
Utbildningsnivå	13	
Medelinkomst	14	
<hr/>		
Ekonomiskt bistånd	17	2
Målgruppsbeskrivning	18	
Utredningar, insatser, biståndets omfattning och utformning	18	
Biståndsbehov över tid	18	
Skillnader av biståndsbehov mellan stadsdelsområden	19	
Biståndshushåll	19	
Biståndshushållens storlek	20	
Barn i familjer med ekonomiskt bistånd	21	
Hushållstyper	21	
Skillnader i kön	22	
Åldersfördelning	22	
Försörjningshinder	23	
Biståndstider	25	
Kostnader för ekonomiskt bistånd	26	
Medelbidrag	27	
Biståndets ändamål	27	
Avslutade ärenden	30	
Brukardelaktighet	31	
Budget- och skuldrådgivning	31	
Målgruppsbeskrivning	32	
Insatser, biståndets omfattning och utformning	32	
<hr/>		
Nyanlända i Stockholms stad	37	3
Sveriges mottagande av asylsökande	37	
Överföring från Migrationsverket till kommun	37	
Stadens mottagande av nyanlända	38	
Mottagande av personer som anvisats boende i Stockholms stad (ABO)	39	
Projektorganisationen Avdelningen för mottagande av nyanlända	41	
Stadens mottagande av kvotflyktingar	42	
Egenbosatta i Stockholms stad (EBO)	43	

Barn och unga	45	4
Målgruppsbeskrivning	45	
Utredningar, insatser, biståndets omfattning och utformning	46	
Anmälningar och inledda utredningar	46	
Ansökningar	49	
Utredningstider	50	
Öppna insatser	52	
Heldygnsvård	54	
Familjehem och jourhem	54	
Barn och unga med LVU-beslut	57	
Unga lagöverträdare	58	
Ensamkommande barn och unga som söker asyl	62	

Familjerätten	69	5
Målgruppsbeskrivning	69	
Utredningar, insatser, biståndets omfattning och utformning	69	
Faderskap och föräldraskap	69	
Adoption	71	
Vårdnad, boende och umgänge	73	

Våld i nära relation och hedersrelaterat våld och förtryck	79	6
Målgruppsbeskrivning	79	
Utredningar, insatser, biståndets omfattning och utformning	81	
Skydd och stöd till våldsutsatta	81	
Medföljande barn	85	
Stöd till våldsutövare	86	
Origo Resurscentrum mot hedersrelaterat förtryck och våld	87	
Brottsstatistik om våld i nära relationer i Stockholm	87	

Missbruk och beroende	91	7
Målgruppsbeskrivning	91	
Missbrukssituation	94	
Missbruk och samtidig psykisk sjukdom	95	
Familjesituation	97	
Utredningar, insatser, biståndets omfattning och utformning	97	
Icke biståndsbedömda insatser	97	
Biståndsbedömda insatser i öppenvård	98	
Biståndsbedömda boendeinsatser	99	
Institutionsvård	100	
Anmälningar enligt LVM	100	
Vård enligt LVM	101	
Bruskardelaktighet	104	

Hemlöshet	107	8
Stockholms stads program för att motverka hemlöshet	107	
Målgruppsbeskrivning	107	
Utredningar, insatser, biståndets omfattning och utformning	108	
Kartläggning av hemlösa i Stockholms stad 26 september 2018	108	
Äldre personer som lever i hemlöshet	114	
Barnfamiljer som lever under osäkra boendeförhållanden	115	
Unga vuxna i riskzon för hemlöshet	115	
EU-medborgare som lever i social eller ekonomisk utsatthet	115	
Vräkningsförebyggande arbete	116	
Försöks- och träningslägenheter (FoT)	117	
Bostad Först	119	
Tak över huvudet – garanti	120	
Brukardelaktighet	121	
Brukarskola	121	

Socialpsykiatri	123	9
Målgruppsbeskrivning	123	
Inventering och uppföljning av målgruppen	125	
Hemmaboende barn	126	
Stöd från anhöriga	126	
Samsjuklighet	126	
Arbete och försörjning	126	
Samverkan	126	
Valfrihet	127	
Utredningar, insatser, biståndets omfattning och utformning	127	
Sysselsättning	127	
Boendestöd	130	
Boenden	132	
Anhörigstöd	134	
Personligt ombud	134	
Brukardelaktighet	135	

Funktionsnedsättning	139	10
Målgruppsbeskrivning	140	
Utredningar, insatser, biståndets omfattning och utformning	143	
Insatser enligt LSS	143	
Ledsagarservice och ledsagning	145	
Daglig verksamhet	146	
Insatser enligt SoL inom verksamhetsområdet funktionsnedsättning	147	
Kommunalt bostadsbidrag för personer med funktionsnedsättning	148	
Valfrihetssystem	149	
Brukardelaktighet	151	
Resultatindikatorer	151	
Nationell brukarundersökning, vuxna med boende enligt LSS	151	
Delaktighet, bemötande och diskriminering	152	

Förkortningar

ABO	Anläggningsboende för asylsökande	LOV	Lag (2008:962) om valfrihetssystem
ADAD	Adolescent Drug Abuse Diagnosis	LSS	Lag (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade
ANDT	Alkohol, narkotika, doping och tobak	LSU	Lag (1998:603) om verkställighet av slutna ungdomsvård 9
ASI	Addiction Severity Index	LUL	Lag (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare
BBIC	Barns behov i centrum	LVM	Lag (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall
BoF	Socialnämndens grupp för bedömning och förmedling	LVU	Lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga
BRÅ	Brottsförebyggande rådet	LYHS	Lag (1998:531) om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område
BUP	Barn- och ungdomspsykiatri	MFoF	Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd
BVC	Barnvårdscentral	MI	Motiverande samtal (motivational interviewing)
CAN	Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning	MNKR	Miljoner kronor
CSN	Centrala studiestödsnämnden	MVC	Mödravårdscentral
DUR	Socialpsykiatrins utredningsinstrument, (Dokumentation, Utvärdering, Resultat)	OSL	Offentlighet- och sekretesslagen (2009:400)
EBO	Egenbosatt nyanländ under asyltiden	PRIO	Plan för riktade insatser inom området psykisk ohälsa
EFH	Enheten för hemlösa	PUT	Permanent uppehållstillstånd
FB	Föräldrabalk (1949:381)	RVC	Relationsvårdscentrum
FIA	Förutsättning inför arbete	RÅ	Regeringsrättens årsbok
FL	Förvaltningslag (2017:900)	SAVRY	Structured Assessment of Violocene Risk in Youth
FN	Förenta nationerna	SFB	Socialförsäkringsbalk (2010:110)
FoT	Försöks - och träningslägenhet	SHIS	Stiftelsen Hotellhem i Stockholm
HSL	Hälso- och sjukvårdslag (2017:30)	SIP	Samordnad individuell plan
HVB	Hem för vård eller boende	SiS	Statens institutionsstyrelse
HVH	Hem för viss annan heldygnsvård	Skoll	Skollag (2010:800)
IB	Initial bedömning	SKKP	Särskilt kvalificerad kontaktperson
IFO	Individ- och familjeomsorgen	SKL	Sveriges kommuner och landsting
IOP	Idéburet offentligt partnerskap	SoL	Socialtjänstlag (2001:453)
IPS	Individual placement and support	SOSFS	Socialstyrelsens föfattningssamling
i.u	Inga uppgifter	SSBTEK	Sammansatt bastjänst ekonomiskt bistånd
IVO	Inspektionen för vård och omsorg	STIS	Stärkt tidigt stöd i samverkan
KBF	Kommunalt bostadstillägg för personer med funktionsnedsättning	TKR	Tusen kronor
KBT	Kognitiv beteendeterapi	TUT	Tillfälligt uppehållstillstånd
LMA	Lag (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl.	TÖG	Tak över huvudet-garanti
		UNHCR	The office of the United Nations High Commissioner for Refugees

Demografi

För att introducera läsaren till Stockholms stad och stadens socialtjänst inleds socialtjänstrapporten med ett kapitel om stadens demografi. Vi vill genom kapitlet ge läsaren kunskap om Stockholms stads demografi då dess utveckling korrelerar med socialtjänsten. Urvalet av demografiuppgifter grundar sig på att de kan ha påverkan för socialtjänstens utveckling samt att uppgifterna kan bidra till ökade möjligheter att analysera verksamhetsområdena. Uppgifterna som redovisas är befolkningsantal, utbildningsnivåer och medelinkomst.

I kapitlet redovisas statistiken uppdelad i stadsdelsnämnder och hela staden. Värt att notera är att den sammanlagda summan för stadsdelsnämnderna inte summerar till den totala summan för hela staden. Anledningen är att det finns restförda personer i staden, vilka tidigare har fördelats på stadsdelsnämnderna men som nu enbart ingår i summan för staden. De personer som saknar adress redovisas som en restpost på staden. I restposten återfinns personer med skyddad adress, personer som är i utlandstjänst för offentliga och privata arbetsgivare eller av annan anledning saknar känd hemvist.

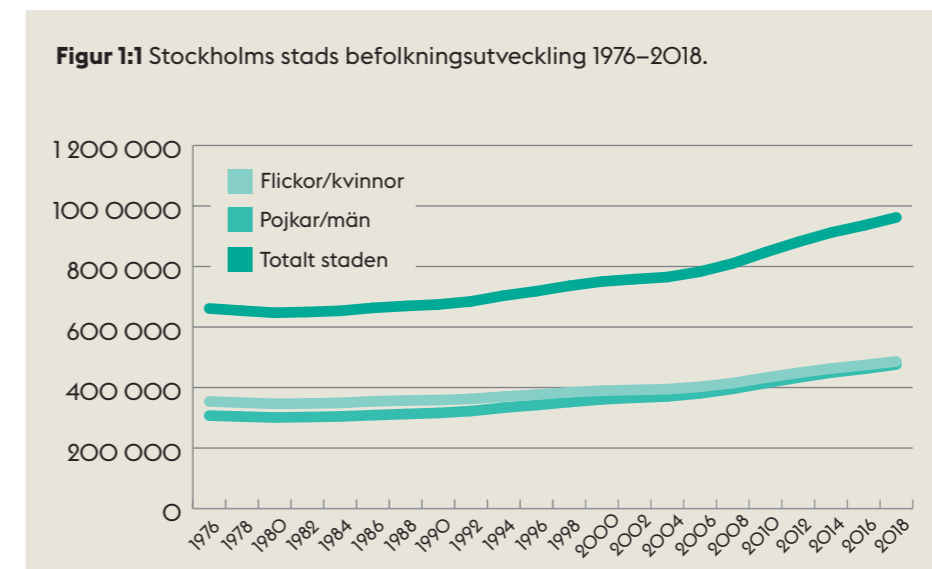
Befolkning

Befolkningsutvecklingen inom Stockholms stad har stadigt ökat sedan 80-talet. I figuren nedan visas hur befolkningsökningen har sett ut sedan 1976 fram till 2018. I slutet av 70-talet skedde en minskning av invånarantalet men sedan 80-talet har ökningen skett varje år. I Stockholms stad bor fler flickor och kvinnor än pojkar och män. Fördelningen mellan könen har minskat genom åren men fortfarande är kvinnor och flickor i majoritet, om än mycket liten. Den procentuella fördelningen 2018 var att flickor och kvinnor utgjorde 50,5 procent av stadens totala befolkning. Det kan jämföras med 1976, då flickor och kvinnor utgjorde 53,5 procent av stadens befolkning.

År 2018 hade Stockholms stad en befolkning som bestod av 486 104 kvinnor och 476 050 män. Fördelningen mellan kvinnor och män i stadsdelsnämnderna förhöll sig likt fördelningen som fanns i staden totalt sett.

År 2018 hade Stockholms stad en befolkning som bestod av 486 104 kvinnor och 476 050 män.

Källa: Områdesdatasystem (ODS).

962 154

personer levde i Stockholms stad 2018.

Under 2018 levde 962 154 personer i Stockholms stad, vilket motsvarade en ökning med 12 393 (1,3 procent) personer sett från 2017. Befolkningen i Älvsjö, Hägersten-Liljeholmen och Farsta stadsdelsområden hade den högsta procentuella ökningen, medan Skarpnäck, Södermalm och Spånga-Tensta hade den lägsta.

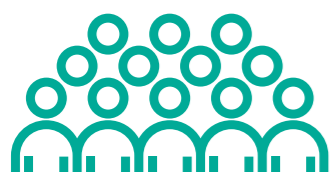
En del av befolkningsökningen i staden kan förklaras av ett positivt flyttnetto, det vill säga inflyttningarna är fler än utflyttningarna. År 2018 flyttade 73 041 personer in till staden och 67 253 personer flyttade ut ur staden, totalt ger det ett flyttnetto om 5 788 personer. För att vidare förklara befolkningsökningen kan man se till hur många i befolkningen som föds och avlider under ett år. I Stockholms stad föddes 13 011 barn medan det avled 6 438 personer 2018. Det var således fler barn som föddes än personer som avled.

Tabell 1:1 Befolkningsantal per stadsdelsnämnd, 2017–2018.

Stadsdelsnämnd	2017	2018	Förändring i antal	Förändring (%)
Rinkeby-Kista	49 902	50 404	502	1,0
Spånga-Tensta	38 865	39 106	241	0,6
Hässelby-Vällingby	74 826	75 904	1 078	1,4
Bromma	79 355	80 045	690	0,9
Kungsholmen	70 529	71 191	662	0,9
Norrmalm	70 833	71 800	967	1,4
Östermalm	75 438	76 587	1 149	1,5
Södermalm	129 738	130 034	296	0,2
Enskede-Årsta-Vantör	99 232	100 859	1 627	1,6
Skarpnäck	46 425	46 427	2	0,0
Farsta	57 825	59 219	1 394	2,4
Älvsjö	29 112	30 580	1 468	5,0
Hägersten-Liljeholmen	88 055	90 203	2 148	2,4
Skärholmen	36 930	37 349	419	1,1
Staden totalt	949 761	962 154	12 393	1,3

Källa: Områdesdatasystem (ODS).

I tabellen nedan redovisas befolkningens uppdelning utifrån åldersgrupperna 0–20 år och 21 år och uppåt. Eftersom befolkningen totalt sett har ökat, har de två åldersindelade grupperna också gjort det. Det fanns 218 452 barn och unga i åldern 0–20 år i staden 2018, det var en ökning med 3 780 barn och unga i jämförelse med 2017. Motsvarande siffror för personer 21 år eller äldre var 743 702 personer, åldersgruppen ökade med 8 613 personer.

Tabell 1:2 Antal i befolkningen 0–20 år respektive 21 år och äldre, 2018.

Stadsdelsnämnd	0–20 år	Förändring sedan 2017	21 år och äldre	Förändring sedan 2017
Rinkeby-Kista	14 060	-57	36 344	559
Spånga-Tensta	12 036	22	27 070	219
Hässelby-Vällingby	20 855	337	55 049	741
Bromma	20 300	80	59 745	610
Kungsholmen	11 838	201	59 353	461
Norrmalm	13 056	307	58 744	660
Östermalm	13 576	325	63 011	824
Södermalm	24 179	225	105 855	71
Enskede-Årsta-Vantör	23 804	610	77 055	1 017
Skarpnäck	11 085	15	35 342	-13
Farsta	14 593	693	44 626	701
Älvsjö	8 674	389	21 906	1 079
Hägersten-Liljeholmen	20 193	506	70 010	1 642
Skärholmen	9 997	163	27 352	256
Staden totalt	218 452	3 780	743 702	8 613

Källa: Områdesdatasystem (ODS).

Utbildningsnivå

Utbildningsnivån i Stockholms stad är god, 84 procent av invånarna mellan 16–64 år hade gymnasial eller eftergymnasial utbildning 2017¹ som högsta avslutade utbildning. Vid jämförelse med övriga riket är det tydligt att staden har invånare med hög utbildningsnivå. I riket hade 43 procent av befolkningen i åldern 25–64² år 2017 någon form av eftergymnasial utbildning, i Stockholm hade 53 procent av befolkningen i åldern 16–64 år någon form av eftergymnasial utbildning. Motsvarande andel som hade gymnasial utbildning i riket var 44 procent och i Stockholm 31 procent.

Inom staden varierade utbildningsnivåerna mellan stadsdelsnämnderna. Fortsatt hade innerstadsdelarna samt Bromma och Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnder övervägande del av invånare med eftergymnasial utbildning, andelen med eftergymnasial utbildning varierade mellan 58 och 67 procent. Andelen invånare med eftergymnasial utbildning i övriga stadsdelsnämnder varierade mellan 31 till 58 procent. De stadsdelsnämnder med högst andel invånare med förgymnasial utbildning var Rinkeby-Kista, Skärholmen och Spånga-Tensta, andelen med förgymnasial utbildning var i nämnderna mellan 22 till 25 procent. Övriga stadsdelsnämnder hade mellan sex till 18 procent av invånarna som hade förgymnasial utbildning. Utjämnat över hela staden hade tolv procent av invånarna förgymnasial utbildning 2017.

¹ Observera att året som avses är 2017.

² Observera att jämförelsegrupperna skiljer sig åt, statistiken som avser Stockholms stad avser invånare i åldern 16–64 år medan statistiken för riket avser 25–64 år. Året som avses är 2017.

12%

av stadens invånare hade förgymnasial utbildning som högsta utbildningsnivå 2017.

Tabell 1:3 Andel av befolkningen 16–64 år efter högsta utbildningsnivå, 2017.

Stadsdelsnämnd	Förgymnasial- utbildning (%)	Gymnasie- utbildning (%)	Eftergymnasial utbildning (%)	Uppgift saknas (%)
Rinkeby-Kista	25	35	31	8
Spånga-Tensta	24	35	36	6
Hässelby-Vällingby	18	38	39	4
Bromma	10	29	58	3
Kungsholmen	6	25	66	3
Norrmalm	7	24	66	3
Östermalm	6	22	67	5
Södermalm	8	28	61	3
Enskede-Årsta-Vantör	14	36	47	4
Skarpnäck	12	31	55	3
Farsta	16	39	42	3
Älvsjö	13	33	52	3
Hägersten-Liljeholmen	9	30	58	3
Skärholmen	22	37	34	7
Staden totalt	12	31	53	4

Källa: Områdesdatasystem (ODS).

Medelinkomst

Medelinkomsten har för 2017 ökat i jämförelse med 2016. Medellönen för kvinnor ökade med 10 559 kronor (3,3 procent) och motsvarande ökning för män var 9 745 kronor (2,4 procent). Ökningen av medelinkomsten har skett i något större utsträckning för kvinnor än för män.

Fortsatt är den sammanlagda årliga medelinkomsten högre för män än för kvinnor. Medelinkomsten för kvinnor var 319 122 kronor och för män 408 747 kronor, skillnaden i medelinkomst var 89 625 kronor. Skillnaden mellan kvinnors och mäns medelinkomst har därmed minskat med 814 kronor mellan åren 2016 och 2017.

Högst medelinkomst för kvinnor återfanns i innerstadsdelarna, Norrmalm, Kungsholmen och Bromma stadsdelsnämnder, samtliga hade medelinkomster som översteg stadens sammanlagda medelinkomst för kvinnor. Rinkeby-Kista, Skärholmen och Spånga-Tensta stadsdelsnämnder hade de lägsta medelinkomsterna bland kvinnor, vilken var 193 925 till 257 075 kronor i medelinkomst.

Tabell 1:4 Medelinkomst kvinnor 2016–2017.

Stadsdelsnämnd	Medel- inkomst 2016	Medel- inkomst 2017	Skillnad 2016–2017	Skillnad (%)
Rinkeby-Kista	189 329	193 925	4 595	2,4
Spånga-Tensta	249 606	257 075	7 468	3,0
Hässelby-Vällingby	265 921	274 480	8 559	3,2
Bromma	348 078	361 322	13 244	3,8
Kungsholmen	363 308	373 395	10 086	2,8
Norrmalm	372 479	384 744	12 265	3,3
Östermalm	350 300	358 721	8 420	2,4
Södermalm	338 521	350 824	12 303	3,6
Enskede-Årsta-Vantör	277 823	289 159	11 336	4,1
Skarpnäck	288 587	299 745	11 158	3,9
Farsta	266 405	276 109	9 704	3,6
Älvsjö	329 820	337 724	7 904	2,4
Hägersten-Liljeholmen	312 346	325 609	13 263	4,2
Skärholmen	204 229	211 028	6 799	3,3
Staden totalt	308 563	319 122	10 559	3,4

Källa: Områdesdatasystem (ODS).

Högst medelinkomst för män återfanns i Östermalm, Norrmalm och Bromma stadsdelsnämnder. Medelinkomsten i de uppräknade stadsdelsnämnderna översteg stadens sammanlagda medelinkomst för män. De lägsta medelinkomsterna för män återfanns i samma stadsdelsnämnder som för kvinnor.

Tabell 1:5 Medelinkomst män 2016–2017.

Stadsdelsnämnd	Medel- inkomst 2016	Medel- inkomst 2017	Skillnad 2016–2017 (kr)	Skillnad (%)
Rinkeby-Kista	242 341	248 893	6 552	2,7
Spånga-Tensta	318 345	323 586	5 241	1,6
Hässelby-Vällingby	341 243	345 990	4 747	1,4
Bromma	495 657	506 357	10 699	2,2
Kungsholmen	486 297	497 592	11 295	2,3
Norrmalm	514 744	528 925	14 181	2,8
Östermalm	546 768	554 459	7 691	1,4
Södermalm	418 024	426 957	8 933	2,1
Enskede-Årsta-Vantör	337 299	350 017	12 718	3,8
Skarpnäck	336 569	347 466	10 897	3,2
Farsta	316 681	323 784	7 103	2,2
Älvsjö	420 172	425 898	5 726	1,4
Hägersten-Liljeholmen	379 935	391 018	11 082	2,9
Skärholmen	243 221	253 182	9 961	4,1
Staden totalt	399 002	408 747	9 745	2,4

Källa: Områdesdatasystem (ODS).

Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd hade lägst medelinkomst för både män och kvinnor 2017. Det är således den nämnd med högst andel biståndsmottagare av ekonomiskt bistånd, knappt sju procent av befolkningen uppbar ekonomiskt bistånd 2018 i Rinkeby-Kista. Varpå Spånga-Tensta stadsdelsnämnd hade den näst högsta andelen av befolkningen som mottog ekonomiskt bistånd 2018, drygt fem procent. Andel biståndsmottagare i befolkningen i stadsdelsnämnderna med högst medelinkomst varierade mellan 0,3 procent till 1,2 procent.

Ökningen av medelinkomsten har skett i något större utsträckning för kvinnor än för män.

Ekonomiskt bistånd

Ekonomiskt bistånd utgör samhällets yttersta skyddsnät och kan beviljas om behovet inte kan tillgodoses på annat sätt. Ekonomiskt bistånd består av två delar, försörjningsstöd och stöd till livsföringen i övrigt. I den senare delen ingår andra nödvändiga utgifter vid sidan av försörjningen, som exempelvis kostnader för barnomsorg, läkarvård, medicin och tandvård. Utgångspunkten för biståndet är att tillförsäkra befolkningen en skälig levnadsnivå, vilken preciseras i riksnormen för försörjningsstöd och i stadens riktlinjer.

4 kap 3 § SoL:

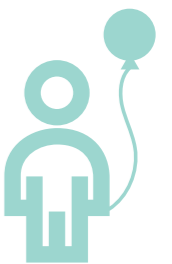
Försörjningsstöd lämnas för skäliga kostnader för

1. livsmedel, kläder och skor, lek och fritid, förbrukningsvaror, hälsa och hygien samt dagstidning, telefon och radio- och TV-avgift (riksnorm).
2. boende, hushållsel, arbetsresor, hemförsäkring samt medlemskap i fackförening och arbetslöshetskassa.

I arbetet med ekonomiskt bistånd är huvuduppgiften att hjälpa personer så att de kan klara sin försörjning på egen hand. Socialtjänstens bistånd är inte kravlöst, men kraven måste anpassas efter varje persons förutsättningar och hänsyn tas till den enskildes integritet och självbestämmande. Därmed är det viktigt att välja insatser och åtgärder utifrån den aktuella situationen samt den enskildes behov. Den andra uppgiften är att utreda rätten till ekonomiskt bistånd vid varje ansökan till dess att den enskilde kan försörja sig själv. Det är stadsdelsnämnderna och socialnämnden som ansvarar för bistånd till enskilda i Stockholms stad. En förutsättning för handläggningen är att den utförs med noggrannhet och att felaktiga utbetalningar förebyggs.

Som stöd i arbetet med att utreda den enskildes behov, resurser och förutsättningar i syfte att hitta individuella lösningar på försörjningsproblemen använder Stockholms stad sedan 2014 två bedömningsinstrument för utredning av ekonomiskt bistånd, Initial Bedömning (IB) och Förutsättningar Inför Arbete (FIA). IB används vid utredning av nya ärenden och är uppdelad i fyra delar, varav Jobbtorg Stockholm gör en av delarna om den enskilde är aktuell där. FIA används när det finns behov av en fördjupad utredning kring den enskildes behov av insatser och stöd. Även FIA ska om möjligt göras i samverkan med Jobbtorg.

Barnets bästa ska särskilt beaktas vid åtgärder som rör barn. Detta framgår av 1 kap. 2 § SoL vilket svarar mot artikel 3 i FN:s barnkonvention. Hänsynen till barns bästa, det så kallade barnperspektivet, innebär att barnens situation ska uppmärksammas när vuxna ansöker om ekonomiskt bistånd. I Stockholms stad finns ett stödmaterial¹ för att uppmärksamma barnperspektivet vid handläggning av ekonomiskt bistånd. Syftet med stödmaterialiet är att underlätta för ledning och socialsekreterare att i det dagliga arbetet lyfta fram barnets perspektiv såväl som att genomföra barnkonsekvensanalyser som underlag inför beslut.

¹ Stödmaterial. Barnperspektiv vid handläggning av ekonomiskt bistånd.

Målgruppsbeskrivning

Socialtjänsten kan efter en individuell prövning bevilja ekonomiskt bistånd till den som inte kan få sitt och sin familjs behov av försörjning tillgodosett på annat sätt.

Behovet av ekonomiskt bistånd påverkas av en mängd olika faktorer som exempelvis konjunkturläget, situationen på arbetsmarknaden, utformningen av statliga trygghets-system samt inkomst- och kostnadsutvecklingen i samhället. Även utvecklingen inom områden som integrations- och utbildningspolitik påverkar hur stor andel av befolkningen som helt eller delvis har svårigheter att klara sin försörjning på egen hand och som därmed har behov av ekonomiskt bistånd. Medelbidraget per person påverkas av normförändringar, inflation, hushållens inkomster och utgifter, handlägningsrutiner samt pris- och hyresutveckling.

Utredningar, insatser, biståndets omfattning och utformning

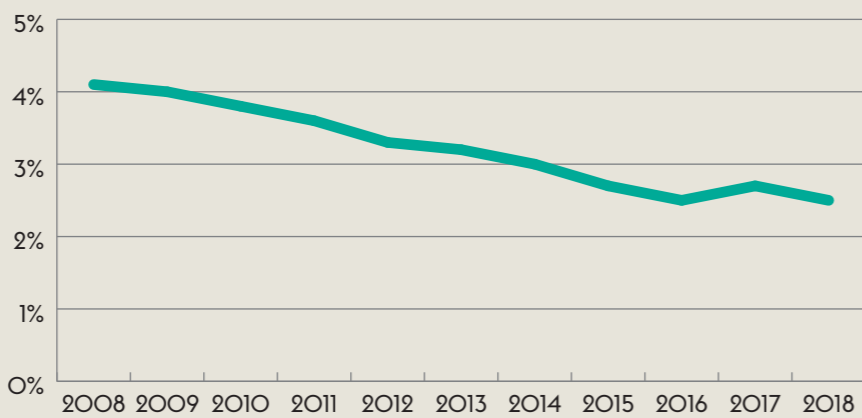
Biståndsbehov över tid

Andelen personer av befolkningen som uppstår ekonomiskt bistånd har stadigt minskat sett ur ett tioårsperspektiv, med undantag för en liten uppgång under år 2017. Ökningen under 2017 förklaras främst av det ökade antalet nyanlända personer som beviljades ekonomiskt bistånd vid Intro Stockholm i avvaktan sin etableringsersättning. Under år 2018 har antalet personer som uppstår ekonomiskt bistånd vid Intro Stockholm minskat med 33 procent, vilket troligen är den främsta förklaringen till att andelen biståndsmottagare i Stockholms stad nu minskar igen.

Trenden med en minskad andel personer i behov av ekonomiskt bistånd kan även förklaras med att arbetsmarknaden i Stockholmsområdet har varit jämförelsevis fortsatt god. Sannolikt har nedgången även påverkats av stadens tydliga krav på den enskildes medverkan till självförsörjning, tillgången till insatser på Jobbtorg Stockholm samt förbättrade utredningsmetoder för att dels undvika felaktiga utbetalningar och dels att i ett tidigt skede erbjuda individuellt anpassade insatser för att uppnå självförsörjning.

Tabellen nedan visar utvecklingen av ekonomiskt bistånd i Stockholms stad i förhållande till befolkningen under de senaste tio åren.

Figur 2:1 Andel av befolkningen i Stockholms stad, vuxna och barn, som fått ekonomiskt bistånd någon gång under året 2008–2018.

Källa: Sociala System.

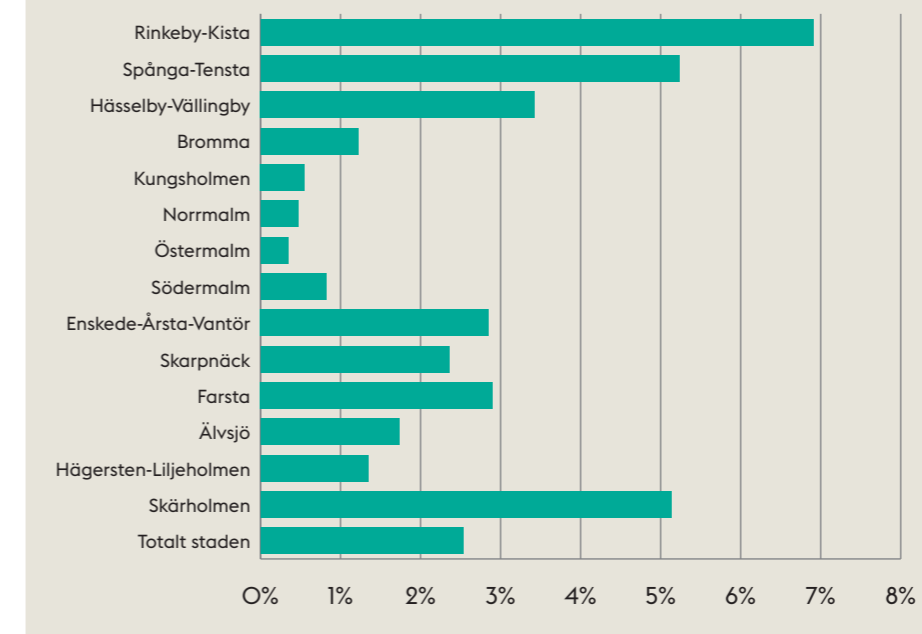
Under 2018 hade 24 193 personer, vuxna och barn, någon gång under året ekonomiskt bistånd. Detta motsvarar 2,5 procent av befolkningen i staden, jämfört med 2,7 procent under år 2017. Det sammantagna antalet personer som under år 2018 uppburit ekonomiskt bistånd i staden har minskat med 1 035 personer jämfört med år 2017. Sett ur en tioårsperiod har antalet personer som uppstår ekonomiskt bistånd i Stockholms stad minskat med 27 procent, vilket motsvarar en minskning på ungefär 9 000 personer.

Skillnader av biståndsbehov mellan stadsdelsområden

Befolkningens behov av ekonomiskt bistånd fördelar sig olika över staden och är avhängig befolkningsammansättningen i respektive stadsdelsområde. Överlag framgår att det finns skillnader mellan innerstads- och ytterstadsområden, där en större andel av befolkningen har behov av ekonomiskt bistånd i ytterstadsområdena. Andelen biståndsmottagare i befolkningen varierar från högst i Rinkeby-Kista (6,9 procent), Spånga-Tensta (5,2 procent) och Skärholmen (5,1 procent) till lägst på Östermalm (0,3 procent), Norrmalm (0,5 procent) och Kungsholmen (0,6 procent).

I ytterstadsområdena består biståndshushållen i större utsträckning av barnfamiljer, vilket medför att hushållen i genomsnitt är större. I ytterstadsområdena bor en större andel nyanlända och utrikes födda personer. Nyanlända personer tillhör de grupper som har en sämre anknytning till arbetsmarknaden än genomsnittet och därmed kan behovet av ekonomiskt bistånd generellt vara större i dessa stadsdelsområden. I ytterstadsdelarna tillkommer kontinuerligt nya hushåll som har behov av socialtjänstens insatser. Många nyanlända som har flyttat in i staden lever under osäkra bostadsförhållanden och utan egen försörjning. Även bostadssituationen och attraktiviteten i de olika stadsdelsområdena spelar en stor roll för dessa skillnader. Diagrammet nedan visar en jämförelse av stadsdelarnas andel av befolkningen som någon gång under år 2018 haft ekonomiskt bistånd.

Figur 2:2 Andel biståndsmottagare av befolkningen 2018, fördelat per stadsdelsnämnd.

Källa: Sociala System.

Biståndshushåll

Stockholms stad har under lång tid haft en i stort jämn och sjunkande kurva av antal hushåll i behov av ekonomiskt bistånd. Under 2018 uppstår 13 966 unika hushåll i staden ekonomiskt bistånd. Det var en minskning med drygt 600 biståndshushåll jämfört med 2017. Sett ur en tioårsperiod har antalet hushåll i staden sjunkit med 23 procent, vilket motsvarar drygt 4 000 hushåll.

Under 2018 uppstår 13 966 unika hushåll i staden ekonomiskt bistånd. Det var en minskning med drygt 600 biståndshushåll jämfört med år 2017. Sett ur en tioårsperiod har antalet hushåll i staden sjunkit med 23 procent.

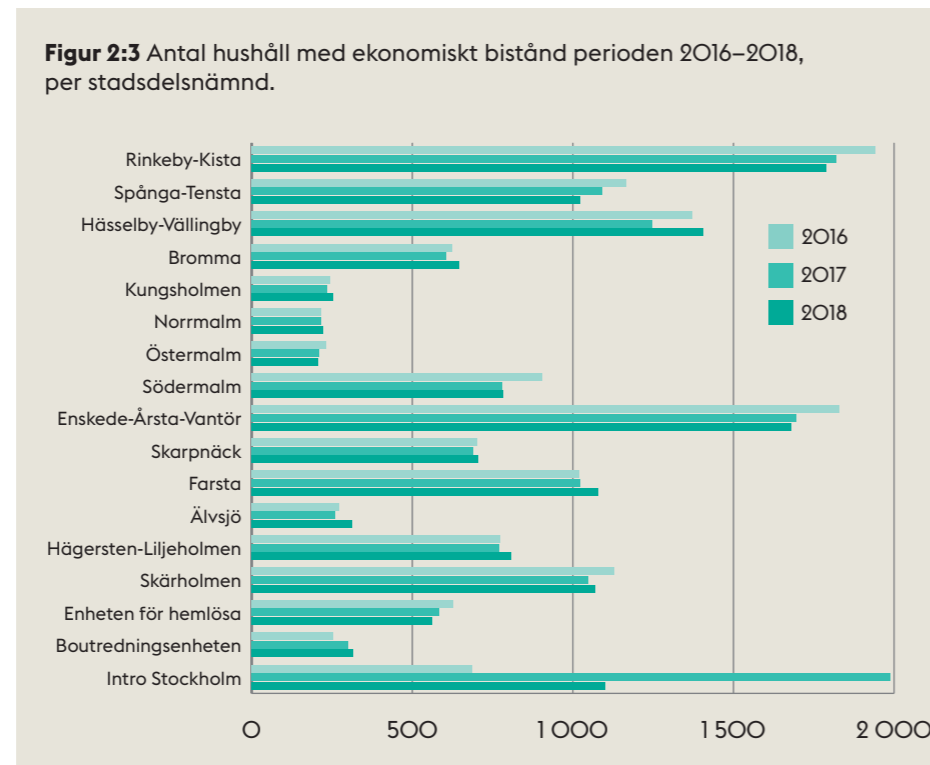
2,5%

av befolkningen i Stockholms stad uppstår ekonomiskt bistånd någon gång under 2018.

Den totala minskningen av antal hushåll i staden mellan år 2017 och 2018 förklaras främst av den stora minskningen hushåll på Intro Stockholm, där hushållen sjönk i antal från 1 990 till 1 101, vilket motsvarar en minskning med 45 procent (899 hushåll). Under 2018 ökade antalet hushåll vid tio av stadsdelsnämnderna, medan antalet hushåll minskade vid fyra stadsdelsnämnder. Vid Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd ökade antalet hushåll mest, med 158 hushåll, följt av Farsta stadsdelsnämnd med 56 hushåll. Procentuellt sett ökade antalet hushåll mest i Älvsjö stadsdelsnämnd med 20 procent, vilket motsvarar en ökning på 53 hushåll. Vid Spånga-Tensta och Rinkeby-Kista stadsdelsnämnder återfanns de största minskningarna med 68 respektive 33 antal hushåll. Spånga-Tensta stadsdelsnämnd hade även den största procentuella minskningen (6,2 procent).

Vid enheten för hemlösa minskade antalet hushåll något, medan antalet hushåll vid boutredningsenheten ökade något.

Nedanstående diagram visar fördelningen av antal hushåll per stadsdelsnämnd i jämförelse på tre år. Hushållen presenteras på den stadsdelsnämnd de senast under året fick bistånd.

Källa: Sociala System.

Biståndshushållens storlek

Den genomsnittliga storleken på biståndshushållen var 1,7 personer under 2018. Stadens genomsnittliga storlek på biståndshushåll har varit oförändrad sedan 2011. Den genomsnittliga storleken på biståndshushållen skiljer sig åt mellan stadsdelarna. Ytterstadsdelar som Rinkeby-Kista och Spånga-Tensta kännetecknas av hushåll med större familjer med en genomsnittlig hushållsstorlek på 1,9 respektive 2,0 personer. Innerstadsdelar som Östermalm och Södermalm kännetecknas av mindre hushåll med genomsnittlig hushållsstorlek på 1,3 respektive 1,4 personer. Den genomsnittliga hushållsstorleken hos Intro Stockholm har ökat med 0,46 procentenheter från 2,2 personer till 2,7 personer, vilket är den största ökningen i staden.

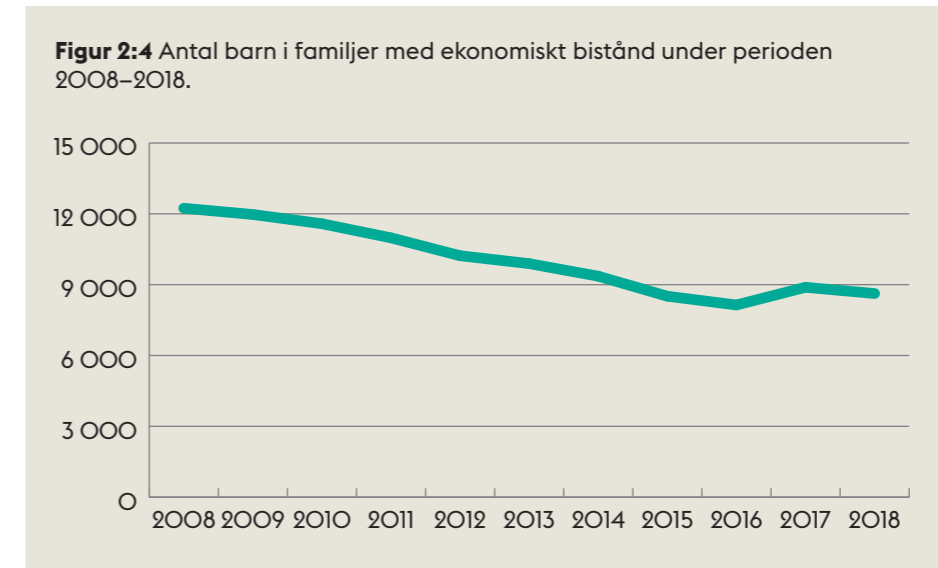
Barn i familjer med ekonomiskt bistånd

Antal barn i familjer som uppstår ekonomiskt bistånd har successivt minskat de senaste tio åren. Från 2008 har antalet barn sjunkit från 12 237 barn till 8 624 barn år 2018, vilket motsvarar ungefär 30 procent färre barn. År 2017 sågs en ökning jämfört med tidigare år, men under 2018 har antal barn sjunkit igen. En anledning till ökningen under 2017 var nyanlända barnfamiljer på Intro Stockholm. Under 2017 fanns 1 895 barn i familjerna aktuella på Intro Stockholm jämfört med 1 504 barn under 2018, vilket är en minskning med nästan 400 barn.

Det minskade antalet barn indikerar sannolikt inte att barnfamiljer med behov av ekonomiskt bistånd specifikt minskar i staden, det förefaller snarare vara resultatet av en minskning vad gäller biståndsmottagare överlag.

8 624

barn fanns i familjer som någon gång under 2018 uppburit ekonomiskt bistånd.

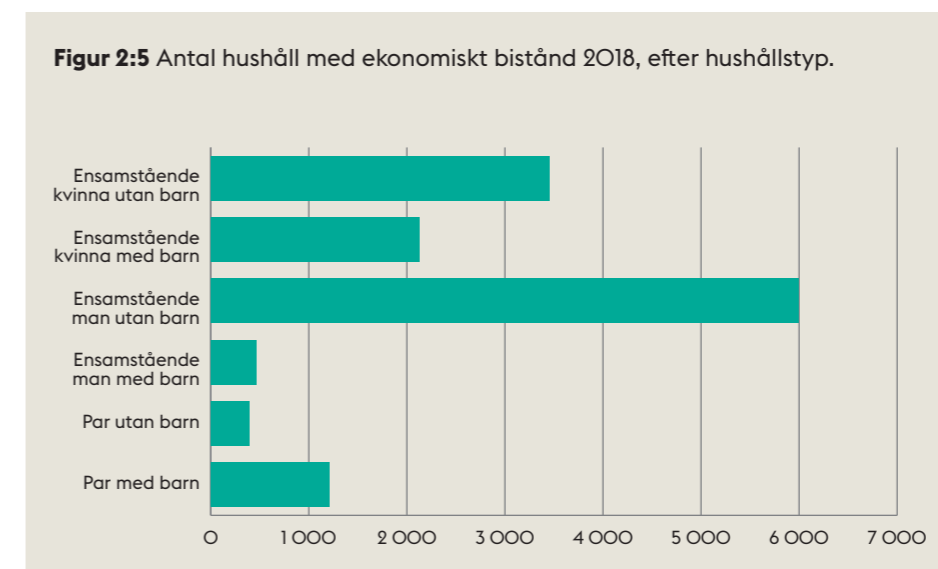
Källa: Sociala System.

Hushållstyper

I likhet med tidigare år var den vanligast förekommande hushållstypen 2018 ensamstående män utan barn, närmare 43 procent av biståndshushållen utgörs av denna grupp. Den näst största gruppen är ensamstående kvinnor utan barn, vilka utgör drygt 25 procent av samtliga hushåll. Hushåll utan barn utgör 70 procent av biståndshushållen. Den hushållstyp som är i minst behov av ekonomiskt bistånd är par utan barn. Hushållstypen dödsbo redovisas inte nedan.

43 %

av biståndshushållen utgörs av ensamstående män utan barn, vilket är den vanligast förekommande hushållstypen.

Källa: Sociala System.

Skillnader i kön

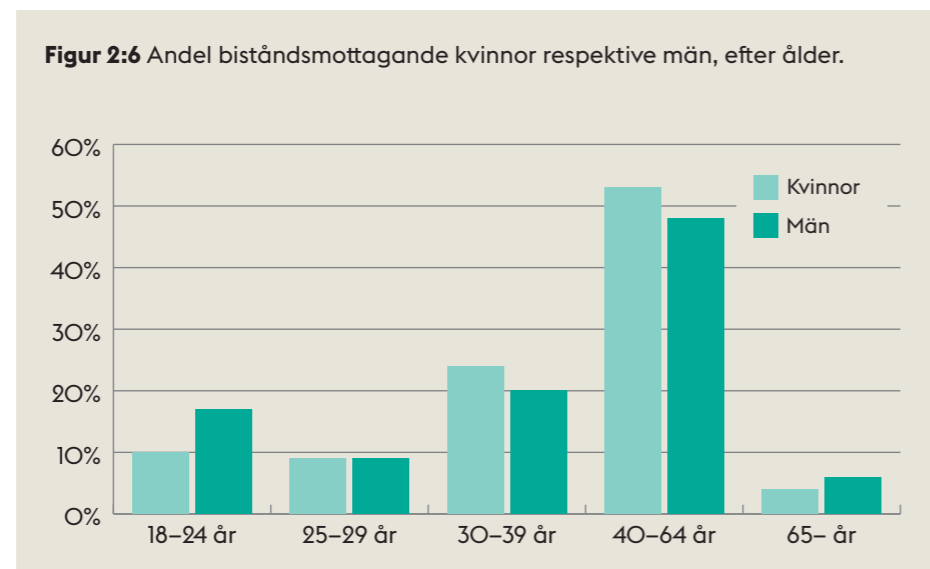
Fördelningen mellan antal kvinnor och män som uppstår ekonomiskt bistånd i staden är relativt jämn. Sedan ungefär 15 år tillbaka uppstår män i något större utsträckning ekonomiskt bistånd än vad kvinnor gör. Av det sammantagna antalet vuxna personer som uppstår ekonomiskt bistånd under 2018 var 47 procent kvinnor och 53 procent män, vilket är i stort samma fördelning som föregående år. Denna fördelning återspeglar sig även i riket.

Åldersfördelning

Den största åldersgruppen av vuxna biståndsmottagare är i åldrarna 40–64 år (7 867 personer), vilket motsvarar 51 procent. Den näst största gruppen som uppburit ekonomiskt bistånd någon gång under 2018 är personer i åldrarna 30–39 år. Unga vuxna mellan 18–24 år som betraktas som vuxna med eget hushåll är den tredje största gruppen, vilken utgör 14 procent. Jämfört med år 2017 har gruppen unga vuxna i eget hushåll ökat med två procentenheter. I en jämförelse med riket är dock stadens andel unga vuxna som uppstår ekonomiskt bistånd något lägre. Av de vuxna biståndsmottagarna i hela riket var drygt 22 procent i åldern 18 till 24 år under 2017.

När det gäller könsskillnader i de olika åldersgrupperna är det relativt jämnt fördelat. Den vanligaste åldersgruppen för både män och kvinnor är 40–64 år. Den största skillnaden mellan könen återfinns i den yngsta åldersgruppen 18–24 år. 17 procent av männen var mellan 18–24 år jämfört med tio procent i gruppen kvinnor. Skillnaderna i denna åldersgrupp kan delvis förklaras av att en stor del av de som kom som ensamkommande barn under 2015–2016 var pojkar. En del av dessa individer har nu har fyllt 18 år och kan vara i behov av ekonomiskt bistånd.

Nedanstående diagram visar andelen kvinnor och män fördelat på åldersgrupper på samtliga vuxna biståndstagare.

Källa: Sociala System.

Försörjningshinder

Försörjningshinder kan delas in i tre dominerande huvudkategorier: arbetslöshet, sjukdom och sociala skäl.

De som är arbetsföra och oförhindrade att börja arbeta direkt tillhör kategorin arbetslösa. Kategorin rymmer personer med otillräcklig eller ingen arbetslöshetsersättning eller otillräcklig ersättning av aktivitetsstöd. Gruppen arbetslösa är ingen homogen grupp och det finns stora variationer vad gäller hur nära dessa personer står arbetsmarknaden. Gruppen arbetslösa innefattar även nyanlända som väntar på eller har otillräcklig inkomst av etableringsersättning.

När det gäller kategorin som på grund av sjukdom har behov av ekonomiskt bistånd består gruppen av personer som bedömts ha en varaktigt nedsatt arbetsförmåga men som har otillräcklig sjuk- eller aktivitetsersättning för att klara sin egen försörjning och därför behöver kompletterande ekonomiskt bistånd. Kategorin innefattar även gruppen sjukskrivna, det vill säga personer med läkarintyg eller läkarutlåtande som styrker nedsatt arbetsförmåga. Dessa personer har inte kvalificerat sig för sjukpenning eller har så pass låg sjukpenning att de inte kan försörja sig endast på denna.

Personer som av socialtjänsten bedöms att de av sociala eller medicinska skäl är förhindrade att arbeta har ofta behov av insatser från andra enheter inom socialtjänsten eller från sjukvården. Skälen kan exempelvis vara en allvarlig missbruksproblematik, psykisk ohälsa eller att den enskilde befinner sig i en akut krissituation.

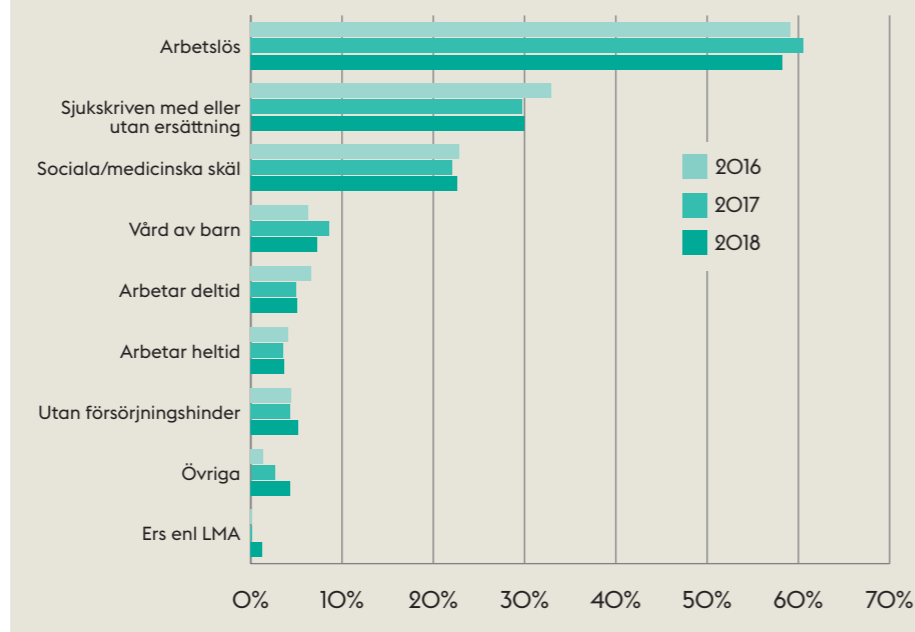
Av det totala antalet biståndsmottagare som varit aktuella någon gång under året 2018 var den största gruppen (58 procent) personer som är arbetslösa med eller utan annan ersättning. Den näst största gruppen (30 procent) är personer som är sjukskrivna med eller utan ersättning från Försäkringskassan. Den tredje största gruppen (22 procent) är personer som av socialmedicinska skäl uppstår ekonomiskt bistånd.

Diagrammet nedan visar fördelningen av försörjningshinder gällande de personer som någon gång under året uppburit ekonomiskt bistånd. En enskild person kan ha haft flera försörjningshinder under året, till exempel kan en person som har en biståndstid på sju månader vara sjukskriven under tre månader och arbetslös under fyra månader. I jämförelse med 2016 och 2017 är fördelningen av försörjningshinder i stort densamma för 2018.

Personer som har arbetslöshet som försörjningshinder har minskat något sedan 2017, medan personer med försörjningshinder i kategorin övrigt har ökat något. Det är främst ensamkommande ungdomar och nyanlända med 0–25 procent etablering som har ökat jämfört med 2017. När det gäller sjukskrivna och socialmedicinska skäl är andelen i stort oförändrad.

Dagersättning enligt LMA som utbetalas av stadsdelsnämnderna har ökat från att omfatta 29 personer under 2017 till 203 personer under 2018. Ökningen består av de personer som under en begränsad tid under året 2018 fick möjlighet att ansöka om tillfälligt uppehållstillstånd för gymnasiestudier och som hade rätt till dagarsättning enligt LMA under den tid som de väntade på sitt beslut från Migrationsverket.

Figur 2:7 Andel biståndsmottagare efter typ av försörjningshinder 2016–2018.

Källa: Sociala System.

För att få en annan bild av hur fördelningen av försörjningshinder ser ut i Stockholms stad visar statistiken att det per månad i genomsnitt var 43 procent arbetslösa, 27 procent sjukskrivna och 20 procent hade socialmedicinska skäl.

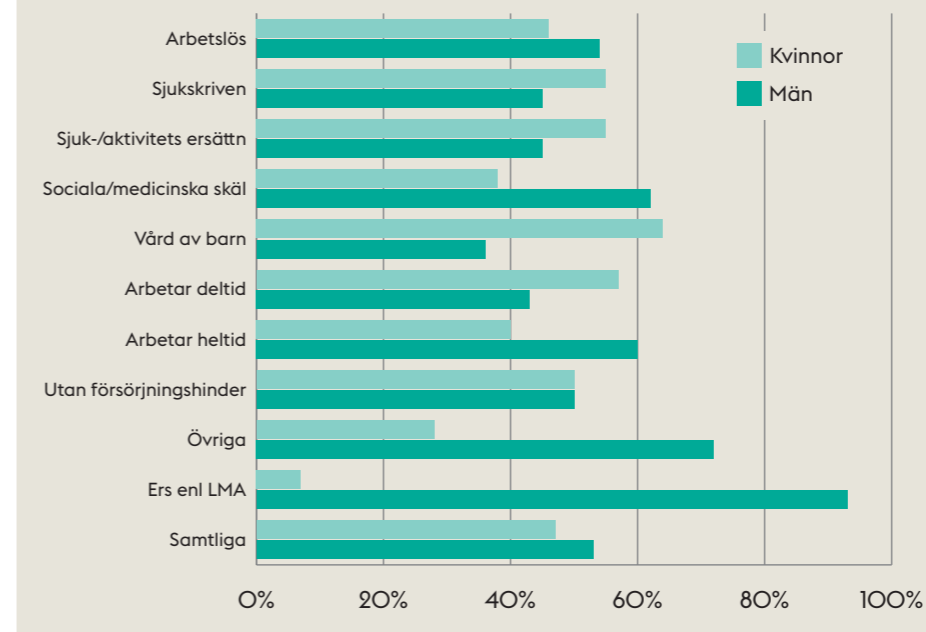
Fördelningen mellan kvinnor och män vad gäller olika försörjningshinder skiljer sig något åt inom vissa typer av försörjningshinder. Män har i högre grad arbetslöshet och socialmedicinska skäl som försörjningshinder medan kvinnor i högre grad är sjukskrivna med eller utan ersättning. När det gäller vård av barn, vilket främst innebär otillräcklig föräldrapenning, återfinns främst kvinnor inom detta försörjningshinder. Nedanstående diagram visar fördelningen av unika personer som någon gång under året uppburit ekonomiskt bistånd fördelat mellan kön och försörjningshindergrupp.

När det gäller fördelning av kostnaderna uppdelat utifrån försörjningshinder år 2018 utgör 42 procent kostnader för arbetslösa, 27 procent för sjukskrivna och 22 procent för socialmedicinska skäl. Gruppen arbetslösa och sjukskrivna har i större utsträckning än personer med socialmedicinska skäl andra inkomster utöver ekonomiskt bistånd. Årskostnaden per arbetslös person är lägre än för de med sociala skäl eller de sjukskrivna, vilket även beror på att biståndstiden för arbetslöshet är något kortare.

Män har i högre grad arbetslöshet och socialmedicinska skäl som försörjningshinder medan kvinnor i högre grad är sjukskrivna med eller utan ersättning.

Figur 2:8 Andelen kvinnor respektive män inom olika typer av försörjningshinder 2018.

Källa: Sociala System.

Biståndstider

I genomsnitt uppbar hushållen år 2018 bistånd 7,1 månader under den senaste tolv-månadersperioden. Jämfört med föregående år har den genomsnittliga biståndstiden minskat något på de flesta stadsdelsnämnderna, medan en ökning har skett på Intro Stockholm. För hela staden har den genomsnittliga biståndstiden ökat marginellt.

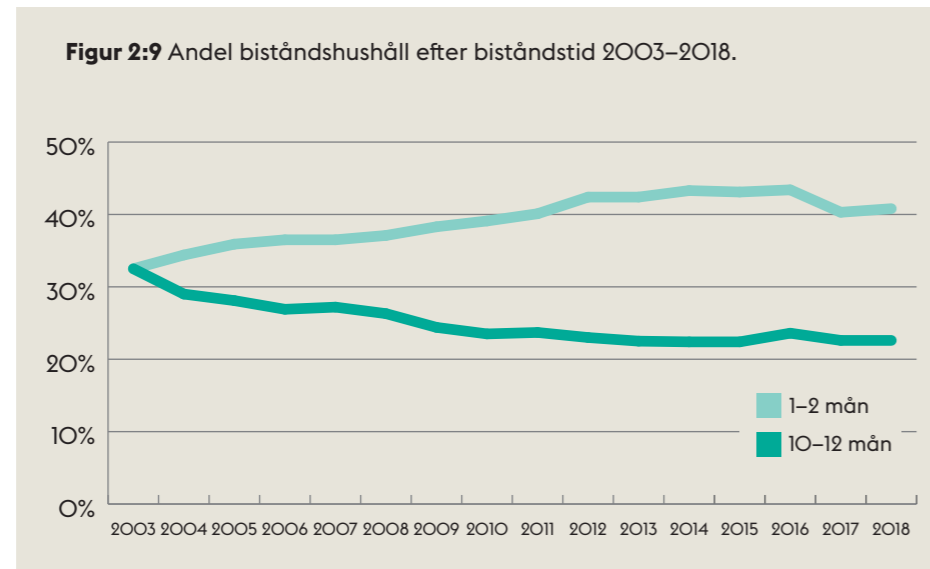
Den genomsnittliga biståndstiden i staden är relativt jämnt fördelad mellan stadsdelsnämnderna. Generellt sett syns en tendens till något längre biståndstider i ytterstadsdelarna. Rinkeby-Kista och Enskede-Årsta-Vantör stadsdelsnämnder har de högsta genomsnittliga biståndstiderna med 8,0 månader respektive 7,8 månader. Av stadsdelsnämnderna har Södermalm den lägsta genomsnittliga biståndstiden om 6,8 månader. Intro Stockholm har en genomsnittlig biståndstid på 5,0 månader. Den utmärkande lägre biståndstiden på Intro Stockholm beror på att ekonomiskt bistånd beviljas till nyanlända personer under en begränsad tid, i glappet mellan dag ersättning från Migrationsverket och etableringsersättning som betalas ut från Försäkringskassan.

När det gäller biståndstider fördelat mellan respektive hushållstyp utmärker sig gruppen par utan barn med den längsta genomsnittliga biståndstiden (8,4 månader) medan ensamstående män har den kortaste biståndstiden (6,7 månader). Kvinnor har generellt sett en något längre genomsnittlig biståndstid (7,6 månader) än vad männen har (6,9 månader).

Kvinnor har generellt sett en något längre genomsnittlig biståndstid, 7,6 månader, än vad männen har, 6,9 månader.

Sett ur ett långtidsperspektiv har det blivit allt vanligare med ett långvarigt behov (10–12 månader) av ekonomiskt bistånd. Samtidigt syns en minskning av det kortvariga behovet (1–2 månader) av ekonomiskt bistånd. För 15 år sedan utgjorde det kortvariga biståndstagandet en lika stor andel som det långvariga. Andelen personer som hade behov av ekonomiskt bistånd 10–12 månader under 2018 var 41 procent, jämfört med 33 procent under 2003. Andelen personer som har behov av bistånd mellan 3–9 månader är i stort oförändrat sett ur ett 15-årsperspektiv. Trenden sett över tid visar således på en minskning av andelen biståndshushåll som har korta biståndstider medan biståndshushållen med långa biståndstider successivt ökar. Nedanstående diagram visar hur utvecklingen av hur det långvariga respektive kortvariga biståndsbehovet sett ut under de senaste 15 åren.

Källa: Sociala System.

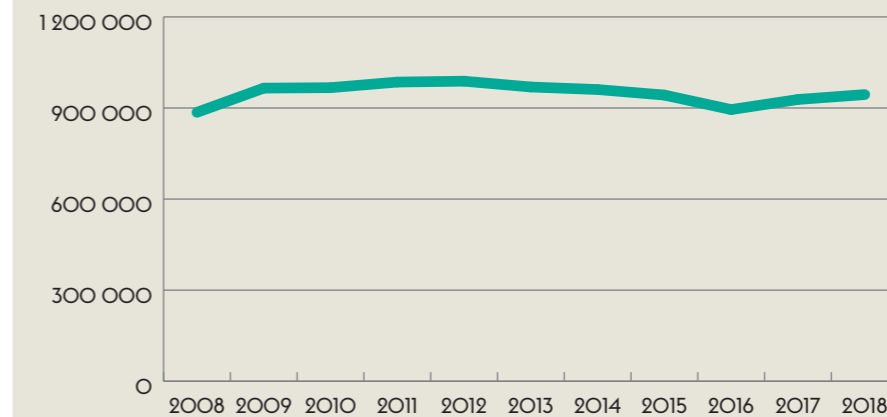
Kostnader för ekonomiskt bistånd

Den senaste årssammanställningen av de nationella kostnaderna för ekonomiskt bistånd är från 2017, den totala kostnaden uppgick till 10,7 miljarder kronor jämfört med 10,5 miljarder kronor 2016². Sedan 2012 har kostnaderna för ekonomiskt bistånd successivt och i likhet med riket även minskat i staden, fram till 2017 då kostnaderna ökade. Ökningen i staden har fortsatt under 2018, trots ett minskat antal hushåll. Den totala kostnaden för ekonomiskt bistånd under 2018 uppgick i Stockholms stad till 944 miljoner kronor vilket var en ökning med 16,2 miljoner kronor eller 1,7 procent jämfört med år 2017.

944

miljoner kronor är den totala kostnaden för ekonomiskt bistånd under år 2018, vilket är en ökning med 1,7 procent jämfört med år 2017.

Figur 2:10 Kostnader (tkr) för ekonomiskt bistånd 2008–2018.

Källa: Sociala System.

Under 2018 ökade kostnaderna vad gäller utbetalt ekonomiskt bistånd³ på samtliga stadsdelsförvaltningar utom vid Spånga-Tensta och Östermalms stadsdelsnämnder. Störst var ökningen vid Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd med 14 miljoner kronor följt av Bromma stadsdelsnämnd med fem miljoner kronor. Kungsholmens och Älvsjö stadsdelsnämnder hade den procentuellt största ökningen jämfört med år 2017. Spånga-Tensta stadsdelsnämnd hade den största kostnadsminskningen med 14 miljoner kronor, vilket motsvarar en minskning på 12 procent. Detta var den procentuellt sett största minskningen av stadsdelsnämnderna. Vid Intro Stockholm minskade kostnaderna med 11 miljoner kronor, vilket motsvarar en minskning med 19 procent.

Från och med 2013 handläggs ekonomiskt bistånd till begravningskostnader av socialförvaltningens boutredningsenhet. Under år 2018 utbetalades 3,4 mnkr till begravningskostnader till 313 unika hushåll jämfört med 3,2 mnkr till 294 hushåll under 2017.

Medelbidrag

Sett över en tioårsperiod har medelbidraget ökat varje år. År 2018 var medelbidraget 9 559 kronor per månad och hushåll, vilket motsvarar en ökning på 4,6 procent eller 424 kronor jämfört med 2017. I genomsnitt har medelbidraget ökat med 3,1 procent varje år de senaste tio åren. Storleken på medelbidraget skiljer sig åt mellan stadsdelsförvaltningarna där Kungsholmens stadsdelsförvaltning har det högsta medelbidraget på 10 283 kronor och Älvsjö stadsdelsförvaltning det lägsta på 8 452 kronor. Under år 2018 hade Kungsholmens stadsdelsförvaltning den största procentuella ökningen med 9,9 procent medan Norrmalms stadsdelsförvaltning minskade sitt medelbidrag med 1,8 procent. Intro Stockholm ökade sitt medelbidrag med drygt 1 000 kr jämfört med 2018. Detta kan troligtvis förklaras av att antalet nytillkomna hushåll till Intro Stockholm har minskat och att de hushåll som har fortsatt behov av kompletterande försörjningsstöd har höga hyror som bidrar till att hushållet inte blir självförsörjande genom sin etableringsersättning.

Biståndets ändamål

Av den totala kostnaden för ekonomiskt bistånd utgjordes 85 procent av försörjningsstöd och 15 procent av bistånd till livsföringen i övrigt. Andelen utbetalt bistånd för livsföringen i övrigt har fortlöpande ökat de senaste tio åren.

”

Under 2018 ökade kostnaderna vad gäller utbetalt ekonomiskt bistånd på samtliga stadsdelsförvaltningar utom vid Spånga-Tensta och Östermalms stadsdelsnämnder.

3,1%

är den genomsnittliga ökningen av medelbidraget per år under de senaste tio åren.

² Statistik om ekonomiskt bistånd 2017, Socialstyrelsen, Art.nr: 2018-11-12.

³ Statistiken avseende utbetalt ekonomiskt bistånd/ersättning enl LMA avser totalt utbetalt bistånd till hushållen samt redovisas på den senaste stadsdelsförvaltning de erhöll bistånd under året.

Antalet hushåll som beviljats bistånd till tillfälliga boendelösningar har minskat något samtidigt som kostnaderna fortsätter att öka.

Framförallt är det kostnaderna för tillfälliga boendelösningar såsom härbärge, hotell och vandrarhem som står för den ökande andelen utbetalningar av bistånd till livsföring i övrigt. Kostnaderna för tillfälliga boendelösningar har ökat med 240 procent de senaste tio åren. Totalt utbetalades 84,9 miljoner kronor till dessa ändamål under 2018, vilket är en ökning med 3,6 miljoner kronor jämfört med föregående år. Kostnaderna för hotell och härbärge har minskat något medan kostnaderna för vandrarhem har ökat.

Antal hushåll som beviljats bistånd till hotell, vandrarhem eller härbärge under år 2018 var 2 469 jämfört med 2 540 under 2017. Antal hushåll som beviljats bistånd till härbärge har minskat från 720 under 2017 till 568 under 2018. Minskningen kan troligen förklaras av att hemlöshetspopulationen har förändrats över tid. I stadens hemlöshetskartläggningar syns en tendens att personer som är hemlösa till följd av missbruk och psykiatriska problem minskar samtidigt som hushåll med hemmavarande barn ökar. Minskningen av antal hushåll som beviljats härbärge kan troligen också förklaras av att insatsen Bostad Först har utökat antalet platser under 2018 jämfört med 2017.

Trots att antalet hushåll som beviljats bistånd till tillfälliga boendelösningar har minskat något fortsätter kostnaderna att öka. Detta kan indikera ett mer långvarigt behov hos de som beviljats tillfälliga boendelösningar. Det kan också förklaras av att antalet hushåll med barn som har behov av tillfälliga boendelösningar fortsätter att öka. En barnfamilj i tillfälligt boende är mer kostsamt än ett ensamhushåll. Under 2018 beviljades 460 hushåll med barn någon gång under året bistånd till boende på hotell eller vandrarhem jämfört med 431 familjer under år 2017 och 403 familjer under år 2016.

I nedanstående tabell visas utvecklingen av antalet hushåll och kostnader för hotell, vandrarhem och härbärge under de senaste tre åren.

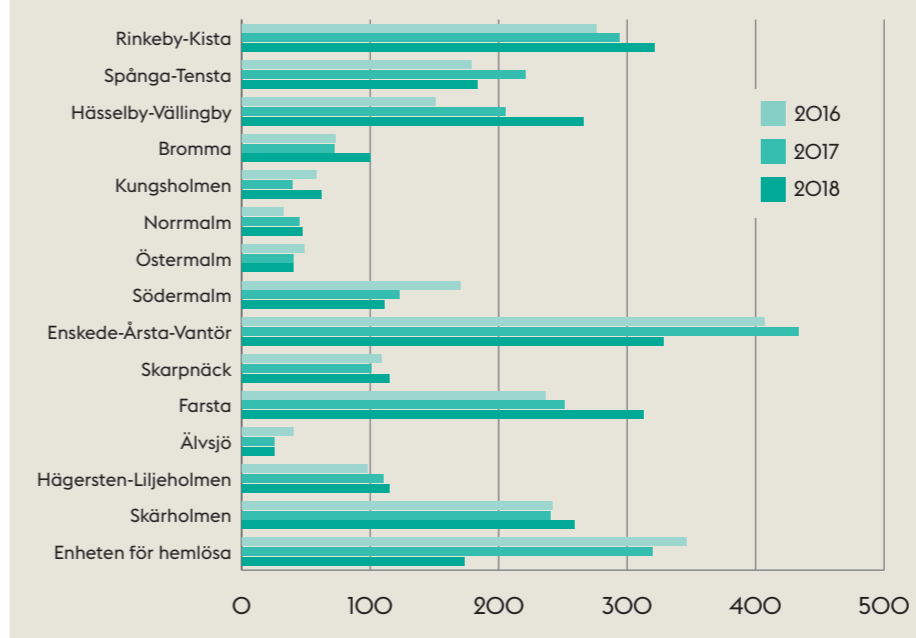
Tabell 2:1 Antal hushåll med och kostnader (mkr) för tillfälliga boenden 2016–2018.

	Vandrarhem		Hotell		Härbärge		Totalt	
	Antal hushåll	Kostnader	Antal hushåll	Kostnader	Antal hushåll	Kostnader	Antal hushåll	Kostnader
2016	861	24,7	927	39,9	685	8,1	2 473	72,8
2017	868	26,6	952	44,5	720	10,2	2 540	81,3
2018	1 022	32,2	879	43,9	568	8,8	2 469	84,9

Källa: Sociala System.

Skillnaderna mellan stadsdelsnämnderna vad gäller såväl kostnader för tillfälliga boendelösningar som antal hushåll som beviljats bistånd till tillfälliga boendelösningar är relativt stora. Enskede-Årsta-Vantör är den stadsdelsnämnd som har flest biståndshushåll som beviljats tillfälligt boende under år 2018 med 328 hushåll, följt av Rinkeby-Kista med 321 hushåll och Farsta med 313 hushåll. Älvsjö stadsdelsnämnd har minst antal hushåll som beviljats tillfällig boendelösning, 25 hushåll. Även innerstadsdelsområdena Östermalm, Norrmalm och Kungsholmen har ett lägre antal hushåll som beviljats tillfälligt boende än övriga stadsdelar. Under en treårsperiod varierar förändringarna med antalet hushåll något mellan stadsdelsområdena. Vid till exempel Rinkeby-Kista och Farsta stadsdelsförvaltningar syns en ökande trend medan Södermalms stadsdelsförvaltning och Enheten för hemlösa visar en minskande trend.

Figur 2:11 Antal hushåll som beviljats tillfälligt boende någon gång under året, per stadsdelsnämnd, 2016–2018.

Källa: Sociala System.

Skillnaderna mellan stadsdelsförvaltningarna vad gäller antalet hushåll som saknar stadigvarande bostad beror givetvis på stadsdelarnas varierade invånarantal, hushållsantal och socioekonomiska förutsättningar. I genomsnitt har cirka 20 procent av de hushåll som någon gång under 2018 beviljats ekonomiskt bistånd vid stadsdelsförvaltningarna och enheten för hemlösa beviljats någon form av tillfälligt boende.

För att ge en annan bild av hur stor del av hushållen som uppbär ekonomiskt bistånd och som saknar stadigvarande bostad visas nedan andelen hushåll som någon gång under året 2018 beviljats bistånd till vandrarhem, hotell eller härbärge relaterat till antalet hushåll som varit aktuella vid respektive stadsdelsförvaltning under hela året. Älvsjö stadsdelsförvaltning har lägst andel hushåll som beviljats tillfälligt boende och enheten för hemlösa har av naturliga skäl den högsta andelen. I övrigt har Farsta, Kungsholmen, Norrmalms och Skärholmens stadsdelsnämnder en högre andel än genomsnittet.

Tabell 2:2 Andel hushåll som beviljats bistånd till vandrarhem, hotell eller härbärge av de hushåll som varit aktuella vid respektive stadsdelsförvaltning 2018.

Nämnd	Andel (%)
Rinkeby-Kista	17,9
Spånga-Tensta	17,8
Hässelby-Vällingby	18,9
Bromma	15,4
Kungsholmen	24,3
Norrmalm	21,1
Östermalm	19,4
Södermalm	14,1
Enskede-Årsta-Vantör	19,5
Skarpnäck	16,3
Farsta	28,9
Älvsjö	7,9
Hägersten-Liljeholmen	14,2
Skärholmen	24,1
Enheten för hemlösa	30,8

Källa: Sociala System.

Under 2017 infördes sommarlovspeng som är ett särskilt bistånd utöver försörjningsstödet som beviljas till alla barn som lever i familjer med långvarigt ekonomiskt bistånd i Stockholms stad. Under 2018 beviljades 819 hushåll sommarlovspeng jämfört med 734 hushåll 2017.

Avslutade ärenden

Totalt avslutades 4 391 ärenden under året 2018, vilket motsvarar ungefär 31 procent av biståndshushållen som var aktuella för ekonomiskt bistånd någon gång under samma år. Det var 534 färre ärenden som avslutades 2018 jämfört med 2017 och även andelen avslutade ärenden var lägre 2018 jämfört med föregående år.

Den vanligaste avslutsorsaken är okänd orsak, vilket beror på att det inte finns någon skyldighet att rapportera varför man som individ inte längre ansöker om ekonomiskt bistånd. 1 013 ärenden avslutades av okänd orsak vilket motsvarar 23 procent av de avslutade ärendena. Den näst vanligaste avslutsorsaken, med 22 procent, var att individen börjat arbeta och därefter, med 12 procent, att individen har flyttat från stadsdelen i fråga.

Vad gäller avslutsorsaker och andel som avslutats med anledning av de olika orsakerna så föreligger en del skillnader mellan stadsdelsförvaltningarna. Andel som avslutats till arbete är som lägst vid Bromma stadsdelsförvaltning med 16 procent och som högst med en bra bit över 30 procent i stadsdelsförvaltningar som Skarpnäck, Skärholmen, Kungsholmen och Älvsjö för att nämna några.

En jämförelse med föregående år visar att betydligt färre personer avslutats till etableringsersättning, 962 hushåll år 2017 och 385 hushåll år 2018, samt att färre har avslutats till sjukersättning och aktivitetsersättning, 183 hushåll år 2017 och 118 hushåll år 2018.

Av de hushåll som avslutades under 2018 var ungefär 45 procent ensamstående män utan barn och 25 procent ensamstående kvinnor utan barn.

Tabell 2:3 Antal avslutade biståndshushåll under 2018, efter avslutsorsak.

	Antal
Börjat arbeta	1 002
Börjat studera	250
Beviljats sjuk- eller aktivitetsersättning	118
Beviljats pension eller äldreförsörjningsstöd	158
Beviljats A-kassa, Alfa-kassa eller aktivitetsstöd	49
Beviljats annan ersättning	206
Engångsansökan	487
Intro Stockholm – Beviljats etableringsersättning	395
Intro Stockholm – Ärendansvar övergår till stadsdel	34
Flyttat från stadsdelen	537
Kriminalvård	42
Avliden	58
Okänt	1 013
Registrering av ny samhörighet	42
Total	4 391

Källa: Sociala System.

Brukardelaktighet

År 2013 fick socialförvaltningen i budgetuppdrag att utforma en stadsövergripande enkät till individer som uppbär ekonomiskt bistånd. I samverkan med stadsdelsförvaltningarna togs en gemensam enkät fram med olika påståenden som ställs till individer som är aktuella för ekonomiskt bistånd vid en viss tidpunkt. I 2018 års undersökning används samma enkät vilket möjliggör jämförelser över tid.

Enkätundersökningen för 2018 uppvisar ett positivt resultat. De flesta av de som besvarat enkäten instämmer i påståendena om att de fått ett respektfullt bemötande, att de upplever en god tillgänglighet hos handläggarna, att de känner sig delaktiga i det egna ärendet samt att de upplever en tydlighet kring beslut och att de ser sina handläggare som kompetenta. Till exempel anger 74 procent att de har blivit bemötta på ett respektfullt sätt av sin handläggare. Männens enkätsvar är överlag något mer positiva än kvinnornas. Genomgående för enkätsvaren är att en ökad positiv inställning följer med stigande ålder respektive längre biståndstid.

Vid föregående tillfälle som enkäten genomfördes, år 2016, ställdes för första gången frågor om den enskildes upplevelse av diskriminering. Det året svarade 15 procent att de hade upplevt diskriminering i kontakten med sin handläggare. År 2018 svarade 22 procent att de hade upplevt diskriminering.

Budget- och skuldrådgivning

Budget- och skuldrådgivning är en obligatorisk verksamhet för staden och regleras i 5 kap. 12 § SoL. Stadens roll är att erbjuda budget- och skuldrådgivning till skuldsatta personer. Skyldigheten gäller även under ett skuldsaneringsförfarande och till dess att en beviljad skuldsanering eller F-skuldsanering (skuldsanering för företagare) är helt avslutad. Verksamheten utgör inte myndighetsutövning.

Budget- och skuldrådgivningens främsta uppgift är att genom olika former av ekonomisk rådgivning bidra till att förebygga skuldproblem och hjälpa skuldsatta personer att finna en lösning på sin situation. Stödet som ges ska ha till syfte att hjälpa rådsökande att kunna klara sin ekonomiska situation på egen hand. Rådgivningen utgår från den sökandes individuella behov och förutsättningar och sker på frivillig grund. Som rådgivare är det viktigt att vara lyhörd för den rådsökandes behov och bidra till att denne upprättar andra nödvändiga kontakter inom eller utanför den egna verksamheten.

Antalet personer som har ett pågående ärende för stöd och hjälp hos en budget- och skuldrådgivare i Stockholms stad har ökat med ca 48 procent sedan 2014.

Konsumentverket har rekommendationer för budget- och skuldrådgivning i kommunerna. Rekommendationerna är sex stycken till antalet och har tagits fram som en del av regeringens strategi mot överskuldssättning. De fokuserar på att tydliggöra vad budget- och skuldrådgivningen ska hjälpa skuldsatta med och är en utgångspunkt för stadens arbete och beslutade riktlinjer. För att kunna förebygga skuldproblem och hjälpa skuldsatta personer att finna en lösning på sin situation ger Konsumentverket rekommendationen att budget- och skuldrådgivning bör innefatta budgetrådgivning, skuldrådgivning, stöd inför och under skuldsanering, samverkan samt utåtriktade insatser.

Målgruppsbeskrivning

Budget- och skuldrådgivare registrerar ärenden i journalföringssystemet Boss. Den 31 december 2018 var 2 145 ärenden registrerade som pågående i Boss. Under 2018 var det genomsnittliga antalet pågående ärenden per månad 1 747 stycken. En radsökande kan ha ett eller flera ärenden pågående samtidigt. Antalet unika radsökanden motsvarade 1 285 personer. Av de radsökande var 44 procent kvinnor och 56 procent män, den största delen av de radsökande var i åldern 45–54 år, vilket motsvarade 27 procent. Andelen personer under 35 år var 16 procent. Av de radsökande var den största gruppen ensamstående utan barn. 20 procent av de personer som varit aktuella för budget- och skuldrådgivning under 2018 hade barn boende på heltid, växelvis boende eller umgängesbarn, vilket motsvarade 571 barn. Övervägande del av barnen är heltidsbonde i hushållen.

Det vanligaste sättet för kommuninvånare att komma i kontakt med rådgivningen är på eget initiativ och genom annan aktualitet inom socialtjänsten. Den främsta anledningen till kontakt är att de radsökande har skulder hos Kronofogdemyndigheten.

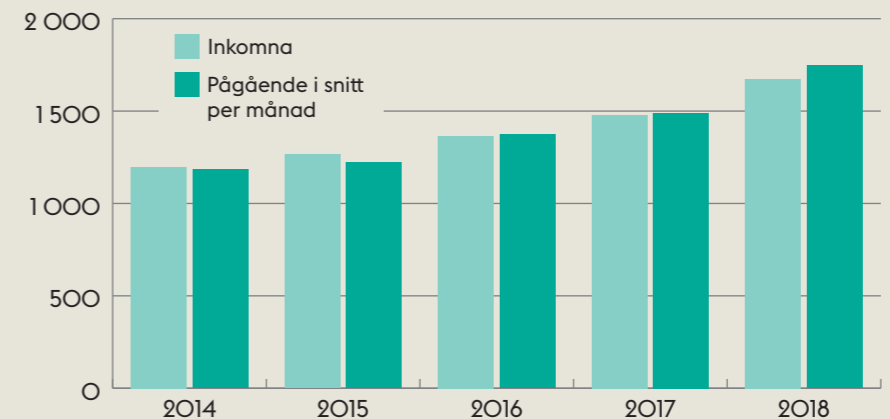
Insatser, biståndets omfattning och utformning

Utvecklingen av radsökande över tid

Antalet personer som söker stöd och hjälp hos en budget- och skuldrådgivare i Stockholms stad har successivt ökat de senaste fem åren. Även det genomsnittliga antalet pågående ärenden per månad har ökat. Under 2014 var det genomsnittliga antalet pågående ärenden 1 184 jämfört med 1 747 under 2018, detta motsvarar en ökning på 48 procent. Nedan illustreras ärendeökningen uppdelat på inkomna ärenden per år samt genomsnittligt pågående ärendeantal per månad. Mellan 2017 och 2018 finns den största ärendeökningen både vad gäller inkomna och pågående ärenden, ökningen motsvarar 13 respektive 17 procent. Utöver inkomna ärenden i Boss tillkommer besök i stadsdelsförvaltningarnas öppna mottagningar, en del av dessa ärenden har endast behov av en kortare rådgivningsinsats och registreras inte i Boss. Orsaker till det successivt ökande antalet radsökande kan bero på flera olika saker. Bland annat kan det vara ett resultat av de nationella rekommendationerna kring budget- och skuldrådgivningen som publicerades under 2016 och som tydliggör att budget- och skuldrådgivarens uppdrag ingår att arbeta utåtriktat och förebyggande vilket medfört att stadsdelsnämndernas budget- och skuldrådgivare har ett mer aktivt utåtriktat arbete med informationsspridning om sin verksamhet.

Konsumentverket fick under 2016 i uppdrag av regeringen att i samarbete med Kronofogdemyndigheten och Finansinspektionen verka för en fördjupad samverkan med samhällsaktörer som utifrån sina verksamhetsområden bedöms kunna bidra till att personer som har eller riskerar att få problem med skulder kan få hjälp med att få ordning på sin ekonomiska situation. I uppdraget ingick bland annat att nå ut till personer som har eller riskerar att få problem med skulder med information om vilken typ av stöd som finns att få, exempelvis via den kommunala budget- och skuldrådgivningen. Det är möjligt att projektets informationsspridning har fått effekten att fler personer har kännedom om var de ska vända sig för att få stöd. Ökningen av antal ärenden i framtagna statistik kan också bero på att registreringen i Boss har utvecklats och sker mer nogsamt än tidigare.

Figur 2:12 Antal inkomna och pågående budget- och skuldärenden 2014–2018.

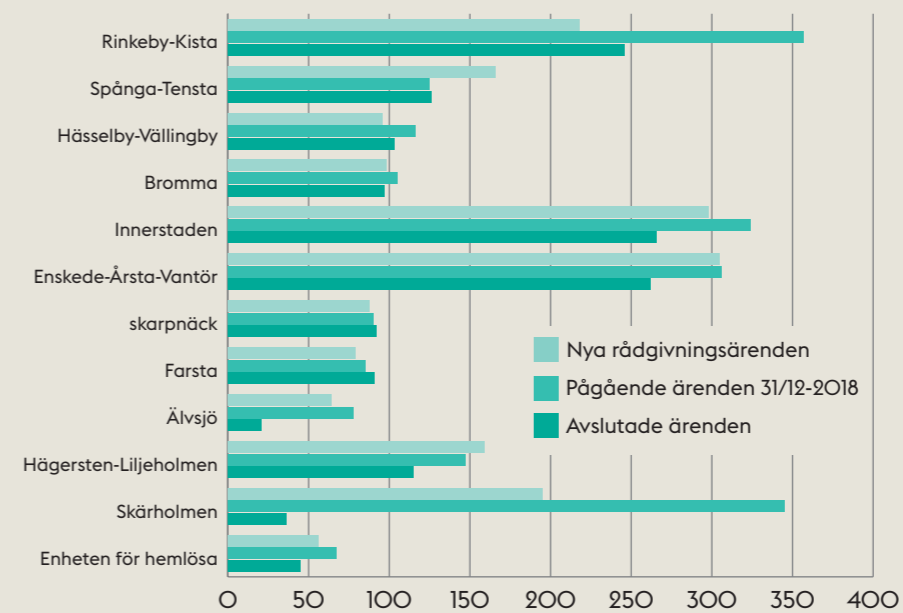

Källa: Boss.

Skillnader mellan stadsdelsnämnder

Antalet personer som söker sig till stadens budget- och skuldrådgivning skiljer sig åt mellan de olika stadsdelsnämnderna. Under 2018 hade Enskede-Årsta-Vantör flest inkomna ärenden, tätt följt av innerstaden som består av Kungsholmen, Östermalm, Norrmalm och Södermalm. Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd hade flest pågående ärenden den sista december 2018, följt av Skärholmen stadsdelsnämnd. Variationerna mellan nämnderna kan bero på en mängd olika saker såsom stadsdelsområdets befolkningsmängd samt socioekonomiska förutsättningar, men också på bemanningstäthet inom respektive stadsdelsförvaltnings budget- och skuldrådgivningsverksamhet, arbetssätt både vad gäller vägar in till rådgivningsverksamheten och samverkan med andra delar av socialtjänsten och även omfattningen av det utåtriktade arbetet. Antalet budget- och skuldrådgivare per förvaltning skiljer sig åt från en rådgivare till fyra rådgivare, vilket påverkar de lokala förutsättningarna för att arbeta förebyggande och utåtriktat.

Figur 2:13 Antal nya, pågående och avslutade budget- och skuldärenden som har registrerats i Boss 2018, efter stadsdelsnämnd.

Källa: Boss.

37%

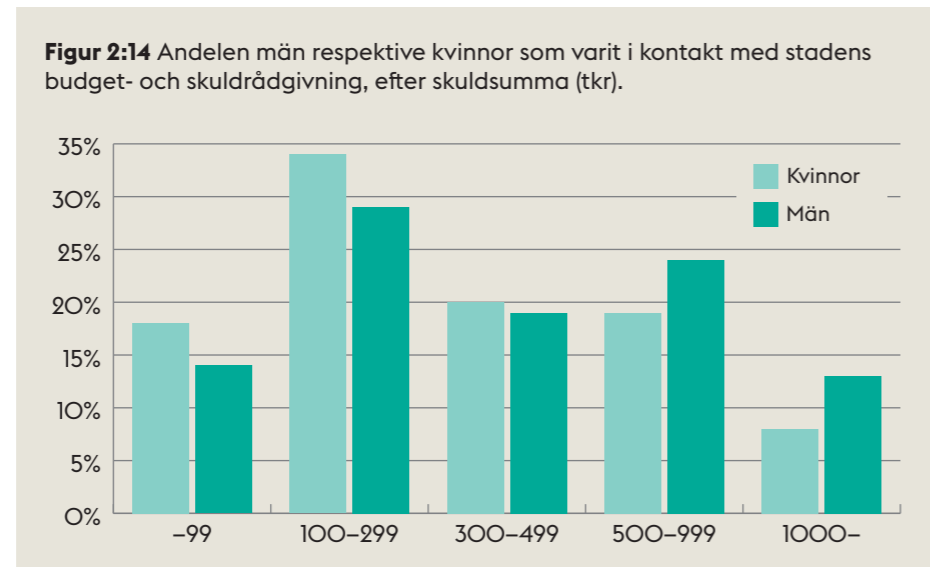
av männen som har haft kontakt med budget- och skuldrådgivare under 2018 har skulder över 500 000 kronor, jämfört med 27 procent av kvinnorna.

Skuldsättningens omfattning

Vid årsskiftet 2018/2019 hade fyra procent av landets invånare som är 18 år eller äldre en skuld hos Kronofogdemyndigheten. I Stockholm hade 3,9 procent av invånarna en skuld hos Kronofogden, vilket motsvarar drygt 30 000 personer. Antalet och andelen skuldsatta hos Kronofogden i Stockholm har legat på ungefär samma nivå sedan 2016.

Av de personer som har kontakt med stadens budget- och skuldrådgivning varierar skuldsättningens omfattning men vanligast är att de rådsökandes skulder är 100–299 tkr, detta gäller både män och kvinnor. När det gäller skulder som överstiger 500 000 kronor är männen överrepresenterade, 37 procent av männen har skulder över en halv miljon kronor jämfört med 27 procent av kvinnorna.

Källa: Boss.

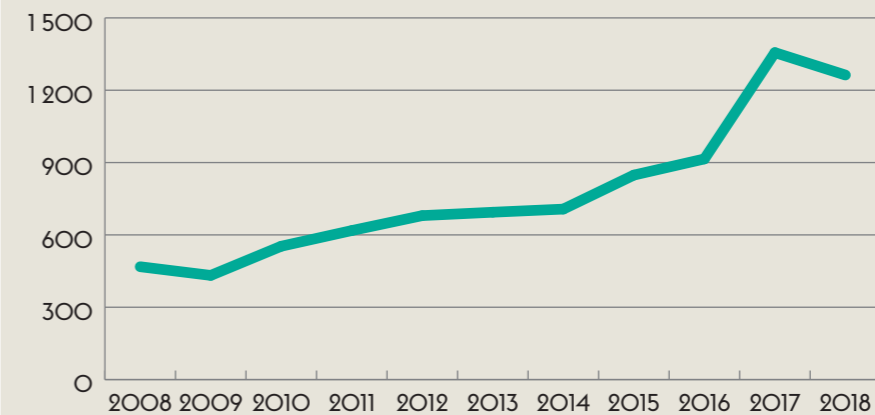
För rådsökande i Stockholms stad är de vanligast förekommande skuldtyperna konsumtionsskulder, kommunikation (tele/internet), sjukvård och fordonsrelaterade skulder. Män står för övervägande del av skuldtypen skadestånd som uppstått genom brott och fordonsrelaterade skulder. Det vanligaste är att en rådsökande har mellan elva och 20 olika skulder.

Råd- och stödinsatser

Den vanligaste råd- och stödinsatsen som getts till rådsökande i Stockholms stad under 2018 var skuldrådgivning. Många skuldrådgivningsärenden mynnar ut i en ansökan om skuldsanering hos Kronofogden. Under 2018 har det registrerats i Boss att 497 personer av de som har haft kontakt med budget- och skuldrådgivningen under året har ansökt om skuldsanering. Under året var 70 procent av de beslut om skuldsaneringar som registrerats i Boss bifall och 30 procent var avslag.

Nedan redovisas antalet ansökningar om skuldsanering från stockholmare hos Kronofogdemyndigheten. Sett ur ett tioårsperspektiv har ansökningarna successivt ökat, med en särskilt kraftig ökning mellan 2016 och 2017. Under 2018 ansökte 1 263 stockholmare om skuldsanering. Mellan 2017 till 2018 har antalet ansökningar minskat med 7 procent, vilket motsvarar 93 ansökningar. En trolig förklaring till ökningen från 2016 till 2017 är att lagstiftningen för skuldsanering förändrades i november 2016. Förändringen innebar en förenkling i ansökningsförfarandet samt att en lagstiftning tillkom och möjliggjorde skuldsanering för företagare.

Figur 2:15 Antal inkomna skuldsaneringsansökningar till Kronofogden i Sverige, 2008–2018.

Källa: Kronofogdemyndigheten.

Nyanlända i Stockholms stad

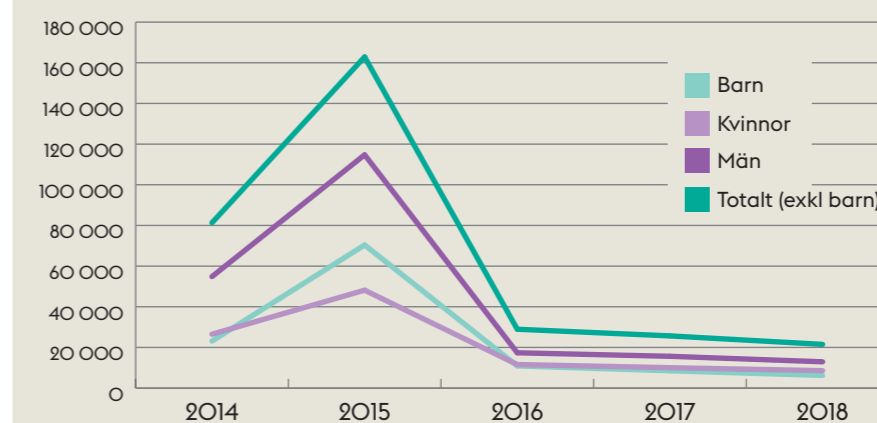
Sveriges mottagande av asylsökande

Under åren 2014 och 2015 kom många asylsökande till Sverige vilket ledde till att Migrationsverket tog emot drygt 240 000 asylansökningar. Sedan dess har migrationslagstiftningen ändrats och asylmottagandet är inte längre lika omfattande. Under 2018 sökte 21 502 personer asyl i Sverige.

21 502

personer sökte asyl
i Sverige 2018.

Figur 3:1 Antal asylsökande i Sverige 2014–2018.

Källa: Migrationsverket.

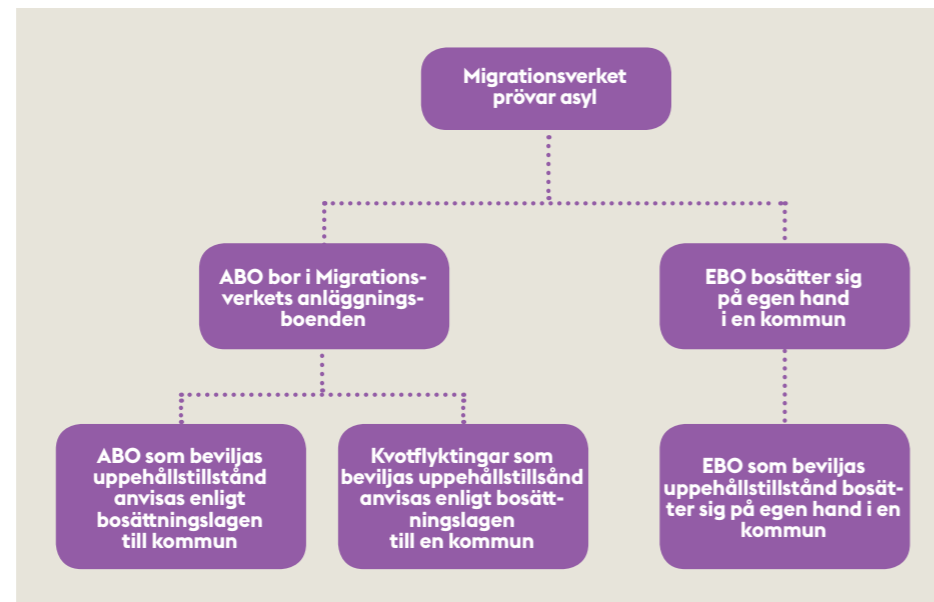
Samtidigt med det omfattande asylmottagandet under hösten 2015 infördes begränsningar i migrationslagstiftningen. Följden blev bland annat förlängda handläggningstider av asylansökningar hos Migrationsverket. Ökningen av nyanlända som beviljats uppehållstillstånd blev därför märkbar i kommunerna först 2016.

Överföring från Migrationsverket till kommun

Det är staten, Migrationsverket, som ansvarar för asylmottagandet. Under asyltiden kan asylsökande ordna sitt boende på egen hand (EBO) eller bo på något av Migrationsverkets anläggningsboenden (ABO). Asylsökande som beviljas uppehållstillstånd kallas nyanlända och omfattas av den kommunala servicen. Många nyanlända ordnar sitt boende på egen hand och folkbokför sig i en kommun (fortsatt kallade EBO). De som inte ordnar eget boende bor kvar i Migrationsverkets anläggningsboenden i väntan på att anvisas ett boende i en kommun (fortsatt kallade ABO). Risken med att bo kvar på asylboenden är att individers etablering på arbetsmarknaden och i samhället fördröjs. För att motverka detta och samtidigt ge en mer rättvis fördelning av nyanlända i landets kommuner infördes bosättningslagen (2016:38) den 1 mars 2016. Lagen omfattar kvotflyktingar och nyanlända som beviljats uppehållstillstånd som flykting eller skyddsbehövande som inte ordnat boende på egen hand (ABO).

Följande figur illustrerar asylprocessen för ABO respektive EBO.

Asylprocessen för ABO och EBO

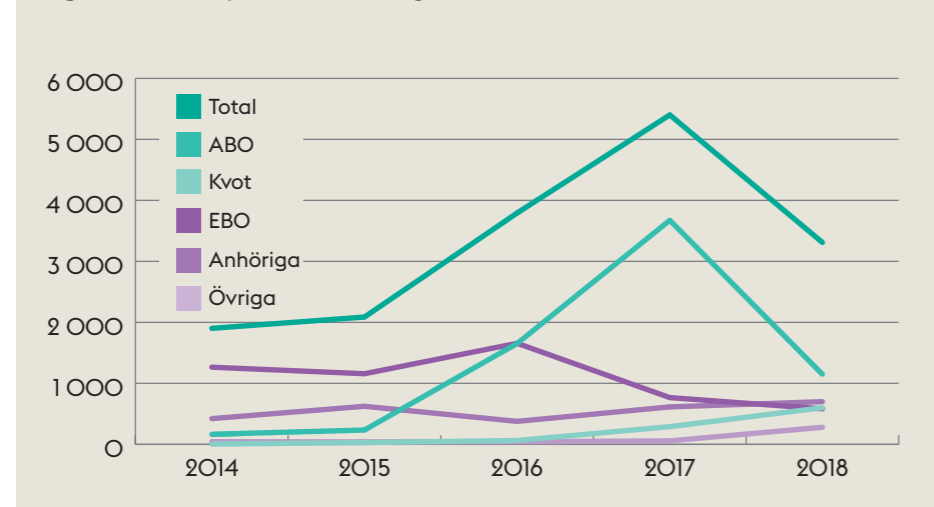

Stadens mottagande av nyanlända

Asylsökande personer som beviljats uppehållstillstånd kallas nyanlända. En person brukar definieras som nyanländ under hela etableringstiden som kan uppgå till 36 månader.

Kommunernas mottagande av nyanlända som får uppehållstillstånd finansieras genom statsbidrag. Det innebär att staten ersätter kommunen för vissa kostnader kopplat till mottagandet, dels genom schablonbelopp som utgår från folkbokföringen och betalas ut automatiskt och dels genom att ersätta vissa kostnader som kommuner särskilt ansöker om.

Figur 3:2 Antal nyanlända som tagits emot i Stockholms stad, 2014–2018.

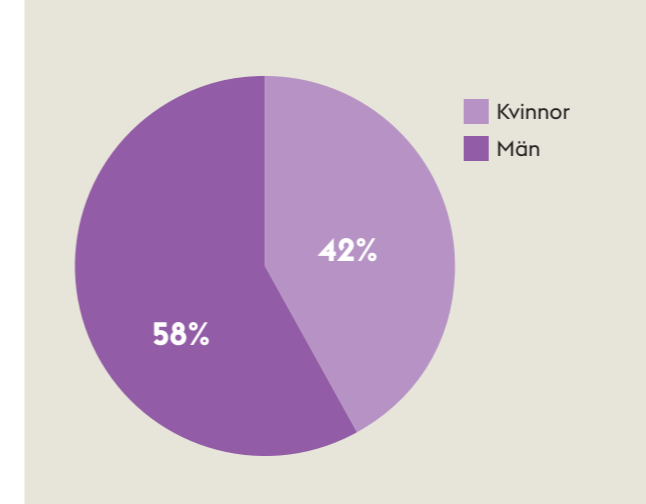
Källa: Migrationsverket.

3 310

nyanlända personer och ensamkommande barn bosatte sig i Stockholm år 2018.

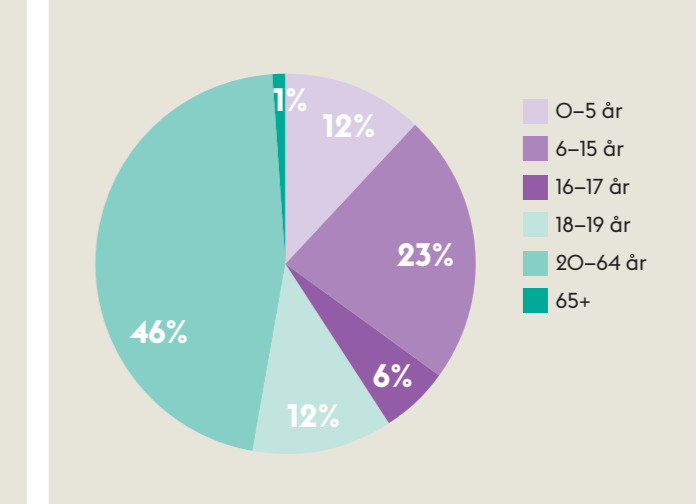
Under 2018 bosatte sig sammanlagt 3 310 nyanlända personer och ensamkommande barn som beviljats uppehållstillstånd i Stockholms stad. Av dessa är 42 procent kvinnor och 58 procent män. Bland de nyanlända är 29 procent skolbarn och tolv procent förskolebarn. En närmare redogörelse för stadens mottagande av ensamkommande barn finns i kapitel fyra om *Barn och unga*.

Figur 3:3 Nyanlända uppdelat på kön, 2018.

Källa: Migrationsverket.

Figur 3:4 Nyanlända uppdelat på ålder, 2018.

I Stockholms stads budget för 2018 framhålls vikten av att staden skapar förutsättningar för att nyanlända snabbt kan etablera sig genom utbildning, arbete och på bostadsmarknaden. SFI, samhällsorientering och stadsdelsförvaltningarnas samhällsvägledning till nyanlända lägger grunden för nyanländas väg in i samhället samt stärker förutsättningarna till arbete och självförsörjning efter etableringstidens slut.

En bostad är central för att nyanlända ska kunna tillgodogöra sig introduktion och utbildning samt fullfölja sin etablering på ett effektivt sätt. Genom olika bostadslösningar har staden kunnat erbjuda genomgångsbostäder till alla nyanlända som anvisats till Stockholm sedan bosättningslagens införande 2016. SHIS, Stiftelsen Hotellhem i Stockholm, tecknar kontrakt i modulhus, omvandlade servicehus samt styckvisa lägenheter från bostadsbolag som står inför upprustning. Förutom drift av dessa fastigheter ansvarar SHIS för att stödja nyanlända i bosociala och praktiska frågor. Genom den så kallade boskolan erbjuds bland annat kunskap om hur nyanlända tar sig från genomgångsboendet till ett eget stadigvarande boende. Vidareflytt från SHIS är inte bara en förutsättning för integration utan även en viktig faktor för att staden ska kunna uppfylla bosättningslagen också för framtida nyanlända. Cirka 5 400 av de 6 700 nyanlända som anvisats till Stockholms stad mellan 2015 och 2018 bor i något av stadens boenden. En sammanställning över var personer flyttat saknas men förvaltningens bild är att familjer som flyttar söker sig tillbaka till sin ankomstkommun medan ensamhushållen hittar eget boende i Stockholm.

Antal och fördelning av personer som ska anvisas enligt bosättningslagen under ett år beslutas av regeringen. Länsstyrelserna har sedan i uppdrag att fördela anvisningstalet bland länets kommuner. I fördelningen tas hänsyn till faktorer som arbetsmarknad, befolkningsstorlek, självbosättning (EBO), antal ensamkommande barn samt omfattningen av asylsökande som vistas i kommunen.

Mottagande av personer som anvisats boende i Stockholms stad (ABO)

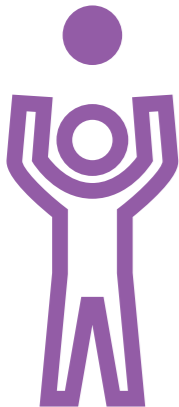
Det är socialnämnden som ansvarar för att ta emot kvotflyktingar och nyanlända personer som fått uppehållstillstånd och anvisats av Migrationsverket till Stockholm för bosättning. I Stockholms stads budget 2016 fick socialnämnden i uppdrag att utveckla en mottagningsenhet, Intro Stockholm. I samband med att bosättningslagen infördes den 1 mars 2016 började Intro Stockholm ta emot och introducera nyanlända personer som

Sedan bosättningslagens införande har samtliga anvisade personer blivit erbjudna ett genomgångsboende i staden.

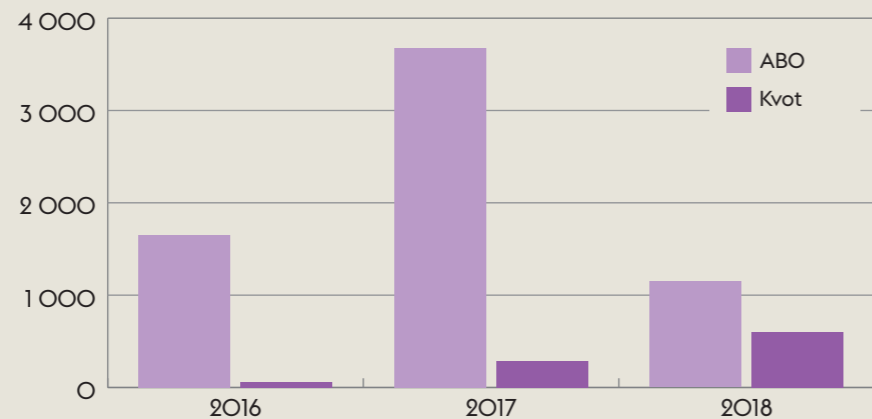

Sedan 2016 tar Intro Stockholm emot och introducerar nyanlända personer som anvisats boende i Stockholm.

anvisats boende i Stockholm. Förutom att matcha nyanlända till genomgångsboenden handlägger enheten ärenden där det finns behov av initialt ekonomiskt bistånd i avvaktan att personer erhåller etableringsersättning från Försäkringskassan. Intro Stockholm handlägger även ärenden där personer erhåller etableringsersättning men som har behov av kompletterande ekonomiskt bistånd i och med hög boendekostnad under etableringstiden. Vid behov av andra insatser från socialtjänsten samarbetar enheten med stadsdelsnämnderna. Under 2018 togs 1 748 nyanlända emot enligt bosättningslagen via Intro Stockholm.

Figur 3:5 Antal nyanlända som tagits emot enligt Bosättningslagen i Stockholms stad 2016–2018.

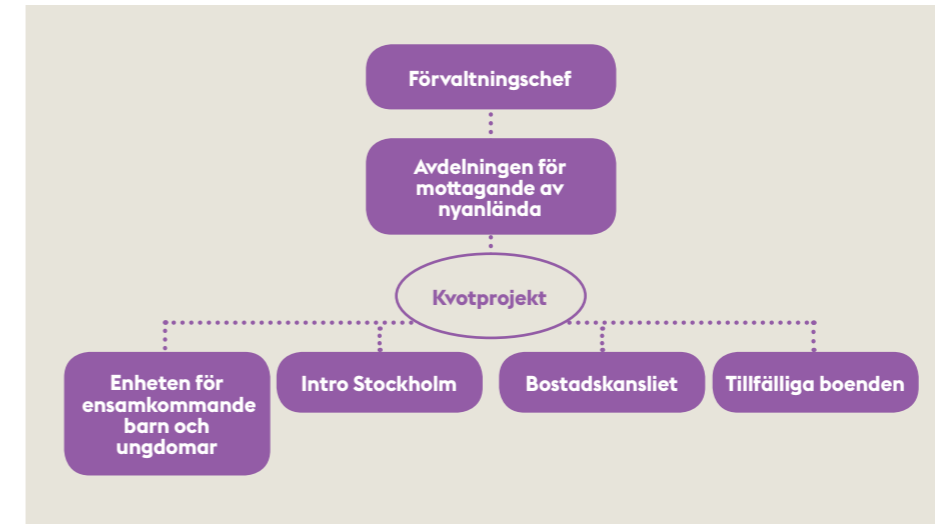

Källa: Migrationsverket.

Anvisade nyanlända erbjuds i första hand genomgångsboende via SHIS. För att alla som anvisas enligt bosättningslagen skulle kunna erbjudas ett genomgångsboende beslutade kommunfullmäktige i slutet av 2016 att socialnämnden skulle ta fram kompletterande boendelösningar.

För att samla socialförvaltningens arbete med nyanlända inrättades projektorganisationen *Avdelningen för mottagande av nyanlända* i april 2017. Avdelningen inkluderar enheterna Intro Stockholm, Bostadskansliet, Tillfälliga boenden och Enheten för ensamkommande barn och ungdomar.

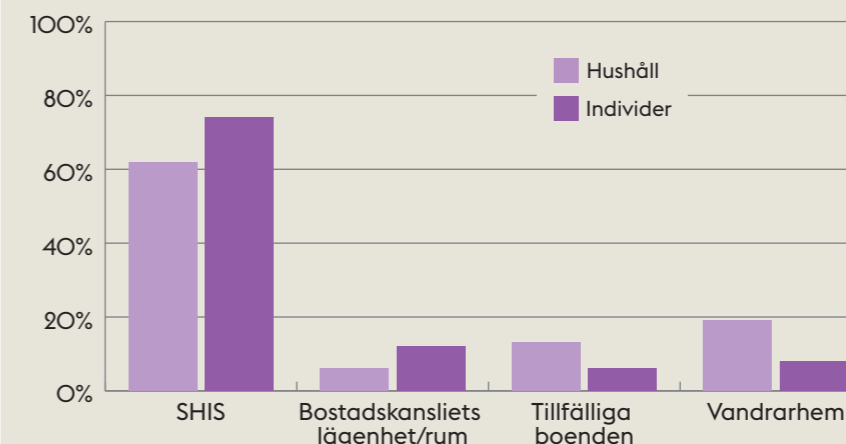
Projektorganisationen Avdelningen för mottagande av nyanlända

Enheterna Bostadskansliet och Tillfälliga boenden administrerar boenden och lägenheter till nyanlända. Bostadskansliet förmedlar lägenheter och rum från privatpersoner och kontrakt via kommunala och privata bostadsbolag medan Tillfälliga boenden ansvarar för kollektiva boendelösningar. Enheten för ensamkommande barn och ungdomar tillhandahåller boende, omsorg och stöd både under asylprocessen och för barn och unga som fått uppehållstillstånd. Verksamhetens mål är att förbereda ungdomar på att få beslut i asylprocessen och för ett självständigt liv med egen försörjning.

Nyanlända som blivit anvisade ett boende erbjuds genomgångsboende inom SHIS eller i något av socialförvaltningens kompletterande boenden. Cirka hälften av hushållen utgörs av ensamhushåll och den andra hälften av flerpersonshushåll. Ungefär 80 procent av de anvisade ingår i flerpersonshushållen medan 20 procent tillhör ett ensamhushåll. Lägenheter erbjuds i första hand till barnfamiljer, varav cirka 80 procent bor inom SHIS bostäder och ungefär 20 procent i någon av Bostadskansliets lägenheter. De flesta ensamhushåll har flyttat in i något av de tillfälliga boenden eller upphandlade vandrarhem som socialnämnden tillhandahåller. De nyanlända som anvisats boende i Stockholm sedan 2016 bor i något av stadens genomgångsboenden enligt följande fördelning.

Figur 3:6 Fördelning nyanlända inom SHIS och socialförvaltningens genomgångsboenden december 2018.

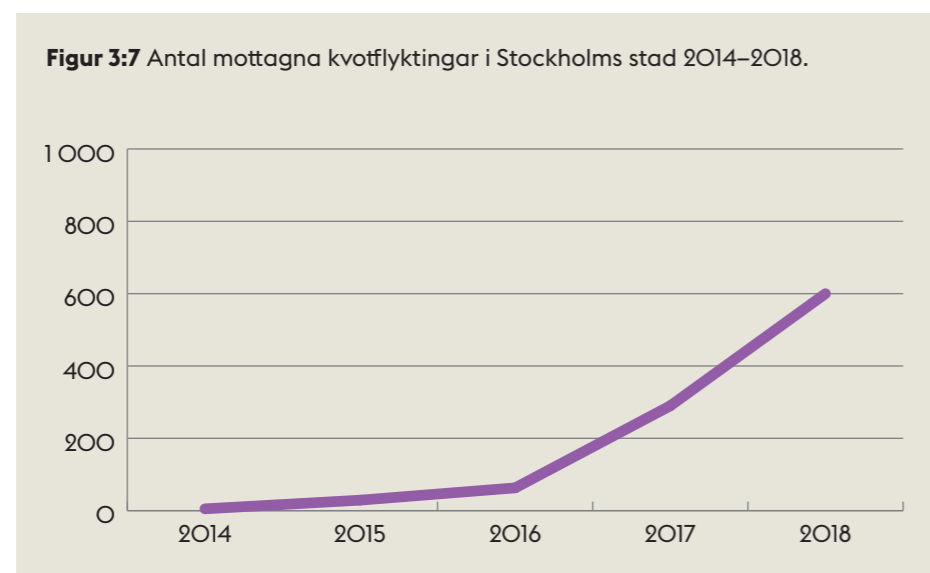

Källa: Socialförvaltningen.

Stadens mottagande av kvotflyktingar

Den svenska flyktingkvoten är avsedd för flyktingar och personer bosatta i flyktingläger där UNHCR¹ (FNs flyktingkommissariat) uteslutit möjligheten att återvända till hemlandet eller att bosätta sig i flyktlandet. Dessa ärenden presenteras av UNHCR för något av de cirka 27 länder i världen – varav Sverige är ett – som tar emot kvotflyktingar. Kvotflyktingar som beviljas uppehållstillstånd reser direkt från flyktinglägret till det mottagande landet. Från 2017 ökade mottagandet av kvotflyktingar i Sverige, vilket också återspeglats i stadens mottagande under året.

Kvotflyktingarna ingår i anvisningstalet för Stockholm och Intro Stockholm ansvarar för att ta emot de anvisade. Det innebär att ta emot dem vid ankomsten på Arlanda, bereda boende och introducera dem till samhället i Sverige. Under 2018 har 600 kvotflyktingar, fördelat på nästan 100 hushåll, tagits emot och erbjudits bostad.² Följande figur illustrerar mottagandet 2014–2018.

Källa: Migrationsverket.

Det ökade mottagandet av kvotflyktingar medför utmaningar som ställer krav på utveckling. Förutom att kvotflyktingar kan ha ett omfattande behov av samhällsintroduktion och socialt stöd är Intro Stockholms erfarenhet att många ärenden även behöver utredas vad gäller särskilda eller medicinska behov. Under 2018 överfördes 21 procent av kvotflyktingarna direkt till socialtjänsten i ansvarig stadsdelsförvaltning. Vid sidan av stärkt introduktion behövs tydliga rutiner i samband med överlämningar av ärenden från Intro Stockholm till stadsdelsnämnderna. Därtill syns ett ökat behov av samverkan med externa parter som Migrationsverket, Stockholms Läns Landsting och Skatteverket.

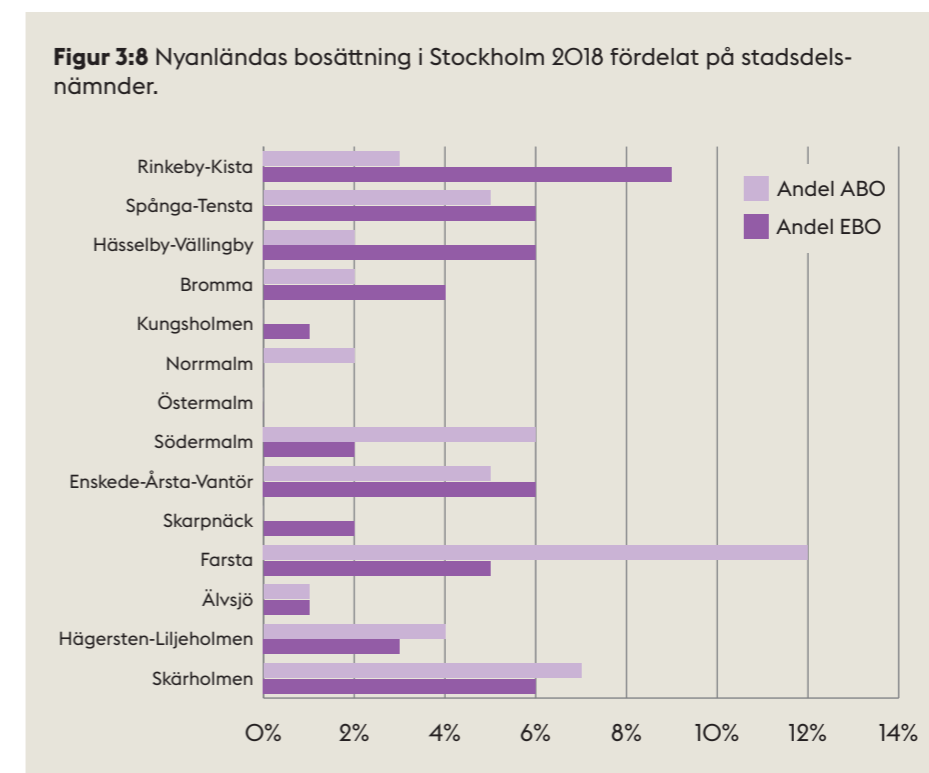
För att stärka mottagandet av och stödet till kvotflyktingar pågår sedan 2017 det så kallade Kvot-projektet. Med stöd av §37-medel från Länsstyrelsen leds projektet av socialförvaltningen i samverkan med arbetsmarknadsförvaltningen och Stockholms Läns Landsting. De beviljade medlen ska bidra till utveckling av kvot-mottagandet genom tydliggörande av strukturer och rutiner samt intern och extern samverkan. Förutom en modell för samverkan mellan Intro Stockholm och stadsdelsförvaltningar gällande kvotflyktingar har projektet utvecklat ett program för samhällsintroduktion för kvotflyktingar.

¹ The office of the United Nations High Commissioner for Refugees.
² Socialförvaltningens statistik.

Egenbosatta i Stockholms stad (EBO)

Under 2018 bosatte sig 1 562 personer på egen hand i olika delar av staden (EBO). I socialtjänstrapporten inkluderar statistiken för egenbosatta även anhöriga som får uppehållstillstånd samt nyanlända personer som flyttat till Stockholm från en annan kommun men som ännu inte är folkbokförda här, så kallade sekundärer. Följande tabell beskriver var i staden nyanlända ABO och EBO bosatt sig under 2018.

Källa: Arbetsmarknadsförvaltningen.

Nyanlända som bor i Stockholm har rätt till stöd och service i den stadsdel där de är folkbokförda. Förutom ärenden som rör anvisade personer med etableringsersättning i behov av ekonomiskt bistånd till följd av hög hyra, är det socialtjänsten i berörd stadsdel som utreder nyanländas behov av ekonomiskt bistånd eller annat stöd.

Med stöd från arbetsmarknadsnämnden och socialnämnden har stadsdelsnämnderna under 2018 utvecklat samhällsvägledning till nyanlända. Samhällsvägledningen kompletterar övriga kommunala arbetsmarknads- och etableringsinsatser och består av praktiskt stöd och information för att kunna hantera vardagliga uppgifter. Samhällsvägledningens utformning och tillgänglighet skiljer sig åt mellan stadsdelsförvaltningarna, bland annat beroende på om det finns medborgarkontor, anvisningsboenden för nyanlända eller utvecklad samverkan med civilsamhället. Nyanländas frågor handlar ofta om bostad, id-kort och bank-id, möjlighet att ansöka om ekonomiska ersättningar samt inskrivning på Arbetsförmedlingen. Kvinnor frågar ofta om aktiviteter för barn. Stadsdelsförvaltningar har erbjudit tematräffar kring bostäder, vardagsekonomi, förskola och/eller föräldraskapskurser. Kontakter med civilsamhället har initierats i några förvaltningar i syfte att utveckla former för samarbete kring aktiviteter för nyanlända.

Den 1 juli infördes nya regler om möjlighet till uppehållstillstånd för vissa unga vuxna som kom till Sverige som ensamkommande barn och drabbats av lång handläggningstid (prop. 2017/18:252). Under våren förberedde och sammanställde socialförvaltningen vägledning till socialtjänsten om stadens ansvar kopplat till den så kallade nya gymnasielagen via samarbetsyta, funktionsbrevlåda och jourtelefon. Under sommar och höst har förvaltningen löpande bistått socialtjänsten med information och svar på frågor samt sammanställt uppgifter om antal ungdomar som beviljats uppehållstillstånd, ungdomars behov av boende och annat stöd. Mer information om målgruppen finns i kapitel två om *Ekonomiskt bistånd*.

Barn och unga

Stadsdelsnämndernas och socialnämndens verksamheter för barn och unga ska verka för att barn och unga växer upp under trygga och goda förhållanden och i nära samarbete med hemmen främja en allsidig personlighetsutveckling och en gynnsam fysisk och social utveckling hos barn och unga. Socialtjänstens arbete med barn och unga ska omfatta såväl uppsökande fältförlagd verksamhet, annat förebyggande arbete liksom insatser för att förhindra att barn och unga far illa. Kommunens socialtjänst ska arbeta aktivt för att förebygga och motverka missbruk bland barn och unga av alkohol, droger och andra beroendeframkallande medel samt dopningsmedel och tillsammans med samhällsorgan, organisationer och andra som berörs, uppmärksamma och verka för att barn och unga inte vistas i miljöer som är skadliga för dem. I nära samarbete med barn, unga och deras föräldrar ska socialtjänsten säkerställa att barn och unga som riskerar att utvecklas ogynnsamt får det skydd och stöd som de behöver och, om barnets eller den ungas bästa motiverar det, vård och fostran utanför det egna hemmet.

För de barn och unga som har varit placerade eller vars verkställighet av sluten ungdomsvård enligt lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård har upphört, ska socialtjänsten vid behov tillhandahålla behövligt stöd och hjälp.

I sin omsorg om barn och unga ska socialtjänsten även tillgodose det särskilda behov av stöd och hjälp som kan finnas sedan ett mål eller ärende om vårdnad, boende, umgänge eller adoption har avgjorts. Ansvaret omfattar bland annat skydd, vård, stöd och psykosocial behandling av utsatta barn och unga i enlighet med lagstiftningen i socialtjänstlagen (2001:453), SoL, föräldrabalken (1949:381) FB, lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU, lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS.

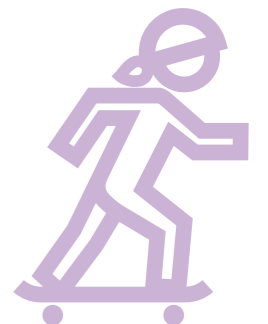
Samverkan kring barn och unga som far illa eller riskerar att fara illa är ett gemensamt samhällsuppdrag som kräver nära samverkan mellan myndigheter och organisationer och ofta tvärprofessionella insatser. Socialtjänsten ska aktivt verka för att en samverkan kommer till stånd, ansvaret finns reglerat i SoL, skollagen (2010:800), SkoL, hälso- och sjukvårdslagen (2017:30), HSL, samt lagen (1998:531) om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område, LYHS.

Socialnämndens yttersta ansvar för stöd och skydd till barn och unga som far illa samt för att förhindra att barn och unga utvecklas ogynnsamt, frångår inte andra myndigheter som förskolan, skolan och hälso- och sjukvården, deras ansvar att inom ramen för sina uppdrag uppmärksamma barn och unga som far illa och se till att deras behov tillgodoses.

Målgruppsbeskrivning

Socialnämnden (i Stockholm de 14 stadsdelsnämnderna och socialnämnden) är den myndighet som i lag ålagts ett särskilt ansvar för att barn och unga växer upp under trygga och goda förhållanden samt för skydd och stöd till barn och unga i utsatta livssituationer.

Målgruppen som avses i kapitlet är barn och unga i åldern 0 till 18 år och i vissa fall upp till 21 år. Socialtjänsten har ett särskilt ansvar för barn och unga som har visat tecken på en ogynnsam utveckling och även särskilda utredningsbefogenheter. I en utredning av barnets behov av skydd eller stöd utreder socialtjänsten barnets eller den unges utveckling, föräldrarnas förmåga samt faktorer i familj och miljö och ger skydd och stödinsatser när det finns behov av det. Utredningar av om socialnämnden behöver

ingripa till ett barns skydd eller stöd genomförs med stöd av SoL. Vid en sådan utredning får nämnden, för bedömning av behov av insatser, konsultera andra huvudmän och sakkunniga samt i övrigt ta de kontakter som behövs. Eventuella insatser ges med stöd av SoL eller LVU.

Utredningar, insatser, biståndets omfattning och utformning

Anmälningar och inledda utredningar

En förutsättning för att socialtjänsten ska kunna ingripa till ett barns skydd eller stöd och utreda barnets behov av insatser är att socialtjänsten får vetskap om förhållanden som kan innebära en risk för ogynnsam utveckling. Kännedom om missförhållanden erhålls främst genom anmälningar som kommer från andra myndigheter, organisationer samt från privatpersoner. Det kan också komma information om oro för att ett barn far illa från tjänstepersoner vid andra enheter inom socialnämnden. Ansökningar om skydd eller stöd från barn, unga och/eller deras vårdnadshavare ska alltid föranleda utredning och är inte medräknade i tabellen nedan.

Tabell 4:1 Antal inkomna anmälningar och inledda utredningar 2012–2018.

År	Befolkning 0–20 år	Antal inkomna anmälningar	Antal inledda utredningar*	Flickor	Pojkar
2012	191 465	14 115	6 454	2 742	3 712
2013	195 084	15 224	7 889	3 343	4 546
2014	198 671	17 701	9 593	4 262	5 331
2015	201 631	21 926	13 012	5 038	7 974
2016	204 704	22 219	12 143	5 286	6 857
2017	204 630	26 453	13 866	5 957	7 909
2018	218 452	28 597	16 040	7 131	8 909

Källa: Sociala System.

* Inklusive kopplade utredningar (det vill säga när en anmälan inkommer då en utredning redan är inledd, anmälan kopplas då till den befintliga utredningen).

Under 2018 inkom totalt 28 597 anmälningar enligt 14 kap. 1 § SoL till stadsdelsnämnderna. Flera anmälningar kan ha inkommit för varje enskilt barn eller ungdom. Motsvarande antal för 2017 var 26 453, vilket innebär att antalet anmälningar till socialtjänsten fortsätter att öka.

Mellan åren 2012 och 2018 har antalet inkomna anmälningar ökat med 103 procent. Även vid jämförelse med åldersgruppens andel av befolkningen har antalet anmälningar ökat sedan 2012, från 7,4 procent till 13,5 procent. Andelen anmälningar som ledde till att en utredning inleddes var 52,4 procent år 2012. Motsvarande andel för 2018 var 56,1 procent. Tidigare har en kontinuerlig ökning skett sedan år 2011 då andelen inledda utredningar uppgick till 40 procent. En bidragande förklaring till ökningen av inkomna anmälningar sedan 2012 och den stora ökningen under 2015 var det ökande antalet ensamkommande barn som sökte asyl i Sverige. Antalet nytillkomna asylsökande ensamkommande barn har minskat kraftigt sedan år 2016, men motsvarande minskning av totala antalet inkommande anmälningar har inte skett under de efterkommande åren. En liten del av förklaringen till det ökade antalet anmälningar kan vara de satsningar som gjorts på att utveckla samverkan med skolan. Under 2018 inkom totalt 5 615 anmälningar från skola och förskola, jämfört med 5 311 under 2017.

Sedan 2014 gäller att om det under en förhandsbedömning framkommer uppgifter om att ett barn kan ha utsatts för våld eller andra övergrepp av en närstående, eller bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot en närstående, ska en utredning om barnets behov av skydd eller stöd alltid inledas utan dröjsmål (6 kap. 1 § SOSFS 2014:4). Detta har sannolikt haft en stor påverkan på att andelen anmälningar som leder till utredning ökat markant de senaste åren och också fortsätter att öka, då effekten av nya regler ibland kan ha en viss fördröjning.

I tabellerna nedan redovisas anmälningar och andel inledda utredningar i förhållande till antalet anmälningar, uppdelat på stadsdelsnämnd.

Tabell 4:2 Antal inkomna anmälningar och av dessa inledda utredningar enligt 11 kap. 1 och 2 §§ SoL per stadsdelsnämnd.

Stadsdelsnämnd	Antal invånare 0–20 år	Antal inkomna anmälningar	Antal inledda utredningar*	Andel inledda utredningar (%)	Flickor	Pojkar
Rinkeby-Kista	14 060	2 866	1 646	57,4	705	941
Spånga-Tensta	12 036	1 729	1 051	60,8	444	607
Hässelby-Vällingby	20 855	3 960	2 350	59,3	1 066	1 284
Bromma	20 300	1 871	1 083	57,9	491	592
Kungsholmen	11 838	933	454	48,7	183	271
Norrmalm	13 056	740	299	40,4	156	143
Östermalm	13 576	872	440	50,5	183	257
Södermalm	24 179	2 033	966	47,5	400	566
Enskede-Årsta-Vantör	23 804	3 435	1 742	50,7	763	979
Skarpnäck	11 085	1 440	679	47,2	294	385
Farsta	14 593	2 931	1 826	62,3	831	995
Älvsjö	8 674	849	446	52,5	188	258
Hägersten-Liljeholmen	20 193	2 459	1 348	54,8	631	717
Skärholmen	9 997	2 479	1 710	69,0	796	914
Staden totalt	218 452	28 597	16 040	56,1	7 131	8 909

Källa: Sociala System.

* Inklusive kopplade utredningar (det vill säga när en anmälan inkommer då en utredning redan är inledd, anmälan kopplas då till den befintliga utredningen). Tidigare var restförda personer fördelade på stadsdelsområdena, fr.o.m. 2015 redovisas dessa för sig. Befolkningen i staden är därför större än summan av stadsdelsförvaltningarna.

Tabell 4:3 Andel anmälningar som ledde till utredning, i relation till befolkningen i respektive åldersgrupp inklusive kopplade utredningar.

Stadsdelsnämnd	0–5 år (%)	6–12 år (%)	13–14 år (%)	15–17 år (%)	18–20 år (%)	Samtliga (%)
Rinkeby-Kista	11,4	13,0	12,3	22,1	2,2	12,0
Spånga-Tensta	8,2	8,5	11,6	17,4	0,7	9,0
Hässelby-Vällingby	12,1	13,2	12,4	16,9	1,0	11,6
Bromma	3,8	6,3	7,1	9,8	0,2	5,5
Kungsholmen	2,2	5,0	3,1	12,4	0,5	3,9
Norrmalm	1,8	2,9	2,7	4,4	0,7	2,4
Östermalm	2,2	4,9	3,8	5,7	0,3	3,4
Södermalm	2,8	4,2	4,2	11,1	0,2	4,1
Enskede-Årsta-Vantör	5,8	9,1	8,4	14,6	0,8	7,6
Skarpnäck	4,1	8,1	6,0	12,2	1,0	6,2
Farsta	8,8	16,4	15,7	24,6	1,4	13,1
Älvsjö	3,3	5,4	5,6	13,0	1,0	5,4
Hägersten-Liljeholmen	4,2	8,5	10,1	12,8	1,6	6,9
Skärholmen	15,3	19,3	20,4	34,6	0,4	17,7
Staden totalt	5,7	8,8	8,8	14,8	0,9	7,6

Källa: Sociala System.

Av de anmälningar som leder till utredning utgör de yngre barnen en lägre andel och unga mellan 15 och 17 år den högsta andelen, vilket har varit fallet under de senaste åren. Det finns dessutom variationer mellan stadsdelsnämnderna när det gäller hur hög andel av barnen i olika åldersgrupper som utreds. Skillnader i social utsatthet hos befolkningen i olika stadsdelar generellt förklarar en del av dessa skillnader. Andra faktorer som påverkar förhållandet kan vara hur aktiv och omfattande den förebyggande och uppsökande barn- och ungdomsverksamheten är.

Tabell 4:4 Redovisning av varifrån anmälan kom i aktualiserade barnärenden, fördelat på olika åldersgrupper.

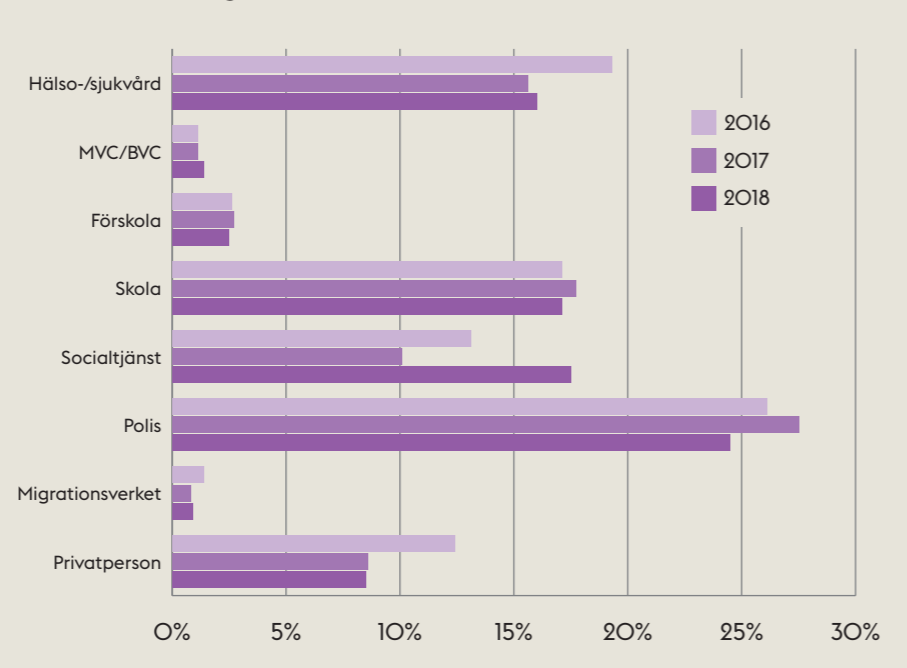
Uppgiftslämnare	0–5 år	6–11 år	12–14 år	15–17 år	18–20 år	Samtliga
Hälso- och sjukvård	16,9	14,8	14	13,8	4,5	14,8
MVC och BVC	4,3	0,4	0	0	0,1	1,2
Skola och fritids	6,4	27	27	17,6	20,2	19,8
Förskola	8,9	1,9	0,3	0,3	0	2,9
Socialtjänst	18,1	15,9	13,3	17,6	26,5	16,5
Polis	22	18,4	27,6	34,3	25,6	24,5
Privatperson	10,5	11,1	6,6	5,7	6,7	8,9
Övrigt	12,5	10,3	10	7,9	15,2	10,3

Källa: Sociala System.

Ovanstående tabell visar varifrån anmälan kom för aktualiserade barn och unga fördelat på olika åldersgrupper. Tabellen visar vidare att i de fall socialtjänsten inleder en utredning av ett barn eller en ungs behov av skydd eller stöd, kommer uppgifterna vanligen till nämndens kännedom via anmälan från polisen eller skolan och fritids, eller genom information på annat sätt inom socialtjänsten, exempelvis genom egna iakttagelser eller information från en handläggare vid en annan enhet.

Liksom tidigare år inkom det under år 2018 flest antal anmälningar från polisen och andelen uppgick till nästan 25 procent av det totala antalet inkomna anmälningar. Anmälningar från mödravårds- och barnavårdscentraler liksom från förskolan utgör en mycket liten andel av det totala antalet inkomna anmälningar.

Figur 4:1 Andel anmälningar per kategori uppgiftslämnare av totalt antal inkomna anmälningar.

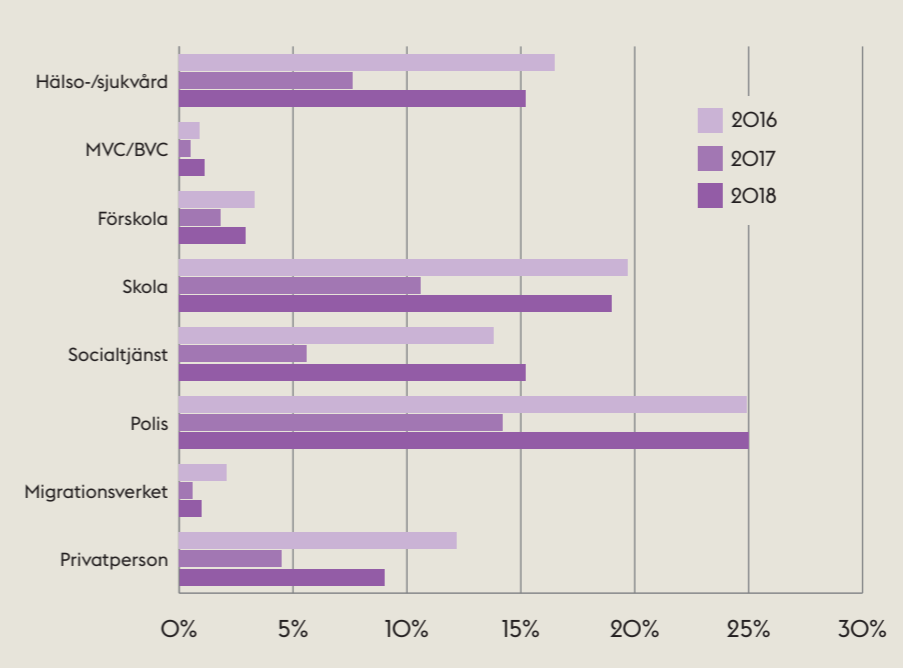

Källa: Sociala System.

Det är vanligast att en orosanmälan till socialtjänsten om både barn och unga kommer från polisen.

Figur 4:2 Andel anmälningar fördelat på kategori uppgiftslämnare 2016–2018 av totalt antal aktualiserade.

Källa: Sociala System.

Stockholms stad har generellt en hög ambition i att utveckla samverkan med andra myndigheter som möter barn och unga med syfte att förebygga problem och tidigt upptäcka behov av stöd. Detta inkluderar samverkan mellan individ- och familjeomsorgen (IFO), förskolorna inom stadsdelsområdena samt hälso- och sjukvårdens mödra- och barnhälsovård. En möjlig förklaring till att så få anmälningar inkommer från dessa verksamhetsområden kan vara att små barn och deras föräldrar via landstinget eller socialtjänsten får rådgivande stödinsatser i ett tidigt skede, när oro för barnets utveckling har uppstått. En annan möjlig förklaring kan vara att det finns en allmän försiktighet hos personal inom mödra- och barnhälsovården respektive förskolan kring att uppmärksamma brister i föräldrars omsorg av sina barn och utifrån dessa göra anmälan till socialtjänsten.

Ytterligare en anledning till att få anmälningar inkommer från mödra- och barnhälsovården kan vara att genom riktade satsningar, som till exempel hembesöksprogrammet och stadens satsning i ytterstadsområden på stärkt tidigt stöd i samverkan (STIS), fångas oro upp som skulle kunna vara anmälningsgrundande, men som i stället leder till en frivillig serviceinsats från föräldrarådgivare eller en ansökan om stöd och hjälp från vårdnadshavarna. I tabellen redovisas inte samtliga aktualiseringar utan ett urval av aktualiseringar per kategori uppgiftslämnare.

Ansökningar

En ansökan om stöd kan vara muntlig eller skriftlig. För barn under 15 år kan vårdnadshavare/god man göra ansökningar. När det gäller unga som fyllt 15 år kan både den unge själv och vårdnadshavare/god man ansöka. För unga som fyllt 18 år är det bara den unge själv som kan ansöka. Det går alltså inte för utomstående att ansöka om stöd för någon annan persons räkning.

Det finns inga formella krav i vare sig FL eller SoL på hur en ansökan ska vara utformad. Ibland kan det vara osäkert om en person har gjort en ansökan, till exempel när socialsekreteraren under ett samtal får en fråga om stöd. Det är socialtjänstens ansvar att i dessa situationer ta reda på om personen avsåg att göra en ansökan eller inte. En ansökan ska alltid tas emot och utredas och någon förhandsbedömning ska därför inte göras. Däremot kan en ansökan ibland inkomma i ett ärende där det redan pågår en utredning och ansökan kan då kopplas ihop med pågående utredning.

Antalet ansökningar är jämförelsevis en liten del av antalet ärenden. Under 2018 inkom 1 400 ansökningar jämfört med 28 597 anmälningar.

Tabell 4:5. Antal ansökningar fördelat på åldersgrupper.

Ålder	Flickor/kvinnor	Pojkar/män	Totalt
0-5 År	11	27	38
6-11 år	41	70	111
12-14 år	34	47	81
15-17 år	72	164	236
18-20 år	265	1 029	1 294
Totalt	423	1 337	1 760

Källa: Sociala System.

Antalet ansökningar som rör pojkar/män är avsevärt fler än de som rör kvinnor/flickor. Ansökningarna ökar markant när den unge fyllt 15 år och sedan ännu mer efter 18 år.

Tabell 4:6 Antal ansökningar uppdelat på stadsdelsnämnd.

Stadsdelsnämnd	Flickor/kvinnor	Pojkar/män	Totalt
Rinkeby-Kista	35	73	108
Spånga-Tensta	70	267	337
Hässelby-Vällingby	70	103	173
Bromma	31	62	93
Kungsholmen	11	129	140
Norrmalm	33	98	131
Östermalm	3	89	92
Södermalm	39	136	175
Enskede-Årsta-Vantör	24	55	79
Skarpnäck	55	98	153
Farsta	7	30	37
Älvsjö	6	154	160
Hägersten-Liljeholmen	35	31	66
Skärholmen	4	12	16
Staden totalt	423	1 337	1 760

Källa: Sociala System.

Skillnaderna mellan antalet ansökningar i olika delar av staden är stora och har inte alltid något tydligt samband med vare sig antal invånare eller det totala antalet aktuella hos socialtjänsten.

Utredningstider

Det är viktigt att barns behov utreds snabbt för att de ska kunna få de insatser som de har behov av. Det är också en viktig rättssäkerhetsfråga att utredningar görs inom den tid lagstiftaren angett. En utredning ska bedrivas skyndsamt och vara slutförd senast inom fyra månader. Utredningen ska bedrivas skyndsamt och vara slutförd senast inom fyra månader. Finns det särskilda skäl får socialnämnden besluta att förlänga utredningen för viss tid (11 kap. 2 § andra stycket SoL). Det är bara sådana förhållanden som socialtjänsten inte själv råder över som kan vara skäl för förlängning, till exempel om en barnpsykiatrisk utredning eller polisutredning i ett fall av misstanke om övergrepp mot barn, inte kan slutföras inom den föreskrivna tiden och om dessa handlingar är viktiga att invänta för socialtjänstens bedömning och beslut. En mätning av utredningstider har skett mellan januari och juni under de senaste fem åren. Under första halvåret 2012 var det en stor andel, nästan hälften, av utredningarna som hade pågått mer än de lagstadgade fyra månaderna. De följande åren har andelen hållit sig mellan 34,9 till 44 procent.

Som framgår av tabellen nedan har flera stadsdelsnämnder fortsatt minska andelen utredningar som pågått mer än fyra månader och det är en mycket positiv utveckling. Antalet utredningar som pågått längre än fyra månader ligger emellertid fortsatt högt i staden, vilket är allvarligt då ett utdraget utredningsförfarande kan skapa minskat förtroende för socialtjänstens arbete och minska rättssäkerheten för den enskilde. Varför det finns så få beslut om förlängd utredningstid (drygt tre procent), kan bero på att många utredningar blir långa på grund av för hög arbetsbelastning, byte av handläggare med mera, vilket inte är lagligt godtagbara skäl för beslut om förlängning.

En annan tänkbar förklaring som lyfts av stadsdelsförvaltningarna, kan vara att vissa mindre akuta och allvarliga utredningar får stå tillbaka och därmed bli mer långvariga än nödvändigt, till förmån för mer akuta och allvarliga utredningar, som prioriteras när det råder brist på resurser. I syfte att skapa bättre möjligheter att utföra ett gott arbete har Stockholms stad tagit fram en handlingsplan för en förbättrad arbetssituation för socialsekreterare och biståndshandläggare. Omfattande förstärkningar har gjorts både av antalet socialsekreterare och av arbetsledande personal under de senaste åren. Förhoppningsvis kommer detta leda till att andelen utredningar som pågår mer än fyra månader successivt kan minska ytterligare.

Tabell 4:7 Andel utredningar som pågått mer än 4 månader samt andel med beslut om förlängning.

Stadsdelsnämnd	Andel utredningar som pågått mer än 4 månader (%)			Därav med förlängningsbeslut, antal			Andel utredningar som pågått mer än 4 månader med beslut om förlängning (%)		
	2016	2017	2018	2016	2017	2018	2016	2017	2018
Rinkeby-Kista	49,9	47,7	45,0	29	22	11	15,1	13	5,8
Spånga-Tensta	41,7	40,4	25,3	7		2	6		2,3
Hässelby-Vällingby	51,2	38,2	26,9	9	10	3	3,3	5	1,9
Bromma	25,7	18,6	28,6	9	4	4	15,8	10	5,1
Kungsholmen	10,7	32,3	44,1	1	1	8	12,5	28,1	15,4
Norrmalm	31,3	21,2	7,4	3	4	1	8,3	18,2	11,1
Östermalm	40,6	63,4	37,3	4	7	3	14,3	10,9	6,0
Södermalm	31,9	31,9	41,6	3	4	-	4,2	4,8	-
Enskede-Årsta-Vantör	42,7	29,1	20,9	15	15	1	6,6	13	1,1
Skarpnäck	42,9	37,8	43,4	7	5	4	8	5,9	4,9
Farsta	28,8	23,1	36,1	14	22	4	13,5	22,7	2,7
Älvsjö	49,6	32,1	35,1			-	0		-
Hägersten-Liljeholmen	59,8	39,1	26,9	17	10	-	10,7	8,1	-
Skärholmen	37,5	36,6	50,8	20	9	2	16	6,4	1,2
Staden totalt	41,5	34,9	33,2	138	121	43	8,9	9,2	3,1

Källa: Sociala System.

Öppna insatser

Med biståndsbeslutade öppenvårdsinsatser menas

- *Strukturerade öppenvårdsprogram för vård/ behandling eller sysselsättning/ social träning*
Avser individuellt målinriktade program som är regelbundna, begränsade i tid och i vilka barn och unga vistas under hel dag eller del av dag.
- *Personligt stöd*
Avser stöd och behandling som ges till barn och unga och som kan utföras av till exempel socialsekreterare, behandlingsassistent eller ”hemmahosare”.
- *Kontaktperson*
Enskild person som utses av socialnämnden med uppgift att hjälpa barn och unga i hans eller hennes närmast personliga angelägenheter.
- *Kontaktfamilj*
Enskild familj som utses av socialnämnden med uppgift att ta emot barn och unga för regelbunden vistelse och att finnas till hands i övrigt för barnet eller den unge och dennes närstående.
- *Särskilt kvalificerad kontaktperson*
Person som bedöms ha relevant utbildning och/eller erfarenhet av psykosocialt arbete med ungdomar som utses av socialnämnden med uppgift att ge barnet eller den unge särskilt stöd och särskild vägledning för att motverka risk för missbruk, brottslig verksamhet eller något annat socialt nedbrytande beteende.

Flertalet serviceinsatser erbjuds av stadsdelsnämnderna och socialnämnden i form av rådgivande eller stödjande verksamhet utan att insatsen är biståndsbedömd och utan formellt biståndsbeslut. Detta gäller till exempel kuratorssamtal eller samtalsgrupp vid någon av stadens ungdomsmottagningar. Det gäller även stöd från föräldrarådgivare eller familjebehandlare samt olika stödgruppsverksamheter som stadsdelsnämnderna erbjuder via sina lokala öppenvårdsverksamheter, och som riktar sig till barn och unga och/eller deras föräldrar. Även socialnämndens öppenvårdsverksamhet erbjuder insatser utan biståndsbeslut.

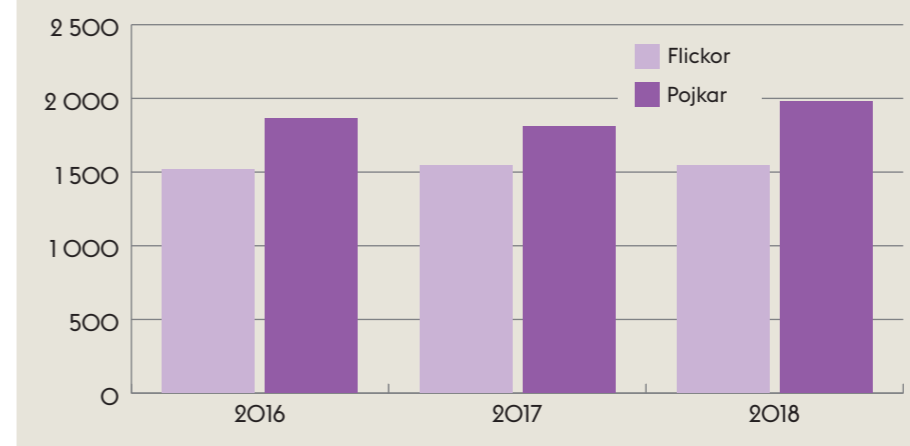
Under år 2018 genomfördes en kartläggning av stadens öppenvård.¹ Samtliga stadsdelsförvaltningar samt socialförvaltningens verksamheter som bedriver öppenvård har bidragit med information i framtagandet av rapporten. Vid samtliga stadsdelsförvaltningar beskrivs en vilja att de barn, unga och deras föräldrar som kommer i kontakt med socialtjänsten, både via serviceinsatser och via biståndsbedömd öppenvård, ska få tillgång till bästa tänkbara hjälp och stöd. De rekommendationer som kartläggningen presenterar i form av åtgärder som kan bidra till likställighet grundar sig i ett brukarperspektiv och tar sin utgångspunkt i de skillnader för stadens invånare som har uppmärksammats under kartläggningen. Sammanfattningsvis har de skillnader i staden vad gäller likställighet som framkommit under kartläggningen till stor del handlat om skillnader avseende väntetid, samverkan, tillgång, uppföljning och information.

En jämförelse av åren 2016–2018 visar att antalet barn och unga med beslutade öppenvårdsinsatser har varit relativt konstant de senaste tre åren.

¹ Öppenvård barn, unga och familj. Kartläggning av omfattning och inriktning, december 2018. <https://insynsverige.se/documentHandler.ashx?did=1954785>

Figur 4:3 Antal beslutade öppenvårdsinsatser enligt 4 kap. 1 § SoL 2016–2018.

Källa: Sociala System.

Den vanligaste beviljade öppenvårdsinsatsen

Antalet beslutade öppenvårdsinsatser enligt 4 kap 1 § SoL – strukturerade öppenvårdsprogram – har ökat för pojkar och minskat något för flickor. Den vanligaste beviljade öppenvårdsinsatsen 2018 var strukturerat öppenvårdsprogram som utgjorde drygt 2 200 beslut (varav 1 004 flickor och 1 201 pojkar). Antalet barn och unga som beviljades insatsen – personligt stöd – var 600 stycken vilket är på ungefär samma nivå som föregående år.

Nedgång för insatsen kontaktfamilj eller kontaktperson

Under många år var beviljandet av kontaktperson eller kontaktfamilj de vanligaste öppenvårdsinsatserna, men tendensen under de senaste tio åren är att de insatserna minskar i omfattning, från 33 procent av de beviljade öppenvårdsinsatserna 2009 till 18 procent under 2018. Enligt Socialstyrelsens rapport *Individ- och familjeomsorg – Lägesrapport 2018* (2018) minskade insatsen kontaktfamilj eller kontaktperson något under perioden 2007 till 2016. På nationell nivå ses således en nedgång för insatsen kontaktfamilj eller kontaktperson. Orsakerna till minskningen av kontaktperson/familj är sannolikt flera, men under de senaste åren har forskning visat på en osäkerhet kring vilka effekter dessa insatser uppnår. Stockholms stad statistik går i linje med den nationella statistiken. Inom staden har socialtjänsten utvecklat sitt arbete med att involvera barnets eller den unges nätverk i situationer där insatsen kontaktperson eller kontaktfamilj övervägs, vilket också kan ha bidragit till en minskning då behovet av stöd i stället kan tillgodoses inom nätverket.

Tabell 4:8 Andel beviljad öppenvårdsinsats i form av kontaktperson/-familj enligt 4 kap. 1 § SoL.

År	Totalt (%)	0–12 år (%)	13–17 år (%)	18–20 år (%)
2009	33	39	30	24
2010	29	32	26	28
2011	27	30	23	27
2012	23	24	22	24
2013	22	22	23	26
2014	20	18	21	27
2015	18	15	19	27
2016	19	15	22	28
2017	18	15	20	31
2018	18	14	21	42

Källa: Sociala System.

Det är fler beslutade öppenvårdsinsatser för pojkar än för flickor de senaste tre åren.

18%

av andelen beviljade öppenvårdsinsatser är i form av kontaktperson/-familj, vilket följer trenden att andelen sjunker och stabiliseras på en lägre nivå.

Andel unga med beslutad insats om särskilt kvalificerad kontaktperson (SKKP) enligt 3 kap. 6 § SoL

Insatskategorin ”särskilt kvalificerad kontaktperson” (SKKP) kan ges antingen med stöd av 3 kap. 6 § SoL eller med stöd av 22 § LVU. Bestämmelserna innebär att en SKKP ska kunna utses för unga som har behov av särskilt stöd och särskild vägledning för att motverka missbruk, brottslig verksamhet eller något annat socialt nedbrytande beteende. Under år 2018 beviljades insatsen till 97 unga (84 pojkar och 13 flickor). Detta innebär att insatsen beviljas i ökad utsträckning. År 2017 beviljades insatsen till 50 unga (43 pojkar och 7 flickor). I nedanstående avsnitt om unga lagöverträdare beskrivs även insatsen SKKP som ges genom Framtid Stockholm.

Heldygnsvård

Tabell 4:9 Antal barn och unga som någon gång under året varit placerade i dygnet-runt-vård fördelat på stadsdelsnämnd och placeringsform.

Stadsdelsnämnd	§12-hem	HVB	Jourhem	Familjehem	Familjehem**	Skyddat boende	Skyddat boende***	Stöd-boende	Totalt
Rinkeby-Kista	16	66	111	69	96	*	30	22	410
Spånga-Tensta	10	39	63	50	21	*	49	23	255
Hässelby-Vällingby	13	30	87	61	27	*	0	20	238
Bromma	3	11	43	25	32	*	0	14	128
Kungsholmen	3	11	23	13	10	*	0	12	72
Norrmalm	5	16	20	11	14	*	6	7	79
Östermalm	3	6	14	4	10	*	0	14	51
Södermalm	5	19	40	39	5	*	0	16	124
Enskede-Årsta-Vantör	3	33	81	78	43	27	49	12	326
Skarpnäck	3	15	54	39	9	*	11	19	150
Farsta	5	24	57	42	15	*	27	19	189
Älvsjö	1	10	19	19	16	*	0	10	75
Hägersten-Liljeholmen	1	16	41	37	25	*	24	17	161
Skärholmen	12	37	70	46	51	*	0	6	222
Staden totalt	83	333	723	533	374	39	196	211	2 492

Källa: Sociala System.
* För få redovisas inte.
** Ensamkommande barn.
*** Medföljande barn.

Ensamkommande barn är inte medräknade i tabellen ovan, förutom i ”Familjehem, ensamkommande”. I kolumnen skyddat boende har stadsdelsnämnderna endast ett fåtal placeringar. Anledningen är att beslut om placering i skyddat boende för barn eller unga fattas endast när det är barnet eller den unge själv som har ett sådant behov, till exempel vid hedersrelaterat våld och förtryck. Om det är föräldern som har ett behov av skydd fattas beslut om att bevilja föräldern skyddat boende men inget beslut ska fattas rörande barnet, som endast är medföljande till sin vårdnadshavare.

Familjehem och jourhem

Familjehem är ett enskilt hem som på uppdrag av socialnämnden tar emot barn för *stadigvarande* vård och fostran och vars verksamhet inte bedrivs yrkesmässigt. Familjehem ska utredas och godkännas av respektive socialnämnd. Ett familjehem kan vara ett hem inom barnets nätverk eller ett hem där familjehemsföräldrarna inte känner barnet sedan tidigare.

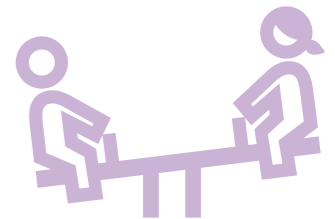
Jourhem är ett enskilt hem som vid upprepade tillfällen tar emot barn för *tillfällig* vård och fostran på uppdrag av socialnämnden.

Enligt statistik från stadens sociala system har antalet barn och unga som varit placerade i jourhem minskat från 1 462 personer år 2017 till 723 personer för 2018. En förklaring till detta kan vara att antalet ensamkommande barn i Stockholm totalt har minskat. Ett observandum är att det under 2017 kom nya verksamhetskoder för ensamkommande barn och unga och att detta kan ha påverkat registreringen av dessa barn och unga i stadens sociala system.

Konsulentstödda familjehem och *jourhem* är enskilda hem som är kopplade till en verksamhet som tillhandahåller stöd och handledning från en konsulent. Även om socialtjänsten anlitar en sådan verksamhet för att få tillgång till ett familjehem eller ett jourhem, måste socialtjänsten utreda och godkänna hemmet innan placering och socialtjänsten har samma ansvar för det placerade barnet även om hemmet rekryterats av och får stöd från en enskild verksamhet. Sedan april 2017 måste konsulentstödd verksamhet som har till uppgift att föreslå familjehem och jourhem till barn samt lämna stöd och handledning åt sådana hem, ha tillstånd från Inspektionen för vård och omsorg (IVO) för att bedriva sin verksamhet.

Socialförvaltningen har i uppdrag att stötta stadsdelsförvaltningarna i arbetet med att rekrytera, utbilda och ge stöd till jour- och familjehem. Ansvaret för de enskilda barn och unga som placeras i jour- och familjehem åvilar stadsdelsnämnderna. För att komplettera stadens egna resurser för jourhem finns ramavtal med tio utförare av jourhems-vård. Då varje familjehem enligt lag måste godkännas av placerande stadsdelsnämnd finns inget centralt ramavtal för familjehemsvård, men familjehemskonsulter vid socialförvaltningen stödjer stadsdelsförvaltningarna genom att rekrytera och utbilda nya familjehem.

Efter tre års placering i samma familjehem ska nämnden, om barnet rotat sig i familjehemmet, särskilt överväga om det finns skäl att ansöka om vårdnadsöverflyttning hos tingsrätten enligt 6 kap 8 § FB. Syftet är att stärka barnets rättsliga ställning och skapa bättre möjligheter för kontinuitet, trygghet och känslomässig förankring för barnet. Barnet ska ha en så stark bindning till familjehemmet att en återförening mellan barn och biologiska föräldrar ter sig orealistisk och det är uppenbart bäst för barnet att det rådande förhållandet får bestå. Socialnämnden ska erbjuda den särskilt förordnade vårdnadshavaren fortsatt råd och stöd om hen begär det. Särskilt förordnade vårdnadshavare är inte försörjningspliktiga gentemot barnet, som inte heller har arvsrätt. Socialnämnden kan erbjuda fortsatt skälig ersättning för barnets omkostnader till de särskilt förordnade vårdnadshavarna. Familjehemsplaceringen upphör när vårdnaden har överflyttats till familjehemsföräldrarna. Om barnet vid en senare tidpunkt får egna problem efter att familjehemsplaceringen upphört ska hjälp och stöd sökas i den kommun där de särskilt förordnade vårdnadshavarna bor. Under 2018 genomfördes 21 vårdnadsöverflyttningar i staden, vilket är samma antal som under 2017.

Tabell 4:10 Vårdnadsöverflyttningar 2017–2018.

Stadsdelsnämnd	2018	2017
Rinkeby-Kista	3	3
Spånga-Tensta	0	1
Hässelby-Vällingby	1	1
Bromma	0	0
Kungsholmen	1	0
Norrmalm	0	0
Östermalm	0	0
Södermalm	0	2
Enskede-Årsta-Vantör	3	7
Skarpnäck	0	0
Farsta	3	5
Älvsjö	3	0
Hägersten-Liljeholmen	3	1
Skärholmen	4	1
Staden totalt	21	21

Källa: Sociala System.

I Stockholms stad är familjehemsvården vid stadsdelsnämnderna organiserad i egna arbetsgrupper. Arbetet med barn och unga som är placerade i jourhem bedrivs oftast i barn- och ungdomsenheternas utredningsgrupper. Arbetet med jour- och familjehemsplacerade ensamkommande barn är organiserat olika i stadsdelsnämnderna. En del nämnder har arbetsgrupper som sköter all handläggning, från utredning av barnets eller den unges behov av skydd eller stöd, med eventuell jourhemsplacering under utredningstiden, till fortsatt placering i familjehem, vid HVB eller i stödboende. I andra stadsdelsnämnder kan arbetet vara organiserat på annat sätt, exempelvis genom att arbetsgruppen för ensamkommande barn och unga ansvarar för både utredningen av barnets eller den unges behov av insatser och placering i jourhem, HVB eller stödboende. Visar det sig att barnet eller den unge ska placeras i ett familjehem kan ansvaret för barnets eller den unges placering helt eller delvis gå över till familjevårdsgruppen.

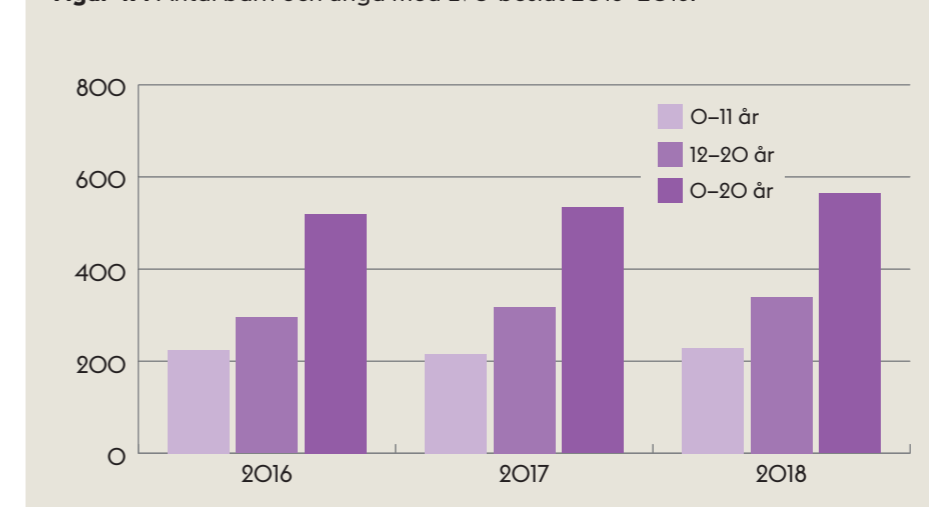
Under den senaste tioårsperioden har barn och unga i familjehem, exklusive de ensamkommande barnen, minskat något. Under åren 2007 till 2014 har antalet barn och unga i familjehem legat stabilt mellan 800 och 900 individer. År 2015 minskade antalet med cirka 27 procent till ungefär 600 barn och unga. Före 2015 redovisades ensamkommande barn och unga i familjehem tillsammans med övriga familjehemsplacerade barn och unga. I och med den stora ökningen av ensamkommande asylsökande barn under 2015 började dessa redovisas separat, vilket kan vara en förklaring till minskningen av antalet familjehemsplacerade barn och unga under 2015. Under 2016 har antalet barn och unga i familjehem ökat med tio procent till 663 barn och unga för att därefter minska igen under 2017 då antalet var 608, och 2018 då 533 barn och unga var placerade i familjehem.

Antalet barn och unga mellan 0–20 år folkbokförda i Stockholms stad var 176 806 år 2009.² Av dessa barn och unga var 0,5 procent placerade i familjehem. År 2017 har antalet ökat till 214 672 individer, varav 0,3 procent var placerade i familjehem. I denna andel ingår emellertid inte ensamkommande barn i familjehem eftersom stadsdelsnämnderna sedan 2015 registrerar och särredovisar alla ensamkommande barn skilt från övriga placerade barn och unga. Antalet folkbokförda individer mellan 0–20 år var 218 452 år 2018 och av dessa var 0,25 procent placerade i familjehem.

² Inkluderar ensamkommande barn med uppehållstillstånd.

Barn och unga med LVU-beslut

Lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga handlar om tvångsvård av barn och unga. Vård enligt LVU kan beslutas på grund av missförhållanden i barnets hem (2 § LVU) eller på grund av den unges eget beteende (3 § LVU). Totalt hade 564 barn och unga någon form av beslut enligt LVU under år 2018. Motsvarande antal var 534 under år 2017. Åldersgruppen som befinner sig i åldern mellan tolv och 20 år har oförändrat utgjort cirka 60 procent av det totala antalet barn och unga med LVU-beslut under de senaste åren. Respektive andel flickor och pojkar med beslut enligt LVU har också varit relativt konstant under de senaste åren. År 2018 uppgick andelen flickor till 44 procent och andelen pojkar till 56 procent.

Figur 4:4 Antal barn och unga med LVU-beslut 2016–2018.

Källa: Sociala System.

I nedanstående tabell redovisas de vanligaste beslutsgrunderna enligt LVU under åren 2017 och 2018. Ansökan om vård med stöd av LVU med hänvisning till missförhållanden i hemmet är vanligare än ansökan med hänvisning till barnets eller den unges eget beteende.

Tabell 4:11 Antal beslut och beslut om ansökan enligt LVU samt antal unika barn/unga 0–20 år.

Beslutsgrund LVU	2018	2017
Ansökan: Miljö (2§)	135	95
Ansökan: Eget beteende (3§)	72	53
Placering (11§)	458	418
Upphörande (21§)	122	150
Inskränkning umgänge (14§)	147	138
Omedelbart omhändertagande (6§)	233	201
Antal barn/unga netto	564	534

Källa: Sociala System.

Ansökan om vård på grund av eget beteende är betydligt vanligare för pojkar än för flickor.

En jämförelse mellan åren 2017 och 2018 visar att antalet inlämnade ansökningar till förvaltningsrätten avseende vård enligt 2 § LVU har ökat från 95 under år 2017 till 135 under år 2018. Även antalet ansökningar om vård enligt 3 § LVU har ökat i antal, från 53 under år 2017 till 72 under år 2018. Ansökningar om vård som grundar sig på både 2 och 3 §§ LVU har fördubblats i antal från 7 under år 2017 till 16 under år 2018. Antalet ansökningar om omedelbart omhändertagande enligt 6 § LVU har ökat i antal mellan åren och uppgick till 201 under år 2017 respektive 233 under år 2018. Ökningarna av antalet unika barn och unga med LVU-beslut under år 2018 innebär dock inte att gruppens andel av befolkningen i åldersgruppen 0 år till och med 20 år har ökat. Gruppens andel av befolkningen har under de senaste fem åren legat mellan 0,25 (2016) till 0,27 procent (2018).

Ansökan om vård på grund av missförhållanden i hemmet gjordes under år 2018 i ungefär samma utsträckning för flickor (73) som för pojkar (62). Motsvarande antal för år 2017 var 44 flickor och 51 pojkar. Ansökan om vård på grund av eget beteende var betydligt vanligare för pojkar (58) än för flickor (14). Motsvarande antal under år 2017 var 11 flickor och 42 pojkar. Ansökan om vård på grund av eget beteende gjordes främst för pojkar i de äldre åldersgrupperna, från 15 år upp till 20 år (55 ansökningar av totalt 58 ansökningar avseende pojkar).

Ansökningar om omedelbart omhändertagande var vanligare för pojkar än för flickor (138 (2017:112) pojkar respektive 95 (2017:89) flickor) och var relativt jämt fördelat mellan de yngre åldersgrupperna (0–5 år/44, 6–11/51, 12–14/41). Inom åldersgruppen 15–17 år gjordes flest ansökningar om omedelbart omhändertagande (82 ansökningar) och minst antal ansökningar gjordes för åldersgruppen 18–20 år (15 ansökningar).

Unga lagöverträdare

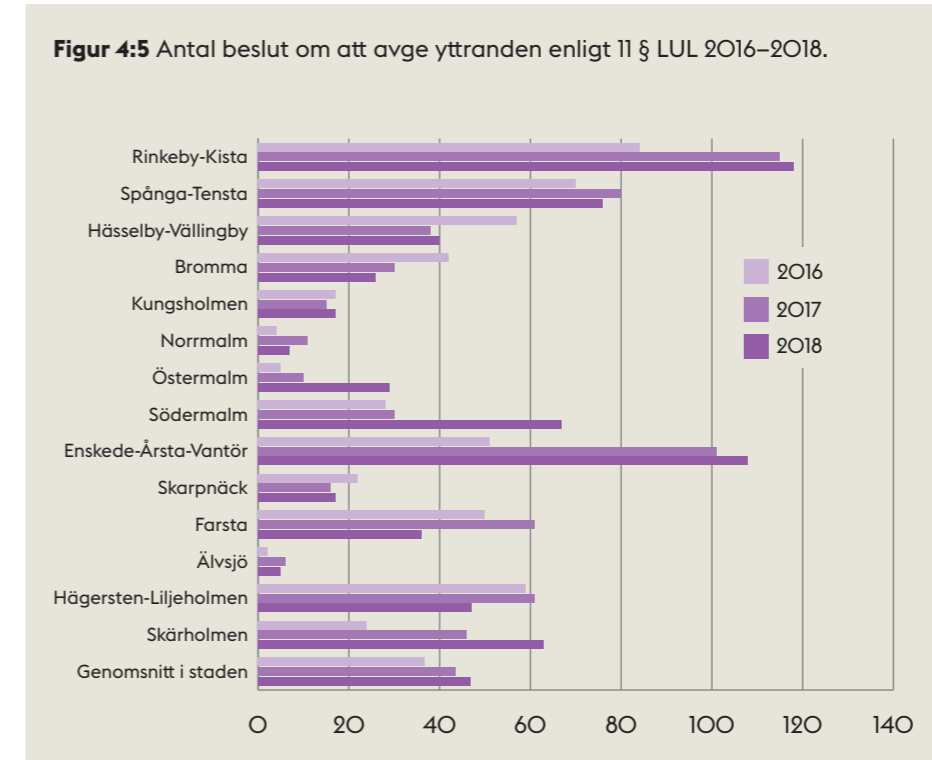
I förhållande till sin andel av den straffmyndiga befolkningen, är unga i åldern 15–20 år överrepresenterade i statistik kring personer misstänkta för brott. Lagföringsbeslut mot ungdomar 15–20 år utgör 20 procent av samtliga lagföringsbeslut, trots att denna åldersgrupp endast utgör åtta procent av den straffbara befolkningen. Det innebär att antalet lagföringsbeslut i relation till medelfolkmängden är större i de yngre åldersgrupperna 15–17 år och 18–20 år än i de äldre åldersgrupperna.³

Inom staden pågår sedan flera år ett utvecklingsarbete gällande arbetet med unga lagöverträdare. Målet är att få till en långsiktighet och att arbetet ska bygga på evidensbaserad praktik. Utgångspunkten för olika insatser ska vara den kunskap som i forskning och praktik visat sig mest framgångsrik för att förebygga återfall i kriminalitet eller annat socialt nedbrytande beteende.

År 2018 gjorde staden en stadsövergripande satsning på utbildning för stadens medarbetare som arbetar med målgruppen unga lagöverträdare. En internutbildning arbetades fram mellan kompetenscenter barn och unga och Framtid Stockholm. Närmare 140 medarbetare fick möjlighet att gå utbildning om socialnämndens yttranden gällande unga lagöverträdare. Utbildningsinsatsen kommer vid behov att fortsätta under 2019 för nyanställda medarbetare. Staden satsade också på utbildning i SAVRY (Structured Assessment of Violence Risk in Youth) som är ett beslutsstöd för att bedöma risken för återfall i våldsbrott eller annan allvarlig kriminalitet. Drygt 90 medarbetare genomgick utbildningen. Därtill genomfördes en uppdragsutbildning genom Ersta-Sköndal-Bräcke Högskola för 120 medarbetare i staden i ADAD (Adolescent Drug Abuse Diagnosis) som är en bedömningsmetod för unga missbrukare och unga med social problematik.

³ Kriminalstatistik 2017 Personer lagförda för brott, slutlig statistik. https://bra.se/download/18.c4ecee2162e20d258c246fc/1527751812077/Sammanfattning_lagfor_da_2017.pdf

För andra gången redovisas i och med årets socialtjänstrapport antal beslut om att avge yttranden enligt 11 § lag (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare (LUL). Det är polis, åklagare eller Tingsrätt som kan besluta om att inhämta yttrande från socialnämnden för unga som inte har fyllt 18 år. De senaste tre åren har antalen beslut varierat mellan drygt 500 beslut till drygt 650 beslut. I Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd och i Enskede-Årsta-Vantör stadsdelsnämnd ökade antalet beslut om LUL-yttranden kraftigt mellan år 2016 till år 2017. Stadsdelsnämnderna i innerstaden har avsevärt färre beslut om LUL-yttranden jämfört med stadsdelsnämnderna på Järva. Södermalm och Östermalm stadsdelsnämnder har mer än fördubblat antalet beslut om att avge yttrande enligt LUL mellan åren 2017 till 2018.

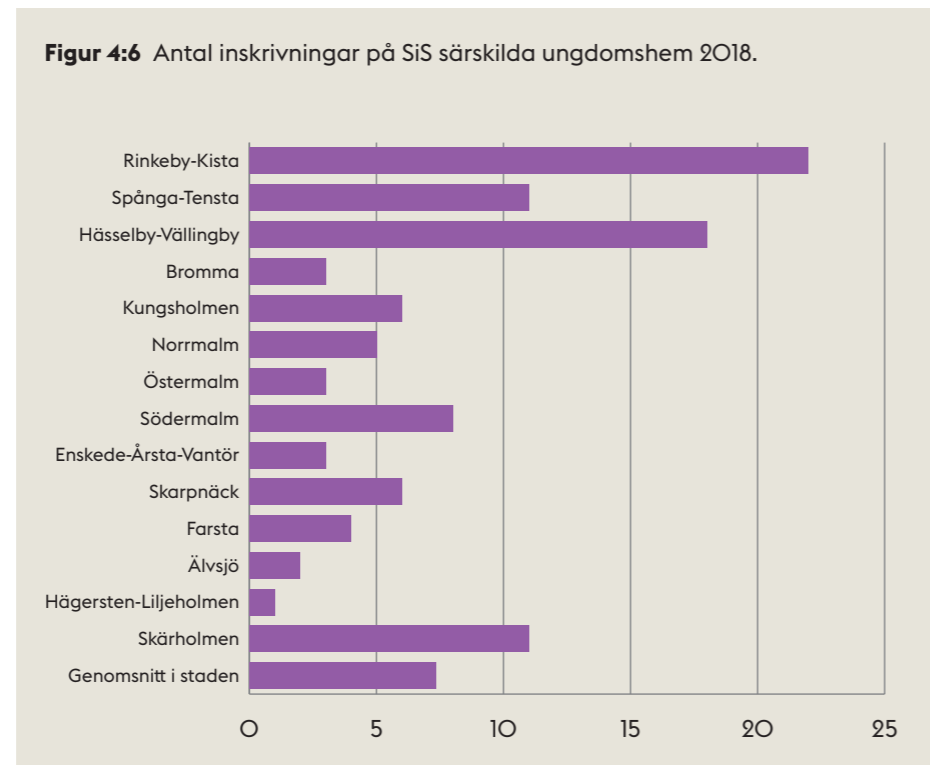
Källa: Sociala System.

Socialförvaltningen deltar i regeringsuppdraget snabbare lagföring tillsammans med stadsdelsförvaltningarna Rinkeby-Kista och Spånga-Tensta och några utvalda norrortskommuner. Regeringsuppdraget är att utreda och föreslå åtgärder som med bibehållen rättssäkerhet och kvalitet leder till en snabbare lagföring av brott. I arbetet ska särskilt fokus ligga på unga som begår brott och personer som återkommande begår nya brott. Socialförvaltningen har deltagit i genomförandegruppen tillsammans med de två stadsdelsförvaltningarna, norrortskommunerna, åklagare, Brå, polisen och den särskilda utredaren. Genomförandegruppen har utarbetat en modell för handläggningen av unga lagöverträdare, det så kallade ungdomsspåret. Vissa utvalda brottskategorier ska utredas inom befintlig lagstiftning genom förändrade arbetssätt under en begränsad period för att sedan utvärderas. De förändrade arbetssätten är bland annat att polisen och socialtjänsten har avsatt gemensamma fasta tider på en veckodag för förhör av den unge i dessa ärenden.

I Södermalm stadsdelsnämnd och i Östermalm stadsdelsnämnd har antalet beslut om att avge yttrande enligt LUL mer än fördubblats det senaste året.

Den dominerande trenden under de senaste åren avseende antalet årligen genomförda LVU-placeringar av Stockholmsungdomar på något av Statens institutionsstyrelses (SiS) särskilda ungdomshem på grund av beteendeproblem (missbruk, kriminalitet eller annat socialt nedbrytande beteende) har varierat mellan 103 och 62 inskrivningar. År 2010–2012 minskade antalet inskrivningar för att sedan öka från år 2012 till 2015. Därefter skedde en minskning mellan åren 2015–2017. Den lägsta noteringen på 62 inskrivningar gjordes år 2017. År 2018 var det 103 inskrivningar på SiS särskilda ungdomshem från Stockholms stad. Motsvarande siffra är 120 inskrivningar från Göteborgs stad och 31 inskrivningar från Malmö stad. En förklaring till nedgången tidigare år kan vara att det har varit kö till SiS särskilda ungdomshem och att stadsdelsnämnderna därför har tvingats hitta andra placeringslösningar. SiS har på senare år arbetat intensivt med att öka antalet platser inom sina särskilda ungdomshem för att svara upp mot behovet och möta efterfrågan från socialtjänsten.

Källa: Statens institutionsstyrelse.

År 2017 hade Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd elva inskrivningar på SiS särskilda ungdomshem. År 2018 hade antalet fördubblats. En trolig anledning till ökningen kan vara att stadens socialtjänstinspektörer genomförde en kvalitetsgranskning år 2017 av handläggningen av ärenden gällande unga med kriminellt beteende och missbruksproblem kopplat till tillämpningen av LVU, vilket kan ha lett till förändrade arbetssätt.

Socialförvaltningen deltog under 2018 i förberedelserna för försöksverksamheten inom SiS om gemensam målgruppsbedömning. Detta innebär att det under de första 14 dagarna av akutplaceringen genomförs en strukturerad risk- och behovsbedömning. Försöksverksamheten genomförs på sex utvalda särskilda ungdomshem inom SiS och kommer att pågå under det första halvåret 2019.

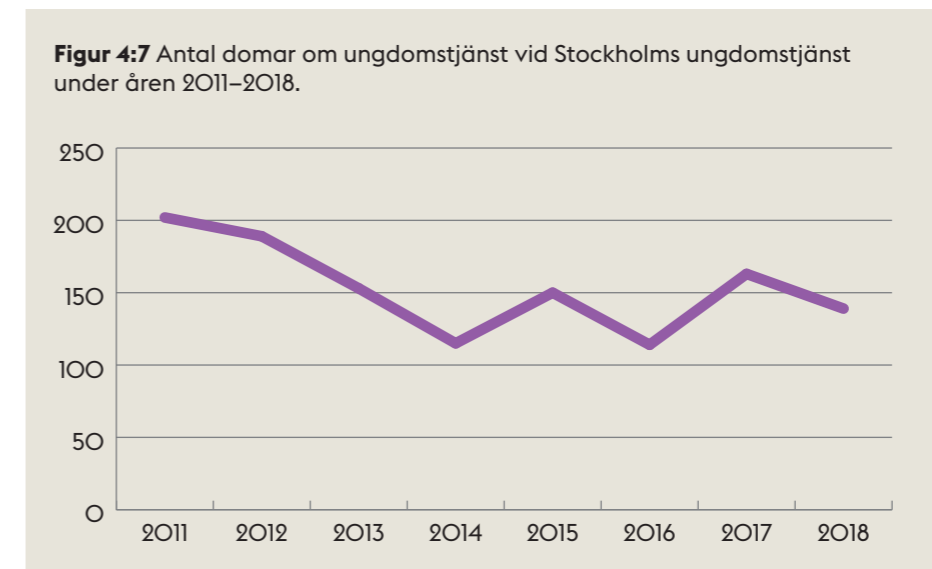
Unga som begår allvarliga brott när de är i åldern 15 till 17 år blir oftast dömda till sluten ungdomsvård i stället för fängelse. Det är ett tidsbestämt straff som den unge avtjänar på speciella avdelningar på SiS särskilda ungdomshem, enligt lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård (LSU). Antalet unga från Stockholms stad som har dömts till påföljden sluten ungdomsvård har pendlat mellan som lägst sex stycken och som högst 20 stycken per år de senaste nio åren. Under 2015 ökade antalet till 17 unga för att minska till sex unga under år 2018. Majoriteten av alla domar har avsett pojkar. Unga som dömts till sluten ungdomsvård har begått allvarliga brott så som rån, grov misshandel, mord, dråp, narkotikabrott och sexualbrott.

Forskning har visat att de unga som döms till sluten ungdomsvård har likartade problem som övriga unga som vårdas inom SiS enligt LVU. Det innebär att oavsett om de unga vårdas enligt LVU eller är dömda till sluten ungdomsvård, behöver de sannolikt behandlingsinsatser för missbruk, kriminalitet, relations- eller skolproblem.

Ungdomstjänst

Påföljden ungdomstjänst är en fristående påföljd för unga lagöverträdare och en obligatorisk uppgift för kommunerna att administrera. Stockholms ungdomstjänst är den enhet inom socialförvaltningen som i sitt uppdrag har att verkställa alla Stockholms stads domar om ungdomstjänst. Ungdomstjänsten är tänkt som ett påföljdsalternativ framför allt för unga som begått brott men saknar eller har ett begränsat vårdbehov. De unga som har ett större vårdbehov ska i stället dömas till påföljden ungdomsvård (sociala vårdinsatser).

Antalet domar med ungdomstjänst innan år 2007, då en lagändring trädde i kraft som innebar att ungdomstjänst blev en fristående påföljd, uppgick till mellan 50 och 70 domar per år avseende unga boende i Stockholms stad. Från år 2007 fram till år 2010 ökade antalet domar. Efter en minskning av antalet domar med ungdomstjänst mellan åren 2011 och 2016 med undantag för år 2015 ökar antalet domar år 2017. År 2018 minskade antalet domar till 139.

Källa: Stockholms ungdomstjänst.

Pojkarna utgör en majoritet av de unga som döms till ungdomstjänst och andelen var 88 procent under 2018, vilket är en ökning med en procentenhet från 2017. Ungdomstjänst ska huvudsakligen bestå av oavlönat arbete. Stockholms ungdomstjänst har kontakt med olika verksamheter som regelbundet används som praktikplatser. Verksamheterna finns både inom offentlig förvaltning, privata företag och ideella föreningar och finns i alla delar av Stockholms stad. En dom till ungdomstjänst kan vara som lägst 20 och högst 150 timmar. När det gäller de unga i Stockholm är det en stor variation i antalet utdömda timmar. Flertalet av de unga har dömts till relativt korta straff, mellan 20 och 40 timmar.

Intentionerna i lagstiftningen är att ungdomstjänst framförallt ska utgöra en pedagogisk gränssättning för unga som saknar vårdbehov. Uppföljning av ungdomstjänst har visat att påföljden genom sin tydlighet kan anses vara en meningsfull påföljd för unga som har begått ett brott, men som saknar vårdbehov.

Den vanligaste brottstypen för pojkar som dömts till ungdomstjänst 2018 var kategorin *annat* som består av flera brottskategorier⁴. Den enskilda brottskategorin som är vanligast bland pojkarna är *misshandel* vilken är nästan lika stor som brottskategorin *annat*. För flickorna är brottskategorin *misshandel* och *annat* lika stora.

Genomförandegraden av ungdomstjänst är hög, 87 procent av de unga fullföljer sin ungdomstjänst. Av de undanröjda domarna fick hälften ungdomsvård utifrån särskilt vårdbehov och den andra hälften fick vuxenpåföljder såsom fängelse, böter, villkorlig dom och skyddstillsyn. Näst intill samtliga ungdomar uppger dessutom i brukarenkät att de fått positiva och värdefulla arbetslivserfarenheter från sina ungdomstjänst arbetsplatser. Dessutom har ett ökat antal ungdomar under året också blivit erbjudna extra arbete efter avslutad ungdomstjänst.

SKKP genom Framtid Stockholm

I ovanstående avsnitt om SKKP framgår att det var totalt 97 unga (84 pojkar och 13 flickor) som fick insatsen särskilt kvalificerad kontaktperson (SKKP), varav 79 unga fick insatsen genom Framtid Stockholm. Av dessa 79 unga var det 48 individer som fick SKKP genom en dom om ungdomsvård och 31 stycken som beviljades insatsen på frivillig basis. De vanligaste brottstyperna för både flickor och pojkar var misshandel, narkotikabrott och ringa narkotikabrott.

Ensamkommande barn och unga som söker asyl

Den 1 juli 2006 fick kommunerna ansvaret för mottagandet och tillhandahållande av boenden för gruppen ensamkommande barn som sökt asyl i Sverige.

Stockholm stad är en så kallad *anvisningskommun*. För att ha beredskap för att kunna ta emot barn efter anvisning från Migrationsverket, hade Stockholms stad fram till 2016 överenskommelser om ett antal boendeplatser för asylsökande ensamkommande barn och för ensamkommande barn och unga som beviljats uppehållstillstånd. Från och med den 1 april 2016 ändrades anvisningsmodellen. Den nu gällande anvisningsmodellen innebär att varje kommun tilldelas en andel (vilken anges i promille). Andelen bygger sammanfattningavis på variablerna; folkmängd, tidigare mottagande av nyanlända och ensamkommande barn samt hur länge personerna varit inskrivna i Migrationsverkets mottagningssystem. Anvisning sker till den kommun som för tillfället har lägst målfyllelse av sin andel. Andelarna räknas om årligen och de justerade andelarna börjar gälla 1 mars varje år. Hittills har andelarna förändrats när Migrationsverkets prognoser för mottagandet har ändrats.

Ensamkommande barn ger sig ibland till känna hos socialtjänsten, polisen eller någon ideell organisation, *innan* de är kända av Migrationsverket och har sökt asyl. För dessa barn utgör staden en *ankomstkommun* vilket innebär att staden tillhandahåller ett tillfälligt boende i avvaktan på att Migrationsverket anvisar en kommun som ansvarig för att ordna barnets boende.

Nya bestämmelser och rutiner som trädde i kraft under 2018

Under året trädde nedanstående nya bestämmelser i kraft:

- Nya bestämmelserna i lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. (LMA) om att en kommun som har anvisats ett ensamkommande barn som huvudregel ska placera barnet inom anvisningskommunens geografiska gräns (ikraftträdande 1 juni 2018).
- Nya bestämmelser i lagen (2016:752) om tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige, med möjlighet till tillfälligt uppehållstillstånd med anledning av pågående studier på gymnasienivå (den s.k. nya gymnasielagen). De nya bestämmelserna gällde för vissa ensamkommande unga som sökt asyl innan den 24 november 2015, har fyllt 18 år och som fått eller kommer att få ett avvisningsbeslut efter 18 årsdagen. Enligt bestämmelserna så kunde personer som uppfyller kriterierna, under en begränsad tid ansöka om tillstånd att vistas i Sverige med hänvisning till gymnasiestudier (ikraftträdande 1 juli 2018).
- Regeringen träffade i juni 2017 en överenskommelse om att tillföra landets kommuner ett tillfälligt ekonomiskt bidrag för att möjliggöra att asylsökande ensamkommande unga som fyllt 18 år och fortfarande väntar på ett slutgiltigt beslut i sitt ärende, skulle kunna stanna kvar i den kommun där de vistats under tiden för asylprövningen. Även för år 2018 tillfördes landets kommuner det tillfälliga kommunbidraget med samma syfte som under år 2017.

Under de senaste fem åren har flera nya bestämmelser trätt i kraft som har inneburit en viss osäkerhet i handläggningen av ärenden gällande de ensamkommande barn och unga som staden har tagit emot. Sveriges kommuner och landsting (SKL) har varit ett viktigt stöd i arbetet med att förstå regelverket och med att tydliggöra konsekvenserna för kommunerna av de förändrade regelverken. Handläggningstiden hos Migrationsverket är fortsatt lång och för de beslut som fattades under år 2018 för ensamkommande barn var tiden i genomsnitt 514 dagar (ungefär ett och ett halvt år).

Det nya ersättningssystemet som infördes 2017 och minskningen av nytillkomna asylsökande ensamkommande barn har inneburit en omfattande omställning av boenden i stadens egen regi för målgruppen. Antalet boendeplatser i egen regi (HVB och stöd-boende) för asylsökande ensamkommande barn uppgick 1 november 2018 till 15 platser och antal platser för barn och unga med uppehållstillstånd var 70.

Antal ensamkommande barn har förändrats över tid

Antalet ensamkommande barn som kommer till Sverige och söker asyl ökade stadigt under flera år efter det att kommunerna fick ansvaret för mottagandet 2006. Under sommaren och hösten 2015 ökade antalet ensamkommande barn som sökte asyl i Sverige mycket kraftigt. Totalt sökte 35 369 ensamkommande barn asyl i Sverige under år 2015. Av dessa var 2 847 flickor, vilket motsvarade cirka åtta procent.

Med anledning av det stora antalet flyktingar som sökte sig till Sverige infördes mer restriktiva bestämmelser under år 2016 genom lagen (2016:752) om tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd. Under år 2016 minskade antalet stort och totalt 2 199 ensamkommande barn ansökte om asyl i Sverige, varav ca 20 procent var flickor. Minskningen fortsatte under år 2017 (1 334 varav cirka 22 procent var flickor) och även under 2018 då motsvarande antal var 944 varav 249 flickor (26 procent).

⁴ Brottskategorierna är till exempel; bedrägligt beteende, brott mot vapenlagen, framkallande av fara för annan, försök till misshandel, försök till våldtäkt m.fl.

Andelen flickor ökar av de nytillkomna asylsökande ensamkommande barnen.

Åldersmässigt var majoriteten av de ensamkommande barn som sökt asyl i Sverige i åldern 13 – 17 år och de flesta var pojkar. Under år 2018 kom flest barn från Syrien, Marocko, Somalia, Eritrea och Afghanistan. Andelen flickor har dock ökat stadigt under de senaste åren. Skälet till att andelen flickor ökar i förhållande till det totala antalet ensamkommande barn som söker sig till Sverige kan vara att ensamkommande barn från Somalia, Eritrea och Syrien i större utsträckning är flickor och att andelen barn från dessa länder har ökat. Enligt statistik från Migrationsverkets hemsida är andelen flickor i de lägre åldersgrupperna (förskolebarn och lägre skolålder) hög, vilket kan ha ett samband med att det är vanligare att flickor har en anknytning i Sverige genom anhöriga som är bosatt här, vilket bidrar till att de i högre grad än tidigare söker sig hit. För flickor utgjorde anknytningsanvisningarna cirka 82 procent av alla anvisade flickor och för pojkar var andelen cirka 56 procent av det totala antalet anvisade pojkar under år 2018.

Lagen (2016:752) om tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige som infördes den 20 juli år 2016 gäller under tre år och upphör i juli år 2019. Migrationsverkets fortsatta prognos för hur många asylsökande ensamkommande barn som söker sig till Sverige för år 2019 och framåt är med anledning av detta svår att ställa. Detta påverkar i sin tur stadens möjligheter att planera för framtida mottagande.

Nyttillkomna ensamkommande barn och unga som mottagits i Stockholms stad
Stockholms stad har under åren fått ta ett tillfälligt ansvar för ett stort antal ensamkommande barn som gett sig till känna i staden och som har för avsikt att söka asyl i Sverige. Merparten av dessa barn anvisar Migrationsverket sedan vidare till en annan kommun i Sverige som ansvarar för barnets boende och behov av skydd och stöd. Under 2018 tog Stockholms stad emot 53 barn som tillhörde denna målgrupp. Motsvarande antal uppgick 2017 till 148 barn.

Tabell 4:12 Antal nytillkomna asylsökande ensamkommande barn per år.

År	Ankomst	Anvisade
2006 (juni)		60
2007		109
2008		106
2009		150
2010	26	124
2011	106	99
2012	132	183
2013	181	163
2014	224	316
2015	5 377	2 143
2016	92	146
2017	148	117
2018	53	85

Källa: Stockholms socialjour.

Minskningen av antal barn som staden får ett tillfälligt ansvar för kan enligt Stockholms stads socialjour bero på att nya arbetsmetoder har utarbetats för att bättre identifiera målgruppen. Tidigare år kan avvika barn och unga från andra kommuner i landet och som påträffats i riskmiljöer i Stockholms stad, ha räknats in i målgruppen. De nya arbetsmetoderna har bland annat inneburit att barnen har återaktualiserats hos den senaste ansvariga kommunens socialtjänst.

Stockholms stad anvisades som ansvarig kommun för 85 asylsökande ensamkommande barn under år 2018, vilket innebär en fortsatt minskning i jämförelse med åren 2016 och 2017. Minskningen är med stor sannolikhet kopplad till landets gränskontroll och lagen (2016:752) om tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige. Gruppen pojkar utgjorde en klar majoritet av de nytillkomna anvisade barnen. På nationell nivå utgjorde anknytningsanvisningarna 62 procent av alla gjorda anvisningar. Andel anknytningsanvisningar till Stockholms stad under 2018 var betydligt lägre och uppgick till 27 procent. Varför Stockholms stads andel anknytningsanvisningar ligger så lågt är oklart. En förklaring kan vara att Migrationsverkets definition av vad som menas med en anknytning har förändrats och därför påverkat vilka ensamkommande barn som har anvisats till staden.

Placeringsformer för ensamkommande barn och unga

Majoriteten av de placeringar som gjordes under år 2018 gjordes hos privata utförare. De vanligaste placeringsformerna under tiden för asylprövningen under år 2018 var jourhem följt av placering i HVB. För barn och unga som fått uppehållstillstånd (tillfälligt eller permanent TUT/PUT) var stödboende och jourhem de vanligaste placeringsformerna. Flickorna utgjorde cirka tio procent av de individer som fick insatser under asyltiden. Efter beslut om uppehållstillstånd uppgick andelen flickor till cirka 14 procent. Under år 2018 var jourhem den vanligaste placeringsformen under asyltiden för både flickor och pojkar och efter beslut om uppehållstillstånd var stödboende den vanligaste placeringsformen för både flickor och pojkar.

I jämförelse med 2017 har antalet individer per placeringsform minskat stort. Den stora minskningen beror med stor sannolikhet både på att antalet nytillkomna barn har varit färre och att ett stort antal unga har avslutats inom socialtjänsten. Flera asylsökande ensamkommande barn hann bli 18 år under tiden för sin asylprövning (faktisk fyllt 18 år eller genom åldersuppskrivning) på grund av Migrationsverkets långa handläggningstider. Då ansvaret för vuxna asylsökande personer (individer som fyllt 18 år) som huvudregel ligger hos Migrationsverket, avslutades ett stort antal ensamkommande unga som inte hade något vårdbehov motsvarande kriterierna för 3§ LVU hos stadsdelsförvaltningarna under år 2018.

Tabell 4:13 Antal ensamkommande barn och unga per placeringsform.

Placeringsformer	2018		2017	
	Asyl	TUT/PUT	Asyl	TUT/PUT
Jourhem	384	285	1 053	555
Familjehem	173	245	303	201
Stödboende	66	815	174	648
HVB	212	163	551	314
SiS ungdomshem	18	11	19	5

Källa: Sociala System.

Fadderhemsprojektet

Det tillfälliga statliga kommunbidraget som omnämns ovan betalades ut hösten 2017 och under hela 2018. Bidraget möjliggjorde för asylsökande ensamkommande unga som fyllt 18 år och som avslutats hos stadsdelsförvaltningarna att stanna kvar i sin vistelsekommun under resterande tid av asylprövningen. Stockholms stad beslutade att ge Stockholms Stadsmission i uppdrag att ordna tillfälliga boendelösningar. Totalt erhöll cirka 460 ungdomar som tillhörde målgruppen tillfälliga boenden under perioden september 2017 till och med december 2018.

Ensamkommande barn och unga är en utsatt grupp

De mottagna ensamkommande barnen bedöms ha behov av stöd under flera år framöver. Ungdomstiden sträcker sig ofta förbi myndighetsåldern och ungdomarna behöver i de flesta fall bo kvar i ett tryggt boende med ekonomiskt och personligt stöd, även efter att de har fyllt 18 år. Ungdomarna behöver både psykosocialt stöd i vardagen och stöd kopplat till skola och utbildning.

En fortsatt komplikation i mottagandet av ensamkommande barn är Migrationsverkets långa handläggningstider som innebär att målgruppen kan få vänta upp till två år på ett beslut i sitt asylärende. Många av barnen har och kommer att hinna fylla 18 år och därmed bli myndiga under handläggningstiden, vilket innebär att villkoren för deras asylansökan förändras och fler får avslag på sin asylansökan. Under året har en fortsatt rapportering skett om en ökande psykisk ohälsa hos målgruppen. Med anledning av detta har insatser som riktar sig till målgruppen genomförts med stöd av statliga medel kring psykisk hälsa.

Idéburet offentligt partnerskap (IOP)

Socialnämnden gav i augusti 2017 socialförvaltningen i uppdrag, att teckna ett idéburet offentligt partnerskap (IOP) med fyra idéburna organisationer (Rädda Barnen, Svenska Röda korset, Stockholms Stadsmission och Barnrättsbyrån) om verksamhet för ensamkommande barn och unga som helt eller delvis står, eller riskerar att hamna, utanför samhällets insatser. Partnerskapet har fortsatt under hela år 2018.

Parterna har haft ett nära samarbete under året. Stödarbetet har samordnats och ungdomar som befunnit sig utanför samhället har kunnat länkas in i samhället igen, med stöd från organisationerna. Gemensamt har de idéburna verksamheterna hittills kunnat möta totalt 560 unika individer. Ungdomarna har vänt sig till respektive verksamhet med frågor kring grundläggande rättigheter som till exempel mat och "tak över huvudet", frågor om socialtjänsten, möjligheter till stöd, rådgivning och stöd gällande migrationsfrågor, s.k. nya gymnasielagen, familjeåterförening, återvändande eller verkställighetshinder, skola, brottsutsatthet samt fysisk och psykisk hälsa. Organisationerna har bland annat erbjudit individuellt stöd, social samvaro, mötesplatser, social och juridisk rådgivning, vårdförmedling och information på stadens boenden om återvändande. Baba (Stockholms Stadsmission) och Barnrättsbyrån har redovisat att totalt 70 unika individer har fått en mer långsiktig lösning på sin situation från att tidigare helt ha befunnit sig utanför samhället. Från parternas sida finns fortsättningsvis en oro för gruppen unga som inte kom att omfattas av den så kallade nya gymnasielagen och har slutgiltiga beslut om avvisning. Oron finns kring gruppens totala utsatthet, kriminalitet, drogmissbruk och risk för exploatering.

Möjlighet till tillfälligt uppehållstillstånd med anledning av pågående studier på gymnasienivå

Gruppen unga som riskerar ett slutgiltigt avslagsbeslut eller som redan har fått ett sådant beslut har vuxit stort under det senaste året. Flera har trots avslagsbeslut valt att stanna i Sverige med förhoppning om att kanske få stanna. Mot bakgrund av detta beslutade riksdagen under 2018 om nya möjligheter att få uppehållstillstånd. Den 1 juli 2018 trädde bestämmelser i kraft kring nya möjligheter till uppehållstillstånd för vissa ensamkommande unga som sökte asyl innan den 24 november 2015, har fyllt 18 år och som fått eller kommer att få ett avvisningsbeslut efter 18 årsdagen (så kallad nya gymnasielagen). Enligt bestämmelserna kan personer som uppfyller kriterierna, ansöka om tillstånd att vistas i Sverige med hänvisning till gymnasiestudier. Lagändringen är tillfällig och ansökan skulle skickas in mellan den 1 juli och 30 september 2018. Enligt Migrationsverkets beräkningar skulle cirka 460 tillståndssökande ungdomar som vistades i Stockholms stad omfattas. Migrationsverket har dock inte hunnit fatta beslut i alla ärenden ännu, varför det fortfarande är oklart hur många som faktiskt beviljats tillstånd att vistas i Sverige. Socialförvaltningen har ett pågående samarbete med stadsdelsförvaltningarna, arbetsmarknadsförvaltningen och utbildningsförvaltningen samt med Stockholms Stadsmission och andra berörda ideella organisationer som möter målgruppen. Ansvaret för handläggning av målgruppen för de tillfälliga bestämmelserna ligger på enheterna för ekonomiskt bistånd vid stadsdelsförvaltningarna.

Familjerätten

En stor del av familjerättens ärenden inkommer som en begäran om upplysning, samarbetsamtal eller utredning från tingsrätten rörande vårdnad, boende eller umgänge. Familjerätten erbjuder även frivilliga samarbetsamtal till föräldrar som ska eller har separerat, eller som inte har levt tillsammans, och som vill ha stöd i att komma överens när det gäller frågor om vårdnad, boende, umgänge och barnets försörjning. I familjerättens uppgifter ingår också medgivandeutredningar avseende adoption, att yttra sig till tingsrätten om adoptioner, att bekräfta faderskap och föräldraskap samt utreda faderskap och föräldraskap där detta krävs.

Området regleras bland annat av:

- FN:s konvention om barnets rättigheter, den så kallade barnkonventionen
- Haagkonventionen 1996
- Föräldrabalken (1949:381), FB
- Socialtjänstlagen (2001:453), SoL
- Lagen (1984:1140) om insemination
- Lagen (1985:367) om internationella faderskapsfrågor
- Lagen (1988:711) om befruktning utanför kroppen
- Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöds föreskrifter och allmänna råd (HSLF-FS 2017:49) om socialnämndens utredning och fastställande av faderskap
- Lagen (1958:642) om blodundersökning m.m. vid utredning av faderskap
- Lag (1997:192) om internationell adoptionsförmedling
- (SFS 2018:1288) Lag om ändring i föräldrabalken
- (SFS 2018:1289) Lag om adoption i internationella situationer
- (SFS 2018:1291) Lag om ändring i föräldraledighetslagen
- (SFS 2018:1292) Lag om ändring i lagen med anledning av Sveriges tillträde till 1993 års Haagkonvention om skydd av barn och samarbete vid internationella adoptioner
- (SFS 2018:1293) Lag om ändring i lagen om svenskt medborgarskap
- (SFS 2018:1281) Lag om ändring i socialtjänstlagen
- (SFS 2018:1294) Lag om ändring i utlänningslagen

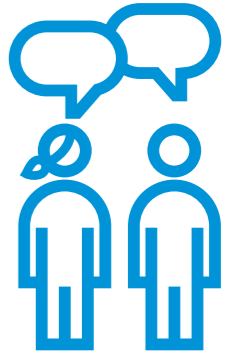
Målgruppsbeskrivning

Socialnämnden (i Stockholm de 14 stadsdelsnämnderna) ansvarar för att på uppdrag av tingsrätten utreda frågor rörande vårdnad, boende och umgänge. Familjerätten erbjuder även frivilliga samarbetsamtal. Socialnämnden ansvarar också för medgivandeutredningar avseende adoption, yttranden till tingsrätten om adoptioner samt att utreda faderskap och föräldraskap. Målgruppen som avses i kapitlet är barn och unga i åldern 0–18 år och deras föräldrar samt vuxna som önskar adoptera barn.

Utredningar, insatser, biståndets omfattning och utformning

Faderskap och föräldraskap

Om en ogift kvinna föder ett barn ska det fastställas vem som är den andra föräldern. Det gäller också när två kvinnor får barn tillsammans. När faderskapet/föräldraskapet är fastställt, antingen via bekräftelse vid familjerätten eller via dom i domstol, har barnet samma rättsliga status som barn till gifta föräldrar.

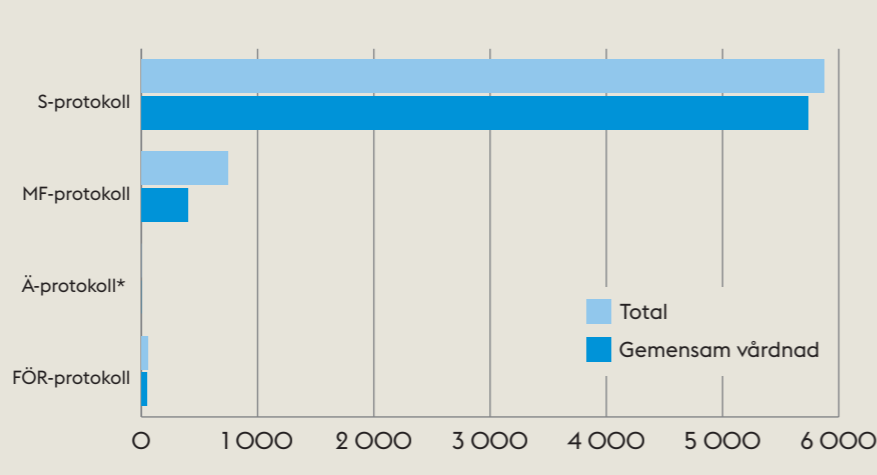

Nya adoptionsregler trädde i kraft 1 september 2018. Två viktiga syften med det nya regelverket är att barnets bästa ska få större genomslag i adoptionsprocessen och att sambor ska få adoptera på samma sätt som gifta par. Sammanfattningsvis anpassas regelverket för att det bättre ska spegla samhället som det ser ut i dag.

Fastställt faderskap och föräldraskap ska säkra barnets rätt till sitt biologiska ursprung, men också rätten till försörjning och arv. Barnet kan också ha både ett psykologiskt och ett medicinskt intresse av att känna till sin bakgrund.

Figur 5:1 Antal barn för vilka faderskap/föräldraskap fastställts genom bekräftelse 2018.

Källa: Sociala System.

* Inga uppgifter finns rörande Ä-protokoll då dessa inte registreras i sociala system.

Blanketterna för utredningar om faderskap och föräldraskap ingår som bilagor i Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöds (MFoF) författningar om socialnämndens utredning och fastställande av faderskap och föräldraskap.

- FÖR-protokoll används om ett barn har kommit till genom en assisterad befruktning enligt lagen (2006:351) om genetisk integritet med samtycke från den kvinna som var moderns maka, registrerade partner eller sambo vid befruktningstillfället.
- Ä-protokoll används om faderskapspresumtionen för mannen i äktenskapet ifrågasätts.
- MF-protokoll används om parterna inte är sambor, eller om de är sambor och omständigheter kommit fram som ifrågasätter faderskapet.
- S-protokoll används om parterna är sambor och övertygade om att barnet är deras gemensamma eller kommit till genom en assisterad befruktning och inga omständigheter har kommit fram som ifrågasätter faderskapet.

Under 2018 genomfördes en regeländring rörande assisterad befruktning för ensamstående kvinnor. Ett nytt protokoll, EN-protokoll, infördes med anledning av detta och statistik kommer att finnas tillgänglig från och med 2019.

Talerätt i mål om fastställande av faderskap och i mål om hävande av faderskapspresumtionen

Barnet har möjlighet att väcka talan om fastställande av faderskap. Det omyndiga barnet har dock alltid modern eller socialnämnden som ställföreträdare i dessa mål. Barnets talan kan föras av modern, om hon är vårdnadshavare. Barnet har också rätt att väcka talan om att häva faderskapspresumtionen. En man som anser sig vara ett barns far har ingen rätt att väcka talan om fastställande av faderskapet. I de fall då socialnämnden är skyldig att försöka utreda och fastställa faderskapet för ett barn, för nämnden barnets talan. När modern till ett barn är gift förutsätts maken vara far till barnet, så kallad faderskapspresumtion. Om så inte är fallet kan faderskapet hävas genom dom. Det är möjligt att i en och samma rättegång pröva frågan om att häva makens faderskap och att fastställa en annan man som barnets far. En inte ovanlig situation inom familjerätten idag, är att modern är gift i sitt ursprungsland och får barn med en annan man i Sverige. Faderskapspresumtionen har till följd att maken i ursprungslandet juridiskt anses vara barnets far, varför det faderskapet måste hävas, för att barnets biologiske far ska kunna registreras som barnets far.

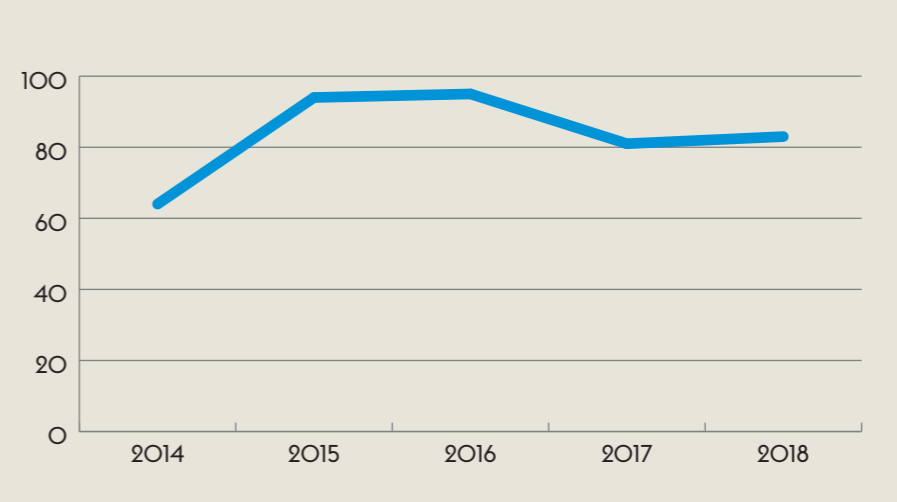
92%

av de ärenden där faderskap/föräldraskap fastställdes genom bekräftelse anmälde föräldrarna att de ville ha gemensam vårdnad om barnet.

Utredningar rörande faderskap i samband med utländska surrogatarrangemang har ökat de senaste åren. Dessa utredningar är tidskrävande för handläggarna då lagstiftningen inte har varit anpassad till sådana situationer och då ett omfattande utredningsarbete är nödvändigt.

Figur 5:2 Antal barn för vilka faderskap/föräldraskap fastställts genom dom.

Källa: Sociala System.

Adoption

Beslut om adoption fattas av domstol och innebär att barnet anses som adoptantens barn och inte som barn till sina biologiska föräldrar. Ett krav är att inga andra intressen får gå före barnets bästa när beslut om adoption fattas. En adoption går inte att häva. I Sverige har kommunerna ansvar för att förbereda och utreda de som vill adoptera. Det gäller såväl nationella som internationella adoptioner.

Internationella adoptioner

Vid internationella adoptioner förmedlas kontakten med givarlandet genom en av MFoF auktoriserade adoptionsorganisationer. Den som vill adoptera ett barn med hemvist utomlands måste ha socialnämndens medgivande innan barnet lämnar sitt hemvistland. Innan ett medgivande ges ska socialnämnden utreda och bedöma om den som vill adoptera ett barn har tillräckliga kunskaper och insikter om adopterade barn och om deras behov samt goda förutsättningar för att bli adoptivförälder. MFoF kan i vissa särskilda fall bevilja undantag från huvudregeln om att adoptionen måste göras via en auktoriserad adoptionsorganisation. Man får då tillåtelse att genomföra adoptionen utan att gå genom en adoptionsorganisation i Sverige. En sådan adoption brukar kallas "enskild adoption". Då ska MFoF, innan barnet lämnar ursprungslandet, pröva om förfarandet är godtagbart, det vill säga om det finns särskilda skäl och om förmedlings sättet är tillförlitligt.

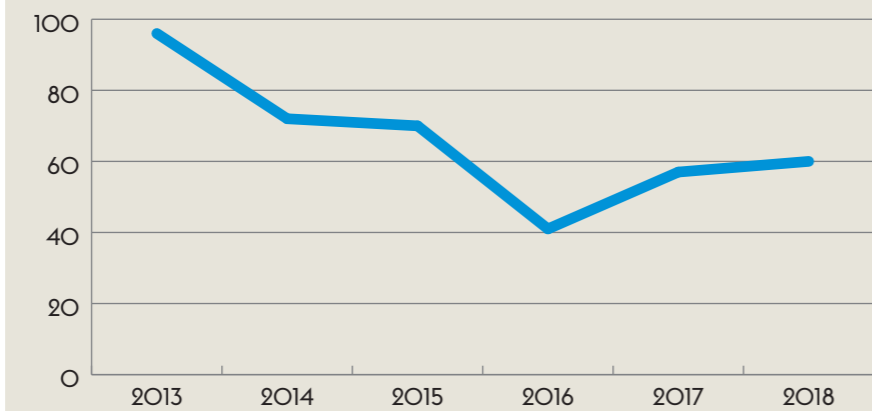
Tabell 5:1 Antal medgivandeutredningar i samband med adoptioner.

Stadsdelsnämnd	2017	2018
Rinkeby-Kista	2	1
Spånga-Tensta	0	0
Hässelby-Vällingby	2	2
Bromma	6	2
Kungsholmen	10	12
Norrmalm	4	6
Östermalm	3	2
Södermalm	17	11
Enskede-Årsta-Vantör	5	8
Skarpnäck	1	6
Farsta	2	3
Älvsjö	1	1
Hägersten-Liljeholmen	3	6
Skärholmen	1	0
Staden totalt	49	60

Källa: Sociala System.

Antalet medgivandeutredningar varierar mycket mellan stadsdelsförvaltningarna och har inget tydligt samband med befolkningens mängd i respektive stadsdel. Däremot finns en viss socioekonomisk koppling, då fler ansökningar om att få adoptera görs i områden med en mer resursstark befolkning.

Figur 5:3 Antal medgivandeutredningar 2013–2018.

Källa: Sociala System.

Trenden de senaste åren är att antalet internationella adoptioner minskar och att minskningen har pågått en längre tid. Det gäller inte bara i Stockholms stad utan i hela landet och är heller inte unikt för Sverige. Om man går tillbaka tio år i tiden är minskningen 66 procent totalt i landet. Det finns flera anledningar till detta, den ökande välfärden i världen är en av dem. Färre barn är i behov av en ny familj utomlands. På många håll har kunskapen om och tillgången till preventivmedel ökat samtidigt som det har blivit mer accepterat att vara ensamstående mamma. I de fall barn ändå behöver en ny familj har länderna blivit bättre på att hitta lösningar inom det egna landet. Det är också tänkbart att andra vägar till föräldraskap, till exempel assisterad befruktning, har gjort att behovet av adoption har minskat.

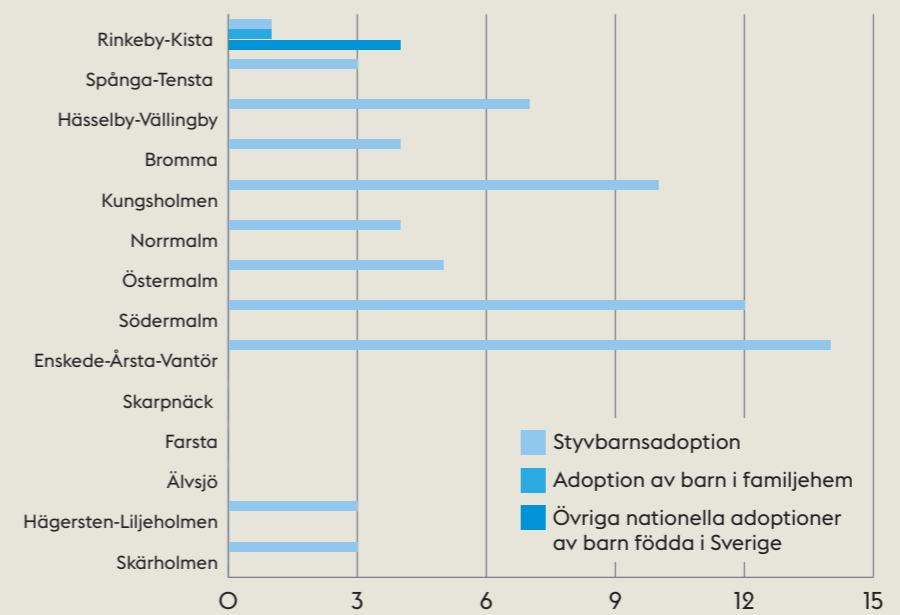
Nationella adoptioner

Det finns olika situationer där nationell adoption är aktuellt:

- Styvbarnsadoption: Ärenden där den ena maken/sambon önskar adoptera den andre makens/sambons barn.
- Adoption av familjehemsplacerat barn: Familjehemsföräldrarna önskar adoptera ett barn som är stadigvarande placerat hos dem.
- Adoption av barn födda i Sverige som lämnats till adoption efter önskemål från vårdnadshavaren/vårdnadshavaren. Socialtjänsten genomför i dessa ärenden alltid en utredning av barnets och moderns förhållanden enligt 11 kap. 1 och 2 §§ SoL.

Medan antalet internationella adoptioner har minskat så har antalet nationella adoptioner kopplat till surrogatarrangemang och assisterad befruktning utomlands ökat (ingår i siffrorna för styvbarnsadoptioner).

Figur 5:4 Antal barn som förekommit i yttranden över nationella adoptioner 2018.

Källa: Enkät till stadsdelsförvaltningarna.

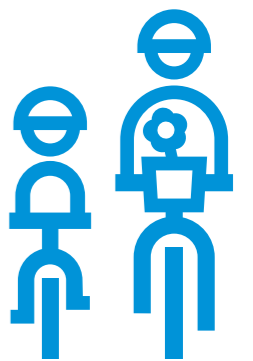
Även siffrorna för yttranden avseende nationella adoptioner visar på en stor variation mellan stadsdelsförvaltningarna och även mellan olika år. Under 2017 förekom totalt 50 barn i Stockholms stad i yttranden rörande nationell adoption jämfört med 71 barn under 2018.

Vårdnad, boende och umgänge

Om det är omöjligt för föräldrarna att själva, alternativt med hjälp av samarbetsamtal, hitta en lösning för sitt barns vårdnad, boende eller umgänge måste domstolen besluta hur barnets framtid ska se ut. I dessa fall gör stadsdelsnämnden på uppdrag av tingsrätten en utredning om vårdnad, boende eller umgänge.

Samarbetsamtal

Samarbetsamtal är strukturerade samtal med föräldrar som ska eller har separerat, eller som inte har levt tillsammans, och som är oeniga om hur de ska lösa frågor om vårdnad, boende eller umgänge. Kommunen är skyldig att sörja för att föräldrar erbjuds samarbetsamtal. Föräldrar kan välja att vända sig till sin stadsdelsnämnd, till familjerådgivningen eller annan instans. I Stockholm kan de föräldrar som tar eget initiativ till samarbetsamtal söka hos stadsdelsförvaltningen där barnet är folkbokfört eller hos stadens familjerådgivning. Samarbetsamtal kan också genomföras på uppdrag av domstol i samband med tvist rörande vårdnad, boende och umgänge.

Tabell 5:2 Samarbetssamtal per stadsdel.

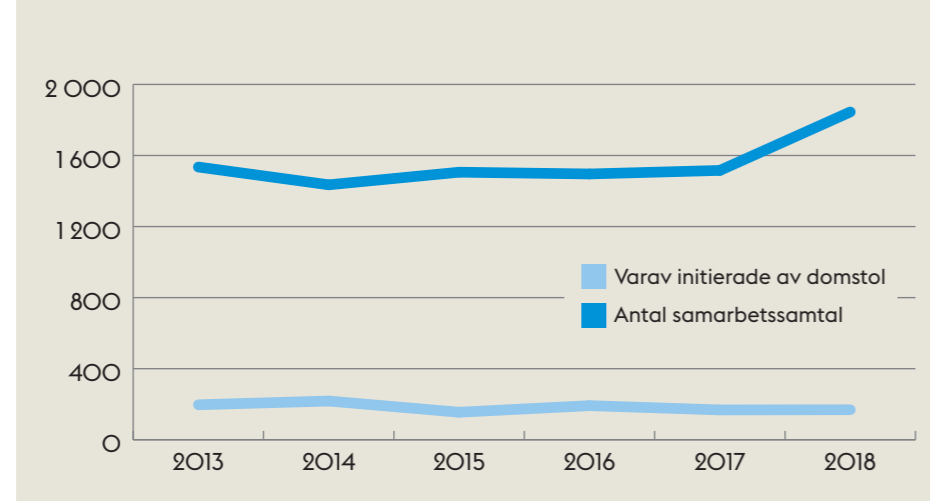
Nämnd	2017		2018	
	Antal barn vars föräldrar var aktuella för samarbetsamtal	varav initierade genom tingsrättsbeslut	Antal barn vars föräldrar var aktuella för samarbetsamtal	varav initierade genom tingsrättsbeslut
Rinkeby-Kista	77	10	82	18
Spånga-Tensta	103	9	52	0
Hässelby-Vällingby	149	35	165	36
Bromma	*	*	0	13
Kungsholmen	*	*	67	10
Norrmalm	32	12	57	8
Östermalm	66	9	91	9
Södermalm	209	20	222	18
Enskede-Årsta-Vantör	265	48	122	30
Skarpnäck	*	*	82	*
Farsta	*	*	94	*
Älvsjö	51	7	41	2
Hägersten-Liljeholmen	180	11	253	21
Skärholmen	66	7	73	4
Familjerådgivningen	318	**	444	**
Staden totalt	1 516	168	1 845	169

Källa: Enkät till stadsdelsförvaltningarna.

* Saknas uppgifter.

** Familjerådgivningen utför inte samarbetsamtal på uppdrag av domstol. De sköter endast frivilliga samarbetsamtal.

Figur 5:5 Samarbetssamtal 2013–2018.

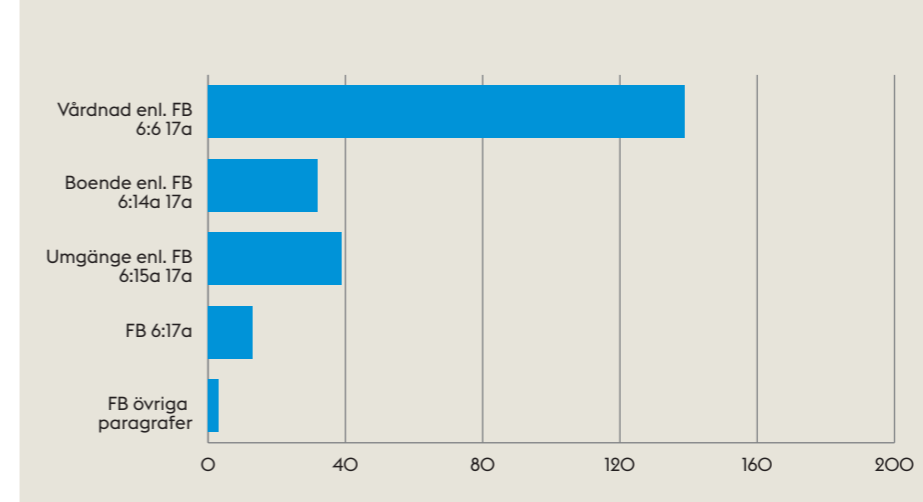

Källa: Enkät till stadsdelsförvaltningarna.

Avtal om vårdnad, boende och umgänge

Enligt FB är socialnämnd (stadsdelsnämnd) skyldig att ge föräldrar hjälp med att träffa avtal om vårdnad, boende och umgänge inklusive fördelningen av eventuella resekostnader vid umgänge med barnet. Ett avtal blir juridiskt bindande och kan precis som en dom verkställas enligt 21 kap. FB. Detta under förutsättning att avtalet är skriftligt, undertecknat av båda föräldrarna och att stadsdelsnämnden prövat att avtalet är förenligt med barnets bästa och godkänt det. Ett sådant avtal kommer ofta till stånd som ett resultat av samarbetsamtalen.

Figur 5:6 Antal avtal om vårdnad, boende och umgänge 2018.

Källa: Sociala System.

Utredningar om vårdnad, boende och umgänge

Om föräldrarna inte kan komma överens utan väljer att gå till tvist om frågor rörande vårdnad, boende och umgänge har domstolen en skyldighet att se till att frågan vid behov utreds innan den avgörs av domstolen. Uppdraget om sådan utredning ställs till stadsdelsnämnden där barnet är folkbokfört. Om den andra föräldern bor i en annan stadsdel eller kommun skrivs det in i uppdraget att samråd ska ske med familjerätten i den stadsdelen eller kommunen.

Tabell 5:3 Utredningar om vårdnad, boende och umgänge 2018.*

Stadsdelsnämnd	Antal barn 2017	Antal barn 2018	Jämförelse mellan 2018 och 2017
Rinkeby-Kista	49	52	3
Spånga-Tensta	42	31	-11
Hässelby-Vällingby	76	64	-12
Bromma	36	29	-7
Kungsholmen	16	28	12
Norrmalm	32	23	-9
Östermalm	24	24	0
Södermalm	35	46	11
Enskede-Årsta-Vantör	52	49	-3
Skarpnäck	23	21	-2
Farsta	30	36	6
Älvsjö	11	3	-8
Hägersten-Liljeholmen	20	15	-5
Skärholmen	39	31	-8
Staden totalt	508	452	-56

Källa: Sociala System.

* Samma barn kan vara aktuellt i en eller flera av dessa utredningar.

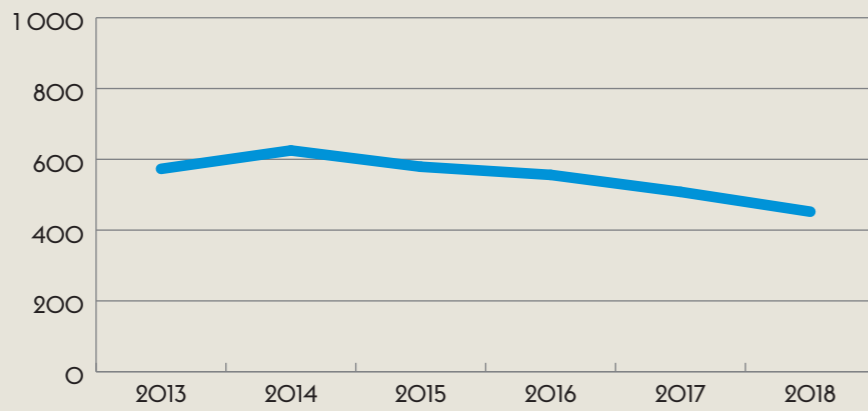

Flera stadsdelsnämnder har under de senaste åren arbetat för att öka antalet frivilliga samarbetsamtal i syfte att förebygga rättsliga tvister mellan föräldrar i fråga om vårdnad, boende eller umgänge.

Antalet barn som varit aktuella i en utredning och vårdnad, boende eller umgänge fortsätter sjunka i Stockholms stad, vilket går emot trenden i övriga landet där antalet utredningar ökat under de senaste åren.

Figur 5:7 Antal barn som varit aktuella i utredningar om vårdnad, boende och umgänge.*

Källa: Sociala System.

* Samma barn kan vara aktuellt i en eller flera av dessa utredningar.

En möjlig anledning till minskningen är att flera stadsdelsnämnder sedan några år tillbaka starkt prioriterar samarbetsamtal och även annat förebyggande arbete. Exempel på förebyggande arbete som bedrivs är öppen rådgivning, öppna besökstider hos familjerätten, rådgivning för endast den ena föräldern om den andra inte vill komma på samarbetsamtal, Skilda världar, BIFF-utbildning för föräldrar som separerat och Konflikt och försoning som är en metod för att lösa konflikter där barnens behov sätts i centrum och som genomförs i samarbete med tingsrätten.

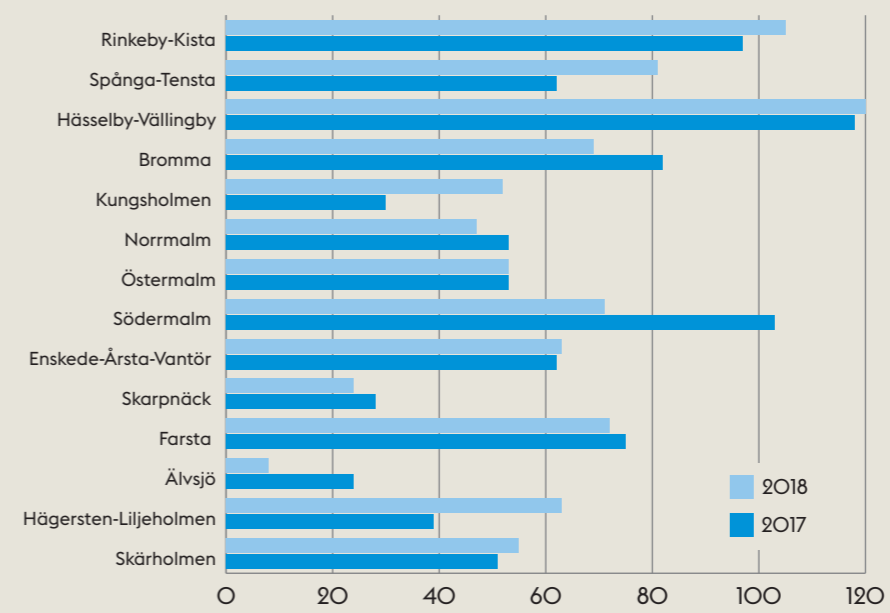
Upplysningar

Innan domstol avgör ett mål eller ärende om vårdnad, boende eller umgänge ska socialnämnden ges tillfälle att lämna upplysningar. Om stadsdelsnämnden har tillgång till material som kan vara av betydelse för domstolens huvudförhandling i målet är nämnden skyldig att upplysa domstolen om innehållet i detta. Domstolen kan också inför ett interimistiskt beslut inhämta upplysningar från nämnden i vårdnads-, boende- och umgägesutredningar.

466

barn i staden var aktuella i en utredning och vårdnad, boende eller umgänge 2018.

Figur 5:8 Antal barn som var aktuella i upplysningar per stadsdelsförvaltning.

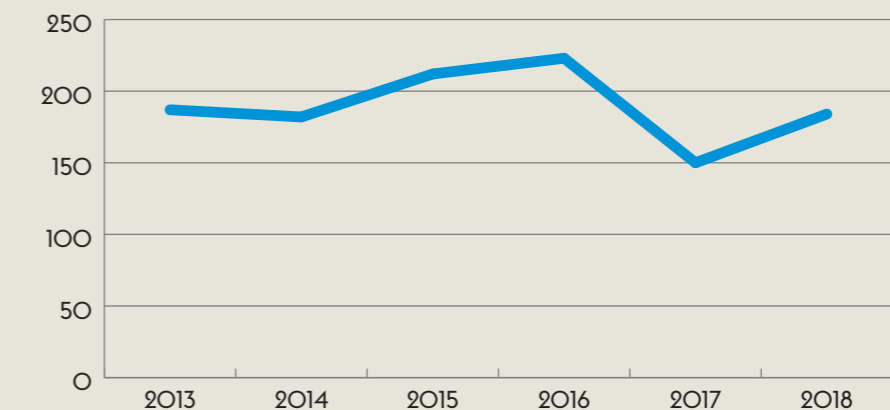

Källa: Sociala System.

Umgängesstöd

Umgängesstöd innebär att barnet och umgängesföräldern umgås några timmar, vanligtvis varannan helg, i en lokal som socialtjänstens familjerätt har tillgång till. Umgängesstöd är till för att barnet och umgängesföräldern under en begränsad tid och under trygga former ska kunna bygga upp en relation så att de sedan kan umgås utan umgängesstöd. Domstolen har, när den fattar ett beslut om umgänge med en förälder som barnet inte bor med, möjlighet att besluta om att det vid umgänget ska närvara en person som socialnämnden utser. Föräldrar kan inte avtala om umgängesstöd, utan det är endast domstolen som kan besluta om detta.

Figur 5:9 Antal beslut om umgängesstöd.

Källa: Enkät till stadsdelsförvaltningarna.

När det gäller umgängesstöd finns skillnader mellan olika stadsdelsnämnder och i flera stadsdelar har ingen ökning av antalet umgängesstöd skett det senaste året.

Våld i nära relation och hedersrelaterat våld och förtryck

I socialtjänstlagen anges kommunens skyldighet att stötta brottsoffer, och då särskilt kvinnor och barn som är eller har varit utsatta för våld av närstående, i 5 kap. 11 §:

Till socialnämndens uppgifter hör att verka för att den som utsatts för brott och dennes närstående får stöd och hjälp.

Socialnämnden ska särskilt beakta att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp av närstående kan vara i behov av stöd och hjälp för att förändra sin situation.

Socialnämnden ansvarar för att ett barn, som utsatts för brott, och dennes närstående får det stöd och den hjälp som de behöver.

Socialnämnden ska också särskilt beakta att ett barn som bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot närstående är offer för brott och ansvarar för att barnet får det stöd och den hjälp som barnet behöver, lag (2012:776).

Arbetet mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck syftar till att personer som varit utsatta för våld ska få stöd och skydd för att ta sig ur situationen och leva ett liv utan våld. I januari 2017 beslutade kommunfullmäktige om ett nytt program mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck för Stockholms stad. Programmet gäller under perioden 2017–2020.

Ett utvecklingsarbete riktat till våldsutövare i syfte att våldsutövandet ska upphöra, har under året fortsatt och stadens tre nya relationsvåldscentrum (RVC) har öppnat. Det finns totalt fyra RVC i staden och de ska täcka upp för samtliga stadsdelsförvaltningar.

Stockholms stad beslutade 2017 att genomföra en kartläggning¹ av det hedersrelaterade våldet och förtrycket tillsammans med Göteborgs stad och Malmö stad. Huvudsyftet med kartläggningen var att undersöka omfattningen och karaktären av det hedersrelaterade våldet och förtrycket i de tre städerna med ett intersektionellt perspektiv. Resultatet presenterades hösten 2018. Det framkom att omfattningen av det hedersrelaterade våldet och förtrycket varierar beroende på hur heder definieras men också beroende på hur frågor ställs och hur undersökningar genomförs. Av de svarande ungdomarna i årskurs nio i Stockholms stad är det tio procent som lever med oskuldsnormer. Det är sju procent av ungdomarna som har blivit utsatta för eller utsatt någon annan för av familjen eller släkten kollektivt legitimerat våld, det vill säga det som kallas våldsnormgruppen. Den sammantagna bilden av våldets vardaglighet gör att våldet sker överallt där människor befinner sig, till exempel i släktingars hem i Sverige eller i det tidigare hemlandet, kollektivtrafiken, gator och torg, skolan och arbetsplatser. En ny plats för våld och förtryck är internet.

Målgruppsbeskrivning

Det saknas statistik om våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck i det verksamhetssystem som används i staden. Den statistik som ligger till grund för detta kapitel kommer från staden internt och är manuellt insamlad och ska därför beaktas med viss försiktighet.

¹ Det hedersrelaterade våldets och förtryckets uttryck och samhällets utmaningar. En kartläggning i Göteborg, Malmö och Stockholm 2017–2018. Del 1 Sammanfattning av den kvalitativa och den kvantitativa delstudien i Stockholm.

Antal våldsutsatta personer som är kända av socialtjänsten har ökat vilket bland annat kan bero på medarbetarnas ökade kunskap och kompetens att ställa frågor och prata om våld.

40%

I 40 procent av fallen när en kvinna blir misshandlad är gärningspersonen en närstående. Motsvarande siffra när män blir misshandlade är 3 procent.

Staden har en indikator som lyder ”Antal personer som utsatts för våld i nära relation som är kända av socialtjänsten”. Indikatoren avser vuxna personer över 18 år. Totalt var det 2 390 våldsutsatta personer under 2018 som var kända av socialtjänsten, varav 90 procent var kvinnor och tio procent män. Andelen våldsutsatta män har ökat med fyra procentenheter sedan 2017.

Enligt Nationella trygghetsundersökningen² från Brottsförebyggande rådet (BRÅ) är gärningspersonen en närstående i 40 procent av fallen då en kvinna blir misshandlad, medan motsvarande siffra för män är tre procent. För män är gärningspersonen i drygt 70 procent av fallen helt okänd.

Antal våldsutsatta personer som är kända av socialtjänsten har ökat vilket kan bero på medarbetarnas ökade kunskaper om våld i nära relationer samt medvetenhet och kompetens att ställa frågor och prata om våld. Staden har genomfört kampanjer, via sociala medier och annonser i lokalpress, med information till medborgarna om vilken hjälp som finns att få som våldsutsatt eller våldsutövare.

Tabell 6:1 Antal personer utsatta för våld i nära relation och kända av socialtjänsten uppdelat på kön, år 2016–2018.

Stadsdelsnämnd	2016		2017		2018	
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
Rinkeby-Kista	181	10	220	20	161	14
Spånga-Tensta	176	*	124	13	145	16
Hässelby-Vällingby	242	10	287	15	311	14
Bromma**	105	*	117	*	118	19
Kungsholmen**	55	*	48	*	45	*
Norrmalm	39	*	45	*	79	*
Östermalm	32	*	36	*	104	*
Södermalm	228	11	209	11	157	30
Enskede-Årsta-Vantör	336	*	185	*	186	*
Skarpnäck	172	13	118	*	135	10
Farsta	140	*	164	*	175	10
Älvsjö	35	13	41	*	50	*
Hägersten-Liljeholmen	91	*	120	*	143	15
Skärholmen	275	85	135	21	335	93
Staden totalt	2 107	181	1 849	108	2 144	246

Källa: ILS.

*För få redovisas inte.

**Bromma och Kungsholmen har ej könsuppdelad statistik för år 2016.

Antalet personer som sökt hjälp i Älvsjö, Hägersten-Liljeholmen och Skärholmen stadsdelsförvaltningar har ökat under 2018. Sedan 31 augusti 2018 driver Skärholmens stadsdelsförvaltning RVC Sydväst med upptagningsområde från ovanstående stadsdelsförvaltningar. Det är troligt att verksamheten har blivit mer känd och tillgänglig för personer som utsatts för våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck i och med samordningen av de tre stadsdelsförvaltningarna och att antalet personer som sökt hjälp därför har ökat för de tre stadsdelsförvaltningarna. Den största minskningen på stadsdelsnivå mellan 2017 och 2018 har skett i Rinkeby-Kista stadsdelsförvaltning, där antalet kvinnor har minskat med 27 procent och antalet män med 30 procent.

Utredningar, insatser, biståndets omfattning och utformning

Skydd och stöd till våldsutsatta

Staden driver i egen regi ett antal verksamheter som vänder sig till våldsutsatta vuxna och deras medföljande barn. Verksamheterna erbjuder stöd och skydd, på kort och lång sikt. Det handlar huvudsakligen om samtalsstöd men också visst praktiskt stöd. De verksamheter som erbjuder skyddat boende nämns mer ingående längre ned.

De verksamheter som erbjuder stöd och som inte innefattar skyddat boende är stadens fyra RVC samt Origo Resurscentrum mot hedersrelaterat förtryck och våld. RVC erbjuder stöd till våldsutsatta och våldsutövande vuxna och har öppnat under året.

Origo, som drivs tillsammans med polisen, Region Stockholm (före detta Landstinget) och övriga kommuner i länet, ger stöd och rådgivning till unga personer utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck samt till yrkesverksamma. Statistik för Origo kommer att redovisas längre fram i kapitlet.

Även ideella kvinnojourer och andra frivilligorganisationer erbjuder stöd till våldsutsatta och deras barn, exempelvis samtalsstöd och gruppverksamheter.

Relationsvåldscentrum (RVC)

Sedan 2018 finns totalt fyra RVC. De erbjuder stöd och behandling till personer som är eller har varit utsatta för våld i nära relation samt hedersrelaterat våld och förtryck. Stöd och behandling kan ges individuellt eller i grupp. RVC kan ge stöd under rättsprocessen och har ett nära samarbete med stadsdelarnas relationsvåldsteam och familjerätten. De samverkar med Polis och Åklagarmyndigheten. RVC Väst öppnade 1 september 2018, RVC Innerstad 15 juni 2018 och RVC Sydväst 31 augusti 2018. RVC Sydost har haft öppet hela 2018.

Verksamheterna ger också insatser till våldsutövare som vill bryta sitt beteende. Information om insatser till våldsutövare redovisas längre fram i kapitlet. Nedan presenteras antal våldsutsatta kvinnor och män från det datum verksamheten öppnade.

Tabell 6:2 Antal våldsutsatta, uppdelat på kön, RVC 2018.

	Våldsutsatta kvinnor	Våldsutsatta män
Sydväst	i.u.	i.u.
Väst	50	*
Sydost	179	*
Innerstad	60	*
Staden totalt	289	11

Källa: Egenrapporterade uppgifter från respektive RVC.

*För få redovisas inte.

Skyddat boende

Staden driver i egen regi fyra skyddade boenden: Hvilan, Kriscentrum för kvinnor och barn, Kruton och Syrenen.

- Hvilans målgrupp är hemlösa kvinnor, med eller utan missbruk. Det är inte bara ett skyddat boende med förstärkt skalskydd, utan också ett akut- och planeringsboende för hemlösa kvinnor, med eller utan aktivt missbruk. Alla kvinnor som bor på Hvilan har inte kommit dit på grund av våldsutsatthet, men en stor andel är våldsutsatta.
- Kriscentrum tar emot våldsutsatta kvinnor och deras barn.
- Kruton vänder sig till unga personer, både flickor och kvinnor och pojkar och män, som är utsatta för hedersrelaterat förtryck och våld.
- Syrenen är ett skyddat stödboende för kvinnor i socialt utsatta situationer och tar emot vuxna kvinnor över 18 år och äldre. Boendet är anpassat för personer med funktionsnedsättning.

² <https://www.bra.se/brott-och-statistik/statistik-utifran-brottstyper/vald-i-nara-relationer.html>

De fyra verksamheterna har tillsammans 78 platser. Under 2018 var den totala beläggningsgraden på Hvilan 91 procent varav 86 procentenheter utgjordes av Stockholms stad. Hvilans beläggningsgrad ökade med två procentenheter. På Kriscentrum för kvinnor och barn var beläggningsgraden 77 procent vilket är en minskning med tio procentenheter. Av de 77 procenten utgjorde 66 procentenheter placeringar från staden. Krutons totala beläggningsgrad var 61 procent vilket var en minskning med 13 procentenheter. Staden utgjorde 24 procentenheter av placeringarna. På Syrenen var beläggningsgraden 80 procent och av dessa var 61 procentenheter från staden. För Syrenen finns inga jämförande siffror från 2017.

Antalet placeringar i skyddat boende har minskat i Stockholm men också nationellt. Våren 2018 ställde Socialförvaltningen frågan till stadsdelsförvaltningarnas relationsvårdsteam om placeringar på skyddat boende. Resultaten visar att en anledning till minskat antal placeringar på skyddat boende exempelvis kan bero på att den enskilde önskar en annan lösning för att kunna fortsätta arbeta. Stadsdelsförvaltningarna kan då välja att placera på hotell eller vandrarhem. Vidare framkom att några av stadsdelarna gör många placeringar i jourlägenheter som de har. I de fall där det finns barn är det viktigt att beakta barnrättsperspektivet.

Det finns ett flertal skyddade boenden i staden som drivs av andra aktörer, som ideella kvinnojourer, stiftelser och privata företag där flest boenden drivs av kvinnojourer. Kvinnojourerna står för ett omfattande stödarbete på området och utgör ett komplement till socialtjänstens stöd. Stadsdelsnämnderna köper vid behov platser i skyddat boende av jourerna. Våldsutsatta har även möjlighet att vända sig direkt till ideella kvinnojourer eller andra frivilligorganisationer för att få hjälp.

Socialförvaltningen har sedan 2009 genom en enkät till stadsdelsnämnderna inventerat hur många kvinnor över 18 år som placerats i skyddat boende och antalet medföljande barn. Sedan 2015 har även antalet män, och personer som inte identifierar sig som kvinna eller man, i behov av skyddat boende, inkluderats i enkäten.

I tabellen nedan redovisas antal beslut om placering i skyddat boende respektive antal individer. De två måtten skiljer sig åt då en individ kan ha fått insatsen flera gånger under ett år, antalet beslut om placering är därför fler än antalet individer. Det är endast statistiken för 2018 i tabellen som är könsuppdelad och uppdelad på antal beslut om placering respektive individer. Det är inte någon individ som inte identifierar sig som kvinna eller man för 2018. I årets rapport redovisas för andra gången även antal beslut om placering i jourlägenhet som stadsdelsförvaltningen tillhandahåller, se längre fram i kapitlet. I vissa fall kan dessa placeringar tidigare ha räknats som placering i skyddat boende, vilket är viktigt att känna till vid jämförelse med tidigare år.

Tabell 6:3 Antal beslut om placeringar i skyddat boende 2014–2018** samt antal individer och medföljande barn 2018.

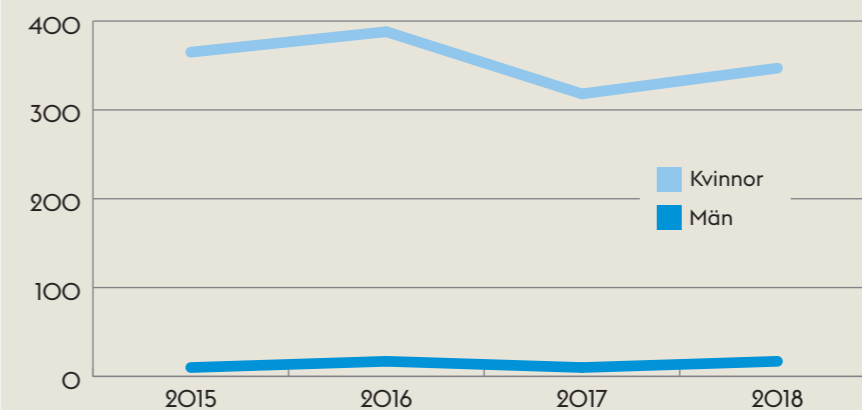
Nämnd	2014	2015	2016	2017	2018 Kvinnor		2018 Män		Antal medföljande barn 2018
	Placeringar	Placeringar	Placeringar	Placeringar	Placeringar	Individer	Placeringar	Individer	
Rinkeby-Kista	139	41	54	39	35	35	*	*	53
Spånga-Tensta	23	60	49	50	42	37	*	*	29
Hässelby-Vällingby	44	65	32	41	53	48	*	*	56
Bromma	10	22	19	15	35	23	*	*	20
Kungsholmen	*	*	25	15	*	*	○	○	*
Norrmalm	*	10	*	12	15	*	*	*	*
Östermalm	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Södermalm	19	*	33	24	18	16	○	○	*
Enskede-Årsta-Vantör	63	107	169	59	56	51	○	○	53
Skarpnäck	40	25	52	24	22	14	○	○	11
Farsta	10	24	27	36	21	21	○	○	27
Älvsjö	13	*	i.u.	*	*	*	○	○	○
Hägersten-Liljeholmen	22	20	26	26	22	22	*	*	26
Skärholmen	58	73	48	47	55	55	*	*	53
Enheten för hemlösa	i.u.	*	*	*	*	*	*	*	○
Staden totalt	455	471	554	393	389	345	17	17	347

Källa: Egenrapporterade uppgifter från stadsdelsnämnder och socialnämnd.

*För få redovisas inte.

**För år 2015 och framåt avser siffrorna både kvinnor och män, åren innan dess avses endast kvinnor.

Figur 6:1 Antal individer som har placerats i skyddat boende uppdelat på kön, 2015–2018.

Källa: Egenrapporterade uppgifter från stadsdelsnämnder och socialnämnd.

15%

av de våldsutsatta personer som var kända av socialtjänsten beviljades skyddat boende 2018.

Antalet individer som placerades i skyddat boende har ökat med tio procent jämfört med året innan. Denna siffra är något osäker då det kan finnas placeringar i stadsdelsnämndens jourlägenheter med i statistiken från tidigare år. Av de 2 390 våldsutsatta personer som år 2018 var kända av socialtjänsten, var det 362 personer som beviljades skyddat boende. Det utgör 15 procent av antalet utsatta personer som var kända av socialtjänsten. Antalet medföljande barn har ökat, från 314 till 347 barn år 2018.

Av dem som beviljades skyddat boende 2018 var 345 kvinnor och 17 män. Två av kvinnorna som beviljades skyddat boende var 65 år eller äldre. Det var ingen man över 65 år som beviljades skyddat boende. 2017 var det 318 kvinnor och tio män som beviljades skyddat boende.

Antalet beslut om placering i jourlägenhet har minskat från 2017 till 2018. Antalet medföljande barn har också minskat från 124 barn till 69 barn år 2018.

Tabell 6:4 Antal beslut om placering i jourlägenhet, tillhandahållen av stadsdelsförvaltningen, uppdelat på kön, samt medföljande barn, 2017–2018.**

Nämnd	2017		2018 Kvinnor		2018 Män		Medföljande barn
	Placeringar	Medföljande barn	Placeringar	Individer	Placeringar	Individer	
Rinkeby-Kista	*	13	*	*	*	*	15
Spånga-Tensta	*	*	○	○	○	○	○
Hässelby-Vällingby	19	23	*	*	○	○	*
Bromma	10	13	*	*	○	○	*
Kungsholmen	*	*	○	○	○	○	○
Norrmalm	○	○	○	○	○	○	○
Östermalm	*	*	*	*	○	○	*
Södermalm	25	20	17	16	○	○	*
Enskede-Årsta-Vantör	16	25	12	12	○	○	20
Skarpnäck	○	○	*	*	○	○	*
Farsta	*	*	○	○	○	○	○
Älvsjö	14	*	10	10	○	○	*
Hägersten-Liljeholmen	*	11	*	*	○	○	*
Skärholmen	○	○	○	○	○	○	○
Enheten för hemlösa	○	○	○	○	○	○	○
Staden totalt	113	124	61	60	*	*	69

Källa: Egenrapporterade uppgifter från stadsdelsnämnder och socialnämnd.
*För få redovisas inte.
**Alla stadsdelsförvaltningar tillhandahåller inte jourlägenheter.

73%

av stadsdelsnämnderna upplever att det finns ett ytterligare behov av platser i skyddat boende för kvinnor i missbruk.

Av de ovanstående tabellerna framgår att skillnaden är större mellan antal placeringar och antal individer i skyddat boende än i jourlägenhet, det vill säga att en och samma person placerades fler gånger i skyddat boende än i jourlägenhet under 2018. Det går inte att se tydliga kopplingar mellan hur de två stödformerna beviljas, exempelvis att de stadsdelar som placerar flest i skyddat boende också placerar flest i jourlägenhet, eller att de som placerar flest i skyddat boende ligger lägst i antal placeringar i form av jourlägenhet eller vice versa.

I enkäten svarar 73 procent av stadsdelsnämnderna att de ser behov av fler platser i skyddat boende för kvinnor med missbruksproblematik.

Ett av stadens egna boenden tar emot kvinnor i aktivt missbruk. Våldsutsatta kvinnor med funktionsnedsättning är givetvis en heterogen grupp bland annat utifrån att typen av funktionsnedsättning varierar, den kan vara fysisk eller psykisk, lättare eller grav och det kan handla om en eller flera funktionsnedsättningar för en och samma person. Tre av stadens egna boenden och vissa av de ideella jourerna kan ta emot kvinnor som är rullstolsburna. Kompetensen om olika funktionsnedsättningar varierar och många boenden uppger att de inte får så många förfrågningar om plats för personer med fysiska funktionsnedsättningar. Däremot är det vanligare med förfrågningar gällande kvinnor med psykisk ohälsa. Boendena uppger att de ofta får säga nej när det handlar om allvarlig psykisk problematik, eftersom de kvinnorna ofta är personalkrävande samtidigt som det ofta inte fungerar så bra för dem (eller för de andra boende kvinnorna) med kollektivt boende.

Socialnämndens bidrag till kvinnojourer

I Stockholm finns flera kvinnojourer som drivs i enskild regi, främst av ideella organisationer men också av företag. Kvinnojourerna står för ett omfattande stödarbete på området och utgör ett komplement till socialtjänstens stöd. Jourerna är viktiga samarbetspartners för socialtjänsten och arbetet för att skydda, stödja och hjälpa våldsutsatta personer och deras barn. Detta görs genom skyddat boende, stödsamtal och olika gruppverksamheter. Stadsdelsnämnderna kan vid behov av insatser för våldsutsatta kvinnor och barn köpa platser från kvinnojourer. Våldsutsatta kvinnor har även möjlighet att vända sig direkt till ideella kvinnojourer eller andra frivilligorganisationer för att få hjälp.

Förutom att staden köper insatser direkt från kvinnojourerna beviljar också socialnämnden bidrag till några av jourerna i Stockholm, dock endast jourer som drivs av ideella organisationer. Inriktningen är att verksamhetsbidraget ska uppfattas som långsiktigt och de kvinnojourer som erhåller verksamhetsbidrag har haft det under flera år. Socialnämnden har för 2018 beviljat sammanlagt nio miljoner kronor i bidrag till sex kvinnojourer med skyddat boende. Dessa sex kvinnojourer har totalt erbjudit 76 platser. Nämnden har även för 2018 beviljat sammanlagt 2,8 miljoner kronor i bidrag till sex kvinno- och tjejjourer som bedriver öppenvårdsinsatser för våldsutsatta.

Grunden för bidraget till kvinnojourerna är detsamma som för övriga bidrag till ideella föreningar, det vill säga att de lever upp till de förutsättningar och krav som ställs i nämndens riktlinjer. Kraven handlar om att jourens verksamhet ska anses komplettera och tillföra ett mervärde till den verksamhet som socialnämnden bedriver i egen regi, har upphandlat eller ger bidrag till, att verksamheten ska ha god kvalitet och att kostnaderna är rimliga. Jourerna behöver också kunna visa att verksamheten är öppen för stödsökande i hela staden och att tillräckligt många av de stödsökande kommer från Stockholms stad. Socialförvaltningen följer upp verksamheten på kvinnojourerna genom regelbundna rapporteringar av bidragen och platsbesök.

Medföljande barn

Antalet barn som följer med en förälder, oftast modern, till skyddat boende har ökat markant de senaste åren. År 2010 var antalet barn 176 och år 2018 var det 347 barn. Faktorer som skulle kunna bidra till att fler barn följer med till skyddat boende är om det idag finns fler boenden som kan och är lämpliga att ta emot barn. Har det också skett en förändring gällande att barn idag inte får bo kvar hos en våldsutövande förälder i samma utsträckning som tidigare? Om så är fallet vet vi dock inte.

Sett till det totala antalet vuxna respektive barn i skyddat boende och jourlägenhet under 2018, är de nästan lika många, 423 vuxna och 416 barn. En jämförelse av stödformerna visar dock att antalet barn var fler i förhållande till antalet vuxna i jourlägenhet än i skyddat boende 2018. Antalet barn i skyddat boende utgjorde 95 procent av antalet vuxna medan antalet barn i jourlägenhet utgjorde 113 procent av de vuxna. Det innebär antingen att fler vuxna med barn placerades i jourlägenhet än i skyddat boende, eller att de som hade barn med sig i jourlägenhet hade fler barn per vuxen än de vuxna som hade barn med sig i skyddat boende.

Antalet medföljande barn har ökat 2018, från 314 till 347 barn.

Hösten 2018 bad socialförvaltningen att stadsdelsförvaltningarna skulle redovisa antal barn och unga som fått undervisning senast en vecka efter att placering på skyddat boende hade inletts. Resultaten visade att det var 19 barn eller unga som hade fått det. Det var åtta barn som inte hade fått någon undervisning. I Stockholms stads program mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck 2017–2020 finns följande delmål; Rätten till en obruten skolgång för alla barn säkerställs och barn i skyddat boende erbjuds skolundervisning inom en vecka från ankomst till boendet. Dock finns det flera individuella skäl till att skolgången inte kommer igång inom en vecka. Det kan bero på situationen och barnets mående samt hur länge vistelsen på skyddat boende förmodas bli. Om vistelsen blir kort kan det vara svårt för barnet att först bryta upp från sin ordinarie skola och sedan bara gå ett antal veckor i en ny skola, innan det är dags att byta skola igen vid flytt till ny bostad. Totalt var det fem av 14 stadsdelsförvaltningar som svarade på enkäten.

I december 2017 kom SOU 2017:112 ”Ett fönster av möjligheter – stärkt barnrättsperspektiv för barn i skyddat boende”. Betänkandet innehåller ett flertal olika förslag till ändringar i socialtjänstlagen, bland annat att skyddat boende ska regleras i lagen, att det ska bli tillståndspliktigt och att barn som kommer till skyddat boende med en förälder också själva ska bli placerade³. Det är inte bestämt när författningsändringarna ska träda i kraft. Det är viktigt att framöver följa upp konsekvenserna av de av utredningens förslag som träder i kraft i form av ny lagstiftning.

Stöd till våldsutövare

Som nämndes tidigare driver staden sedan år 2018, fyra RVC och som förutom att ge stöd och skydd till våldsutsatta vuxna också ger stöd till vuxna våldsutövare. Det handlar om enskilda samtal men också i grupp. RVC Väst öppnade 1 september 2018, RVC Innerstad 15 juni 2018 och RVC Sydväst 31 augusti 2018. RVC Sydost har haft öppet hela 2018. Nedan presenteras antal våldsutövande kvinnor och män från det datum verksamheten öppnade.

Tabell 6:5 Antal våldsutövare, uppdelat på kön, RVC 2018.

	Våldsutövande kvinnor	Våldsutövande män
Sydväst	i.u.	i.u.
Väst	*	*
Sydost	*	77
Innerstad	0	*
Staden totalt	*	94

Källa: Egenrapporterade uppgifter från respektive RVC.

*För få redovisas inte.

³ År 2018 kan barn vara medföljande till föräldern.

Origo Resurscentrum mot hedersrelaterat förtryck och våld

Staden driver i samverkan med övriga kommuner i Stockholms län, Region Stockholm och Polisen i Stockholm, Origo Resurscentrum mot hedersrelaterat förtryck och våld. Till Origo kan både ungdomar som själva lever i en hederskontext och yrkesverksamma som arbetar med ungdomar vända sig. Origo erbjuder stöd och rådgivande samtal till ungdomar både via nätet och i sina lokaler för de som vill komma på besök. Förutom stöd till ungdomar erbjuder de konsultativt stöd och vägledning till yrkesverksamma som exempelvis inom polis, skola och fritid, socialtjänst, hälso- och sjukvård samt till frivilliga aktörer. Statistiken i detta stycke avser främst ungdomar respektive yrkesverksamma i Stockholms stad.

Under 2018 hade Origo kontakt med fler ungdomar som tog kontakt för första gången, jämfört med föregående år. För hela länet var det 187 stycken och av dessa hade 35 ungdomar inte uppgett geografiskt område. Sextiofem stycken var från Stockholms stad. Motsvarande siffra för Stockholms stad för år 2017 var 44 stycken. Bland de ungdomar som varit i kontakt med Origo finns alla stadsdelar representerade förutom Östermalm. Flest antal ungdomar inom Stockholms stad, kom från Hässelby-Vällingby och Spånga-Tensta (15) samt Rinkeby-Kista (10) stadsdelsförvaltningar.

Det går endast att få könsuppdelad statistik för hela länet. Av de 187 ungdomar som varit i kontakt med Origo, var 162 flickor, 24 var pojkar och en identifierade sig inte som pojke eller flicka. Motsvarande siffror för länet 2017 var 151 flickor, 16 pojkar och en som inte identifierade sig inte som pojke eller flicka.

För hela länet var det 436 yrkesverksamma personer som fick konsultativt stöd i nya ärenden. Av dessa var 100 personer från Stockholms stad. För Stockholms stad är det en minskning på drygt åtta procent. De yrkesverksamma kom från alla stadsdelsnämnder utom en. Det var flest stödsamtal från Enskede-Årsta-Vantör (15) och noll från Älvsjö.

Brottsstatistik om våld i nära relationer i Stockholm

Socialnämnden har som nämndes i inledningen av detta kapitel ansvar för brottsoffer enligt 5 kap. 11 § SoL, och ska särskilt beakta kvinnor och barn som blivit utsatta för våld av närstående.

Brå för statistik⁴ över antal polisanmälda brott i nära relation mot vuxna respektive barn. Det finns ett stort mörkertal. Alla siffror som avser 2018 är preliminära. Antalet anmälda misshandelsbrott i nära relation ökade mellan 2017 och 2018, från 1 261 personer till 1 410 personer. Av dessa var 1 018 kvinnor och 243 män år 2017. Motsvarande siffror för 2018 var 1 099 kvinnor och 311 män. Antalet anmälda fall av grov kvinnofridskränkning ökade med två personer.⁵ De polisanmälda brotten av misshandel av barn 0–17 år där förövaren var bekant minskade i antal mellan 2017 och 2018, från 1 055 till 983 barn.

⁴ Statistiken om anmälda brott som redovisas i denna rapport avser Stockholms stad.

⁵ Brå:s statistikdatabas, <http://statistik.bra.se/solwebb/action/index>.

65

ungdomar från Stockholms stad hade Origo kontakt med under 2018. Motsvarande siffra 2017 var 44 nya ungdomar.

Antalet polisanmälda misshandelsbrott mot barn 0–17 år har minskat med sju procent i staden mellan 2017 och 2018.

Syftet med tabellen nedan är att tydliggöra en jämförelse mellan stadsdelsnämnder och olika parametrar.

Tabell 6:6 Antal våldsutsatta personer kända av socialtjänsten, antal individer placerade i skyddat boende, anmälda misshandelsbrott mot vuxen inomhus där offer och förövare är bekanta i nära relation, antal anmälda brott grov kvinnofridskränkning samt antal anmälda misshandelsbrott mot barn, 2018.

Stadsdelsnämnd	Antal invånare 18 år och äldre, 2018	Antal våldsutsatta personer kända av socialtjänsten	Antal beslut placeringar i skyddat boende (individer)	Antal anmälda misshandelsbrott mot vuxen i nära relation	Antal anmälda brott grov kvinnofridskränkning	Antal anmälda misshandelsbrott mot barn 0-17 år
Rinkeby-Kista	38 348	175	39	113	28	87
Spånga-Tensta	28 815	161	38	85	13	53
Hässelby-Vällingby	57 826	325	50	199	30	127
Bromma	62 170	137	25	101	11	48
Kungsholmen	60 661	49	*	58	14	34
Norrmalm	60 280	86	11	59	13	34
Östermalm	64 798	107	*	29	10	36
Södermalm	108 747	187	16	154	27	101
Enskede-Årsta-Vantör	79 967	190	51	183	38	114
Skarpnäck	36 608	145	14	56	17	60
Farsta	46 429	185	21	148	19	102
Älvsjö	22 783	57	*	36	*	31
Hägersten-Liljeholmen	71 960	158	23	94	16	70
Skärholmen	28 800	428	58	84	22	86
Staden totalt	768 192	2 390	358	1 399	261	983

Källa: ILS och Brå.
*För få redovisas inte.

Forskning visar att det finns en viss överlappning mellan att våld utövas av en vuxen mot en annan vuxen i familjen, och våld som utövas av en vuxen mot ett barn. Det vill säga att om en vuxen är utsatt för våld är barnen i samma familj i vissa fall också det⁶. Av de fem stadsdelsnämnder med flest antal anmälda misshandelsbrott mot vuxen, ligger fem också i topp avseende antal anmälda misshandelsbrott mot barn (Hässelby-Vällingby, Södermalm, Enskede-Årsta-Vantör, Farsta och Rinkeby-Kista). Kungsholmen, Norrmalm, Östermalm och Älvsjö ligger alla bland de med lägst antal anmälda misshandelsbrott mot vuxna respektive barn. Siffrorna säger dock inte något om de våldsutsatta vuxna respektive barnen ingår i samma familjer. Det är viktigt att också ha i åtanke att Södermalm och Enskede-Årsta-Vantör är de två stadsdelsområden med störst befolkning.

Som framgår av tabellen har en stadsdel som har höga eller låga siffror på en parameter ofta det även på övriga parametrar. Det är genomgående samma stadsdelar som ligger högst avseende antal våldsutsatta personer som är kända av socialtjänsten, antal placeringar i skyddat boende och antal polisanmälda misshandelsbrott mot vuxen i nära relation, sett till andelen av befolkningen i stadsdelen. Detsamma gäller de med lägst siffror, det är också samma stadsdelar oavsett vilken parameter det rör.

Enligt Brå:s nationella kartläggning av brott i nära relationer från 2015⁷ är ålder, familjere-lation, utbildning, boendeform och ekonomiska förutsättningar de bakgrundsfaktorer som har starkast relevans. Utsattheten är enligt kartläggningen högst bland yngre personer (16-34 år), ensamstående föräldrar, personer med högst gymnasial utbildning och personer boende i flerfamiljshus. Utsatta kvinnor har ofta sämre ekonomiska förutsättningar än andra.

Stadsdelsområden med flest polisanmälda misshandelsbrott mot barn har också flest polisanmälda misshandelsbrott mot vuxen i nära relation, och tvärtom.

6 Heimer, Gun, Björck, Annika, Kunosson, Chrystal (red.) Våldsutsatta kvinnor – samhällets ansvar.

7 Brå, (2014) Brott i nära relationer. En nationell kartläggning.

Missbruk och beroende

Kommunen har det yttersta ansvaret för att personer med missbruksproblem får den hjälp och vård som de behöver för att komma ifrån missbruket. Det innebär ett aktivt ansvar inkluderat information om skadeverkan och uppsökande verksamhet. Sedan första januari 2018 är missbruk av spel om pengar likställt med missbruk av alkohol och andra beroendeframkallande medel enligt socialtjänstlagen (SoL). Utgångspunkten för den hjälp som erbjuds är att den planeras och sker i samförstånd med den enskilde. I de fall nödvändig vård inte kan tillgodoses på frivillig väg kan tvångsvård bli aktuellt. Arbetet med missbruk och beroende regleras främst i SoL, lag om vård av missbrukare i vissa fall (LVM) och offentlighets- och sekretesslag (OSL).

Ansvaret för missbruks- och beroendevården är fördelat mellan kommun och landsting. Av hälso- och sjukvårdslagen (HSL) framgår landstingets ansvar för att medicinskt förebygga, utreda och behandla sjukdomar och skador, i vilket missbruk och beroende är inkluderat. Kommunens yttersta ansvar inskränker inte det ansvar som åvilar andra huvudmän. Det delade huvudmannskapet ställer höga krav på samverkan och enligt lag ska kommun och landsting ingå överenskommelse om samarbete kring personer med missbruk och beroende.

Utgångspunkterna för stadens arbete med målgruppen fastställs av kommunstyrelsen och kommunfullmäktige. Dessa anges i *Program för alkohol- narkotika- dopings och tobakspolitiken* (ANDT) i *Stockholms stad* som gäller mellan 2018 och 2021 och utgår från Regeringens strategi för ANDT-politiken. Utgångspunkterna anges även i överenskommelsen; *Samverkan kring personer med missbruk/beroende*, mellan kommunerna i länet och Region Stockholm samt i tilläggsöverenskommelsen; *Samverkan kring personer med missbruk/beroende av spel om pengar*, som antogs av socialnämnden i mars 2018.

Personer med missbruk och beroende kan vara i behov av stöd inom flera livsområden varför socialnämndens arbete är mer mångfacetterat än att enbart inkludera behandling av missbruket. Insatser som erbjuds inom staden ska utgå från Socialstyrelsens *Nationella riktlinjer för vård och stöd vid missbruk- och beroende*, som bygger på bästa evidens. Vid bedömning av stödbehov, planering och val av insatser bör hänsyn tas till den enskildes särskilda behov och omständigheter. Det är viktigt att kartlägga personens missbruks- och beroendeproblematik och livssituation i övrigt för att kunna bistå med adekvat stöd. För ökad möjlighet till kvalificerade bedömningar av hjälpbehov använder stadens missbruksenheter, enligt Socialstyrelsens rekommendation, bedömningsmetoden Addiction Severity Index (ASI) och strukturerade bedömningsmetoder kopplat till missbruk av spel om pengar.

Målgruppsbeskrivning

På uppdrag av socialnämnden genomför socialförvaltningen vart annat år i oktober en kartläggning kallad missbruksräkningen. Kartläggningen fångar upp antalet personer, 20 år och äldre, som bedöms ha missbruksproblem aktuella inom socialtjänstens samtliga verksamhetsområden. Den senaste missbruksräkningen genomfördes 2018 då 2 409 personer rapporterades in. Drygt 40 procent av målgruppen bedömdes lida av samtidig psykisk sjukdom, ungefär lika många uppgavs leva i hemlöshet och närmare hälften uppgavs ekonomiskt bistånd. Siffrorna visar målgruppens ofta komplexa problembild och stödbehov.

Sedan första januari 2018 är missbruk av spel om pengar likställt med missbruk av alkohol och andra beroendeframkallande medel enligt socialtjänstlagen (SoL).

40%

Drygt 40 procent av målgruppen bedömdes lida av samtidig psykisk sjukdom, ungefär lika många uppgavs leva i hemlöshet och närmare hälften uppgavs ekonomiskt bistånd.

Trots att missbruksräkningen utgör en totalundersökning är det rimligt att anta att mörkertal föreligger. Förekomsten av missbruk är inte nödvändigtvis känd inom verksamhetsområden som inte arbetar med stöd direkt riktat till missbruk. Stadsdelsnämnderna är organiserade olika, vilket innebär att vuxna med missbruk och beroende kan förekomma inom både stadens missbruksenheter och barn- och ungdomsenheter, även om merparten av missbruksenheterna tar emot personer från 20 år.

Inom verksamhetsområdet missbruk och beroende ingår anhöriga som målgrupp. I SoL framgår socialnämndens ansvar att erbjuda stöd till personer som vårdar en närstående, i vilket anhöriga till personer med missbruk och beroende inkluderas. Anhöriga kan ansöka om biståndsbedömt stöd och flera stadsdelsnämnder erbjuder stöd i form av service via öppenvård och anhängkonsulenter. Även barn som anhöriga utgör en viktig målgrupp för stadens missbruksenheter och barnrättsperspektivet är ett prioriterat område.

Statistiken i kapitlet kommer från missbruksräkningen 2018, andra huvudmän och verksamhetssystemet Sociala System som fångar upp antal unika personer aktuella för utredning eller insats inom stadens missbruksenheter under 2018. Antal under tio redovisas i regel inte, vilket innebär att exempelvis könsuppdelad statistik i vissa fall enbart presenteras i löpande text. Statistik om personer med missbruk om spel om pengar ingår generellt i övrig statistik. Anhöriga redovisas inte utöver barn som anhöriga, vilka fångats upp genom missbruksräkningen.

Tabell 7:1 Antal unika personer aktuella för utredning eller insats registrerad med utredningstyp Vuxna missbruk, 2015–2018.

Nämnd	2015	2016	2017	2018
Rinkeby-Kista	248	250	254	288
Spånga-Tensta	213	201	201	219
Hässelby-Vällingby	285	277	276	303
Bromma	163	171	188	179
Kungsholmen	142	154	154	112
Norrmalm	138	119	119	119
Östermalm	132	113	100	113
Södermalm	460	453	437	379
Enskede-Årsta-Vantör	371	356	343	377
Skarpnäck	194	156	167	193
Farsta	309	297	255	211
Älvsjö	90	92	78	92
Hägersten-Liljeholmen	271	263	275	281
Skärholmen	170	168	183	237
Enheten för hemlösa	465	446	452	405
Staden totalt	3 651	3 516	3 482	3 508

Källa: Sociala System.

Tabellen ovan visar att 3 508 personer varit aktuella för utredning eller insats inom stadsdelsnämnderna och Enheten för hemlösa kopplat till missbruk och beroende under 2018. Mellan 2015 och 2017 förelåg en successiv minskning av antalet aktuella personer, medan en mindre ökning, med 26 personer, skett under 2018. Den tidigare minskningen av målgruppen har bland annat förklarats genom ett förändrat arbetssätt, med snabbare avslut av ärenden som varken har pågående utredning eller insats i enlighet med lagstiftningens intentioner. Beskrivningen torde fortsatt vara relevant för stadens arbetssätt, däremot tycks 2018 års siffra indikera en stabilisering av målgruppens storlek. Enligt Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning

(CAN) har konsumtionen av alkohol i den svenska befolkningen minskat sedan mitten av 00-talet och andelen som provar narkotika är relativt oförändrad. Däremot finns indikationer, likt sjukhusstatistik och dödsorsaksstatistik, på att den mest problematiska narkotikaanvändningen försämrats under 00-talet¹. Rimligtvis är det en målgrupp som är eller kommer att bli föremål för socialtjänsten.

Parallellt med den tidigare minskningen av antalet aktuella personer inom stadens socialtjänst ökade Beroendecentrum Stockholms unika besökarantal från 19 937 personer (13 329 män och 6 608 kvinnor) 2014 till 20 766 personer (14 020 män och 6 748 kvinnor) 2016. Det ökande besökarantalet inom beroendevården har fortsatt även 2018, då Beroendecentrum Stockholm tog emot 22 642 (15 458 män och 7 184 kvinnor) unika personer². Ökningen mellan 2016 och 2018 är mer än dubbelt så stor som mellan 2014 och 2016. Hur trenderna inom hälso- och sjukvården och socialtjänsten hör ihop är svårt att säga. Socialtjänsten utgör samhällets yttersta skyddsnet, vilket innebär att andra möjligheter till stöd ska uttömmas innan insats beviljas av socialtjänsten. Personer kan således vända sig till landstinget i första hand. Av missbruksräkningen 2018 framgick det att öppenvårdsbehandling via beroendemottagning var den enskilt vanligaste insatsen bland de personer med missbruk som var aktuella inom stadens socialtjänst.

Tabell 7:2 Antal unika personer aktuella för utredning eller insats registrerad med utredningstyp Vuxna missbruk, fördelat på kön, 2015–2018.

Kön	2015		2016		2017		2018	
	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)
Kvinnor	928	25,4	886	25,2	866	24,9	877	25
Män	2 723	74,6	2 630	74,8	2 616	75,1	2 631	75
Staden totalt	3 651	100	3 516	100	3 482	100	3 508	100

Källa: Sociala System.

Av de 3 508 personer som var aktuella inom stadsdelsnämnderna och Enheten för hemlösa under 2018 i och med missbruk och beroende var 877 kvinnor och 2 631 män. Män utgör en tydlig majoritet av målgruppen och fördelningen mellan könen har varit tämligen stabil de senaste åren. Socialstyrelsen har publicerat nationell statistik från 2017 av antalet män och kvinnor som uppstår insats kopplat till missbruk och beroende inom socialtjänsten. Mellan 63 och 76 procent av socialtjänstens insatser gavs till män. Statistiken redovisar inte antal män och kvinnor aktuella för utredning, men ger en fingervisning om hur fördelningen mellan könen ser ut nationellt. Siffrorna indikerar att staden ligger i linje med landet i övrigt.

¹ Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, *Drogutvecklingen i Sverige 2017*, CAN rapport 164. Stockholm: 2007.

² Hälso- och sjukvårdsförvaltningen. Stockholm: 2019.

Missbrukssituation

Genom missbruksräkningen som genomförs vartannat år i oktober är det möjligt att följa missbruksmönstret bland personer aktuella inom stadens socialtjänst över tid.

Tabell 7:3 Användning av olika preparat* perioden april till oktober 2018 bland personer i missbruksräkningen. Antal och andel (%).

Preparat	Antal	Andel (%)
Alkohol	1 281	53
Cannabis	533	22
Amfetamin	464	19
Kokain	165	7
Heroin	271	11
Andra opiater/smärtstillande	195	8
Bensodiazepiner	418	17
Metadon	47	2
Buprenorfin	69	3
Ecstasy	21	1
LSD eller andra hallucinogener	8	0
Lösningsmedel	4	0
Dopingpreparat	2	0
Spel om pengar	70	3
Annan substans/preparat, ange vilken	33	33
Nej, inget intag har förekommit under de senaste sex månaderna	314	13
Vet ej	251	10

Källa: Socialförvaltningens kartläggning missbruksräkningen 2018.
*Bruk av metadon/buprenorfin i behandling ingår inte. Inte heller bruk av bensodiazepiner och andra opiater/smärtstillande enligt läkares ordination. Flera valbara svarsalternativ.

Tabellen ovan visar att intag av alkohol förekom i signifikant större utsträckning än övriga preparat bland de 2 409 personer som ingick i missbruksräkningen 2018. Cannabis var näst vanligast följt av amfetamin. Samma rangordning av preparaten förelåg vid 2014 och 2016 års kartläggningar. Siffrorna indikerar att intag av fler preparat än ett, så kallat blandmissbruk, är vanligt förekommande. I snitt brukas 1,5 preparat per person, vilket innebär en minskning från oktober 2016 då snittet var två preparat per person.

Tabell 7:4 Dominerande preparat* perioden april till oktober 2018 bland personer i missbruksräkningen. Antal och andel (%).

Preparat	Kvinnor		Män	
	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)
Alkohol	282	55	664	50
Cannabis	31	6	173	13
Amfetamin	68	13	157	12
Kokain	3	1	32	2
Heroin	41	8	117	9
Andra opiater/smärtstillande	19	4	26	2
Bensodiazepiner	50	10	102	8
Metadon	3	1	5	0
Buprenorfin	2	0	10	1
Ecstasy	0	0	1	0
Kat	0	0	0	0
LSD eller andra hallucinogener	0	0	3	0
Lösningsmedel	0	0	0	0
Dopingpreparat	0	0	1	0
Spel om pengar	8	2	29	2
Annat	5	1	12	1
Staden totalt	512	100	1 332	100

Källa: Socialförvaltningens kartläggning missbruksräkningen 2018.
*Bruk av metadon/buprenorfin i behandling ingår inte. Inte heller bruk av bensodiazepiner och andra opiater/smärtstillande enligt läkares ordination. Endast ett valbart svarsalternativ. N=1844.

Bland de personer som uppgavs ha ett missbruk under de senaste sex månaderna före missbruksräkningen genomförande utgjorde alkohol det dominerande preparatet oberoende kön. Näst vanligast var amfetamin bland kvinnor och cannabis bland män. Tredje dominerande preparat var bensodiazepiner för kvinnor och amfetamin för män. Landstinget ansvarar för vård och behandling vid läkemedelsmissbruk. Insatser via socialtjänstens missbruksenheter kan bli aktuellt i de fall personen, utöver läkemedelsmissbruk, har ett missbruk av ett preparat eller av spel om pengar som faller inom ramen för kommunalt ansvar. Spel om pengar förekom bland tre procent av personerna i kartläggningen och utgjorde huvudproblematiken för 37 av dessa. Medelåldern i målgruppen var drygt 40 år och fler män än kvinnor var drabbade.

Missbruk och samtidig psykisk sjukdom

Nationell forskning visar att personer med missbruk och beroende löper dubbelt så stor risk att drabbas av psykisk sjukdom jämfört med dem utan missbruk och beroende. Bland personer som vårdas för missbruk har 30 till 50 procent en samtidig psykisk sjukdom, så kallad samsjuklighet. Det omvända förhållandet föreligger även, men då med 20 till 30 procent³.

³ Socialstyrelsen (2019), *Nationella riktlinjer för vård och stöd vid missbruk och beroende – Stöd för styrning och ledning*. Art.nr. 2019-1-16 och Socialstyrelsens (2019) webbsida *Kunskapsguiden.se*.

Tabellen nedan bygger på respondenternas bedömning av samsjuklighet i missbruksräkningen 2018. Vid genomförandet av kartläggningen saknades en definition av vad som menas med *känd* psykisk sjukdom. Inte heller framgick det om neuropsykiatrisk funktionsnedsättning ingick i begreppet *psykisk sjukdom*. Det innebär att respondenterna kan ha tolkat frågan om känd psykisk sjukdom olika, med risk för underrepresentation som följd.

Tabell 7:5 Personer med känd psykisk sjukdom bland personer i missbruksräkningen 2018. Antal och andel (%)*.

Nämnd	Antal			Andel (%)		
	Kvinnor	Män	Totalt	Kvinnor	Män	Totalt
Rinkeby-Kista	10	32	42	24	76	100
Spånga-Tensta	24	64	88	27	73	100
Hässelby-Vällingby	31	61	92	34	66	100
Bromma	12	12	24	50	50	100
Kungsholmen	*	24	32	*	*	100
Norrmalm	24	33	57	42	58	100
Östermalm	*	23	31	*	*	100
Södermalm	50	86	136	37	63	100
Enskede-Årsta-Vantör	40	52	92	43	57	100
Skarpnäck	39	55	94	51	59	100
Farsta	27	38	65	42	58	100
Älvsjö	10	13	23	43	57	100
Hägersten-Liljeholmen	22	65	87	25	75	100
Skärholmen	21	59	80	26	74	100
Enheten för hemlösa	19	83	102	19	81	100
Staden totalt	345	700	1 045	33	67	100

Källa: Socialförvaltningens kartläggning missbruksräkningen 2018.
*Antal under 10 redovisas ej.

Av de 2 409 personer som ingick i missbruksräkningen 2018 bedömdes 1 045 personer, tillika 43 procent, lida av psykisk sjukdom. Av dessa bestod 33 procent av kvinnor och 67 procent av män. Samsjukligheten i målgruppen är hög, samtidigt ligger den i linje med nationell statistik. Av de 656 kvinnor som ingick i missbruksräkningen bedömdes 345 lida av samsjuklighet i relation till att 700 av de 1 753 män som ingick i räkningen bedömdes ha samma problematik. Det innebär att en högre andel av kvinnorna än av männen i räkningen bedömdes lida av samsjuklighet. Flest kvinnor rapporterades in av stadsdelsnämnderna Södermalm, Enskede-Årsta-Vantör och Skarpnäck. Flest män återfanns inom Södermalm, Enheten för hemlösa och Hägersten-Liljeholmen. För att möta målgruppens behov av stöd är en fungerande samverkan med Region Stockholm nödvändig. Även intern samverkan och kunskap om samsjuklighet och beroendelära inom socialtjänsten är av vikt för att kunna bistå med träffsäkra bedömningar och ett effektivt stöd.

Familjesituation

Handläggare inom socialtjänstens verksamhetsområden som möter vuxna kan vara de enda som känner till att ett barn lever i familjer med missbruksproblem. Att uppmärksamma barn är en viktig uppgift för stadens missbruksenheter i syfte att säkerställa att barns rättigheter och behov av information, råd och stöd beaktas.

Tabell 7:6 Personer som har barn under 18 år bland personer i missbruksräkningen 2018. Antal och andel (%).

Barn under 18 år	Antal			Andel (%)		
	Kvinnor	Män	Totalt	Kvinnor	Män	Totalt
Ja	183	348	531	34	66	100
Nej	462	1 346	1 808	26	74	100
Vet ej	11	59	70	16	84	100

Källa: Socialförvaltningens kartläggning missbruksräkningen 2018.

Av de 2 409 personer som ingick i missbruksräkningen uppgavs 531 ha egna barn. Av dessa personer bestod 183 av kvinnor (34 procent) och 348 av män (66 procent). Baserat på de 656 kvinnor respektive 1 753 män som ingick i missbruksräkningen hade 28 procent av kvinnorna visavi 20 procent av männen barn under 18 år. Minst 797 barn hade en förälder som var aktuell inom stadens socialtjänst för utredning eller insats på grund av missbruk eller beroende.

Utredningar, insatser, biståndets omfattning och utformning

För att möta målgruppens behov av stöd krävs ett varierat utbud av insatser inom socialtjänsten. Förutom psykosociala stödinsatser likt behandling av missbruket, motivationshöjande och återfallspreventiva insatser finns behov av sociala stödinsatser likt boende, stöd i boende, samordningsfunktioner och arbetsinriktade insatser. Samtliga insatser utgör en viktig del i att öka målgruppens autonomi och möjlighet till återhämtning. Insatserna kan ges i öppen- och heldygnsvård och kombineras som en del av en vårdkedja. Majoriteten insatser beviljas enligt SoL, medan en del ges som service eller med stöd av LVM. Staden upphandlar både öppen- och heldygnsvård i syfte att kunna erbjuda insatser av god kvalitet till en rimlig kostnad. Statistiken för insatser redovisas i regel för personer från 21 år och äldre, då det i Sociala System inte går att urskilja om personer med beslut om insats tillhör en missbruks- eller barn- och ungdomsenhet vilket kan vara fallet för dem mellan 18 och 20 år.

Icke biståndsbedömda insatser

Icke biståndsbedömda insatser utgör en viktig del av stadens stödutbud men ingår inte i statistiken nedan. Flera stadsdelsnämnder bedriver denna form av service genom träfflokaler, skapande verksamhet, friskvård eller olika former av samtalsgrupper med fokus på ökad motivation eller som eftervård. Det finns även stadsövergripande icke biståndsbedömt stöd att tillgå genom verksamheter som erbjuder konsultation, rådgivning och samtalsstöd. Behandlingsenheten inom socialförvaltningen har exempelvis bistått 20 par med icke biståndsbedömt stöd kopplat till missbruk av spel om pengar under 2018.

Att uppmärksamma barn är en viktig uppgift för stadens missbruksenheter i syfte att säkerställa att barns rättigheter och behov av information, råd och stöd beaktas.

Biståndsbedömda insatser i öppenvård

Många stadsdelsnämnder erbjuder biståndsbedömda insatser via intern öppenvård och sedan 2018 även riktat till personer med missbruk av spel om pengar. Därtill finns stadsövergripande biståndsbedömda insatser och externa vårdgivare. Exempel på öppenvård är återfallsprevention, motiverande samtal (MI) samt strukturerade och manualbaserade program som bygger på kognitiv beteendeterapi (KBT) eller 12-stegsbaserad behandling. Stödinsatser likt arbetsinriktad rehabilitering via Jobbtorg ingår inte i statistiken.

Tabell 7:7 Antal unika personer med beslut om individuellt behovsbeprövade öppna insatser i egen eller extern regi, 2018.

Nämnd	Totalt
Rinkeby-Kista	48
Spånga-Tensta	66
Hässelby-Vällingby	62
Bromma	30
Kungsholmen	20
Norrmalm	12
Östermalm	23
Södermalm	93
Enskede-Årsta-Vantör	87
Skarpnäck	36
Farsta	20
Älvsjö	9
Hägersten-Liljeholmen	80
Skärholmen	55
Enheten för hemlösa	12
Staden totalt	653

Källa: Sociala System.

Tabell 7:8 Antal unika personer med beslut om individuellt behovsbeprövade öppna insatser under 2018 i egen eller extern regi fördelat på ålder och kön.

Födelseår	Kvinnor	Män	Totalt
-1953	16	32	48
1954-1968	78	174	252
1969-1983	54	134	188
1984-1993	38	93	131
1994-1997	18	16	34
Totalt antal	204	449	653

Källa: Sociala System.

Under 2018 har 653 personer, 21 år och äldre, beviljats biståndsbedömda insatser i öppenvård. Siffrorna innebär en minskning med 19 personer jämfört med år 2017. Fler män än kvinnor har beviljats öppenvård, de flesta av dem var födda mellan 1954 och 1968 samt var aktuella inom Södermalm, Enskede-Årsta-Vantör och Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnder.

Av personerna som erhöll öppenvård under 2018 var 449 män och 204 kvinnor. Sätts siffrorna i relation till tabell 7:2 som redovisade att 877 kvinnor och 2 631 män var aktuella för utredning eller beviljades insats under 2018 framkommer det att en högre andel kvinnor än män mottagit öppenvård. I missbruksräkningen 2018 framkom att en högre andel kvinnor hade ett eget boende. Ett stabilt boende är ofta en förutsättning för tillgodogörande av en behandling i öppenvård, vilket skulle kunna utgöra en förklaring till att en högre andel kvinnor beviljats vård inom öppna former. När förutsättningar för öppenvård finns är det i regel en resurseffektiv vårdform och stadsdelsnämnderna med intern öppenvård arbetar målinriktat för att skapa tillgängliga insatser av hög kvalitet.

Biståndsbedömda boendeinsatser

Av de 2 409 personer som ingick i missbruksräkningen 2018 levde 40 procent i hemlöshet. Trots att siffrorna innebär en tydlig minskning sedan kartläggningen 2016 är hemlösheten fortsatt hög i målgruppen. Vidare framgick att någon form av boendeinsats var den vanligast beviljade insatsformen och att boendestöd följt av stöd- och omvårdnadsboende var de vanligast beviljade enskilda insatserna inom kommunal regi efter öppenvård. Uppgifterna ringar inte enbart in målgruppens utsatthet på bostadsmarknaden utan pekar också på ett omfattande stödbehov i vardagen för att få tillika behålla ett boende. Inom missbruksenheter beviljas boenden primärt för att öka personens möjlighet att ta emot stöd för att komma ifrån missbruket. För att möta målgruppens stödbehov erbjuder staden olika boendeformer, med både drogtolerans och krav på drogfrihet. I statistiken nedan ingår varken akutboenden eller boenden med tillstånd för hem för vård eller boende (HVB). Exempel på boendeformer som ingår i statistiken är försöks- och träningslägenhet inklusive Bostad först, stödboende eller genomgångsbostad.

Tabell 7:9 Antal personer med beslut om bistånd som avser boende någon gång under 2018 fördelat på födelseår och kön.

Födelseår	Kvinnor	Män	Totalt
-1953	7	49	56
1954-1968	77	274	351
1969-1983	66	276	342
1984-1993	65	176	241
1994-1997	18	44	62
Totalt antal	233	819	1 052

Källa: Sociala System.

Tabell 7:10 Antal personer som beviljats boendedygn och antal beviljade boendedygn, 2015-2018.

År	Antal personer	Antal boendedygn
2015	1 091	200 655
2016	1 274	196 601
2017	1 264	193 075
2018	1 052	174 675

Källa: Sociala System.

Under 2018 har 1 052 personer beviljats 174 675 boendedygn. Det är den lägsta nivån av både beviljade boendedygn och antal personer som beviljats denna form av bistånd sedan 2015. Betydligt fler män än kvinnor har bedömts vara i behov av biståndsbedömt boende under 2018 och flest av dessa, oberoende kön, är födda mellan 1954 och 1968. Att både antalet boendedygn och personer som beviljats boende minskat korrelerar med siffrorna om minskad hemlöshet i missbruksräkningen 2018. Flera stadsdelsnämnder bedriver ett aktivt vräkningsförebyggande arbete och en del stadsdelsnämnder har arbetat fram interna lösningar genom att bistå med intensivt stöd i samband med beviljande av boendeinsats för ökad möjlighet till kvarboende, vilket rimligtvis har

Under 2018 har 1 052 personer beviljats 174 675 boendedygn. Det är den lägsta nivån av både beviljade boendedygn och antal personer som beviljats denna form av bistånd sedan 2015.

ett samband med att hemlösheten i målgruppen har minskat. I missbruksräkningen kan även metodologiska faktorer spelat in i minskningen, likt förändrad kategorisering av insatser. En viktig förutsättning för en fortsatt positiv trend är att det finns god tillgång till insatser som genom evidens påvisats vara effektiva för ökad boendestabilitet och för att motverka hemlöshet.

Institutionsvård

Institutionsvård inbegriper vård eller rehabiliteringsinsatser som sker dygnet runt på någon institution med stöd av SoL eller LVM. I insatsen HVB ingår såväl behandlingshem som stöd- och omvårdnadsboende med HVB-tillstånd. De HVB-hem som är upphandlade av staden återfinns både inom Stockholms län och i landet i övrigt.

Tabell 7:11 Antal personer med beslut om frivillig institutionsvård år 2018.

Nämnd	Totalt
Rinkeby-Kista	58
Spånga-Tensta	54
Hässelby-Vällingby	67
Bromma	41
Kungsholmen	26
Norrmalm	33
Östermalm	23
Södermalm	75
Enskede-Årsta-Vantör	91
Skarpnäck	50
Farsta	30
Älvsjö	20
Hägersten-Liljeholmen	66
Skärholmen	40
Enheten för hemlösa	160
Staden totalt	834

Källa: Sociala System.

Under 2018 har 834 personer, 154 kvinnor och 680 män, haft ett beslut om frivillig institutionsvård jämfört med 850 personer, 184 kvinnor och 668 män, 2017. Betydligt fler män än kvinnor har beviljats frivillig institutionsvård och jämfört med 2017 har skillnaderna mellan könen ökat. Samtidigt som antalet personer aktuella för missbruk och beroende har ökat under 2018 har antalet personer som beviljats institutionsvård minskat. Den minskade hemlösheten i målgruppen kan delvis vara kopplad till att färre personer beviljas institutionsvård, då avsaknaden av ett stabilt boende kan försvåra möjligheten att ta emot öppenvårdsbehandling.

Anmälningar enligt LVM

Förutsättningen för att en utredning enligt LVM ska inledas är att socialnämnden får kännedom om att sådant behov föreligger. Myndigheter som i sin verksamhet regelbundet kommer i kontakt med personer i missbruk och beroende har en lagstadgad skyldighet att anmäla till socialnämnden om de får kännedom om att personen kan antas vara i behov av vård enligt LVM. Reglerna för hälso- och sjukvården ser något annorlunda ut. Läkare ska göra en anmälan till socialnämnden om hen i sin verksamhet kommer i kontakt med någon som kan antas vara i behov av omedelbart omhändertagande enligt LVM eller vård enligt samma lag och behovet inte bedöms kunna tillgodoses genom hälso- och sjukvård.

Tabell 7:12 Antal anmälningar enligt LVM som inkommit under 2018.

Nämnd	Totalt
Rinkeby-Kista	44
Spånga-Tensta	14
Hässelby-Vällingby	99
Bromma	73
Kungsholmen	28
Norrmalm	22
Östermalm	28
Södermalm	108
Enskede-Årsta-Vantör	54
Skarpnäck	34
Farsta	28
Älvsjö	14
Hägersten-Liljeholmen	57
Skärholmen	62
Enheten för hemlösa	101
Staden totalt	766

Källa: Sociala System. Korrigerad av stadsdelsnämnderna.

Stadsdelsnämnderna har fått möjlighet att korrigera siffrorna i tabellen ovan då det kan finnas olika rutiner vid registrering av anmälningar enligt LVM. Under 2018 har totalt 683 anmälningar enligt LVM registrerats av stadsdelsnämnderna och Enheten för hemlösa i Sociala System. Av dessa gällde 192 kvinnor och 491 män och 482 stycken rörde personer mellan 30 och 64 år. Antalet anmälningar som registrerats i Sociala System har minskat med 32 stycken jämfört med 2017, då 233 anmälningar rörde kvinnor och 482 män. Minskningen är således störst bland kvinnor. Efter korrigering från stadsdelsnämnderna har 83 anmälningar tillkommit i statistiken, vilket resulterat i totalt 766 anmälningar under 2018. En del stadsdelsnämnder har inte korrigerat siffrorna i tabellen men estimerat att det inkommit fler anmälningar än vad som registrerats i Sociala System.

Flest anmälningar har registrerats av Södermalms stadsdelsnämnd följt av Enheten för hemlösa och Hässelby-Vällingby. Flest anmälningar avseende kvinnor har inkommit till stadsdelsnämnderna Södermalm, Bromma och Enskede-Årsta-Vantör. Fördelningen mellan män och kvinnor samt ålder är inte applicerbart på stadens totalsiffra, utan utgår enbart på de 683 anmälningar som registrerats i Sociala System. Socialnämnden är skyldig att inleda utredning när det kommit till dess kännedom att det kan finnas skäl att bereda någon tvångsvård. Anhöriga och allmänheten kan göra orosanmälningar till socialnämnden. Orosanmälningar ingår inte i tabellen ovan men kan leda till att utredning enligt LVM inleds.

Vård enligt LVM

Tvångsvård ska beslutas om när en person till följd av ett fortlöpande missbruk av alkohol, narkotika eller flyktiga lösningsmedel utsätter sin fysiska eller psykiska hälsa för allvarlig fara, löper en uppenbar risk att förstöra sitt liv eller kan befaras komma att allvarligt skada sig själv eller en närstående. Tvångsvård kan enbart ske när vård inte kan ges på frivillig väg.

Vården inleds ofta på sjukhus och övergår därefter till en institution inom Statens institutionsstyrelse (SiS). Syftet är att avbryta ett destruktivt missbruk och genom behövliga insatser motivera personen till att frivilligt medverka till fortsatt behandling och stöd för att komma ifrån missbruket. Vården får högst pågå i sex månader och så snart det bedöms möjligt ska personen beredas vård inom mer öppna former enligt 27 § LVM. Vården kan exempelvis fortsätta på ett behandlingshem, familjehem eller i öppenvård. Den genomsnittliga vårdtiden är cirka fyra månader på SiS-institution och 40 dagar i vård som ges enligt 27 § LVM.

Tabell 7:13 Antal intagningar i LVM-vård 2018.

Nämnd	Totalt
Rinkeby-Kista	3
Spånga-Tensta	0
Hässelby-Vällingby	8
Bromma	6
Kungsholmen	2
Norrmalm	1
Östermalm	3
Södermalm	4
Enskede-Årsta-Vantör	3
Skarpnäck	1
Farsta	3
Älvsjö	0
Hägersten-Liljeholmen	2
Skärholmen	3
Enheten för hemlösa	3
Staden totalt	42

Källa: Statens institutionsstyrelse (SiS)

Storstäderna Malmö och Göteborg har enligt uppgift från SiS haft 31 respektive 97 intagningar enligt LVM under 2018 i jämförelse med Stockholms 42 intagningar.

Under 2018 har 42 personer, 15 kvinnor och 27 män, varit intagna för vård enligt LVM inom SiS-institutioner. Antalet intagningar har varit relativt oförändrad de senaste åren inom Stockholms stad. En liten minskning ses 2018 i relation till 2017 och 2016 (44 intagningar per år) samt 2015 (49 intagningar). Även skillnaderna mellan könen har varit relativt stabila de senaste åren. Sätts antalet kvinnor respektive män som vårdats enligt LVM i relation till de 877 kvinnor och 2 631 män som under 2018 varit aktuella för insats eller utredning i tabell 7:2 framgår det att en högre andel kvinnor än män vårdats enligt LVM. Utöver missbrukets omfattning vägs personens situation in i beslutet. Ett missbruk kan föranleda flera negativa konsekvenser liksom bostadslöshet, ekonomiska problem och fysisk och psykisk ohälsa. Kvinnor i missbruk löper även ökad risk för övergrepp genom fysiskt, psykiskt och sexuellt våld vilket skulle kunna förklara varför en högre andel kvinnor bedöms vara i behov av tvångsvård. Stadsdelsnämnderna har därtill beskrivit att kvinnor inte sällan kommer i kontakt med socialtjänsten i ett senare skede än män och att situationen för kvinnor därav kan vara mer allvarlig när de väl aktualiseras.

Enligt statistik från Socialstyrelsen var Stockholms län 2017 det län i Sverige med lägst antal personer per antal invånare som vårdats enligt LVM. Riksgenomsnittet var 14 placeringar per 100 000 invånare och Stockholms län hade åtta placeringar per 100 000 invånare. Storstäderna Malmö och Göteborg har enligt uppgift från SiS haft 31 respektive 97 intagningar enligt LVM under 2018 i jämförelse med Stockholms 42 intagningar. Det finns flera förklaringar till de stora regionala skillnaderna liksom missbrukssituationen, vårdens organisation och samverkan samt att det rör sig om relativt låga siffror vilket gör statistiken mer känslig för förändringar⁴.

Om varje anmälan som inkom till stadsdelsnämnderna och Enheten för hemlösa under 2018 rörde en unik person skulle fem procent beretts vård enligt LVM, jämfört med sex procent 2017. Frivillighet är en viktig grundpelare i socialtjänstens arbete och stadens missbruksenheter arbetar aktivt för att motivera personer med missbruk och beroende att ta emot nödvändigt stöd på frivillig väg. Inom Stockholms stad finns ett brett utbud av insatser och en geografisk närhet till landstingets hälso- och sjukvård med en välutvecklad beroendevård. Därtill finns närheten till andra huvudmän och civilsamhället med brukar- och intresseorganisationer som erbjuder stöd till målgruppen. Sannolikt bidrar det

breda utbudet av insatser till stadens låga siffror. Samtidigt som frivillig vård i regel är att föredra är det angeläget att tvångsvård används när så är nödvändigt. Insatsen kan utgöra en livräddande funktion, bistå med drogfri tid och på så vis möjliggöra en positiv utveckling som genom frivillig vård inte varit möjligt.

Om vård enligt LVM blir aktuellt är det väsentligt att vården som ges är av god kvalitet och så även efterföljande vård. Stockholms stad har en referensgrupp tillsammans med SiS i syfte att förbättra rutiner och samverkan mellan huvudmännen och på så vis öka förutsättningarna för en lyckad LVM-vård samt övergång till frivilliga insatser.

Sammanfattningsvis fordrar målgruppens komplexa problematik ett varierat utbud av insatser, med allt ifrån heldygnsvård enligt LVM till öppenvård och sociala insatser. I missbruksräkningen 2018 framkom att målgruppen mottagit flera insatser och från olika huvudmän under de senaste sex månaderna innan kartläggningen.

Tabell 7:14 Antal beviljade biståndsbedömda insatser till personer 21 år och äldre under 2018, redovisat per kön och summerat i unika personer.

Insatser	Kvinnor	Män	Totalt
Placering vid behandlingshem HVB	63	210	273
Placering vid LVM-hem*	19	29	48
Placering vid stöd-/omvårdnadsboende på institution (HVB)	157	711	868
Träningsboende	11	80	91
Skyddat boende vuxna	12	0	12
Placering på härbärgen	64	317	381
Individuellt behovsprövad öppen vård inkl. provtagning	322	713	1 035
Boendestöd	122	292	414
Case Manager Missbruk	55	128	183
Försöks-, tränings- och jourlägenheter	140	418	558
Andra boendeformer (t.ex. kollektivboende)	145	600	745
Övriga insatser**	24	29	53
Totalt	1 128	3 527	4 655
Unika personer	618	1 817	2 435

Källa: Sociala System.

*Omhändertagande enligt 13 § LVM ingår i placering vid LVM-hem, vilket nödvändigtvis inte föranlett vård inom SiS LVM-hem. Siffrorna för vård inom SiS LVM-hem återfinns i tabell 7:13

**Insatser med antal under 10 har samlats under Övriga insatser.

Siffrorna i tabellen ovan skiljer sig åt i jämförelse med övriga tabeller rörande insatser. Det beror bland annat på att aktuell tabell visar antal insatser och inte insats per unik person. I likhet med missbruksräkningen 2018 visar tabellen att personer med missbruk och beroende mottagit flera insatser under 2018. Totalt har 2 435 personer beviljats 4 655 biståndsbedömda insatser inom stadens missbruksenheter jämfört med 2 452 personer som beviljades 4 661 insatser 2017. Siffrorna för både 2017 och 2018 innebär att varje person i regel mottagit cirka två insatser. Inte sällan krävs ett långtgående stöd och samtidiga insatser för att möta individens behov av stöd inom flera livsområden. Öppenvård har beviljats i störst utsträckning medan någon form av boendeinsats sammanlagt är vanligast, vilket bekräftar uppgifterna i missbruksräkningen. Män och kvinnor har beviljats ungefär lika många insatser baserat på antal personer som beviljats insats. Däremot ses skillnader mellan könen baserat på typ av insats. Exempelvis har en större andel män beviljats HVB-placering medan skyddat boende enbart beviljats kvinnor.

⁴ Socialstyrelsen. Statistik om vuxna personer med missbruk och beroende 2017. Art.nr: 2018-5-15.

Då det i Sociala System inte går att utläsa vilken enhet som personer med beslut om insats tillhör har manuella matchningar gjorts för att ta fram statistik för personer mellan 18 och 20 år. Av dessa matchningar framkom att 44 personer (9 kvinnor och 35 män) mellan 18 och 20 år mottagit 64 insatser (14 till kvinnor och 50 till män) via missbruksenheter i staden. Vanligaste insatsen var öppenvård följt av någon form av boendeplacering i likhet med statistiken för personer 21 år och äldre. Viktigt att beakta är att statistiken för den yngre målgruppen bygger på mycket låga tal.

I missbruksräkningen 2018 bedömdes behovet av fortsatt stöd som stort bland personer i missbruk aktuella inom stadens socialtjänst. Närmare hälften av personerna uppgavs vara i behov av strukturerad öppenvårdsbehandling. Därefter bedömdes behovet av boendestöd vara störst följt av kontakt med budget- och skuldrådgivare.

Brukardelaktighet

Under hösten 2018 startades en stadsövergripande brukarreferensgrupp inom verksamhetsområdet missbruk och beroende av socialförvaltningen tillsammans med stadsdelsnämnderna och Enheten för hemlösa. Sju brukar- och intresseorganisationer ingår i referensgruppen. Forumet utgör en viktig kommunikationskanal mellan socialförvaltningen, stadens missbruksenheter och erfarenhetssakkunniga. Forumet utgör därtill en plattform för möten med relevanta aktörer inom socialtjänsten i övrigt. Referensgruppen har exempelvis involverats i upphandlingen av stadens missbruksvård och i socialförvaltningens budgetuppslag för 2019.

Hemlöshet

Arbetet mot hemlöshet är en prioriterad fråga i Stockholms stad och nya åtgärder vidtas kontinuerligt bland annat utifrån att gruppen av hemlösa personer förändras. Hemlöshet är en fråga som berör samtliga verksamhetsområden inom socialtjänsten, inklusive äldreomsorg.

Staden använder följande definition av hemlöshet:

- En hemlös person är en person som saknar egen eller förhyrd bostad och som inte bor i något stadigvarande inneboendeförhållande samt är hänvisad till tillfälliga boendeanternativ eller är uteliggare
- Till de hemlösa räknas personer som bor på institutioner eller härbärgen och som inte har någon bostad ordnad vid en eventuell utskrivning
- Till de hemlösa räknas också personer som tillfälligt bor hos olika kamrater eller bekanta (max tre månader)

Däremot räknas inte personer som bor i andra hand eller hos någon anhörig som hemlösa. Inte heller personer som bor i en försökslägenhet, inom Stiftelsen Hotellhem i Stockholm (SHIS) eller i Bostad först.

Stockholms stads program för att motverka hemlöshet

Stockholms stads program mot hemlöshet 2014-2019 antogs av kommunfullmäktige i maj 2014. Målgrupper som särskilt lyfts i hemlöshetsprogrammet är akut hemlösa respektive långvarigt hemlösa, barnfamiljer i osäkra boendeförhållanden, hemlösa med komplex problematik i form av missbruk- och fysisk och/eller psykisk ohälsa, unga vuxna hemlösa eller i riskzon att bli hemlösa samt hemlösa personer 65 år och äldre. I programmet framhålls att barnperspektivet alltid ska beaktas, vikten av förebyggande insatser, att stabila boendeformer ska eftersträvas samt att socialtjänsten ska verka för att graden av sysselsättning och egen försörjning bland hemlösa personer ska öka. Staden ska också verka för kunskapsutveckling och för att hitta bra metoder som motverkar hemlöshet.

Målgruppsbeskrivning

Socialförvaltningen genomför regelbundet kartläggningar av antalet hemlösa personer i Stockholms stad. Vartannat år sker en totalundersökning av hemlösa personer från 20 år och uppåt under ett specifikt dygn i september. Senaste kartläggningen ägde rum i september 2018. Vartannat år sker en enkätundersökning riktad till socialtjänsten i Stockholms stadsdelsnämnder, som syftar till att kartlägga antalet barnfamiljer med socialtjänstkontakt som lever under osäkra boendeförhållanden. Den senaste kartläggningen av barnfamiljer som lever under osäkra boendeförhållanden ägde rum i januari 2017 och nästa är planerad till april 2019.

Utredningar, insatser, biståndets omfattning och utformning

Kartläggning av hemlösa i Stockholms stad 26 september 2018

Kartläggningen för 2018 genomfördes onsdagen den 26 september och ger en ögonblicksbild av hur hemlöshetsituationen ser ut under ett dygn i september.¹ Den omfattar hemlösa personer i Stockholms stad som fyllt 20 år och som under dygnet 25–26 september 2018 var aktuella för ansökan, utredning eller insats inom stadens socialtjänst, hade kontakt med socialförvaltningens uppsökarenhet, berörda landstingsenheter eller någon frivilligorganisation med ekonomiskt stöd från staden eller privat entreprenör på uppdrag av staden. Hemlösa personer som vistas i staden men är aktuella hos socialtjänsten i en annan kommun ingår inte i kartläggningen. EU-medborgare eller så kallade tredjelandsmedborgare (person från ett land utanför EU som har uppehållstillstånd i ett EU-land) som lever i social och ekonomisk utsatthet och personer som omfattas av Lag (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. (LMA) ingår inte heller.

Tabell 8:1 Antalet hemlösa personer fördelat på stadsdelsnämnd och socialförvaltningens enhet för hemlösa (EFH) åren 2008–2018.

Stadsdelsnämnd/EFH	2018	2016	2014	2012	2010	2008
Rinkeby-Kista	144	169	327	162	163	231
Spånga-Tensta	135	155	174	165	157	138
Hässelby-Vällingby	164	88	154	193	180	138
Bromma	119	85	131	72	106	172
Kungsholmen	15	70	69	78	92	100
Norrmalm	40	57	64	83	67	117
Östermalm	52	72	74	90	63	60
Södermalm	223	157	151	168	219	199
Enskede-Årsta-Vantör	260	142	216	274	329	275
Skarpnäck	167	201	189	149	178	157
Farsta	161	167	139	239	214	205
Älvsjö	27	28	33	46	43	16
Hägersten-Liljeholmen	118	174	141	107	148	182
Skärholmen	198	108	68	136	140	137
Socialförvaltningen/ Enheten för hemlösa	384	521	502	645	635	689
Vet ej	22	22	9	0	0	0
Övriga*	210	204	210	259	248	235
Total	2 439	2 420	2 651	2 866	2 982	3 051

Källa: Socialförvaltningen.

* I gruppen övriga ingår hemlösa personer som rapporterats in från frivilligorganisationerna. Dessa har inte tillfrågats om vilken stadsdelsförvaltning den hemlösa personen tillhör.

I 2018 års hemlöshetskartläggning redovisades sammanlagt 2 439 hemlösa personer, vilket är en ökning med 19 personer jämfört med kartläggningen som genomfördes 2016. Detta är en förändring jämfört med tidigare år, då antalet hemlösa successivt har minskat mellan kartläggningarna. Antalet inrapporterade hemlösa har ökat i fem stadsdelsnämnder jämfört med 2016. Den största ökningen har skett i Enskede-Årsta-Vantör som rapporterat in 118 personer fler jämfört med 2016 års kartläggning, följt av Skärholmen som har en ökning med 90 personer.

I nio stadsdelsnämnder samt på Enheten för hemlösa har antalet inrapporterade hemlösa minskat sedan föregående mätning. Enheten för hemlösa påvisar den största minskningen, med 137 färre inrapporterade personer jämfört med 2016.

Tabell 8:2 Antal och andel hemlösa fördelat på kön i jämförelse mellan åren 2008–2018.

År	Kvinnor antal	Kvinnor andel (%)	Män antal	Män andel (%)	Totalt antal
2018	812	33	1 627	67	2 439
2016	735	30	1 685	70	2 420
2014	788	30	1 835	69	2 651
2012	783	27	2 059	72	2 866
2010	767	26	2 215	74	2 982
2008	809	26	2 272	74	3 081

Källa: Socialförvaltningen.

Av de inrapporterade hemlösa personerna var 33 procent kvinnor och 67 procent var män. Detta är en relativt stor ökning av kvinnor med tre procentenheter jämfört med kartläggningen 2016.

Tabell 8:3 Antalet hemlösa 2018 fördelat på kön och åldersgrupper.

Åldersgrupp	Kvinnor antal	Kvinnor andel (%)	Män antal	Män andel (%)	Totalt antal	Totalt andel (%)
Yngre än 20 år	18	2	23	1	41*	2
20–25 år	124	15	154	9	278	11
26–64 år	629	77	1 324	81	1 953	81
65 år och äldre	41	5	126	8	167	7
Total	812	100	1 627	100	2 439	100

Källa: Socialförvaltningen.

* 41 personer under 20 år har rapporterats in. Detta antas framförallt bero på att stadsdelsförvaltningarna är olika organiserade. En del vuxengrupper handlägger unga personer med missbruk/beroende från 18 år, medan andra handlägger personer från 20 år.

Den största åldersgruppen är mellan 26–64 år. Här har det rapporterats in 1 953 personer 2018 vilket är en minskning jämfört med 2016 då det var 1 974 inrapporterade personer, det vill säga 21 personer färre. I åldersgruppen 65 år och äldre har det rapporterats in 167 personer, vilket är en minskning med 37 personer jämfört med 2016, då 204 personer rapporterades in för samma målgrupp.

Tabell 8:4 Antalet hemlösa personer fördelat på stadsdelsförvaltningar och socialförvaltningens enhet för hemlösa (EFH) åren 2008–2018.

Föräldrar till barn under 18 år	Kvinnor antal	Kvinnor andel (%)	Män antal	Män andel (%)	Total antal	Totalt andel (%)
Ja	287	35	307	19	594	24
Nej	490	60	1 165	72	1 655	68
Vet ej	35	4	155	10	190	8
Total	812	100	1 627	100	2 439	100

Källa: Socialförvaltningen.

Av kartläggningen framgår att 594 av de inrapporterade hemlösa personerna (24 procent) enligt svarandes kändedom är föräldrar till barn under 18 år. En större andel kvinnor (35 procent) än män (19 procent) uppges vara föräldrar till minderåriga barn. I 2016 års kartläggning uppgavs totalt 457 hemlösa personer (14 procent) vara föräldrar till minderåriga barn. En större andel kvinnor (29 procent) jämfört med andel män (14 procent) uppgavs vara föräldrar till minderåriga barn. Andelen hemlösa personer som uppgavs vara föräldrar till minderåriga barn ökade med tio procentenheter mellan kartläggningarna 2016 respektive 2018.

”

I 2018 års hemlöshetskartläggning redovisades sammanlagt 2 439 hemlösa personer.

33%

av de inrapporterade hemlösa är kvinnor.

594

av de inrapporterade hemlösa personerna är föräldrar till barn under 18 år.

¹ Socialförvaltningen dnr 3.1.1-263/2018.

Enligt svarandes kännedom bor totalt 240 personer (42 procent av de som är föräldrar till barn under 18 år) stadigvarande eller växelvis med sina minderåriga barn. Betydligt större andel kvinnor än män bor stadigvarande eller växelvis med sina barn, 67 procent av kvinnorna bor stadigvarande eller växelvis med sina barn jämfört med 19 procent av männen. Eftersom denna fråga ställdes för första gången i samband med 2018 års kartläggning är jämförelser med tidigare kartläggningar inte möjliga.

Tabell 8:5 Antal och andel hemlösa 2018, efter orsak till hemlöshet.

Av vilken orsak är personen hemlös?	Kvinnor antal	Kvinnor andel (%)	Män antal	Män andel (%)	Totalt antal	Totalt andel (%)
Har blivit avhyst från egen förhyrd eller ägd bostad	156	26	368	32	524	30
Inte haft möjlighet att inträda på bostadsmarknaden	239	40	446	39	685	39
Våld i nära relation	106	18	24	2	130	7
Vet ej	97	16	308	27	405	23
Total	598	100	1146	100	1744	100

Källa: Socialförvaltningen.

Frågan om vilken orsak som ligger till grund för hemlösheten har ställts till personal på stadsdelsförvaltningar, totalt 1 744 svar har inkommit. För 39 procent uppges orsaken till hemlösheten vara att personen inte har haft möjlighet att inträda på bostadsmarknaden, medan 30 procent uppges vara hemlösa till följd av att ha blivit avhysta från egen ägd eller förhyrd bostad. Skillnaderna mellan män och kvinnor är förhållandevis små avseende dessa två svarsalternativ.

Tabell 8:6 Antal och andel hemlösa 2018, efter boendesituation.

Boendesituation 26/9 2018	Kvinnor antal	Kvinnor andel (%)	Män antal	Män andel (%)	Total antal	Total andel (%)
Akutboende – nattlogi (Härbärke)	29	4	156	10	185	8
Akutboende/planeringsboende – dygnet runt	50	6	118	7	168	7
Vandrarhem	50	6	108	7	158	6
Hotell	106	13	74	5	180	7
Tillfälligt kontraktslöst boende hos vän/släkting/bekant	94	12	152	9	246	10
Sover ute	45	6	118	7	163	7
Häkte, fängelse, sjukhus eller liknande (LVM-institution)	18	2	62	4	80	3
HVB inom socialpsykiatri	47	6	83	5	130	5
HVB inom missbruk	15	2	62	4	77	3
Träningslägenhet via socialtjänsten	165	20	297	18	462	19
Stödboende med krav på drogfrihet (ej socialpsykiatrins stödboende inom valfrihet)	30	4	147	9	177	7
Lågtröskelboende (stödboende med drogtolerans)	18	2	78	5	96	4
Jourlägenhet via socialtjänsten	42	5	8	0	50	2
Övrigt	47	5	67	4	114	6
Vet ej	56	7	97	6	153	6
Total	812	100	1 627	100	2 439	100

Källa: Socialförvaltningen.

Av de inrapporterade personerna befann sig 1 098 personer (45 procent) den 26 september 2018 i en mer stadigvarande boendesituation medan 1 188 personer (49 procent) befann sig i en mer akut boendesituation. I kategorin Övrigt återfinns boendialternativen kollektivboende, behandlingshem, familjehem, omvårdnadsboende, skyddat boende respektive camping. Av dessa definieras de fyra första alternativen som stadigvarande boendesituationer medan de två sista definieras som mer akuta boendesituationer.

163 personer uppgavs sova ute, 45 kvinnor respektive 118 män. Antalet personer som uppgavs sova ute har ökat med 26 personer i jämförelse med 2016 års kartläggning. I 2016 års kartläggning befann sig 54 procent i mer stadigvarande boendesituationer medan 41 procent befann sig i mer akuta boendesituationer. Andelen i mer stadigvarande boendesituationer har alltså minskat sedan kartläggningen 2016 medan antalet personer i akuta boendelösningar har ökat något.

Tabell 8:7 Antal och andel hemlösa 2018, efter långsiktiga boendelösningar som personen bedöms klara av.

Långsiktig boendelösning som den enskilde anses klara av	Antal	Andel (%)
Bedöms vara rätt placerad	98	4
Klarar av egen lägenhet utan stöd	583	24
Klarar av egen lägenhet med stöd	382	16
Försökslägenhet via socialtjänsten	214	9
Bostad först via socialtjänsten	158	7
HVB inom socialpsykiatri	64	3
HVB inom missbruk	78	3
Stödboende	196	8
Omvårdnadsboende	66	3
Gruppboende	60	3
Servicebostad	35	1
Familjehem	11	0
Träningslägenhet via socialtjänsten	126	5
SHIS avtalat boende	36	2
SHIS boende med stöd	57	2
SHIS boende för familj	13	0
Vet ej	262	11
Total	2 439	100

Källa: Socialförvaltningen.

Samtliga svaranden fick göra en bedömning av vilken form av stadigvarande boendesituation som den enskilde kan klara av på lång sikt. 583 personer (24 procent) bedömdes klara av egen lägenhet utan stöd. I 2016 års kartläggning bedömdes 18 procent av de inrapporterade personerna klara av att bo i en egen lägenhet utan stöd.

163

personer uppgavs sova ute, 45 kvinnor respektive 118 män.

Tabell 8:8 Andel och antal hemlösa 2018, efter inriktning på det stöd som personen anses behöva.

Vilket stöd anses den hemlösa personen vara i behov av?	Antal	Andel (%)
Inget behov av stöd – enbart en bostadsfråga	442	18
Neuropsykiatriskt inriktat stöd	488	20
Socialpsykiatriskt inriktat stöd	873	36
Unga vuxna (18–25 år)	141	6
Stöd till drogfrihet	990	41
Lågtröskelboende (stödboende med drogtolerans)	140	6
Läkemedelsassisterad behandling (metadon etc.)	238	10
Samordnare/case manager (vid komplexa vård- eller stödbehov/samsjuklighet)	306	13
Skyddat boende (orsak till placering inte stödbehov eller missbruk utan enbart skydd)	32	1
Äldreomsorg inkl. hemtjänst	101	4
Bostad med särskild service/gruppboende	129	5
Bostad först-modellen	213	9
Kontakt med budget- och skuldrådgivning	622	26
Psykologisk/psykiatrisk behandling	735	30
Annat	101	4
Vet ej	151	6

Källa: Socialförvaltningen.

442

personer (18 procent) uppges inte ha något stödbehov utöver en bostad.

Samtliga svarande har fått göra en bedömning av vad den enskilde hemlösa har för stödbehov. Flera svarsalternativ har kunnat anges. 442 personer (18 procent) uppges inte ha något stödbehov utöver en bostad, vilket kan indikera att hemlösheten enbart är relaterad till bostadssituationen. Motsvarande andel år 2016 var 379 personer (16 procent).

Många av de hemlösa anses ha behov av stöd för sin psykiska ohälsa, 36 procent anses vara i behov av socialpsykiatriskt inriktat stöd och 30 procent anses vara i behov av psykologisk/psykiatrisk behandling för att hantera exempelvis självskadebeteende eller utåtagerande beteende. Stöd till drogfrihet anses 41 procent av de hemlösa vara i behov av.

Tabell 8:9 Hemlösa personer där det finns kännedom om känt missbruk/beroende i kombination med påtagliga psykiska problem 2018.

Påtagliga psykiska problem	Har personen något känt missbruk/beroende?								
		Ja		Nej		Vet ej		Total	
		Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)
Ja	579	26	372	17	57	3	1 008	45	
Nej	423	19	433	19	22	1	878	39	
Vet ej	218	10	71	3	54	2	343	15	
Total	1 220	55	876	39	133	6	2 229	100	

Källa: Socialförvaltningen.

De personer som besvarade enkäten fick göra en bedömning av om den hemlösa personen hade ett känt missbruk/beroende eller påtagliga psykiska problem. Drygt hälften av de kartlagda 1 220 personer (55 %) uppgavs ha ett känt missbruk/beroende medan 1 008 personer (45 %) uppgavs ha påtagliga psykiska problem.

Tabellen visar att 579 personer (26 procent av de kartlagda personerna) uppskattas ha samtidig förekomst av missbruk/beroende och påtagliga psykiska problem. Denna sammanställning av antalet personer som kan anses ha komplex problematik med samsjuklighet mellan missbruk/beroende och psykisk ohälsa redovisades för första gången i samband med 2018 års kartläggning.

Enligt Stockholms stads program mot hemlöshet 2014–2019 är målet att antalet personer i hemlöshet ska minska. Socialtjänsten ska arbeta för att antalet personer i akut hemlöshet ska minska och att antalet personer i stadigvarande boendesituationer ska öka. Av 2018 års kartläggning av antalet hemlösa personer i Stockholms stad framgår att andelen personer i akuta boendelösningar ökat med åtta procentenheter jämfört med 2016 års kartläggning, medan andelen personer i mer stadigvarande boendesituationer minskat med fyra procentenheter.

Andelen personer som bedömts klara egen lägenhet helt utan stöd har ökat från 18 procent i 2016 års kartläggning till 24 procent i 2018 års kartläggning, vilket kan tolkas som att andelen personer som söker socialtjänstens bistånd till boende på grund av den ansträngda situationen på bostadsmarknaden har ökat något sedan föregående kartläggning. Då socialtjänsten inte har något generellt bostadsansvar är tillgången till prisöverkomliga bostäder på den reguljära bostadsmarknaden fortsatt avgörande för att uppnå målet att antalet personer i hemlöshet ska minska.

Att andelen personer i akuta boendelösningar ökade i 2018 års kartläggning jämfört med 2016 skulle möjligen kunna förstås mot bakgrund av att fler personer som socialtjänsten saknar bostadsansvar för söker socialtjänstens bistånd till följd av situationen på bostadsmarknaden. Denna grupp biståndssökande beviljas huvudsakligen akuta boendelösningar i syfte att avvärja nödsituationer samt stöd i bostadssökande. Den ökade andelen kvinnor i hemlöshet antas huvudsakligen ingå i denna grupp av biståndssökande, vilket är viktigt att beakta i arbetet med att utveckla stödet till målgruppen. Det är även angeläget att öka kunskaperna om vilken typ av stöd i bostadssökande som ger bäst resultat för den enskilde samt att tillse att det stöd som erbjuds bostadssökande biståndstagare är likvärdigt över staden.

Hemlösa personer utgör en heterogen grupp, och mekanismerna bakom hemlöshet ser olika ut för olika grupper av hemlösa. Antalet hemlösa personer (583 st.) som bedöms klara egen lägenhet helt utan stöd respektive antalet hemlösa personer (579 st.) som bedöms ha samtidig förekomst av missbruk/beroende och påtagliga psykiska problem kan möjligen sägas utgöra ytterligheter på en breddskala av verktyg, kompetenser och samverkanspartners stadens socialtjänst behöver i syfte att ge effektivt bistånd till personer i respektive hemlöshetsituationer.

579

personer uppskattas ha samtidig förekomst av missbruk/beroende och påtagliga psykiska problem.

Äldre personer som lever i hemlöshet

I februari 2017 godkände kommunfullmäktige socialförvaltningens och äldreförvaltningens gemensamma rapport "Äldre personer med eller utan missbruk som lever i hemlöshet eller riskerar att bli hemlösa". I rapporten lämnades flera förslag i syfte att stärka stödet till målgruppen, bland annat att individ- och familjeomsorg, omsorgen om äldre personer och personer med funktionsnedsättning ska göra en gemensam initial bedömning vid ansökan om stöd från person 65 år och äldre i hemlöshet eller som riskerar att bli hemlös samt att handläggarna sedan ska utreda tillsammans i samråd. Ett förslag på hur kostnaderna ska fördelas angavs också. Detta infördes sedan i riktlinjer för ärendeansvar mellan stadsdelsnämnder inom individ- och familjeomsorg, omsorg om äldre personer och personer med funktionsnedsättning.²

Tabell 8:10 Antal hemlösa personer 65 år och äldre, efter ålder 2018.

Ålder	Kvinnor	Män	Total
65–74 år	29	110	139
75 år och äldre	12	16	28
Total	41	126	167

Källa: Socialförvaltningen.

I kartläggningen 2018 har det rapporterats in 167 personer som var 65 år och äldre. Det är en minskning med 37 personer jämfört med kartläggningen 2016. Av dem var 41 personer kvinnor (25 procent) och 126 personer var män (75 procent).

I åldersgruppen 65 år och äldre befann sig 57 personer (34 procent) den 26 september 2018 i en akut boendesituation. Av dessa var 13 kvinnor och 44 män. 18 personer angavs sova ute.

103 personer (62 procent) i åldersgruppen 65 år och äldre befann sig den 26 september 2018 i en mer stadigvarande boendesituation. Av dessa var 26 kvinnor och 77 män.

Projekt inom socialtjänstavdelningen

Från maj 2018 har ett projekt pågått inom socialtjänstavdelningens boende- och behandlingsenhet. Inom ramen för projektet ställs stödboendet Monumentet successivt om till ett seniorboende för personer över 55 år. Under 2018 var det tolv personer ur målgruppen som fick en plats på Monumentets seniorboende.

Boende- och behandlingsenheten tillhandahåller även subventionerade, drogfria akut- och utredningsplatser på stöd- och omvårdnadsboende för äldre hemlösa över 65 år. Under 2018 gjordes 14 akutplaceringar på de subventionerade akutplatserna, varav åtta på Ljungbacken respektive sex på Syrenen.

Funktionen äldrelots har tillskapats och har varit organiserad inom socialförvaltningens uppsökarenhet. Äldrelotsen har aktivt sökt upp, motiverat och i samverkan med beställande enhet lotsat den äldre mot ett varaktigt boende. Äldrelotsarna har under projektiden haft kontakt med 60 hemlösa, varav 47 var män och 13 kvinnor. De allra flesta äldre har länkats vidare till stadsdelsnämnder samt till Enheten för hemlösa.

Seniorlägenheter inom Micasa

I juni 2018 fick Micasa i uppdrag att, i samarbete med SHIS, hyra ut 25 lägenheter årligen för målgruppen äldre hemlösa som har svårt att komma in på den ordinarie bostadsmarknaden på grund av till exempel låg pension och skulder och som har bott den maximala boendetiden om fem år inom SHIS. Under perioden oktober till december 2018 fick sju personer en sådan seniorlägenhet.

Barnfamiljer som lever under osäkra boendeförhållanden

En handlingsplan för barnfamiljer som lever under osäkra boendeförhållanden antogs av kommunfullmäktige den 11 juni 2018. Handlingsplanen är en bilaga till stadens program mot hemlöshet och innehåller såväl målsättningar för arbetet som ett antal principer som ska styra stadens arbete med målgruppen.

Mål för arbetet:

- Att antalet vårdnadshavare med barn som lever under osäkra boendeförhållanden ska minska
- Att antalet vårdnadshavare med barn som får ett permanent boende ska öka
- Att antalet vräkningar där barn är berörda ska minska

Principer som ska styra arbetet:

- Barnets rättigheter och barnets perspektiv ska beaktas i alla ärenden som berör barnfamiljer som lever under osäkra boendeförhållanden
- Långsiktiga boendelösningar ska alltid eftersträvas
- Korta beslutstider ska så långt det är möjligt undvikas
- Inga barnfamiljer ska vräkas utan att det finns ett alternativt boende
- Barn ska inte behöva byta förskola eller skola vid flytt till ett tillfälligt boende

Unga vuxna i riskzon för hemlöshet

Medborgarkontoret för hemlösa har ett specifikt uppdrag att arbeta med unga vuxna 18–25 år som befinner sig i hemlöshet eller i riskzon för hemlöshet. Medborgarkontoret erbjuder målgruppen samhällsinformation, råd i sociala frågor och stöd i kontakt med myndigheter samt med att söka bostad. Medborgarkontorets personal finns tillgängliga under kontorstid för rådgivning eller tidsbokade besök. På Medborgarkontoret finns även möjlighet att låna dator och telefon.

Under 2018 har Medborgarkontoret för hemlösa arbetat med 43 unga vuxna i åldern 18–25 år, vilket motsvarar drygt en tredjedel av de personer som kontoret arbetat med i en läkningsprocess till ordinarie hjälpsystem. Personerna kommer till Medborgarkontoret genom stadens uppsökarteam eller på eget initiativ. De unga vuxna som Medborgarkontoret kommer i kontakt med saknar generellt egna sociala nätverk och/eller kontakt med ordinarie hjälpsystem. Många av de unga vuxna som Medborgarkontoret möter är före detta ensamkommande barn och unga. Av de unga vuxna som Medborgarkontoret för hemlösa hade kontakt med under 2018 länkades 98 procent vidare till ordinarie hjälpsystem som exempelvis socialtjänstens myndighetsutövande funktioner, Försäkringskassan eller Migrationsverket.

EU-medborgare som lever i social eller ekonomisk utsatthet

Målgruppen omfattar utländska EU-medborgare och tredjelandsmedborgare med permanent uppehållstillstånd i annat EU-land, som lever i fattigdom, hemlöshet och/eller arbetslöshet i Stockholm och inte uppfyller villkoren för uppehållsrätt. Enligt uppskattningar av socialförvaltningens uppsökarenhet vistades cirka 600–700 individer ur målgruppen i staden och befann sig i en utsatt situation. Antalet individer bedöms ha varit relativt konstant de senaste åren men kan variera över året, exempelvis vid högtider som jul och nyår.

En handlingsplan för barnfamiljer som lever under osäkra boendeförhållanden antogs av kommunfullmäktige den 11 juni 2018.

Åldersgruppen 65 år och äldre har minskat med 37 personer jämfört med kartläggningen 2016.

² Socialförvaltningen dnr 3.1.1-264/2017.

Sedan 1 maj 2017 ingår socialnämnden i ett idéburet offentligt partnerskap (IOP) med fem frivilliga organisationer som tillhandahåller stöd för målgruppen i form av natt-härbärgen och dagverksamheter. Inom ramen för partnerskapets nattverksamheter har 115 platser per natt erbjudits, varav 20 platser specifikt avsedda för kvinnor. Inskrivning till nattverksamheterna sker genom ett gemensamt kösystem. Under perioden 1 maj 2018 till 31 oktober 2018³ genomfördes sammanlagt 15 803 övernattningar, varav cirka 31 procent avsåg kvinnor.

Partnerskapets dagverksamheter erbjuder enklare måltider, möjlighet till dusch och tvätt av kläder samt visst stöd och rådgivning. Dagverksamhet har under perioden 1 maj 2018 till 31 oktober 2018 bedrivits vid fem olika verksamheter som sammanlagt tagit emot 29 734 besök, varav cirka 14 procent gjordes av kvinnor.

Exakta uppgifter om besökarnas ursprungsländer saknas. En generell uppskattning inom partnerskapets verksamheter är att majoriteten av EU-medborgarna kommer från Rumänien och Polen. Bland tredjelandsmedborgarna uppskattas majoriteten komma från Marocko och Nigeria.

Vräkningsförebyggande arbete

Flertalet stadsdelsnämnder bedriver ett aktivt och strukturerat vräkningsförebyggande arbete och har avsatt särskilda resurser för detta. Barnfamiljer är en prioriterad målgrupp i samtliga stadsdelsnämnders vräkningsförebyggande arbete.

Kronofogdemyndigheten rapporterade in 394 registrerade ansökningar om vräkning för personer tillhörande Stockholms stad 2018, varav 180 (46 procent) verkställdes. Motsvarande siffror för hela landet var 5 612 registrerade ansökningar och 2 022 (36 procent) verkställda avhysningar. Det innebär att personer tillhörande Stockholms stad stod för knappt nio procent av landets samtliga verkställda avhysningar under året.

Avhysningar där barn är berörda i Stockholms stad

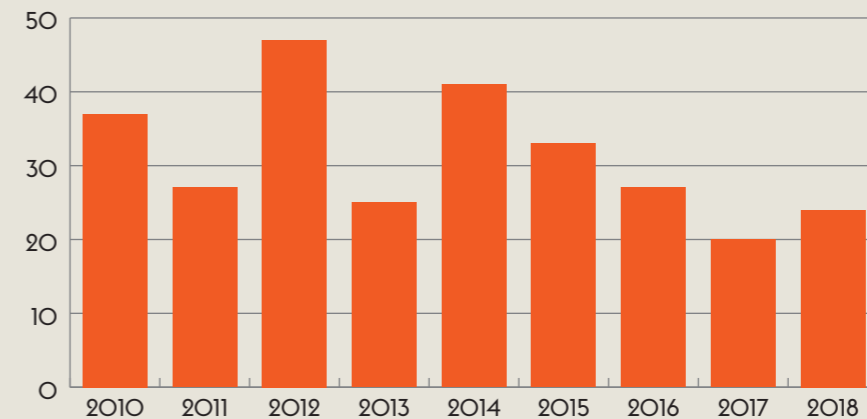
Sedan 2008 tar Kronofogdemyndigheten fram statistik över antalet verkställda avhysningar där barn berörs. Med berörd avses att barnet bor stadigvarande, bor växelvis eller har umgänge med en vräkt förälder eller vräkta föräldrar mer än 30 dagar per år. I hela landet påverkades totalt 448 barn av en avhysning varav Stockholms stad stod för fem procent (24 barn). Stadens andel av vräkningar som berörde barn var densamma 2017 då Stockholms stad stod för fem procent (20 barn) av avhysningarna som berörde barn i förhållande till riket.

Stockholms stad stod för fem procent av avhysningarna som berörde barn.

³ Uppföljning av partnerskapet sker i en gemensam verksamhetsrapport som upprättas två gånger per år. Här redovisade uppgifter har hämtats ur verksamhetsrapport avseende perioden 2018-05-01 till och med 2018-10-31, Socialförvaltningen dnr 2.11.6-96/2017.

Figur 8:1 Antal berörda barn i verkställda beslut om avhysning i Stockholms stad 2010–2018.

Källa: Kronofogdemyndigheten.

Försöks- och träningslägenheter (FoT)

Målgruppen för insatsen försöks- och träningslägenhet är personer som på grund av missbruks-, psykiatriska, och/eller allvarliga sociala problem behöver stöd från socialtjänsten för att kunna få, klara och behålla ett eget boende och som på egen hand inte blir godkända som förstahandshyresgäster. Lägenheterna förmedlas av Bostadsförmedlingen i Stockholm AB efter förfrågan från stadsdelsnämnder eller socialförvaltningens enhet för hemlösa som hyr lägenheterna av bostadsbolagen med förstahandskontrakt och i sin tur hyr ut lägenheterna med andrahandskontrakt till enskilda i målgruppen.

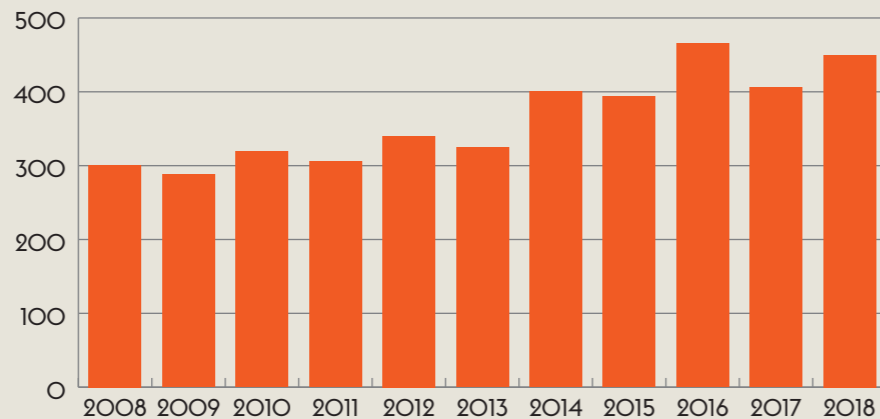
Syftet med försökslägenhet är att förstahandskontraktet, under förutsättning att boendet har fungerat, ska kunna överlåtas på den boende efter tidigast ett år. Träningslägenhet är i första hand tänkt att vara en förberedelse inför boende i försökslägenhet eller någon annan mer permanent form av boende.

Antalet lägenheter som Bostadsförmedlingen i Stockholm ska förmedla beslutas i budget varje år. Målet för 2018 var 500 lägenheter till försöks- och träningslägenheter inklusive Bostad först, varav 100 var avsedda som genomgångsbostäder för barnfamiljer som långvarigt levt under osäkra boendeförhållanden. Under året förmedlade Bostadsförmedlingen sammanlagt 450 lägenheter.

Tabell 8:11 Antal av Bostadsförmedlingen förmedlade försöks- och träningslägenheter 2018.

Typ av lägenhet	Antal
Försökslägenhet	207
Träningslägenhet	145
Bostad först	32
Genomgångslägenhet	66
Totalt	450

Källa: Bostadsförmedlingen i Stockholm AB.

Figur 8:2 Antal förmedlade försöks- och träningslägenheter 2008–2018.

Källa: Bostadsförmedlingen i Stockholm AB.

I samband med att socialförvaltningen bistod exploateringskontoret med att besvara Boverkets årliga bostadsmarknadsenkät samlades uppgifter om pågående försöks- och träningslägenhetskontrakt in.

Tabell 8:12 Antal aktuella försöks- och träningslägenheter i staden december 2018.

Nämnd	Försökslägenhet	Träningslägenhet
Rinkeby-Kista	24	67
Spånga-Tensta	38	30
Hässelby-Vällingby	68	100
Bromma	15	54
Kungsholmen	9	22
Norrmalm	16	6
Östermalm	11	17
Södermalm	21	53
Enskede-Årsta-Vantör	54	155
Skarpnäck	11	70
Farsta	33	19
Älvsjö	12	10
Hägersten-Liljeholmen	31	83
Skärholmen	21	56
Socialförvaltningen	76	51
Totalt	440	793

Källa: Socialförvaltningen.

Totalt i staden fanns i slutet av 2018 sammanlagt 440 pågående insatser i form av försökslägenhet respektive 793 pågående insatser i form av träningslägenhet. Utöver dessa insatser använder flera stadsdelsnämnder insatsen jourlägenhet. Insatsen utgör en form av träningslägenhet som används för särskilda grupper, främst familjer men även ensamstående vuxna, som behöver ett kortvarigt boende för att lösa en akut social situation.

Även om socialtjänstlagen saknar bestämmelser som ger bostadslösa en allmän rätt att få en bostad av socialtjänsten kan en rätt för den enskilde att få hjälp med sin bostads-situation i vissa fall alltså följa av biståndsrätten enligt 4 kap 1 § socialtjänstlagen. Av praxis från Högsta förvaltningsdomstolen⁴ framgår att två kriterier ska vara uppfyllda för att rätt till bistånd ska föreligga, dels ska den enskilde vara helt bostadslös och dels ska hon eller han ha speciella svårigheter att på egen hand skaffa en bostad. Det är inte tillräckligt att man har allmänna svårigheter, exempelvis på grund av en ansträngd situation på den lokala bostadsmarknaden, utan det ska vara fråga om sådana speciella svårigheter som följer av att man tillhör en socialt utsatt grupp. För att rätt till bistånd ska föreligga krävs enligt rättspraxis oftast att faktorer som bidrar till särskild utsatthet samverkar, som exempelvis en vräkningshistorik i kombination med ett omfattande stödbehov orsakat av varaktiga funktionsnedsättningar.

För personer i dessa målgrupper har socialtjänsten möjlighet att bevilja bistånd till boende i försöks- eller träningslägenhet. Personer som beviljas bistånd till boende i försöks- eller i Bostad först-lägenhet räknas inte som hemlösa enligt stadens definition, och ingår därför inte i kartläggningarna av antalet hemlösa personer i staden. Detta då biståndet syftar till att den enskilde ska överta förstahandskontrakt på lägenheten och därigenom utträda ur hemlöshet. Personer som bor i träningslägenhet definieras dock som hemlösa, eftersom kontraktet på en träningslägenhet inte kan övertas av den boende.

Antalet försöks- och träningslägenheter som årligen förmedlas av Bostadsförmedlingen har ökat under den senaste tioårsperioden. I slutet av 2018 fanns sammanlagt 440 pågående insatser i form av försökslägenhet respektive 793 pågående insatser i form av träningslägenhet. Att insatsen träningslägenhet är vanligare förekommande än insatsen försökslägenhet kan ha flera orsaker. En orsak kan exempelvis vara att den enskilde som beviljas insatsen har så omfattande skulder att denne inte bedöms kunna kvalificera sig för övertagande av förstahandskontraktet inom ramen för den period inom vilken avstående från besittningsskydd som längst kan medges av hyresnämnden, varför insatsen träningslägenhet kan bedömas vara mer lämplig. En konsekvens av att insatsen träningslägenhet används i större utsträckning än insatsen försökslägenhet är att antalet personer som genom biståndet får möjlighet att utträda ur hemlöshet blir färre.

Bostad Först

Insatsen Bostad Först har ingått i socialförvaltningens boende- och behandlingsenhetens ordinarie utbud sedan 2016⁵. Bostad Först riktar sig till långvarigt hemlösa personer med svår psykiatrisk problematik och missbruk, och syftar till att ge denna målgrupp möjlighet till förbättrad livskvalitet genom ökad boendestabilitet. Bostad Först innebär ett andrahandskontrakt på en lägenhet i ordinarie bostadsbestånd samt tillgång till en case manager som såväl samordnar som ger stödinsatser. Andrahandskontraktet kan övergå till ett förstahandskontrakt om hyresgästen under försöksperioden uppfyllt hyreslagens villkor.

⁴ RÅ 1990 ref. 119 och RÅ 2004 ref. 130.

⁵ Bostad först bedrevs under åren 2010 till juni 2016 som ett metodutvecklingsprojekt mellan socialförvaltningen, Stockholms stadsmission och Svenska Bostäder och övergick i permanent drift i socialförvaltningens regi i juni 2016.

Verksamheten är intäktsfinansierad och har under 2017 och 2018 haft i uppdrag att utöka antalet platser i syfte att kunna erbjuda insatsen till fler personer i målgruppen. Under året har antalet inskrivna ökat från 44 till 57. Vid verksamhetsövergången 2016 var antalet inskrivna 26 personer. Andelen kvinnor är högre i Bostad Först än i den traditionella boendetrappan. Det finns cirka 70 remisser i kö.

Under 2018 har två forskningsrapporter från Karolinska institutet redovisats där boende- och behandlingsenhetens Bostad Först-verksamhet har jämförts med den traditionella boendetrappan⁶, i vilken personer stegvis kvalificerar sig för självständigt boende. Rapporterna påvisar statistiskt signifikanta skillnader avseende återhämtning och slutsatsen är att Bostad Först avseende återhämtning varit överlägset bättre än modellen boendetrappa för studiepopulationen.

Tak över huvudet – garanti

Tak över huvudet-garantin (TÖG) innebär att kommuninvånare som lever i hemlöshet alltid ska erbjudas tak över huvudet. Personer som tillfälligt vistas i staden och inte bedöms som varaktigt boende omfattas inte av TÖG. Staden har under 2018 levt upp till tak över huvudet-garantin.

Hemlöshetsmottagningen, som finns på socialförvaltningens enhet för hemlösa, hanterar på kvällstid TÖG. Under 2018 hade hemlöshetsmottagningen 5 764 journalförda ärenden. Det totala antalet bokningar motsvarar inte antal unika individer, då samma individer kan vara aktuella vid flera tillfällen. Tidigare år mättes endast fattade beslut men nu mäts alla ärenden kvällstid, även då klienterna endast får information. Detta för att ge en mer rättvis bild av ärendemängden under kvällstid.

TÖG förverkligas huvudsakligen på akutboende. Akutboenden är till för vuxna och par utan hemmavarande barn, med missbruk/beroende och/eller en psykisk ohälsa. Stadsdelsnämnder och socialförvaltningens enhet för hemlösa kan placera på akutboende utan att placeringen sker enligt TÖG. I december 2018 fanns totalt sex akutboenden varav tre drivs av staden. Två verksamheter får bidrag från staden och en verksamhet drivs genom entreprenad.

Årsta akutboende med 24 platser tar emot både kvinnor, män och par. Årsta akutboende har under 2018 haft en genomsnittlig beläggning om 88 procent. Då boendet inte har några fasta platser reserverade för varken kvinnor eller män utan anpassar utbud efter efterfrågan så redovisas inte boendet i tabeller över genomsnittlig årsbeläggning av övriga akutboendeplatser.

Tabell 8:13 Beläggning på verksamheter för kvinnor fördelat på verksamhet åren 2016–2018, andel.

Verksamhet	Platsantal	Beläggning 2016 (%)	Beläggning 2017 (%)	Beläggning 2018 (%)
Hvilan	21	91	89	91
Bostället kvinnor	10	95	91	94

Källa: Socialförvaltningen.

Tabell 8:14 Beläggning på verksamheter för män fördelat på verksamhet åren 2016–2018, andel.

Verksamhet	Platsantal	Beläggning 2016 (%)	Beläggning 2017 (%)	Beläggning 2018 (%)
Grimman	30	101	99	94
Hammarbybacken	32	93	85	70*
Frälsningsarmén	30	83	75	75
Bostället män	20	95	96	95
Skarpnäck H-huset	45	109	87	75

Källa: Socialförvaltningen.
*Fram till nedläggning 18/9 -18.

Brukardelaktighet

Socialförvaltningens stadsövergripande boende- och behandlingsenhet har under 2018 haft ett extra fokus på delaktighet under rubriken ”Delaktighetens år”. Den handlingsplan som legat till grund för arbetet har avslutats och de erfarenheter som gjorts kommer att genomsyra enhetens fortsatta utvecklingsarbete. Den årliga KOMPASS-dagen, som är en gemensam dag för brukare och personal, hade även 2018 ett brukartema vilket bland annat innebar att samtliga brukare från enhetens verksamheter erbjöds att delta.

Brukarsskola

Boende- och behandlingsenheten har under 2018 fortsatt att bedriva projektet *Brukarsskola*. En kurs på temat ”Din egenmakt” genomfördes med klienter boende i försöks-, tränings- eller Bostad först-lägenheter under våren och under hösten genomfördes ytterligare fyra kurser i andra verksamheter inom enheten. Utifrån initiativ av personal och boende på Västberga boende genomfördes i juni en musikfestival för alla inskrivna inom boende- och behandlingsenheten. Samtliga musiker medverkade i evenemanget utan ersättning. Under sommaren bedrevs på Bandhagshemmet en sommarskola i form av utflyktsverksamhet utifrån deltagarnas önskemål.

⁶ <http://www.bostadforst.se/app/uploads/Comparing-the-effect-of-Housing-First-against-the-Staircase-Model-on-recovery.pdf>

Socialpsykiatri

En person har enligt nationell psykiatrisamordning en psykisk funktionsnedsättning om ”han eller hon har väsentliga svårigheter med att utföra aktiviteter inom viktiga livsområden och dessa begränsningar har funnits eller kan antas komma att bestå under en längre tid. Svårigheterna ska vara en konsekvens av psykisk störning”.

Inom socialpsykiatrin kan personer mellan 20–64 år med psykisk funktionsnedsättning få stöd med att delta i samhällets gemenskap och att leva som andra. I socialnämndens ansvar för målgruppen ingår att medverka till att den enskilde får en meningsfull sysselsättning och får bo på ett sätt som är anpassat efter hans eller hennes behov av särskilt stöd. Den vanligaste insatsen är boendestöd följt av sysselsättning. Nämnderna samverkar med psykiatrin för att på bästa sätt tillgodose den enskildes behov av stöd och insatser. Majoriteten av de personerna som är aktuella inom socialpsykiatrin får stöd enligt socialtjänstlagen.

Det finns även en mindre grupp som får stöd enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS). Dessa tillhör som regel personkrets tre, vilket innebär att de har andra varaktiga fysiska eller psykiska funktionsnedsättningar¹ som uppenbart inte beror på normalt åldrande, är stora och förorsakar betydande svårigheter i den dagliga livsföringen och därmed har ett omfattande behov av stöd eller service.

Målgruppsbeskrivning

Målgruppen för socialpsykiatrin inom Stockholms stad består av kvinnor och män som är i åldern 20 till 64 år och har en psykisk funktionsnedsättning. När en brukare fyller 65 år övergår ansvaret för utredning och beviljande av insatser till äldreförvaltningen. Därför är redovisningen i kapitlet avgränsad till personer som är i åldern 20 till 64 år.

Under 2018 hade 3 981 personer mellan 20 och 64 år med psykisk funktionsnedsättning någon form av socialpsykiatrisk insats. De som erhöll en socialpsykiatrisk insats utgör 0,7 procent av befolkningen mellan 20 och 64 år i Stockholms stad.

Flest aktuella personer inom socialpsykiatrin under 2018 hade stadsdelsnämnderna Enskede-Årsta-Vantör och Hässelby-Vällingby. I förhållande till befolkningens mängd inom respektive stadsdelsnämnd hade Rinkeby-Kista och Skärholmen flest aktuella personer inom socialpsykiatrin.

¹ Med andra avses funktionsnedsättningar som inte omfattas av personkrets ett eller två, det vill säga utvecklingsstörning, autism eller autismliknande tillstånd eller förvärvade hjärnskador.

Tabell 9:1 Andel aktuella personer mellan 20 till 64 år per stadsdelsnämnd inom socialpsykiatri 2018.*

Stadsdelsnämnd	Andel (%)
Rinkeby-Kista	1,1
Spånga-Tensta	0,8
Hässelby-Vällingby	0,9
Bromma	0,5
Kungsholmen	0,3
Norrmalm	0,4
Östermalm	0,4
Södermalm	0,4
Enskede-Årsta-Vantör	0,8
Skarpnäck	1,0
Farsta	1,0
Älvsjö	0,7
Hägersten-Liljeholmen	0,5
Skärholmen	1,1
Staden totalt	0,7

Källa: Sociala System.

*De personer som har kontakt med Enheten för hemlösa är medräknade i den totala andelen personer.

Av de som var aktuella inom socialpsykiatri 2018 var 55 procent kvinnor och 45 procent män.

Av de personer som var aktuella inom socialpsykiatri 2018 var 55 procent kvinnor och 45 procent män. De senaste åren är trenden att fler kvinnor än män erhåller insatser. Av stadsdelsnämnderna var det enbart Kungsholmen som hade en jämn fördelning. Vid Enheten för hemlösa var 78 procent av de aktuella ärendena inom socialpsykiatri män. Enheten för hemlösas målgrupp är inte representativ för hur staden ser ut i helhet, då majoriteten av aktuella ärenden är män. Enhetens statistik presenteras men jämförelser med stadsdelsnämnderna är svåra att göra.

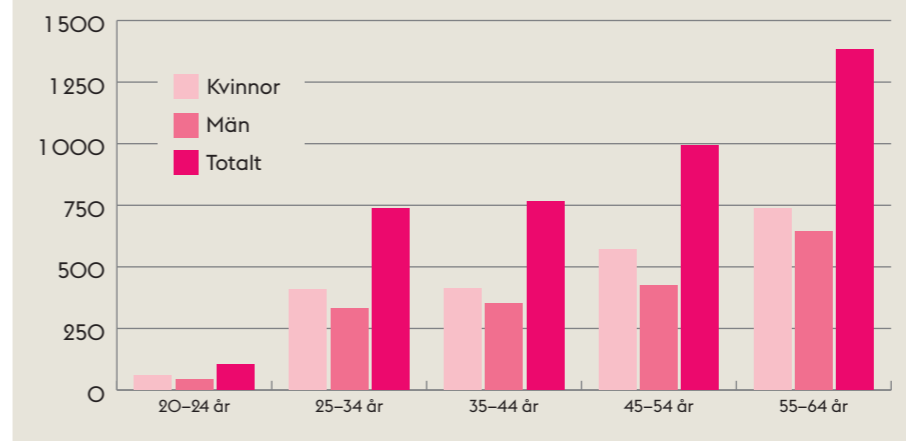
Tabell 9:2 Andel kvinnor och män mellan 20–64 år som hade en insats inom socialpsykiatri 2018.

Nämnd	Antal individer	Andel kvinnor (%)	Andel män (%)
Rinkeby-Kista	338	54	46
Spånga-Tensta	176	55	45
Hässelby-Vällingby	395	54	46
Bromma	257	59	41
Kungsholmen	127	50	50
Norrmalm	196	55	45
Östermalm	194	59	41
Södermalm	357	52	48
Enskede-Årsta-Vantör	499	58	42
Skarpnäck	285	57	43
Farsta	364	55	45
Älvsjö	119	52	48
Hägersten-Liljeholmen	311	58	42
Skärholmen	257	57	43
Enheten för hemlösa	106	22	78
Staden totalt	3 875	55	45

Källa: Sociala System.

De personer som har socialpsykiatriska insatser befinner sig främst i den övre delen av åldersspannet för målgruppen. Andelen personer mellan 20 och 24 år var tre procent och andelen mellan 25 och 44 år var 38 procent. Av personerna som hade en insats inom socialpsykiatri 2018 var 60 procent mellan 45 och 64 år gamla.

Den psykiska ohälsan bland unga ökar i samhället samtidigt som socialpsykiatriens målgrupp är relativt åldrad. Att få unga personer har en socialpsykiatrisk insats kan bero på flera olika faktorer. En utgångspunkt är att psykisk ohälsa inte är detsamma som långvarig psykisk funktionsnedsättning. En annan förklaring kan vara att den medicinska och terapeutiska behandlingen som ges inom hälso- och sjukvården har förbättrats för vissa målgrupper. Tidiga insatser vid schizofreni kan vara avgörande för hur sjukdomen utvecklas över tid. Socialtjänsten fokuserar allt mer på samhällsbaserade rehabiliterande insatser där färdighetsträning och normalisering är ledord. Det är svårt att avgöra insatserns effekt, men med ökad betoning på motiverande arbete i kombination med rehabiliterande synsätt kan det leda till att individer hittar strategier för ett mer självständigt liv. En persons återhämtningsprocess är individuell och beroende av en rad faktorer som inte alla ryms inom socialtjänstens insatser. Målet med de insatser socialtjänsten tillhandahåller är att stärka individens egenmakt och självständighet.

Figur 9:1 Antal personer med insats inom socialpsykiatri 2018, utifrån åldersgrupp och kön.

Källa: Sociala System.

När en person som har en socialpsykiatrisk insats fyller 65 år förs handläggningen över till äldreomsorgen. Då många personer med långvariga psykiska funktionsnedsättningar är i det äldre åldersspannet behöver äldreomsorgen i Stockholms stad säkerställa att det finns rätt kompetens och kunskap om psykiatriska diagnoser samt att målgruppen erhåller insatser som motsvarar behoven.

Högst andel kvinnor finns i åldersgruppen 20 till 24 år med 58 procent kvinnor och lägst i åldersgrupperna 35–44 år samt 55–64 år med 53 procent kvinnor i vardera åldersgruppen.

Inventering och uppföljning av målgruppen

I november 2016 infördes ett nytt dokument i Paraplysystemet, *Utredning och uppföljning av insats PS*. I dokumentet registreras några av frågorna i DUR² digitalt, vilket innebär att staden har möjlighet att följa utvalda frågor för verksamhetsområdet och målgruppen. Uppgifterna är avidentifierade och grundar sig på vad personer själva redogör för under DUR-utredningen och under de uppföljningar av insatsen som görs. Implementeringen av *Uppföljning och utredning av insats PS* pågår fortfarande

² DUR står för dokumentation, utredning och resultat och är det metodstöd som handläggarna inom socialpsykiatri använder i samband med att de utreder rätten till bistånd.

Då många personer med långvariga psykiska funktionsnedsättningar är i det äldre åldersspannet behöver äldreomsorgen i Stockholms stad säkerställa att det finns rätt kompetens och kunskap om psykiatriska diagnoser samt att målgruppen erhåller insatser som motsvarar behoven.

i staden. Då stadsdelsnämnderna registrerar DUR-statistik i olika utsträckning redovisas uppgifterna på stadsövergripande nivå.

Under 2018 registrerades DUR-statistik för 2 336 personer, cirka 59 procent av den totala andelen personer med en socialpsykiatrisk insats. Av dessa var 1 290 kvinnor och 1 046 män. Utredning och uppföljning av DUR PS är ett komplement till den ordinarie utredning och uppföljning som dokumenteras i löpande text. Det skiljer sig dock åt hur stadsdelsnämnderna har registrerat DUR-statistik i samband med uppföljning. Det innebär att siffrorna inte är representativa för målgruppen i stort då det inte finns registrerad DUR-statistik för samtliga individer.

Hemmaboende barn

Under 2018 bodde tio procent av kvinnorna och tre procent av männen tillsammans med hemmaboende barn under 18 år, umgängesbarn inräknat. Totalt sett utgjorde de 13 procent av individerna med registrerad DUR-statistik. Det finns med stor sannolikhet fler individer inom socialpsykiatri som har hemmaboende barn, men då det är ett stort bortfall av registrerad DUR-statistik är det inte möjligt att veta exakt antal. Under 2017 var motsvarande siffror tolv procent. Att antalet individer med hemmaboende barn ökar ställer krav på en utveckling av barnperspektivet både i handläggning av ärenden och vid utförande av insatser.

Stöd från anhöriga

Totalt sett uppgav 32 procent av individerna med registrerad DUR-statistik att de hade stöd från anhöriga på grund av svårigheter som deras funktionsnedsättning medför. Av dessa var 57 procent kvinnor och 43 procent män. Det finns anledning att tro att det finns fler individer med insats inom socialpsykiatri som har stöd från anhöriga, då statistiken är registrerad för drygt hälften av de aktuella ärendena inom socialpsykiatri.

Samsjuklighet

Under 2018 hade 49 procent av den totala målgruppen med registrerad DUR-statistik en långvarig fysisk skada eller sjukdom. Av dessa var 62 procent kvinnor och 38 procent män.

Arbete och försörjning

Under 2018 har handläggarna följt upp och redovisat graden av sysselsättning i form av lönearbete, pågående utbildning eller arbetslivsinriktad rehabilitering.

Tabell 9:3 Andel personer med registrerad DUR-statistik 20–64 år som arbetar, studerar eller deltar i arbetslivsinriktad rehabilitering 2018.

	Kvinnor (%)	Män (%)	Totalt (%)
Arbetar	9	9	9
Studerar	5	3	4
Arbetsinriktad rehabilitering	6	5	5

Källa: Sociala System.

Samverkan

Om en person är i behov av insatser från både hälso- och sjukvården och socialtjänsten kan en samordnad individuell plan (SIP) upprättas. Planen ska upprättas om landstinget eller kommunen bedömer att den behövs för att personen ska få sina behov tillgodosedda. Även den enskilde eller dess anhöriga kan begära att en SIP upprättas.

Under 2018 har handläggarna uppgett att 22 procent av målgruppen med registrerad DUR-statistik har en upprättad SIP. Fördelningen av antalet upprättade planer är jämn mellan könen, med elva procent för kvinnor och elva procent för män. Detta är en ökning med två procentenheter från 2017. Då samtliga ärenden inom socialpsykiatri inte har registrerad DUR-statistik, är det stor sannolikhet att det finns ett större antal SIP än de som framgår i redovisningen ovan.

Att antalet individer med hemmaboende barn ökar ställer krav på en utveckling av barnperspektivet både i handläggning av ärenden och vid utförande av insatser.

32%

av individerna uppgav att de hade stöd från anhöriga.

Valfrihet

Valfrihet för insatserna bostad med särskild service, stödboende, boendestöd och sysselsättning trädde i kraft 1 januari 2010 för kommunala verksamheter. Den 1 oktober 2011 tecknades de första avtalen med privata utförare enligt lagen om valfrihet. Fyra upphandlingar har gjorts årligen sedan dess och i december 2018 var, förutom kommunala verksamheter, tio utförare av sysselsättning och 30 utförare av boendestöd upphandlade. Under 2018 upphandlades två privata stödboendena inom socialpsykiatri. Det fanns ingen privat utförare av bostad med särskild service under 2018.

Utredningar, insatser, biståndets omfattning och utformning

Sysselsättning

Under 2018 hade 1 056 personer någon form av biståndsbedömd sysselsättning inom socialpsykiatri, vilket är nästan 30 procent av målgruppen. Sysselsättning för personer med psykisk funktionsnedsättning har varit och är ett fortsatt prioriterat område i budgeten för Stockholms stad.

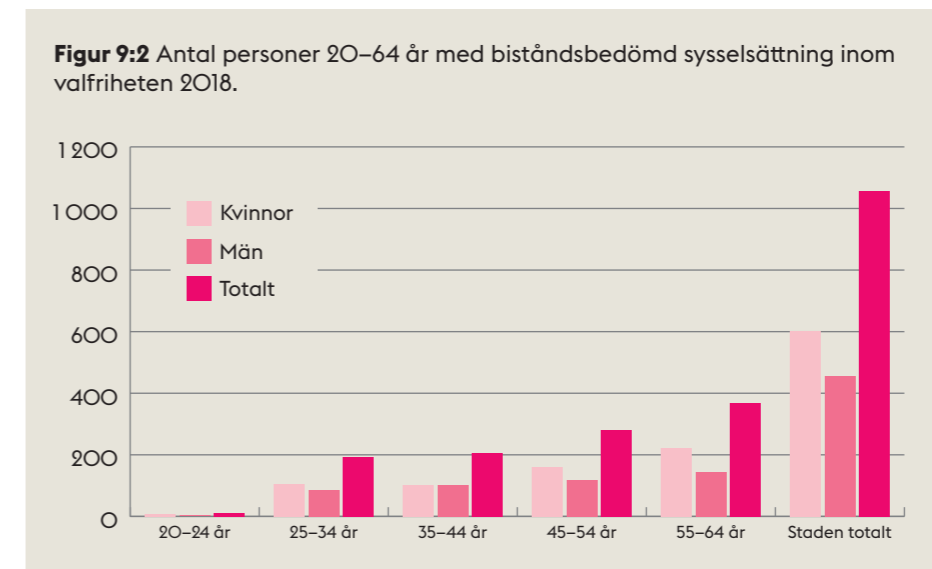
Biståndsbedömd sysselsättning

Andelen med biståndsbedömd sysselsättning inom socialpsykiatri i Stockholms stad har minskat något sedan 2017. För målgruppen som helhet hade 32 procent (1 335 personer) en biståndsbedömd sysselsättning under 2017. Motsvarande siffra för 2018 var 26 procent (1 056 personer). Detta kan bero på att tidigare siffror redovisat personer över 65 år, vilka inte är medtagna i redovisningen för 2018.

Av de som hade biståndsbedömd sysselsättning under 2018 var 56 procent kvinnor och 44 procent män. Majoriteten av deltagarna på sysselsättning är mellan 55 och 64 år. Detta kan bero på att denna åldersgrupp i större utsträckning har varaktig sjuksättning och är beviljad sysselsättning för att ges möjlighet att ingå i ett socialt sammanhang. Det finns anledning att tro att den yngre målgruppen i högre omfattning har arbetsmarknadsinsatser via exempelvis Arbetsförmedlingen hellre än beviljad sysselsättning inom socialpsykiatri. Detta kan ses som ett utvecklingsområde, då det behöver säkerställas att det finns tillgängliga sysselsättningar inom socialpsykiatri även för den yngre målgruppen med exempelvis tydligare inriktning mot arbetsmarknaden än vad det gör i dagsläget.

1 056

personer hade under 2018 någon form av biståndsbedömd sysselsättning inom socialpsykiatri.

Källa: Sociala System.

Forskning tyder på att sysselsättning främjar egenmakt, engagemang i aktivitet och socialt nätverk bland deltagarna³. Dessutom har antalet timmar som tillbringas i sysselsättningsverksamhet visat sig ha betydelse för engagemang i sysselsättningsverksamhetens aktiviteter⁴. Sedan valfriheten infördes 2010 har antalet biståndsbedömda sysselsättningspass per person och vecka minskat. I snitt deltar personer inom socialpsykiatri i biståndsbedömd sysselsättning två pass per vecka. Dock visar inte statistiken om personer utöver den biståndsbedömda tiden deltar i till exempel öppen verksamhet eller studiecirklar.

Tabell 9:4 Genomsnittligt antal beviljade sysselsättningspass per vecka inom valfriheten för personer 20–64 år 2018.

Nämnd	Snitt antal pass
Rinkeby-Kista	2,57
Spånga-Tensta	2,32
Hässelby-Vällingby	1,97
Bromma	2,12
Kungsholmen	2,28
Norrmalm	2,04
Östermalm	2,18
Södermalm	2,15
Enskede-Årsta-Vantör	2,09
Skarpnäck	2,16
Farsta	1,99
Älvsjö	1,79
Hägersten-Liljeholmen	2,49
Skärholmen	2,29
Enheten för hemlösa	1,86
Staden totalt	2,15

Källa: Sociala System.

Ett syfte med valfrihetssystemet är att den enskildes makt ska öka genom att han eller hon ges möjlighet att välja utförare. Valfriheten inom sysselsättning är dock begränsad av detaljerade restriktioner, till exempel genom att brukares möjlighet att påverka hur mycket tid de deltar i verksamheten är begränsad i form av pass.⁵

I samband med införandet av valfriheten inom socialpsykiatri togs ett ersättnings-system fram. Ersättningssystemet består av tre olika nivåer där utföraren får betalt utifrån hur mycket resurser de avsätter i det aktuella ärendet. Handläggare genomför resursmätningen och beslutar om vilken ersättningsnivå som ska gälla i respektive beslutad insats.

Tabell 9:5 Biståndsbedömd sysselsättning inom valfriheten. Antal personer samt andel personer 20–64 år inom respektive ersättningsnivå 2018.

Nämnd	Antal personer	Nivå 1 (%)	Nivå 2 (%)	Nivå 3 (%)
Rinkeby-Kista	68	56	32	12
Spånga-Tensta	44	61	32	7
Hässelby-Vällingby	153	67	30	3
Bromma	91	65	25	10
Kungsholmen	32	69	28	3
Norrmalm	53	81	15	4
Östermalm	62	52	34	15
Södermalm	112	66	28	6
Enskede-Årsta-Vantör	124	73	20	6
Skarpnäck	51	53	41	6
Farsta	114	67	22	11
Älvsjö	19	63	32	5
Hägersten-Liljeholmen	80	44	49	8
Skärholmen	41	46	39	15
Enheten för hemlösa	7	29	57	14
Staden totalt	1 051	63	29	8

Källa: Sociala System.

Kungsholmen, Norrmalm och Enskede-Årsta-Vantör stadsdelsnämnder har resursmätt majoriteten av sina ärenden till nivå 1. Enheten för hemlösa samt Hägersten-Liljeholmen och Skärholmen stadsdelsnämnder har flest insatser i nivå 2 och Östermalm och Skärholmen stadsdelsnämnder har flest insatser i nivå 3. Att stadsdelsnämnderna har bedömt som ovan kan bero på utbudet av studiecirklar inom sysselsättningsverksamheterna. Ett större utbud av studiecirklar i närliggande sysselsättningsverksamheter kan påverka val av nivå. Detta då samtliga deltagare får samma stöd i studiecirklarna, oavsett hur stora personalresurser de skulle ha behövt om de hade deltagit i en mer traditionell sysselsättning. Studiecirklar kategoriseras inte som sysselsättning inom valfriheten, men det förekommer alltså ändå att besluten registreras som beslut på denna insats ändå. Inför valfrihetens införande gjordes provmätningar av ett förväntat utfall i nivåbedömningarna. I dessa bedömdes 42 procent tillhöra nivå 1, 57 procent nivå 2 och en procent nivå 3. Det har alltså skett en förskjutning till nivå 1 och 3.

I tabellen ovan ingår enbart beslut där utföraren är ansluten till stadens valfrihetssystem. Valfrihetssystemet innebär att brukaren själv väljer någon av de utförare som finns inom valfriheten. Ytterligare sysselsättningsbeslut finns där beställaren har tecknat individuella avtal med utföraren. Under 2018 verkställdes beslut för 51 personer mellan 20–64 år på sysselsättningar som inte är upphandlade av staden eller i egen regi utanför valfriheten.

Alfa och IPS-programmet

Inom Arbetsmarknadsförvaltningen finns verksamheten Alfa, som är en förkortning av *Alternativ förmedling av sysselsättning, studier, praktik och arbete för personer med psykisk funktionsnedsättning*. Alfa är en resurs för socialpsykiatriens målgrupp och är en icke biståndsbedömd insats. Detta innebär att personer inte behöver ha kontakt med handläggare inom socialpsykiatri för att ges möjlighet att delta i Alfas verksamhet. Alfas vägledare ger information om vägar till sysselsättning, studier, praktik eller arbete till personer som vill hitta en sysselsättning och som kan behöva stöd att välja bland de utförare som finns inom valfriheten. Vägledningen underlättar både för brukare och professionella och ger snabb och aktuell information om den enskildes möjligheter att hitta önskad form av sysselsättning utifrån olika myndigheters uppdrag.

³ Eklund och Markström. Outcomes of a Freedom and Choice reform in Community Mental Health Day Center Services, Vol. 4, Nr 6, Administration and Policy in Mental Health and Mental Health Services Research, 2015.

⁴ Ibid.

⁵ Andersson, Marklund, Ekström, I valet och kvalet. Implementering av valfrihetssystem inom svensk socialpsykiatri genom exemplet meningsfull sysselsättning. Institutionen för socialt arbete vid Umeå Universitet, 2014, s. 44–45.

2,15

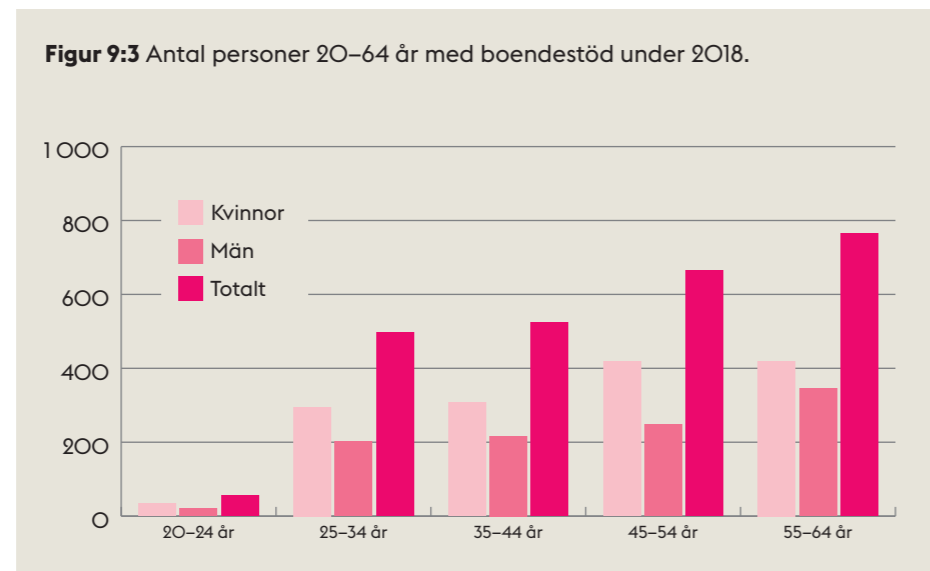
sysselsättningspass beviljades i genomsnitt per vecka i staden 2018.

Under 2018 deltog totalt 332 personer i någon av Alfors verksamheter. Inom Alfa finns även ett IPS-program. IPS står för *Individual placement and support* och är en evidensbaserad metod som innebär att individer inom socialpsykiatriens målgrupp får stöd att hitta, få och behålla ett arbete eller studier. Metoden rekommenderas i de nationella riktlinjerna för psykosocialt stöd till personer vid schizofreni och schizofreniliknande tillstånd. Under 2018 deltog 126 personer i Alfors IPS-program, varav 57 kvinnor och 69 män.⁶

Boendestöd

Boendestöd är den vanligaste insatsen inom socialpsykiatrien. Under 2018 var det 2 505 personer som hade boendestöd, vilket motsvarar 63 procent av målgruppen. Av personerna med boendestöd under 2018 var 59 procent kvinnor och 41 procent män. Antal personer som har boendestöd som insats inom socialpsykiatrien har ökat med två procentenheter sedan 2017.

Källa: Sociala System.

Boendestöd beviljas i antal timmar per månad och ersättning utgår till utförare per timme. Det finns tre olika tidsspann som kan beviljas: 1–7 timmar, 8–18 timmar och 19 timmar och uppåt.

Den 1 juli 2017 ändrades ersättningssystemet till att utföraren erhåller ett timpris. Boendestöd 1–7 timmar per månad, 8–18 timmar per månad och 19– timmar per månad genererar olika summor där timpriset minskar ju fler timmar som beställs. I det nya ersättningssystemet ingår timmar som utförs på kvällar och helger.

Tabell 9:6 Boendestöd inom valfrihetssystemet, andel personer 20–64 år efter tidsintervall 2018.

Nämnd	Andel personer med boendestöd 1–7 timmar (%)	Andel personer med boendestöd 8–18 timmar (%)	Andel personer med boendestöd 19– timmar (%)
Rinkeby-Kista	45	49	6
Spånga-Tensta	85	15	0
Hässelby-Vällingby	66	32	2
Bromma	59	41	0
Kungsholmen	65	33	1
Norrholm	61	39	0
Östermalm	46	50	3
Södermalm	47	52	2
Enskede-Årsta-Vantör	52	47	1
Skarpnäck	44	51	5
Farsta	60	39	1
Älvsjö	41	59	0
Hägersten-Liljeholmen	53	45	2
Skärholmen	45	45	9
Enheten för hemlösa	36	57	7
Staden totalt	54	43	3

Källa: Sociala System.

Stadsdelsnämndernas beslut avseende omfattning av boendestöd skiljer sig åt. Spånga-Tensta har bedömt att 85 procent av boendestödsärendena ligger i spannet 1–7 timmar per månad. Kungsholmen och Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnder har bedömt att 65 procent respektive 66 procent av boendestödsärendena ligger i spannet 1–7 timmar per månad. Enheten för hemlösa har bedömt att 36 procent av ärendena ingår i ovan nämnda spann. Eftersom socialnämnden endast har 14 ärenden med boendestöd påverkar enstaka ärenden kraftigt och det är i det här sammanhanget en enhet som är svår att jämföra med stadsdelsnämnderna.

Tabell 9:7 Genomsnittligt antal boendestödstimmar per stadsdelsnämnd 2018.

Nämnd	Kvinnor	Män	Totalt
Rinkeby-Kista	9,8	9,4	9,6
Spånga-Tensta	5,5	5,3	5,4
Hässelby-Vällingby	6,9	7,1	7,0
Bromma	8,2	6,7	7,6
Kungsholmen	6,0	6,6	6,3
Norrholm	7,8	6,3	7,2
Östermalm	10,1	8,8	9,6
Södermalm	8,2	9,4	8,8
Enskede-Årsta-Vantör	9,0	7,8	8,5
Skarpnäck	8,6	9,7	9,1
Farsta	8,3	7,3	7,9
Älvsjö	8,3	9,2	8,7
Hägersten-Liljeholmen	9,1	7,8	8,5
Skärholmen	10,5	9,2	10,0
Enheten för hemlösa	12,8	12,3	12,4
Staden totalt	8,5	8,1	8,4

Källa: Sociala System.

8,4

timmar i snitt beviljas boendestöd per person och månad.

⁶ Alfors statistik för IPS-programmet, 2018.

I majoriteten av stadsdelsnämnderna beviljas kvinnor något fler antal timmar boendestöd jämfört med män.

Genomgående för boendeinsatser är att fler män än kvinnor beviljas insats i form av boende medan kvinnor i högre utsträckning beviljas insatser i hemmet, exempelvis boendestöd och sysselsättning.

I majoriteten av stadsdelsnämnderna beviljas kvinnor något fler antal timmar boendestöd jämfört med män. I genomsnitt beviljas en person som ansöker om boendestöd i Skärholmen tio timmar boendestöd per månad, medan Spånga-Tensta i genomsnitt beviljar ca fem timmar boendestöd per månad. De olika stadsdelarnas demografi spelar med stor sannolikhet roll när det kommer till hur många som beviljas boendestöd och i vilken omfattning, samt hur varje stadsdelsförvaltning gör sina individuella bedömningar. Det lyfter frågan kring likställighet i staden och vikten av att klargöra vad boendestöd är för typ av insats och dess innehåll. Tabellen visar enbart klienter mellan 20–64 år som har boendestöd inom valfriheten, vilket innebär att det finns boendestödsärenden inom äldreomsorgen som inte redovisas i denna tabell.

Boenden

Tabell 9:8 Antal personer 20–64 år i olika boendeformer 2018.

Boendeformer	Antal personer
HVB	210
Stödboende	380
Bostad med särskild service SoL och LSS	154
Försöks/träningslägenheter	401

Källa: Sociala System.

Genomgående för boendeinsatser är att fler män än kvinnor beviljas insats i form av boende medan kvinnor i högre utsträckning beviljas insatser i hemmet, exempelvis boendestöd och sysselsättning. Särskilt tydlig är tendensen vad gäller insatsen stödboende. En förklaring är att fler män än kvinnor är hemlösa. I stadens räkning av hemlöshet den 26 september 2018 framgår att 67 procent av de hemlösa är män och 33 procent är kvinnor⁷.

Hem för vård och boende (HVB) och hem för viss annan heldygnsvård (HVH)⁸
Under 2018 bodde 210 personer mellan 20–64 år på HVB eller HVH. Då statistiken för 2018 endast visar boende mellan 20–64 år, blir minskningen större än för föregående år då motsvarande siffra var 244. Av de som bodde på HVB och HVH 2018 var 45 procent kvinnor och 55 procent män. Nästan hälften av de boende var mellan 55 och 64 år (47 procent), knappt åtta procent var mellan 20 och 24 år. Då de boende på HVB/HVH är i det äldre åldersspannet och överföring till äldreomsorgen sker efter 65 år, förväntas antal boende på HVB/HVH att minska ytterligare framöver.

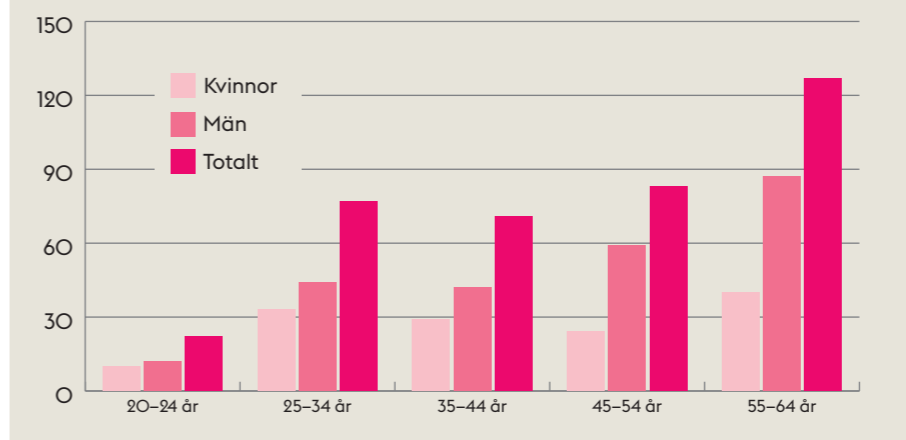
Stödboende

Under 2018 hade 380 personer mellan 20 och 64 år insatsen stödboende. Av de som bodde på stödboende var 36 procent kvinnor och 64 procent män. Av dessa var 33 procent mellan 55 och 64 år och sex procent var mellan 20 och 24 år. En möjlig förklaring till att det i större utsträckning är äldre boenden på stödboende kan vara att yngre personer i större utsträckning placeras i boendeformer utanför stadens egna samt de privata som är upphandlade av staden. Även placeringar inom SHIS (Stiftelsen hotellhem i Stockholm) är vanligt förekommande. SHIS Bostäder är Stockholms stads bostadssociala resurs med stadens uppdrag att tillhandahålla genomgångsbostäder för personer som av sociala och/eller ekonomiska skäl är i behov av tillfällig bostad, samt mer varaktiga bostäder för personer som är i behov av utökad boendestöd. Dessa boendeformer är inte redovisade i nedanstående tabell.

⁷ Hemlösa personer i Stockholms stad 26 september 2018, Dnr 3.1.1-263/2018, s. 9.

⁸ HVH är ett tillfälligt boende för till exempel äldre eller psykiskt funktionshindrade som ger möjlighet till avlastning för anhöriga eller rehabilitering för individen.

Figur 9:4 Antal personer 20–64 år på stödboende 2018.

Källa: Sociala System.

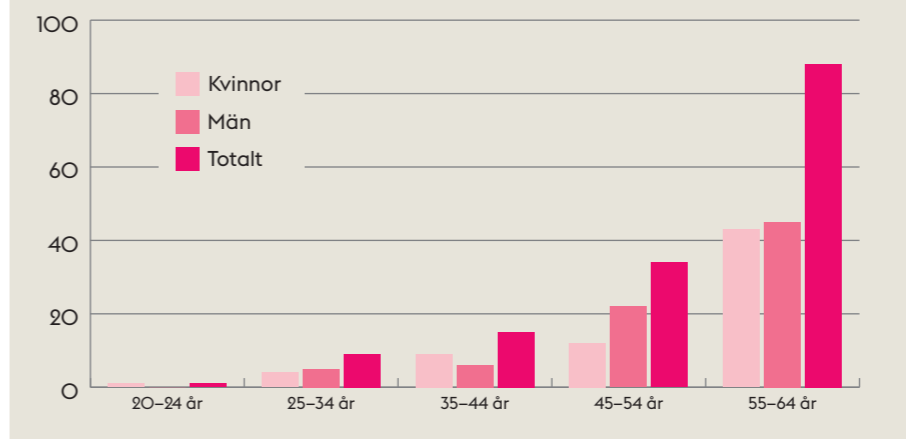
Under 2018 bodde 171 personer mellan 20–64 år i ett stödboende som ingår i valfriheten.

Av dessa bedömdes 30 procent av placeringarna omfattas av ersättningsnivå ett, 48 procent av nivå två och 22 procent av nivå tre.

Bostad med särskild service

Under 2018 bodde 154 personer i en bostad med särskild service (både enligt SoL och LSS), varav 55 procent var män och 45 procent var kvinnor. Av de som bodde i bostad med särskild service under 2018 var 58 procent i åldern 55–64 år. För flertalet av verksamheterna som erbjuder bostad med särskild service till personer med psykisk funktionsnedsättning gäller att majoriteten av de boende redan är eller närmar sig 65 år. Det innebär bland annat krav på högre omvårdnad och att annan kompetens hos personalen efterfrågas. Då bostad med särskild service ses som en permanent boendeform är det av stor vikt att planering för nya bostäder av denna typ görs. Detta för att kunna tillgodose målgruppens behov av denna insats.

Figur 9:5 Antal personer 20–64 år i bostad med särskild service 2018.

Källa: Sociala System.

Under 2018 bodde 98 personer i en bostad med särskild service som ingår i valfriheten och hade en ersättningsnivå kopplad till beslutet. Av dessa omfattades elva procent av ersättningsnivå ett, 52 procent av ersättningsnivå två och 37 procent av ersättningsnivå tre.

Försöks- och träningslägenheter

Under 2018 hade 401 personer försöks- eller träningslägenhet via socialpsykiatri. Då några stadsdelsnämnder har registrerat besluten för försöks- och träningslägenheter som övrigt beslut går insatsen inte att redovisa utifrån ålder och kön.

Förmedling av boenden

Under 2018 fanns tio utförare för bostad med särskild service och 18 utförare för stödboende inom valfriheten. I slutet av 2018 stod 33 personer på kö till bostad med särskild service, jämfört med 2017 då 59 personer stod i kö. För stödboende stod 33 personer i kö under slutet av 2018, jämfört med 27 personer året innan. Under 2018 har 63 lägenheter förmedlats, vilket innebär en ökning jämfört med tidigare år då motsvarande siffra var 44. Av dessa bostäder var 19 lägenheter i form av gruppboenden och övriga var stödboenden.

Att antal personer som står på intresselistan för bostad med särskild service minskat jämfört med tidigare år, beror på att fler lägenheter inkommit för central förmedling samt ett större fokus på att intresselistorna hålls uppdaterade under året.

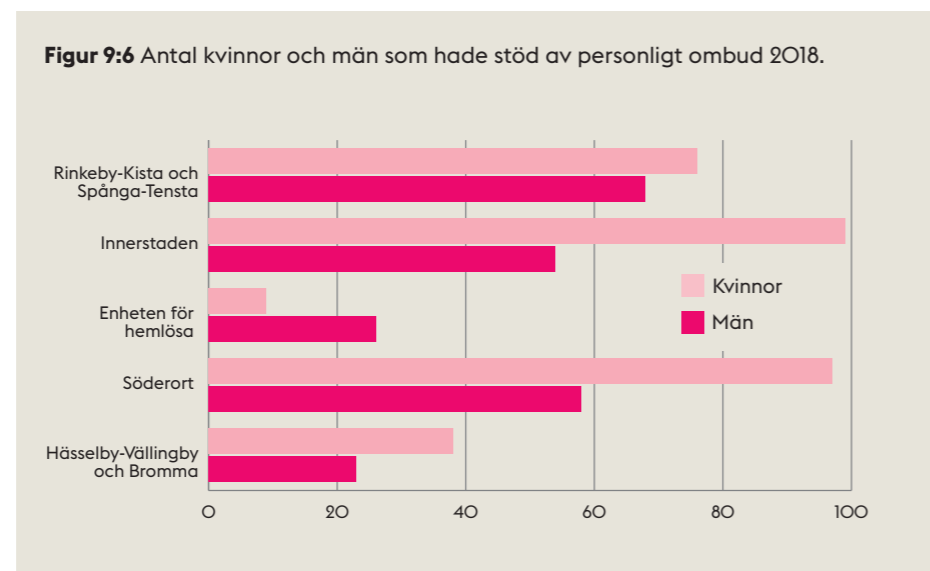
Anhörigstöd

Stöd till anhöriga kan utformas på olika sätt. Ett sätt är att anhöriga beviljas bistånd som avlastning i syfte att förebygga ohälsa. Det kallas för direkt stöd och kan exempelvis innebära hemtjänst i form av städning eller tvätt. Under 2018 har inga beslut om direkt biståndsbedömt anhörigstöd registrerats i Paraplysystemet.

Personligt ombud

Verksamheten med personligt ombud riktar sig till personer med långvariga och omfattande psykiska funktionsnedsättningar som har behov av särskilt stöd för att kunna tillvarata sina rättigheter i samhället. Ett personligt ombud arbetar på uppdrag av den enskilde och fungerar som ett redskap för att stärka dennes tillit till sig själv och få bättre kontroll och makt över sin egen vardag. Insatsen är inte biståndsbedömd.

I Stockholms stad bedriver stadsdelsnämnderna verksamheten i kommunal regi och har organiserat ombuden i fyra områdeskontor som ger stöd till medborgare. Socialförvaltningens enhet för hemlösa har en egen verksamhet.

Källa: Områdeskontorens rapportering till Länsstyrelsen för verksamheten personligt ombud 2018.

De vanligaste anledningarna till kontakt med personligt ombud var att personer önskade stöd i frågor som rörde kontakt med myndigheter eller struktur i vardagen samt frågor som rörde ekonomi.

Systemfelsrapportering

Det ingår i ombudens arbete att identifiera och rapportera brister av serviceutbudet, som gör att enskildas behov inte blir tillgodosedda fullt ut. Exempel på brister är bland annat bristande samverkan med psykiatri och svårigheter i kontakt med Försäkringskassan. Rapporteringen görs till ombudens ledningsgrupp och till Länsstyrelsen. Ombuden deltar därmed indirekt i strukturförändringar genom att vara katalysatorer för brister och fel i välfärdssystemet⁹. Socialförvaltningen sammanställer årligen en rapport för personligt ombud där systemfelen sammanställs.

Brukardelaktighet

Stadsledningskontoret har genomfört brukarundersökningar för insatserna boendestöd, stödboende, bostad med särskild service enligt SoL, HVB och sysselsättning varje år sedan 2011.

Frågorna i brukarundersökningen är utformade som påståenden, som exempelvis *Jag blir bemött med respekt av personalen*. Brukarna svarar på enkäten genom att instämma i eller ta avstånd från olika påståenden. För att öka svarsfrekvensen har stadsledningskontoret anlitat oberoende brukarstödare på sysselsättningar, bostad med särskild service enligt SoL, stödboenden och vissa HVB. Brukarstödjarna stöttar enskilda i att fylla i enkäten. Svarsfrekvensen på enkäten varierar och är som högst på bostad med särskild service och som lägst på HVB.

Tabell 9:9 Brukarundersökning inom socialpsykiatri. Svarsfrekvens per insats och år, redovisat i procent.

Insats	2014	2015	2016	2017	2018
Boendestöd	46	43	44	45	40
Sysselsättning	54	47	52	49	40
HVB	36	28	31	31	31
Bostad med särskild service	35	45	37	58	48
Stödboende	42	36	39	46	38

Källa: Brukarundersökning 2018 inom socialpsykiatri i Stockholms stad.

I brukarundersökningen frågas brukaren om hur nöjd denne är med sin insats. Nedan redovisas andelen som är nöjda, uppdelat per insats.

Tabell 9:10 Brukarundersökning inom socialpsykiatri. Andel personer som är nöjda med sin insats, redovisat i procent.

Insats	2014	2015	2016	2017	2018
Boendestöd	91	91	88	91	91
Sysselsättning	89	89	89	91	93
HVB	81	64	76	84	73
Bostad med särskild service	77	74	83	82	80
Stödboende	75	85	85	81	87

Källa: Brukarundersökning 2018 inom socialpsykiatri i Stockholms stad.

Diskriminering

Frågan om diskriminering tillkom i enkäten år 2016. Frågan som ställs är om den enskilde upplever sig diskriminerad av sina boendestödjare, av någon på sin sysselsättning eller sitt boende. Den enskilt vanligaste diskrimineringsgrunden är *för att jag har en funktionsnedsättning*. Andelen med psykisk funktionsnedsättning som upplever att de är diskriminerade är högre jämfört med de resultat som redovisas inom funktionshinderområdet.

Tabell 9:11 Brukarundersökning inom socialpsykiatri. Andel som svarar att de blivit diskriminerade, redovisat i procent.

Insats	2016	2017	2018
Boendestöd	4	4	3
Sysselsättning	9	8	5
HVB	11	10	12
Bostad med särskild service	30	18	16
Stödboende	9	9	7

Källa: Brukarundersökning 2018 inom socialpsykiatri i Stockholms stad.

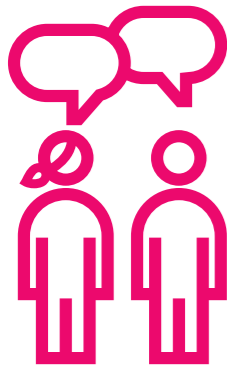
Delaktighet

Ett flertal påståenden i enkäten tar sikte på om den enskilde känner sig delaktig. Dessa varierar mellan enkäterna för olika insatser. Exempel på påståenden är: *jag har inflytande över hur det stöd jag får utförs, jag vet vart jag ska vända mig om jag vill lämna synpunkter och klagomål på mitt boende/min sysselsättning/mina boendestödjare, jag är nöjd med hur många timmar boendestöd jag får per månad*. Frågor har vägts samman för samtliga insatser. Andelen som upplever att de har möjlighet att påverka sitt stöd har ökat både för kvinnor och för män mellan 2017 och 2018. Även om siffrorna har ökat jämfört med föregående år finns det ett fortsatt behov av utvecklings- och förbättringsarbete när det gäller individens delaktighet inom socialpsykiatri i Stockholms stad, både i beställar- och utförarled. Flera verksamheter har anställt peer supportrar (även kallade brukarspecialister), som är ett sätt att adressera problematiken med bristande delaktighet. Peer support innebär att personer med egen erfarenhet av psykisk ohälsa anställs inom socialpsykiatriens verksamheter.

Tabell 9:12 Andel personer med insatser inom socialpsykiatri som är nöjda med möjligheterna att påverka stödet.

	2015	2016	2017	2018
Kvinnor (%)	56	48	44	65
Män (%)	59	51	46	61

Källa: Brukarundersökning 2018 inom socialpsykiatri i Stockholms stad.

Bemötande

I varje enkät finns ett påstående som lyder *jag är nöjd med min handläggares bemötande*. Svaren på frågan är en sammanvägning av samtliga insatser och resultatet är viktat på insats, stadsdel och kön. Majoriteten av de svarande instämmer med påståendet och menar att det stämmer bra eller ganska bra. Dock har nöjdheten sjunkit bland både kvinnor och män sedan 2015.

Tabell 9:13 Brukarundersökning inom socialpsykiatri. Andel personer med insatser inom socialpsykiatri som är nöjda med handläggares bemötande.

	2015	2016	2017	2018
Kvinnor (%)	86	81	81	82
Män (%)	88	82	82	82

Källa: Brukarundersökning 2018 inom socialpsykiatri i Stockholms stad.

82%

av brukarna är nöjda med sin handläggares bemötande, detta gäller både kvinnor och män.

Funktionsnedsättning

Stockholms stad ger individuellt stöd och service till barn, unga och vuxna med funktionsnedsättning genom bistånd enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) och bistånd enligt socialtjänstlagen (SoL). Staden har även ett basansvar för personlig assistans till personer som av Försäkringskassan beviljats statlig assistansersättning enligt 51 kap. socialförsäkringsbalken (SFB).

LSS är en utpräglad rättighetslag som har tillkommit som ett komplement till socialtjänstlagen och annan lagstiftning. Det övergripande syftet med insatser enligt LSS är att främja jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhällslivet. Målet är att människor med stora och varaktiga funktionsnedsättningar ska kunna leva som andra och genom insatserna tillförsäkras goda levnadsvillkor. Enskilda ska ges största möjliga inflytande över hur insatserna ges.

Stöd enligt LSS ges till personer som omfattas av LSS personkrets 1, 2 eller 3 och som har behov av lagens insatser som inte är tillgodosedda på annat sätt. De tre personkretsarna enligt 1 § LSS är följande:

- Personkrets 1: utvecklingsstörning, autism eller autismliknande tillstånd.
- Personkrets 2: betydande och bestående begåvningsmässig funktionsnedsättning efter hjärnskada i vuxen ålder föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom.
- Personkrets 3: andra varaktiga fysiska eller psykiska funktionsnedsättningar som uppenbart inte beror på normalt åldrande, om de är stora och förorsakar betydande svårigheter i den dagliga livsföringen och därmed ett omfattande behov av stöd eller service

Lagen omfattar tio insatser, andra individuella behov måste prövas med stöd av socialtjänstlagen, även om personen omfattas av LSS.

Enligt SoL ska socialtjänsten verka för att människor som av fysiska, psykiska eller andra skäl möter betydande svårigheter i sin livsföring får möjlighet att delta i samhällets gemenskap och att leva som andra. Socialtjänsten ska även medverka till att den enskilde får en meningsfull sysselsättning och får bo på ett sätt som är anpassat efter sina behov av särskilt stöd. SoL är en ramlag och genom bistånd enligt lagen ska den enskilde tillförsäkras en skälig levnadsnivå. Biståndet har också en rehabiliterande komponent genom att de insatser som ges ska stärka den enskildes möjligheter till att leva ett självständigt liv.

I november 2017 fattades det beslut om ett nytt nationellt mål och inriktning för funktionshinderspolitiken. Det nya målet är att, med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som utgångspunkt, uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhället för personer med funktionsnedsättning. Stockholms stads program för delaktighet för personer med funktionsnedsättning omfattar sju delmål som beskriver hur staden ska uppnå målen och tar sin utgångspunkt i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och inriktningsmålen för den nationella funktionshinderspolitiken.

Målgruppsbeskrivning

Målgruppen omfattar barn, unga och vuxna personer med funktionsnedsättning som har insatser enligt LSS och/eller SoL, en person kan ha insatser enligt både LSS och SoL.

I detta kapitel redovisas alla LSS-insatser som ges i staden oavsett personens ålder eller verksamhetsområde där personen är aktuell. Insatser enligt LSS ges inom verksamhetsområdena funktionsnedsättning, socialpsykiatri och äldreomsorg och samtliga dessa redovisas i denna rapport under rubriken LSS insatser.

Insatser enligt SoL som redovisas i kapitlet avser insatser för personer med funktionsnedsättning. Personer med psykisk funktionsnedsättning betraktas i staden som en egen målgrupp och redovisas i *kapitel 9 Socialpsykiatri* i denna rapport.

Siffrorna i rapporten har med något undantag mät datumet 1 oktober 2018 med anledning av att Socialstyrelsen använder datumet vid insamling och sammanställning av nationell LSS-statistik. Så långt det är möjligt återanvänds Stockholms stads underlag till Socialstyrelsens LSS statistik då dessa siffror har granskats på individnivå av varje stadsdelsnämnd. Om ett annat datum har använts än den 1 oktober eller om en annan källa använts än stadens verksamhetssystem Sociala system, anges detta för respektive tabell.

Antalet unika individer med insats enligt LSS var 2018 totalt 5 141 personer (exklusive insatsen råd och stöd som landstinget ansvarar för), en ökning med 316 personer från året innan. Antalet personer med bistånd 2018 enligt SoL var 3 135 personer, en minskning med 60 personer. Totalt antal personer med beslut om assistansersättning enligt Socialförsäkringsbalken (SFB) från Försäkringskassan var 1 131 personer, vilket är en minskning med 36 personer på ett år. Kommunen är kostnadsansvarig för de 20 första timmarna per vecka för varje enskild person som har beslut om assistansersättning. Fördelningen mellan män och kvinnor samt totalt antal för respektive lagrum de senaste två åren redovisas i kommande tabell.

Tabell 10:1 Personer med insats enligt LSS, SoL och SFB, fördelat på kön och år, 2017–2018.

Lagrum	2017			2018		
	Andel kvinnor (%)	Andel män (%)	Antal totalt	Andel kvinnor (%)	Andel män (%)	Antal totalt
LSS	40	60	4 825	40	60	5 141
SoL	52	48	3 195	52	48	3 135
SFB	44	56	1 167	44	56	1 131*

Källa: Sociala System.
* Uppgifter från Försäkringskassan.

Av de personer som var aktuella inom de olika lagrummen är fördelningen mellan könen densamma som föregående år. Kvinnor erhåller insatser enligt LSS samt socialförsäkringsbalken (SFB) i mindre utsträckning än män och vid insatser enligt SoL är förhållandet det motsatta, fler kvinnor i förhållande till män erhåller SoL insatser.

I staden erhåller totalt 5 141 personer insatser enligt LSS och 3 135 personer insatser enligt SoL. I kommande tabeller redovisas fördelningen av dessa ärenden utifrån respektive lagstiftning fördelat på kön och nämnd för 2018.

I staden erhåller totalt 5 141 personer insatser enligt LSS och 3 135 personer erhåller insatser enligt SoL.

Tabell 10:2 Personer med insats enligt LSS fördelat på kön och nämndnivå, 2018.

Nämnd	Andel kvinnor (%)	Andel män (%)	Antal personer totalt
Rinkeby-Kista	43	57	403
Spånga-Tensta	37	63	294
Hässelby-Vällingby	37	63	569
Bromma	42	58	381
Kungsholmen	43	57	233
Norrmalm	40	60	236
Östermalm	44	56	196
Södermalm	44	56	494
Enskede-Årsta-Vantör	40	60	570
Skarpnäck	37	63	286
Farsta	37	63	400
Älvsjö	43	57	192
Hägersten-Liljeholmen	38	62	454
Skärholmen	36	64	382
Socialnämnden	31	69	51
Staden totalt	40	60	5 141

Källa: Sociala System.

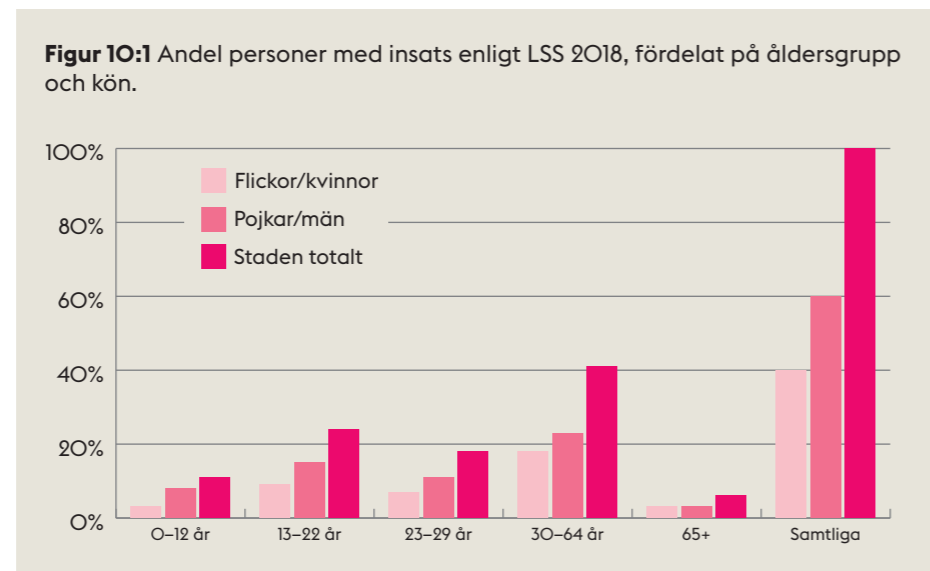
Tabell 10:3 Personer med insats enligt SoL fördelat på kön och nämndnivå, 2018.

Nämnd	Andel kvinnor (%)	Andel män (%)	Antal personer totalt
Rinkeby-Kista	57	42	239
Spånga-Tensta	50	50	153
Hässelby-Vällingby	54	46	374
Bromma	59	41	199
Kungsholmen	53	47	217
Norrmalm	47	53	133
Östermalm	44	56	122
Södermalm	55	45	403
Enskede-Årsta-Vantör	47	53	323
Skarpnäck	51	49	175
Farsta	49	51	231
Älvsjö	51	49	79
Hägersten-Liljeholmen	51	49	242
Skärholmen	51	49	228
Socialnämnden	12	88	17
Staden totalt	52	48	3 135

Källa: Sociala System.

Socialnämnden är den nämnd som har minst antal personer med beviljad insats inom lagrummen. Med socialnämnden avses här personer med insats beviljad via gruppen för bedömning och förmedling (avser främst boenden enligt LSS) samt Enheten för hemlösa (insatser enligt SoL).

I följande två figurer redovisas andelen personer med beslut enligt LSS och SoL fördelat på åldersgrupp och kön.

Källa: Sociala System.

En sammanslagning av åldersgrupperna mellan 0–29 år visar att 53 procent av de som har beslut enligt LSS från staden befinner sig i det åldersspannet. Det är en ålder då grunden till den enskildes personliga utveckling formas och stödet i insatserna är en del i detta. Andelen män som fick stöd enligt LSS var betydligt högre än andelen kvinnor. Störst skillnad mellan flickor/kvinnor och pojkar/män fanns i de yngre åldersspannen. En förklaring kan vara att fler pojkar får en diagnos inom personkrets 1, det vill säga personer med utvecklingsstörning, autism och autismliknande tillstånd samt att det är vanligare att flickor i mindre utsträckning erhåller en diagnos. Skillnaden mellan könen var jämnare i de högre åldrarna.

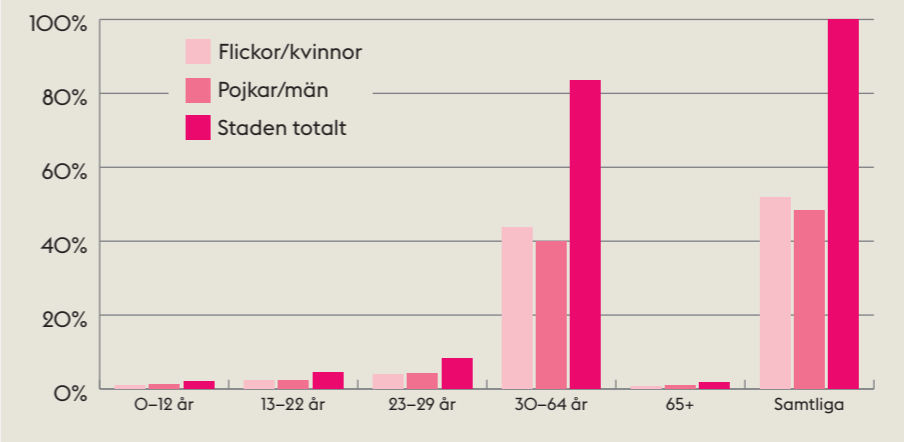
De allra flesta som erhöll insatser enligt SoL befann sig i åldern 30–64 år, 84 procent, vilket motsvarar 2 620 personer. I åldersspannet 65 år och äldre minskade antalet personer och omfattade enbart 53 personer, vilket motsvarar två procent. Anledningen till minskningen kan vara att ärenden inom lagrummet vanligtvis överlämnas till äldreomsorgen i samband med att den enskilde fyller 65 år. De ärenden som fortsatt handläggs inom funktionsnedsättning handlar oftast om insatser till personer som sedan tidigare erhåller insatsen personlig assistans, en insats som inte kan utökas efter 65 år och där behovet av stöd kan tillgodoses med insatser enligt SoL, ofta i form av hemtjänst.

Avseende insatser enligt SoL, är förhållandet till insatser enligt LSS det omvända i staden, då andelen flickor och kvinnor som fått stöd är större än andelen pojkar och män. En viss skillnad kan ses mellan de olika åldersgrupperna. I åldersgruppen med personer mellan 0 till 29 år var skillnaden liten medan det var fyra procentenheter fler kvinnor än män i åldersgruppen 30–64 år som beviljats insatser enligt SoL.

Andelen yngre pojkar/män som fick stöd enligt LSS var betydligt högre än andelen flickor/kvinnor.

Figur 10:2 Andel personer med insats enligt SoL 2018, fördelat på åldersgrupp och kön.

Källa: Sociala System.

Utredningar, insatser, biståndets omfattning och utformning

Insatser enligt LSS

LSS har tio definierade insatser, av vilka landstinget ansvarar för den första insatsen (rådgivning och annat personligt stöd) och kommunen för de nio övriga insatserna. Stockholms stad anordnar även korttidsvistelse utanför det egna hemmet (9 § 6 LSS) i form av kolloverksamhet för barn, ungdomar och vuxna med funktionsnedsättning som omfattas av personkrets 1.

Inom staden handläggs ärenden i de 14 stadsdelsnämnderna, samt inom socialnämnden. Inom socialnämnden avses gruppen för bedömning och förmedling (BoF) samt Enheten för hemlösa. BoF ansvarar för central förmedling av boende inom LOV samt för placeringar utanför länet. Enheten för hemlösa vänder sig till hemlösa personer i Stockholms stad som inte har haft kontakt med socialtjänsten vid någon stadsdelsförvaltning under de senaste två åren.

Tabellen nedan visar verkställda beslut enligt LSS uppdelade på respektive insats. Under 2018 hade 5 141 individer totalt 7 574 verkställda beslut enligt LSS i staden. En individ kan ha beslut om flera insatser samtidigt. I redovisningen för bostad med särskild service för barn och ungdomar enligt 9 § 8 LSS ingår även familjehem (fyra personer hade familjehem år 2016 och tre personer hade insatsen 2017 samt en person 2018).

Tabell 10:4 Antal verkställda beslut enligt LSS, 2016–2018.

	2016			2017			2018		
	Kvinnor	Män	Totalt	Kvinnor	Män	Totalt	Kvinnor	Män	Totalt
Personlig assistans	119	144	263	122	159	281	119	149	268
Ledsagarservice	289	347	636	288	347	635	303	375	678
Kontaktperson	226	276	502	109	126	235*	300	359	659
Avlösarservice	131	299	430	134	315	449	128	313	441
Korttidsvistelse	248	459	707	242	439	681	252	436	688
Korttidstillsyn	157	257	414	163	245	408	152	234	386
Bostad med särskild service för barn och ungdomar	30	58	88	26	48	74	24	48	72
Bostad med särskild service för vuxna	618	861	1 479	628	904	1 532	650	930	1 580
Daglig verksamhet	1 086	1 586	2 672	1 110	1 600	2 710	1 171	1 631	2 802
Staden totalt	2 904	4 287	7 191	2 822	4 183	7 005	3 099	4 475	7 574

Källa: Sociala System.

* Minskningen beror på att kontaktperson började betraktas som ett övrigt beslut vilket ledde till att nya registreringar gällande kontaktperson inte togs med i 2017 avläsning i Sociala system.

Andelen flickor och kvinnor som får stöd enligt SoL är större än andelen pojkar och män och ges främst till personer mellan 30–64 år.

Flest verkställda beslut finns inom daglig verksamhet.

På ett år ökade antalet individer med beslut enligt LSS med 316 individer och antalet beslut ökade med 569 stycken. Insatser som minskade i antal verkställda beslut var personlig assistans (minskade med 13 verkställda beslut) och korttidstillsyn (minskade med 22 verkställda beslut). Under 2017 ökade antalet verkställda beslut för avlösarservice men 2018 minskade antalet med åtta beslut. Insatser som ökade 2018 var Bostad med särskild service för vuxna (ökade med 48 verkställda beslut) och kontaktperson (ökade med 424 verkställda beslut), se notering under tabell 10.4. Flest verkställda beslut fanns inom daglig verksamhet som visade en ökning med 92 individer 2018. Även ledsagarservice fortsatte att öka, ökningen från föregående år var 43 individer.

Behovet av bostad med särskild service har inte kunnat tillgodoses inom stadens befintliga verksamheter på flera år och anledningarna till detta är flera. Långa byggprocesser och svårighet att matcha behov med utbyggnadstakt är några förklaringar. Unga med omfattande neuropsykiatriska funktionsnedsättningar är en växande grupp inom bostad med särskild service. Stadsdelsförvaltningarna ser svårigheter med att matcha boenden med rätt personalstöd inom befintligt ersättningssystem.

Fördelningen mellan könen skiljer sig åt, sett till verkställda insatser. Skillnaderna i fördelningen var som störst mellan flickor och pojkar, som hade insatser enligt LSS som främst riktar sig till barn. Insatsen avlösarservice verkställdes 2018 till 185 fler pojkar än föregående år. Likaså insatserna korttidsvistelse och korttidstillsyn visar stora skillnader på hur många verkställda beslut som utförts för flickor och pojkar. Inom korttidsvistelsen verkställdes 184 fler insatser för pojkar än för flickor och motsvarande siffror för korttidstillsynen var att 82 fler beslut verkställdes för pojkar än för flickor.

Tabell 10:5 Antal verkställda beslut för personlig assistans, ledsagarservice, daglig verksamhet samt avlösarservice enligt LSS, 2018.

Nämnd	Personlig assistans	Ledsagar-service	Daglig verksamhet	Avlösarservice
Rinkeby-Kista	50	78	200	23
Spånga-Tensta	26	35	150	34
Hässelby-Vällingby	17	61	309	47
Bromma	10	35	221	20
Kungsholmen	10	21	150	17
Norrmalm	13	17	123	23
Östermalm	6	25	111	14
Södermalm	21	74	277	64
Enskede-Årsta-Vantör	33	72	318	56
Skarpnäck	18	38	143	14
Farsta	12	78	213	37
Älvsjö	6	19	106	22
Hägersten-Liljeholmen	21	51	251	39
Skärholmen	25	74	206	31
Socialnämnden	0	0	24	0
Staden totalt	268	678	2 802	441

Källa: Sociala System.

Tabellen visar att antalet verkställda beslut av insatsen personlig assistans, ledsagarservice, dagligverksamhet och avlösarservice skiljer sig åt i staden. I Rinkeby-Kista verkställdes 50 beslut med personlig assistans vilket är flest i staden, samtidigt som Älvsjö och Östermalm verkställde sex beslut med personlig assistans enligt LSS. Totalt sett minskade antal verkställda beslut för personlig assistans i staden, men stadsdelarna beskriver stora variationer och samtliga känner inte igen att minskning skett i antal ansökningar. Rinkeby-Kista beskriver en ökning av både beviljade timmar i befintliga ärenden samt en ökning av 27 nya ansökningar under 2018.

För insatsen ledsagarservice var spridningen av antal beslut inte lika stora. I stadsdelarna Rinkeby-Kista, Södermalm, Enskede-Årsta-Vantör, Farsta och i Skärholmen var antal beslut över 70 stycken. För insatsen dagligverksamhet fanns flest beslut i Enskede-Årsta-Vantör (318 beslut) och Hässelby-Vällingby (309 beslut) och minst i stadsdelarna Älvsjö (106 beslut), Östermalm (111 beslut) och Norrmalm (123 beslut). I jämförelsen är det viktigt att beakta att de som beslutar om minst antal insatser också är stadsdelar med mindre invånarantal. Även för insatsen avlösarservice kan man se en spridning av antal beviljade beslut. I stadsdelarna Kungsholmen (17 beslut), Östermalm (14 beslut) och Skarpnäck (14 beslut) var antal verkställda beslut lägst. Södermalm och Enskede-Årsta-Vantör stadsdelsförvaltningar hade flest antal verkställda beslut om avlösarservice, 64 respektive 56 beslut.

Ledsagarservice och ledsagning

Ledsagning är en insats som syftar till delaktighet i samhällslivet och beviljas enligt LSS (ledsagarservice) eller enligt SoL (ledsagning).

I juni 2018 beslutade kommunfullmäktige att godkänna reviderade riktlinjer, vilka började gälla från och med första juli. Riktlinjerna ger uttryck för en ökad ambitionsnivå från stadens sida avseende insatserna ledsagning och ledsagarservice och förtydligar vad insatsen kan omfatta. Vidare beskriver riktlinjerna att utgångspunkten är den enskildes behov och önskemål samt att de ger möjlighet till flexibelt användande av insatsen samt möjlighet att utföra aktiviteter som medför omkostnader.

Antal personer per stadsdel som beviljats insats enligt LSS eller SoL varierar. Inom ledsagarservice (LSS) var spannet i stadsdelarna från 17 till 78 personer och inom ledsagning (SoL) var spannet från fyra till 99 personer. Genomsnittligt antal beviljade timmar varierar något mellan stadsdelsnämnderna. Störst differens i antal beviljade timmar återfanns inom ledsagningen (SoL) medan genomsnittet inom insatsen som har beviljats enligt LSS är mer jämn över staden.

Tabell 10:6 Antal beviljade timmar i genomsnitt per person med beslut om ledsagarservice enligt LSS samt antal personer på nämndnivå 2018.

Nämnd	Genomsnitt kvinnor	Genomsnitt män	Genomsnitt totalt	Antal personer
Rinkeby-Kista	15	18	17	78
Spånga-Tensta	13	15	14	35
Hässelby-Vällingby	10	10	10	61
Bromma	14	12	13	35
Kungsholmen	23	18	20	21
Norrmalm	15	17	16	17
Östermalm	17	13	16	25
Södermalm	15	16	16	74
Enskede-Årsta-Vantör	14	14	14	72
Skarpnäck	13	13	13	38
Farsta	15	13	14	78
Älvsjö	13	13	13	19
Hägersten-Liljeholmen	14	17	16	51
Skärholmen	15	15	15	74
Socialnämnden	0	0	0	0
Staden totalt	15	14	14	678

Källa: Sociala System.

Tabell 10:7 Antal beviljade timmar i genomsnitt per person med beslut om ledsagning enligt SoL samt antal personer på nämndnivå, 2018.

Nämnd	Genomsnitt kvinnor	Genomsnitt män	Genomsnitt totalt	Antal personer
Rinkeby-Kista	7	8	8	63
Spånga-Tensta	7	9	8	4
Hässelby-Vällingby	12	7	10	32
Bromma	11	18	15	11
Kungsholmen	17	15	16	17
Norrmalm	16	12	15	12
Östermalm	13	25	20	6
Södermalm	14	14	14	99
Enskede-Årsta-Vantör	11	12	12	34
Skarpnäck	15	9	13	15
Farsta	17	14	16	64
Älvsjö	0	12	11	9
Hägersten-Liljeholmen	9	21	21	23
Skärholmen	13	9	11	30
Socialnämnden	0	0	0	0
Staden totalt	13	13	13	419

Källa: Sociala System.

Daglig verksamhet

2017 skrev socialförvaltningen en rapport utifrån budgetuppdraget ”att utreda förutsättningarna för äldre med beslut om LSS-boende att få äldreomsorg”. I rapporten konstaterades att de som är äldre och inte har daglig verksamhet troligen går hemma utan sysselsättning. Antalet personer i staden som fyllt 67 år och som har insatsen daglig verksamhet har minskat från 79 personer 2016 till 74 personer 2018. Flera stadsdelar beskriver att ett flertal personer som fyllt 67 år har avslutat sin dagliga verksamhet i samband med årsskiftet, vilket troligen kommer att framkomma i nästa års socialtjänstrappport.

Utifrån en dom i Högsta förvaltningsdomstolen¹ fastställdes att yrkesverksam ålder för daglig verksamhet enligt LSS är 67 år, har det förts en diskussion i staden kring insatsen. Diskussionen har bland annat handlat om hur många personer som kan komma att beröras om insatsen daglig verksamhet avslutas för samtliga som fyllt 67 år och vad som skulle kunna ersätta insatsen så att personerna som berörs fortsatt får en meningsfull tillvaro. Med anledning av regeringens förslag om att höja pensionsåldern för alla till 68 år har nya frågeställningar om rätt till daglig verksamhet upp till 68 år uppkommit. I tabellen nedan redovisas antalet personer som har fyllt 67 år och som har beviljats insatsen daglig verksamhet samt bor i en bostad med särskild service enligt LSS.

Tabell 10:8 Antal personer från 67 år med beslut om både daglig verksamhet och bostad med särskild service enligt LSS nämndnivå, 2016–2018.

2016			2017			2018		
Kvinnor	Män	Totalt	Kvinnor	Män	Totalt	Kvinnor	Män	Totalt
31	48	79	25	37	62	28	46	74

Källa: Sociala System.

¹ HFD 2014 ref 41.

Insatser enligt SoL inom verksamhetsområdet funktionsnedsättning

Socialtjänstlagens mål är att främja en utveckling som syftar till jämlikhet i levnadsvillkor, solidaritet och trygghet. Verksamheten ska syfta till att öka den enskildes möjligheter att ta del av samhällets gemenskap och förebygga uppkomsten av social ohälsa och begränsa den enskildes behov av stöd och hjälp. Socialtjänsten ska särskilt inrikta sig på att frigöra och utveckla enskildas egna resurser utan att ta över den enskildes eget ansvar. Självbestämmande och integritet betonas.

Den som inte kan tillgodose sina behov själv eller kan få dem tillgodosedda på annat sätt har rätt till bistånd av socialnämnden för sin försörjning.

Inom verksamhetsområdet funktionsnedsättning beviljas bland annat insatserna avlösning, boendestöd, bostad med särskild service, dagverksamhet, hemtjänst, kontaktperson, korttidsboende för barn/unga, korttidsboende för vuxna, ledsagning och trygghetslarm enligt SoL.

På ett år har antalet individer med beslut enligt SoL minskat med 60 individer (3 195 individer 2017 till 3 135 individer 2018) medan antalet beslut totalt har ökat med 14 stycken. En person kan ha beslut om flera insatser. Stadsdelsförvaltningarna beskriver att personer inom målgruppen blir äldre och behöver mer stöd i hemmet. Kortare behov av stöd ordnar individer i större utsträckning på egen hand, men stora variationer finns beroende på i vilket socioekonomiskt område man bor.

Antal beslut om avlösning fortsätter att minska från 81 beslut 2017 till 69 beslut 2018. Även antalet beslutade insatser för ledsagning, som minskat med 23 beslut, och hemtjänst fortsätter att minska. Insatser om hemtjänst minskade för tredje året i rad, med 38 beslut 2018.

Insatser som fortsatt ökar för tredje året i rad är boendestöd, en ökning med 76 beslut 2018 och bostad med särskild service, en ökning med 10 beslut 2018. Insatsen kontaktperson som 2017 minskade har under 2018 ökat med 21 beslut.

Tabell 10:9 Antal verkställda beslut enligt SoL, totalt antal för kvinnor respektive män 2016–2018.

	2016			2017			2018		
	Kvinnor	Män	Totalt	Kvinnor	Män	Totalt	Kvinnor	Män	Totalt
Avlösning	36	61	97	38	43	81	33	36	69
Boendestöd	459	522	981	533	564	1 097	568	605	1 173
Bostad med särskild service	27	40	67	35	46	81	40	51	91
Dagverksamhet	21	19	40	19	23	42	13	24	37
Hemtjänst	877	660	1 537	805	636	1 441	776	627	1 403
Kkontaktperson	50	37	87	33	28	61	46	36	82
Korttidsboende barn/unga	0	11	11	0	9	9	0	5	5
Korttidsboende vuxna	7	14	21	7	20	27	3	21	24
Ledsagning	270	202	472	254	188	442	228	191	419
Trygghetslarm	456	370	826	448	379	827	439	380	819
Staden totalt	2 203	1 936	4 139	2 172	1 936	4 108	2 146	1 976	4 122

Källa: Sociala System.

Fler personer har beviljats insatser enligt LSS (678 personer) än enligt SoL (419 personer) år 2018.

De som är äldre och inte har daglig verksamhet går troligen hemma utan sysselsättning.

På ett år har antal individer med beslut enligt SoL minskat med 60 individer.

Kommunalt bostadsbidrag för personer med funktionsnedsättning

I Stockholms stad finns ett kommunalt bostadsbidrag för personer med funktionsnedsättning (KBF). Bidraget ska utgöra ett komplement till de bostadsbidrag och bostadstillägg som söks hos Försäkringskassan. Syftet är att underlätta för personer med funktionsnedsättning att få en bostad som är ändamålsenlig med hänsyn till funktionsnedsättningen.

KBF har beviljats för sammanlagt 801 personer under 2018. Från att de senaste tre åren successivt ökat har KBF 2018 minskat både gällande antal personer och kostnader. Fördelningen över staden varierar mellan 16 personer (Spånga-Tensta) och 124 personer (Södermalm). Av de som erhöll bidraget under året var 45 procent kvinnor och 55 procent män.

Tabell 10:10 Antal personer med KBF 2018.

Nämnd	Kvinnor	Män	Totalt
Rinkeby-Kista	16	26	42
Spånga-Tensta	5	11	16
Hässelby-Vällingby	30	29	59
Bromma	29	34	63
Kungsholmen	36	49	85
Norrmalm	31	37	68
Östermalm	34	21	55
Södermalm	59	65	124
Enskede-Årsta-Vantör	34	36	70
Skarpnäck	19	23	42
Farsta	13	20	33
Älvsjö	18	18	36
Hägersten-Liljeholmen	27	38	65
Skärholmen	15	28	43
Socialnämnden	0	0	0
Staden totalt	366	435	801

Källa: Sociala System.

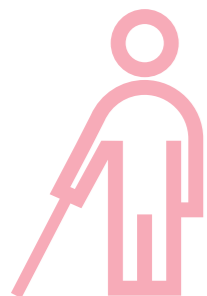
Totalt redovisar staden tolv miljoner för kostnader för KBF och 2018 var den genomsnittliga årskostnaden för KBF 15 029 kronor per person och år. De högsta genomsnittliga årskostnaderna per person har Östermalm med drygt 26 613 kronor per person och år.

”

Från att de senaste tre åren successivt ökat har KBF 2018 minskat både gällande antal personer och kostnader.

801

personer har beviljats KBF under 2018.

Tabell 10:11 Kostnader för KBF, 2016–2018.

Nämnd	2016	2017	2018
Rinkeby-Kista	477 048	484 471	513 716
Spånga-Tensta	203 113	228 765	155 297
Hässelby-Vällingby	706 913	601 089	580 039
Bromma	1 038 842	1 012 623	921 837
Kungsholmen	1 486 649	1 485 465	1 385 465
Norrmalm	1 209 555	1 207 504	1 296 354
Östermalm	1 305 324	1 409 997	1 408 716
Södermalm	2 364 064	2 445 879	2 380 517
Enskede-Årsta-Vantör	1 215 290	1 114 461	887 584
Skarpnäck	324 823	370 260	320 765
Farsta	334 526	390 840	360 634
Älvsjö	480 781	415 704	410 246
Hägersten-Liljeholmen	1 048 359	1 122 060	1 073 675
Skärholmen	450 459	557 924	343 565
Socialnämnden	–	–	–
Staden totalt	12 645 746	12 847 042	12 038 410

Källa: Stadsledningskontoret.

Kostnader för KBF har tidigare bekostats av respektive stadsdelsnämnd men för att skapa ytterligare incitament för stadsdelsnämnderna att bygga grupp- och servicebostäder har man från och med 2018 gett stadsdelsnämnderna möjlighet att söka ersättning från kommunfullmäktige för de faktiska kostnader de har för KBF. Möjlighet till ersättning omfattar samtliga boenden, både befintliga och nybyggnation. Handläggning av och beslut om KBF sköts fortsatt av stadsdelsnämnderna.

Valfrihetssystem

Stockholms stad tillämpar valfrihet enligt lagen om valfrihetssystem (LOV) vilket ger den enskilde möjlighet att välja vilken utförare som ska utföra vissa insatser enligt SoL och LSS. De verksamheter som ingår i valfrihetssystemet är utförare i stadens egen regi, upphandlade entreprenader samt de som ansökt och slutit avtal med socialförvaltningen enligt LOV. Verksamheterna presenteras på stadens hemsida, Hitta service. Här kan den enskilde läsa om verksamheternas inriktning, profil och presentation av verksamheternas kvalitet genom resultat från brukarenkäter. Ovanstående är olika faktorer som kan vara till hjälp för den enskilde i valet av utförare.

Tabell 10:12 Antal verksamheter med LOV-avtal, 2016–2018.

Insats	2016	2017	2018
Ledsagarservice/ avlösarservice SoL och LSS	89	87	88
Korttidshem	42	42	43
Korttidstillsyn*	7	10	9
Bostad med särskild service för barn och unga	9	9	9
Bostad med särskild service vuxna	0	1	2
Daglig verksamhet	101	111	122
Totalt antal	248	260	273

*Avtal enligt LOV för korttidstillsyn började gälla från den 1 juli 2016.

12

miljoner kronor var stadens kostnader för KBF 2018.

Antalet utförare inom daglig verksamhet fortsätter att öka. För insatsen bostad med särskild service för vuxna finns en utförare med två olika verksamheter ansluten via LOV-avtal. Staden har under 2018 arbetat aktivt med att kartlägga behovet, samordna och planera för att möjliggöra fler platser i bostäder med särskild service.

Nedan redovisas fördelningen av vilka regiformer verksamheterna befinner sig i där den enskilde valt att få sin insats utförd. Ett individuellt avtal innebär att handläggaren behövt verkställa insatsen hos en verksamhet som inte är med i valfrihetssystemet. Orsaken till det kan bland annat vara att den enskildes behov inte kan uppfyllas hos någon av verksamheterna eller att det inte finns tillräckligt med platser inom valfrihetssystemet. Handläggaren behöver då förhandla med verksamheten om kraven och priset för insatsen. Individuella avtal förekommer i stor utsträckning inom insatsen bostad med särskild service för vuxna samt daglig verksamhet.

Tabell 10:13 Antal verkställda beslut per insats för män respektive kvinnor samt andelen verkställda beslut per insats efter regiform, 2018.

Insats	Egen regi			Entreprenad			Privat regi inom LOV			Individuella avtal		
	Andel (%)	Antal kvinnor	Antal män	Andel (%)	Antal kvinnor	Antal män	Andel (%)	Antal kvinnor	Antal män	Andel (%)	Antal kvinnor	Antal män
Ledsagning enligt SoL/Ledsagarservice enligt LSS	23	124	153	5	37	27	71	433	422	1	5	2
Avlösning enligt SoL/avlösarservice enligt LSS	27	38	100	4	7	13	69	110	243	1	1	3
Korttidsvistelse för vuxna enligt LSS	40	19	28	34	14	26	16	10	9	9	3	8
Bostad med särskild service vuxna enligt LSS	51	361	441	22	156	185	1	5	7	27	129	299
Daglig verksamhet enligt LSS	31	406	494	6	79	84	55	666	946	8	62	175

Källa: Sociala System.

Nedan redovisas insatser som riktar sig till barn och unga. Här syns också att bostad med särskild service är den insats där det förekommer mest individuella avtal.

Tabell 10:14 Verkställda beslut insatser barn och unga per regiform, 2018.

Insats	Egen regi			Entreprenad			Privat regi inom LOV			Individuella avtal		
	Andel	Antal flickor	Antal pojkar	Andel	Antal flickor	Antal pojkar	Andel	Antal flickor	Antal pojkar	Andel	Antal flickor	Antal pojkar
Korttidsvistelse för barn och ungdom enligt LSS	6	5	27	8	24	21	80	165	299	6	9	27
Korttidstillsyn för ungdomar över 12 år enligt LSS	46	74	110	0	0	0	31	50	76	23	31	61
Bostad med särskild service barn och ungdom enligt LSS	0	0	0	0	0	0	36	8	19	64	18	30

Källa: Sociala System.

För att främja likvärdiga insatser, bidra till ökad kvalitet samt förtydliga att samma krav gäller för stadens egen regi som för de med LOV-avtal har uppdragsbeskrivningar arbetats fram inom verksamhetsområdena funktionsnedsättning och socialpsykiatri. I uppdragsbeskrivningarna beskrivs kraven som staden har på verksamheter i egen regi för respektive insats. Dessa har beslutats i kommunfullmäktige i november 2017.

Brukardelaktighet

Varje vår genomför stadsledningskontoret en brukarundersökning. Enkäten kan besvaras i pappersformat eller via webben och svaren presenteras på stadens hemsida. Under 2018 var svarsfrekvensen mellan 43–59 procent beroende på insats. Svaren i brukarenkäterna utgör mått på hur väl indikatorerna för verksamhetsområdet uppfylls.

Resultatindikatorer

I tabellen nedan visas resultat som är kopplade till några av de indikatorer som finns för verksamhetsområdet funktionsnedsättning. Procentandelarna i tabellen för varje vald fråga är en sammanslagning av de som svarat *stämmer helt* eller *stämmer ganska bra*, det vill säga de som är mest nöjda. Resultatet i den indikator nedan som handlar om *andelen personer med funktionsnedsättning som upplever att de kan påverka insatsens utformning* är en sammanslagning av flera insatser och viktas med hänsyn till hur könsfördelningen, stadsdelsfördelningen och insatsfördelningen såg ut i urvalet. Resultatet bygger på svar från insatserna korttidsvistelse, daglig verksamhet och korttidstillsyn.

Tabell 10:15 Andel nöjda brukare, 2018.

Indikator	Resultat 2018		
	Kvinnor	Män	Totalt
Jag är nöjd med mitt korttidsboende	87	91	90
Jag är nöjd med min dagliga verksamhet	90	93	92
Andel personer med funktionsnedsättning som upplever att de kan påverka insatsens utformning	79	80	79

Källa: Stadsledningskontoret, brukarundersökningen.

Nationell brukarundersökning, vuxna med boende enligt LSS

Sveriges kommuner och landsting (SKL) har tillsammans med Rådet för främjande av kommunala analyser (RKA) utvecklat nationella brukarundersökningar för flera verksamhetsområden inom socialtjänsten. Enkäten genomförs med webbenkätverktyget Pict-O-Stat som är ett verktyg anpassat för personer med kognitiv funktionsnedsättning genom att med både bild- och ljudstöd underlätta för brukaren att svara på enkäten. Under 2018 medverkade staden i den nationella brukarundersökningen för insats bostad med särskild service för vuxna, LSS. Svarsfrekvensen för staden totalt sett var inom grupp bostad LSS 59 procent och inom servicebostad LSS 55 procent.

Nedan presenteras resultatet av andelen som trivs i sitt boende totalt sett per stadsdel. Frågan som ställdes i enkäten för grupp bostad var *Trivs du hemma*, och i enkäten för servicebostad ställdes frågan *Trivs du med boendepersonalen*. Resultaten redovisas under förutsättning att minst fem per enhet har besvarat enkäten då det vid färre än fem svar finns risk att de enskildas identitet röjs. I tabellen nedan anges *inget resultat* i de fall där inte någon verksamhet, med minst fem brukare, har besvarat enkäten.

Tabell 10:16 Andel som trivs i sitt boende på nämndnivå, 2018.

Stadsdelsnämnd	Grupp-bostad	Service-bostad
Rinkeby-Kista	82	75
Spånga-Tensta	83	*
Hässelby-Vällingby	59	*
Bromma	80	71
Kungsholmen	86	*
Norrmalm	88	78
Östermalm	83	64
Södermalm	82	73
Enskede-Årsta-Vantör	68	67
Skarpnäck	84	100
Farsta	92	78
Älvsjö	82	82
Hägersten-Liljeholmen	79	79
Skärholmen	84	50

Källa: Stadsledningskontoret, nationella brukarundersökningen.
* Inget resultat finns att redovisa.

Delaktighet, bemötande och diskriminering

I tabellen nedan visas först resultat för frågor om delaktighet. Observera vad gäller svaren kring möjligheten att kunna vara med och bestämma att bostad med särskild service för vuxna inte är inkluderat i svaren för 2018, detta eftersom staden medverkade i den nationella brukarundersökningen.

Det andra resultatet avsåg hur brukaren har upplevt bemötandet från biståndshandläggaren.

Tabell 10:17 Andel nöjda kring delaktighet och bemötande, 2015–2018.

	2015		2016		2017		2018	
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
Andel personer med funktionsnedsättning som anger att de är nöjda med möjligheten att kunna vara med och bestämma	58	61	59	61	61	59	76	77
Andel personer med funktionsnedsättning som upplever att de blir väl bemötta av biståndshandläggaren	71	70	57	60	70	75	74	79

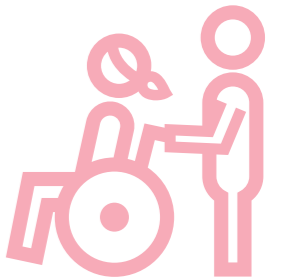
Källa: Stadsledningskontoret, brukarundersökningen.

I brukarenkäten mäts även diskriminering. Frågan är tillagd i enkäten sedan 2016 och nedan redovisas resultaten per insats och år. Bostad med särskild service ingick inte i den nationella brukarundersökningen 2018 därav finns insatsen inte med i tabellen nedan.

Tabell 10:18 Andel som upplever att de blivit diskriminerade, 2016–2018.

Insats	2016	2017	2018
Korttidshem	4	3	4
Korttidstillsyn	2	5	5
Daglig verksamhet	4	5	4

Källa: Stadsledningskontoret, brukarundersökningen.

Stockholms stads alla stadsdelar

Staden är indelad i 14 stadsdelsområden (svarta linjer) och 133 stadsdelar.
Stadsdelarnas namn framgår av kartan.